

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ

AĞUSTOS
EYLÜL

70

KÜNYE

HECEÖYKÜ

İKİ AYLIK ÖYKÜ DERGİSİ
ISSN 1304-7604

YIL: 12 SAYI: 70
Ağustos-Eylül 2015

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü: Ö. Faruk Ergezen

Genel Yayın Yönetmeni
Rasim Özdenören

Yayın Kurulu
Ali Ulvi Temel, Dinçer Eşitgin, Hâle Sert
Handan Acar Yıldız, Hatice Bildirici

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

İletişim
Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14
P.K. 79 Yenışehir/Ankara
İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

twitter.com/hecedergi

facebook.com/hecedergisi

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta web: sarakusta.com

Baskı: Dumat Ofset
Tel: (0.312) 278 82 00

2015 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 60 TL.
Kurumlar İçin: 200 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayımlansa da yayımlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.07.2015

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Rabia Boran / 4

ÖYKÜ ÜZERİNE

Rasim Özdenören/Fotoğrafta Tarih Okumak / 5

Hatice Bildirici/Öyküde Birey Olmak / 7

Recep Seyhan/Hikâyede İnanırcılık-Sahicilik / 10

Austin M. Wright/"Kısa Öyküde Direnç"-1 / 13

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

Merve Koçak Kurt / 16

ÖYKÜ

Necati Mert/Bedel / 18

Hasibe Çerko/Kuş Rüyası / 23

Handan Acar Yıldız/Konuşma Çizgisi / 28

Yıldırım Türk/İçimde Güneş Batıyor / 31

Müzeyyen Çelik/Zehra / 35

Hâle Sert/Tırtılın Ölüm Dedğine Usta Kelebek Der / 37

Ayşe Aldemir/Ölü Balık Cenneti / 40

Mustafa Uçurum/Perspektif Fukaraları / 44

M. Yücel Öztürk/Yük / 47

Hatice Ebrar Akbulut/Tuhaf Ölümler / 49

Betül Ok/Pencerde Bekleyen / 52

Yeliz Baloğlu/Öldüm (mü?) / 55

ÇEVİRİ ÖYKÜLER

Baha Tahir/Ses ve Sesizlik / 59

Mustafa Mestur/Yemyeşil Bir Öğleden Sonra / 67

Süleyman El-Ma'Meri/Meel / 73

FİLM ÖYKÜ

Hatice Bildirici/Cinayeti Gördüm / 75

CÜMLELİ PARLAYAN HİKÂYELELER

Dinçer Eşitgin/Refik Halit'in Köpek Adlı Hikâyesini Okurken / 80

SORUŞTURMA: HANGİSİ: HİKÂYE Mİ ÖYKÜ MÜ? / 86

Rasim Özdenören/Öykü Hikâyeye Karşı / 87

Âlim Kahraman/Hangisini Demeli: Hikâye mi Öykü mü? / 89

Necati Mert/Hikâye de, Öykü de / 91

Murat Yalçın/Öykü Hikâye Ayrımı / 95

Ethem Baran/Öyküye Hikâye Denir mi? / 97

Şaban Sağlık/Her Öykü Hikâyedir Amma Her Hikâye Öykü Değildir / 99

Sadık Yalsızuçanlar/Gelenekselden Moderne Hikâyeden Öyküye / 106

Recep Seyhan/Öykü-Hikâye Farkı Üzerine / 108

Dinçer Eşitgin/Dil Akar Yatağını Bulur, Hikâyeler Öyküler Arasından / 111

ANIT ÖYKÜLER

Handan Acar Yıldız/Stefan Zweig'in Sahaf Mendel Öyküsü Üzerine / 114

NAFTALİN KOKULU KELİMELERE HİKÂYE

Hâle Sert/Âftâb-Sûvâr/Dide-i Hakk-Bin / 120

MEKTUP

Katherine Mansfield/Doroth Brett'e / 124

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

Esra Özdemir Demirci / 128

YAKIN PLAN

Hatice Ebrar Akbulut/Her Şey Çok Güzel ve Yekrek Üzerine

Mihriban İnan Karatepe ile Söyleşi / 130

Hatice Ebrar Akbulut/Her Şey Çok Güzel'in Öyküleri / 138

Handan Acar Yıldız/Öykü Yıllığı Üzerine Kemal Gündüzalp ile Söyleşi / 142

Nesrin Sezer/2014 Öykü Yıllığı / 147

ÖYKÜ

Emin Gürdamur/Hurdaya Giden Mesele / 150

Senem Gezeroğlu/Biz Bu Saatin Neresindeyiz? / 154

Soner Oğuz/Yazılması Mümkün Olmayan Öyküler / 158

Eyyüp Akyüz/Kavga / 161

Ali Güney/? / 163

Hanife Altun/Hecesu / 165

Özlem Ateş Göktaş/Naylon Ayakkabı / 167

Muhammed Büyükköroğlu/Yılanlıdağ / 169

Mesut Doğan/Bmw / 172

Fahri Ayhan/Boşluk / 176

Cengiz Yalçınkaya/Sürgün / 180

Meliha Öz/Saatçinin Oğlu / 184

ÖYKÜMÜZÜN SINIR TAŞLARI

Rıza Soylu/Adalet Ağaoğlu/Hadi Gidelim/Fürüzan/Sevda Dolu Bir Yaz

Sevgi Soysal/Tante Rosa / 186

BAKİŞ

Alpay Doğan Yıldız/Rüzgâr Avı Türkiye'sinde Başörtülü "Yeni" Kadın Tipleri / 193

Fadime Bozyiğit/İki Öykü Kitabı / 200

HECEÖYKÜ MEKTUBU

D. D. Korkut/Gerçek mi, Yalan mı, Hikâye mi? / 204

YENİ KİTAPLAR

Merve Koçak Kurt/İlki Dünyanın Ustası / 207

Meriç Balkanlı/Boğaziçi'nde Balık / 208

Özlem Güner/Güzel Eşya, Alelade Dünya / 209

Türkan Bayrakçı/İnşallah / 210

FOTOĞRAF ÖYKÜ

Ücretsiz PDF Kitap Arama Sitesi: www.kitapzine.org

Zeynep Hicret / 212

İÇİNDEKİLER

FOTOĞRAF/ÖYKÜ

RABİA BORAN

ÖYKÜ ÜZERİNE

RASİM ÖZDENÖREN

FOTOĞRAFTA TARİH OKUMAK

Kimilerine göre fotoğraflarla vakit geçirmek aptalca bir iştir. Hele de bakılan, seyredilen kimse ulaşılabilir bir mesafede duruyorsa...

Onun tasviri yerine kendisine bakmak daha akıllıca mı sayılmalı? Ona dokunmak varken ya bilgisayar ekranından onun görüntüsüne bakmak veya bir kartpostalın yüzeyini seyretmek ahmakça bir eylem midir?

Bu fikri ben tek kalemde reddetmek istemem. Fakat koşullarımı öne sürmem lazım.

Fotoğrafta, biz, aslında neyi seyrediyoruz?

Belki Picasso'nun resim sergisinde üstada bir resmi işaret ederek: "Üstat bu balık değil diyen" izleyiciye, üstadın: "Evet, bu, balık değil; balığın resmi" cümlesindeki hikmeti hatırlatmak gerekiyor.

Picasso, sanırım, tam da benim aklımda tuttuğum fikri harikulade bir ustalıkla ifade etmeyi başarmıştır.

Bu durum, yalnızca fotoğraf seyrederkenki halimizde değil, aynı zamanda tarih kitabı okurken de geçerliğini koruyor. Biz tarih okurken, okuduğumuz bahsin gerçeğini mi yaşıyoruz? Geriye gidip o gerçekliğin içine mi giriyoruz? Ama birinin o gerçekliğe baktığı açıdan bahsi geçen gerçekliği (ki o gerçeklik artık dondurulmuş bir andır) görmeye, değerlendirmeye, irdelemeye çalışıyoruz. Üstelik o gerçekliği yazısıyla önümüze seren tarihçinin yorumunu bir kere de biz kendimiz kendi birikimimiz açısından bir değerlendirmeye tâbi tutuyoruz.

Fotoğraf seyretmeyi, tarih okumaya benzetmek istiyorum.

Fotoğrafçı, kamerasının perspektifiyle önümüze bir tablo getiriyor. Biz, o tabloda resmedilen kişiyi tanıyoruz. Evet, belki fotoğrafını seyrettiğimiz kimse

bize bir el uzatma mesafesinde duruyor olabilir. Fakat fotoğrafçının yakaladığı enstantane o kimsenin o andaki halini bize sabitlemiş olarak sunuyor. Böylece biz, elimize sonsuzca yorumlayabileceğimiz bir belge geçirmiş oluyoruz. O kimsenin canlı halinde fark edemediğimiz, edemeyeceğimiz nice ayrıntıları o kartpostalda görmemiz ve o ayrıntılar üzerine yorumlar geliştirmemiz imkân dâhiline sokuluyor, hem de sonsuzca...

Canlı insanın yüzü üzerinde belki de geliştirmemiz asla mümkün olmayacak ayrıntıyı kartpostala nakşedilmiş surette görüp bulmamız imkân dâhiline giriyor. Durumu, bir ölçüde kadavra üstünde gerçekleştirilen anatomi dersine de benzetmek mümkün. Her ne kadar canlı organizmanın canlı haldeyken ortaya çıkması muhtemel olan sayılamayacak denli farklı özelliklerini kadavra üstünde yakalamak mümkün olmayabilir. Fakat kadvranın getirdiği avantajı da canlı organizmada yakalamamız mümkün olmayacaktır.

Bu nedenle fotoğraflara bakarak insanların yaşadığı halleri sabitlenmiş suretler üzerinde daha rahat, dahası belki daha gerçekçi bir algılamayla çıkarmaya çalışıyorum.

Olay benim indimde yalnızca nostalji bakımından değer taşıyor, sevdiklerimin sabitleştirilmiş görüntüsünden onların ruh hallerini de çıkarmaya çalışıyor, onları daha yakından benimsediğimi görüyorum.

Fotoğraf için “Ama yapay bir düzlemde bu işi gerçekleştiriyorsun” itirazında bulunacaklar çıkabilir. Onlara derim ki, canlı insan yüzü acaba her an kendi doğal görüntüsü içinde mi bulunmaktadır? Birinin bizim yüzümüze baktığını fark ettiğimizde yüzümüzün kendiliğinden takındığı tavır onun doğal görüntüsünü mü resmetmektedir dersiniz?

HATİCE BİLDİRİCİ

ÖYKÜDE BİREY OLMAK

*Gören göze ibret vardır her şeyde.
Âşık Veysel*

Şu konuların tartışıldığını duymayanımız var mıdır?

1. Toplumsal hayattaki aksaklıklar
2. Bilimsel gelişmelerde çağdaşlarımızdan geri kalışımız
3. Hukuki açmazlar
4. Batılılaşma şemsiyesi altında daha medeni bir hayat oluşturma sürecine dair temel problemler
5. İslam'ın doğru anlaşılabilmesi ve her derde deva olamayışı... vb.

Televizyon programlarından otobüs yarenliklerine, iş toplantılarından dost meclislerine birçok ortamda bu konular sıklıkla gündeme gelir. Bilen bilmeyen, anlayan anlamayan herkesin söyleyecek bir sözü vardır bunlar için. Ancak bunlar entelektüel boyutta ele alındığında mesele “birey olma” ve “kendilik bilinci”ne gelir dayanır. Özgür bireyler olmak, fert olmak, sürüde koyun olmamak da bu konuların mütemmim cüzlerindendir. Birey olmak, öncelikle psikolojinin daha sonra sosyolojinin hatta Doğu Batı bağlamında tarihin mevzuudur. Bunlara bağlı olarak elbette edebiyatın da önemli meselelerindendir.

Türk edebiyatının modern zamanlarda şekil bulan bir türü olarak kabul edebileceğimiz öykünün ise olmazsa olmazıdır “birey olmak”. Çünkü onu geleneksel hikâye geleneğimizden ayıran özelliği tam da burada gizlidir.

Modern insan her yerde kendini aramaktadır. Yalnızlığını çözmek ve anlamak istemektedir. Bu sebeple yeni hikâye yani öykü, ders vermek yerine bireyi çözümlemeyi hedefler. Öykü birey merkezlidir. “Birey” Türk Dil Kurumu sözlüğünde: 1. Kendine özgü nitelikleri yitirmeden bölünemeyen tek varlık, fert. 2. Doğa bilgisinde türü oluşturan tek varlıklardan her biri. 3. man. Bir türün kapsamı içine giren somut varlık. 4. ruh b. İnsan topluluklarını oluşturan, insanların benzer yanlarını kendinde taşımakla birlikte, kendine özgü ayırıcı özellikleri de bulunan tek can, fert. 5. top. b. Toplumlari oluşturan ve düşünsel, duygusal, iradeyle ilgili nitelikleri toplum içinde belirlenen insanların her biri, fert şeklinde açıklanır. Bu tanımlardan yola çıktığımızda modern insan, bir birey olarak kendine özgü niteliklerini farkında olmak istemektedir; ayırıcı özelliklerini ortaya koymak ve bu özellikleri ile var olmak derdindedir; kendine belirlenen yerde güvenli bir alanı korumak ve sınırlarını netleştirmek ihtiyacındadır. İşte sanattan da birey olmakla ilgili çözümlemeler ortaya koymasını bekler. Mesela bu çözümleme; karakterin çelişkilerle dolu bir dünyayı kavrama çabasına ya da kavrayamama hâline şahit olabilir, onun her türlü duygu durumunu faş edebilir, karakterin kendi çelişkileri ve çıkmazları karşısındaki tutumunu, değişim ve hız karşısındaki köşeye sıkışmışlığını ele alabilir.

Klasik hikâye diye tabir edebileceğimiz mesnevi, halk hikâyesi, destan ve masal gibi türler, muhtevalarında mutlaka ibret barındırır. İçinden ders çıkarılamayacak bir mesnevi ya da halk hikâyesi düşünülemez. Destanlar ve masallar da insanların hataları ve bu hataların ibretlik sonuçları ile doludur. Geleneksel hikâyemizin maksad-ı âlâsının bu olduğunu söylemek bile mümkündür. Aslında hikmete dayalı bir eğitimidir o.

Elbette hikâye geleneğimizi, yazarın durdurulamaz anlatma isteği (yeteneği), merakın cazibesi, olayları kayıt altına almak gibi birçok saik de belirler. Ancak halka ders vermek onun olmazsa olmazıdır. Klasik hikâyede bireyin çıkmazları değil durumun çıkmazları ön plandadır. Bu çıkmazların nasıl olumlu bir yola dönüştürüleceği üzerinde durulur. Bu doğru yola ulaşma hikmetle şekil bularak hikâyeye damgasını vurur. Yazar, amacına ulaşmak yani ders vermek için metni aracı kılmıştır. Hikâyesiyle ele aldığı mesele ile ilgili önerisini sunmuş olur.

Geleneksel hikâyenin yazarı; “vatan için fedakârlıktan kaçınılmaz, insanı açgözlülüğü bedbaht edecektir, alçakgönüllü olunmalıdır, anne babanın sözüne karşı gelen insanın başı dertten kurtulmaz, suizan toplumsal sorunlara yol açar, sabırsızlık ve acelecilik insanın başını belaya sokar, aşkın önünde eğilmek gerekir” gibi önermelerde bulunur. O, hikâyesini bu önermesine şahit kılmıştır. Bu kurgu ile sözünü belgelendirmiş, ispatlamıştır.

Klasik hikâye geleneğimizde anlatıcı kendinden emindir. Şüphe duymaz. Böylece kişinin kendini ya da meseleyi sorgulamasının gereği de yoktur. Adanmışlık söz konusudur. Ahlakî çözüm reçeteleri vardır. Onlar kullanılarak huzura

kavuşulacağı farz edilir. Ancak bu reçetelerin modern zamanlarda hastaları iyileştirmeye gücü yetmeyebilir. Şehirde, beton binalar arasına sıkıştırılmış, büyük bir kalabalığın arasında yaşayan, gün boyu doksan derecelik açıyla oturan yeni insana uygun reçeteler olmayabilir bunlar. Mekân ve zaman bu denli değişmişken insanın aynı kalması beklenemez. Yaşamı değişen bu insanın hikâyesi de değişecektir. Bu hikâye ahlaki önermeler içeren, sonu hikmetle bağlanan bir muhteva içerirse modern insan için bu en fazla nostaljik bir güzelleme olabilir.

Modern okur, ununu elemiş eleğini de kaldırıp duvara asmış bilge yazarları sahici bulmayacaktır. Çünkü modern zamanların unu elenmeye hâlâ devam etmektedir. Kimse, eldim bitirdim, mesele budur diyemez. Ne bilim ne felsefe bunu diyememektedir ve din, modern insan için yeniden yorumlanmayı beklemektedir. Bu şartlar altında modern öykü yazarı çözüm değil, çözümleme sundukça var olacaktır.

RECEP SEYHAN

HİKÂYEDE İNANDIRICILIK-SAHİCİLİK

Nerede okudum veya nereden duydum bilmiyorum; “bir hikâyenin ana vasıflarından biridir inandırıcılık” diye bir yargıyla karşılaşmıştım. (Yoksa bir öykü atölyesinde ders veren “deneyimli” bir hikâye yazarının genç öykücüye “Hikâyenizi inandırıcı bulmadım” sözü müydü bana ulaşan? Her neyse.) Bu işittiğim söz, “hikâyenin sahiciliği” konusunda beni düşünmeye sevk etti. Önemседim bu yargıyı ve peşinden su soruları sordum: Hikâye inandırıcılığı esas almak zorunda mıdır? Başka ifadeyle inandırıcılık, hikâyede “olmazsa olmaz”lardan mıdır? İnandırıcılık veya sahicilik öykünün başına müfettiş olarak dikilebilir mi? Sahiciliği en başa koyacaksa bir hikâyede atlatılanlar hangi ölçülere göre “sahici” olmalıdır? Bir öykü yazarı anlattığı öyküde, “sahici olmak” kaygılarıyla okuyucuyu ikna etme çabasına girmeli midir? Sorular uzar... Bu yazımız bu sorulara cevap arıyor.

Okuyucuyu inandırma ve ikna kaygısı benim bildiğim makalelerde aranan temel özelliklerdendir. Bir hikâyede siz insanları anlattıklarınıza inandırma çabası içindeyseniz; söz gelişi okuyucuyu; anlatıcı olarak anlattıklarınızın ne kadar da doğru veya gerçek olduklarına yahut gerçeğe ne kadar da benzediklerine ikna etme çabasıdaysanız, -hikâyeden bazı özellikler taşısa da- ortaya çıkardığınız ürünün hikâye olup olmadığı tartışmalıdır bizce. Çünkü hikâye kurmaca bir metindir. Kurmaca, hayalin ve tasarımların tezgâhında dokunup üretilmiş olanıdır. Siz o ürünü dokurken bir inşa hareketi içindesinizdir, tamam. Anlattıklarınız gerçeğin bire bir kendisi de değil ve onu siz kurguladınız; bu da tamam. İnşa ettiğiniz ürünü (ders kitaplarında yer alan şekliyle) “gerçeğe uygun” veya “ona benzeyen” bir biçimde üretiyorsanız yaptığınız iş doğrudur. Fakat öykünün gerçeği böyle mi? Yani bir öykü gerçeğe uygun olmak zorunda mıdır? Başka ifadeyle inandırıcı ve sahicilik olmak zorunda mıdır hikâye? Bu konuda kullanılan ölçütler neler? İnandırıcılık kavramının yaslandığı zemin nedir? (Gerçeğe uygunluk mu? Hayatın kendisi mi? Öykünün kendi gerçeği mi? Hakikat mı?)

Hikâye, gerçeğe uymak zorunda ise ortaya gerçekten olmasa da olmuş gibi anlatılan metinler çıkar ki bu, ders kitaplarındaki tanıma uygun arızalı bir hikâye olabilir fakat öykü değildir. Hikâye bir sanat dalı ise (ki öyledir) sanat eserleri gerçeği değiştirir, bozar, eğer, бүker, yontar ve yeni bir tasarım ürünü elde eder. Yazar sözcüklerden bir dünya kurar. Yapılan bir inşa hareketidir ve gerçek burada sanının yani sanatkârın elinde sadece malzeme olarak vardır, amaç olarak değil.

Amaç, beşerî zeminde taklit olmayan yeni bir eser vücuda getirmektir. Esasen sanat, birbirine izafe edildiğinde asla taklit kabul etmeyen ancak Büyük Sanatçının eserlerine oranlandığında onun taklidi olan bir üründür. Öyleyse ortaya konan ürün ya da sanat eseri, dünyada benzeri hiç olmayan ve ilk kez ortaya konan bir ürün değildir. Bu şu anlama geliyor; sanat eseri sahici olanın kendisi değil taklididir.

Peki, öyküde-hikâyede inandırıcılık hiç mi aranmamalıdır? Aranabilir ancak sahicilik veya inandırıcılık illa aranacaksa (ki bu şart mıdır, bundan emin değilim), hayatın gerçeğine veya hakikate izafe edilerek değil; inşa edilen metnin kendi kurmaca zemininde aranmalıdır. Demek ki öykü kendi gerçeğini kendisi kurar. Tam da bu sebeple öyküde anlatılanların gerçeğe uygunluğu ve sahiciliği denetlenemez boyutlardadır. Bu şu anlama geliyor: “Önümüzdeki metin ne kadar gerçeğe uygun veya değil?” şeklinde ortaya konan sorgusal denetim hem gereksizdir hem de bunun öykü adına bize kazandıracağı herhangi bir şey yoktur. Gerçeğe uygunluğunun denetlenemez oluşu bütün sanat eserlerinde ortak bir özelliktir zaten. Bunu kabul ediyorsak sahiciliğin ve inandırıcılığın da öykü üzerinde denetlenemez oluşunu kabul etmemiz gerekecektir.

Hayatın içinden aldığı karelerin hikâyesini anlatması bakımından -bir noktaya kadar- geleneğe yaslı bir hikâyede anlatılanların inandırıcı olması aranır diyelim haydi; fakat öykünün böyle bir bağlayıcılığı yoktur. Hikâye-öykü arasındaki nüans tam da burada tebarüz etmektedir. Kaldı ki geleneksel hikâyelerimizde bile sözlüklerin bize ilettiği gerçeği aşan, hatta onunla çatışan öğeler vardır, kurgular vardır. Söz gelimi Kerem ile Aslı Hikâyesi’nde Kerem’in ağzından “ah!” sesi eşliğinde çıkan dumanın orada doğal gaza dönüşerek çevrede bir yangın çıkarması (Kerem’in yanıp kül olması)’nın neresinde hayatın gerçeğine uygunluk vardır? Üstelik Aslı’nın yetişip Kerem’i kurtarmak için döktüğü bakraç bakraç sular da (benzinin de doğalgazın da keşfine daha yüzyıllar var iken) benzine dönüşür; Kerem’in alevleri daha da artar.

Bunu nasıl açıklayacağız şimdi?

Hikâyede inandırıcılığı bir hikâyenin esası hâline getirenler bu örnek üzerinde çok iyi düşünmek ve hikâye hakkındaki bilgilerini gözden geçirmek zorundadırlar. Daha ileri giderek diyeceğiz ki bu hikâyemiz (Kerem ile Aslı) düpedüz postmodern bir hikâyedir de; çünkü gerçek de hikâyenin hiyerarşik silsilesi de burada altüst olmuştur. Dahası hikâyenin sonunda merkezi tehdit eden yepyeni bir durum ortaya çıkmıştır. Hikâyede bizi anlam çokluğuna götüren bir kapıyı da aralamıştır bu metafor. Postmodern öykü kavramından 400 yıl önce (16.yy’dan beri) üç ayrı coğrafyada anlatılmış olan ve hâlâ anlatılagelen bu hikâyeyi okuyan hiç kimse de çıkıp “bu hikâye inandırıcı değil” gibi anlamsız bir yargıda bulunmamıştır. Bunu, bu hikâyelerin “yüzyıllara mührünü vuran en güzel hikâyeler” payesinden hiçbir şey kaybetmeyişlerinden anlıyoruz. (Burada ifade etmeye çalıştığımız şeyler, Ferhat ile Şirin hikâyesindeki metaforlar için de geçerlidir.)

Hikâyede anlattıklarınızı hayatın gerçeğinin hizasına getirme çabanız anlayışla karşılanırsa bile sahicilik, hayatın gerçeğine uygunluk veya onunla uyumluluk gibi bir kaygı taşımadığından aynı çaba öykü için mesnetsiz hâle gelir. Öykünün inandırıcılığı ve sahiciliği kendi iç disiplinde kendi ikliminde, anlatıcının kurduğu kozmik, mistik, metafizik veya düşsel evrenin doğal akışı içinde gerçekleşir. Yani **öykünün sahiciliği ve inandırıcılığı**, gerçeğin safına geçip oradan bakıldığında görünen sahicilik ve inandırıcılık değildir. Başka ifadeyle sözlüklerin bildirdiği “gerçek”in kendisiyle içli dışlı olan “inandırıcılık”la kayıtlı değildir öykü; onun inandırıcılığı inşa ettiği kurmaca dünyanın içinde kendine mahsus yeredir. O yer, anlatılanların bütünü içinde belirlenmemiş bir yerdir; yani kurmacanın sahiciliği o metnin bütünlüğüne yedirilmiş, orada kaynaşmış ve kendiliğinden sizin kabullerinizi arasına yerleşmiştir. Siz artık metni okuyup bitirdikten sonra anlatımın bütüncül güzelliği içinde kendinizden geçmişseniz, anlatıcının sizi götürdüğü büyülü dünyada mesutsanız o metin için artık “sahicidir, inandırıcıdır” veya “değildir” diye düşünmezsiniz.

Okuduğunuz metinde anlatılanların sahicisi mi gerçeğe uygun mu, inandırıcı mı olduğunu aklınızın kıyısından bile geçirmiyorsanız işte o metin sizin söz dağarcığınızdaki “gerçek”i aşmıştır ve kurmacanın ta kendisidir; artık o metne inandırıcılık ve sahicilik gibi kavramlarla yaklaşmanın gereği yoktur. Çünkü öyküde anlatıcı, anlatılanları gerçeğe uygun hâle getirmeyi veya ona yaklaştırmayı değil; bizi anlatılanın kendine ait gerçeğiyle karşılaştırmayı amaçlar. **Öykünün gerçekliği** dediğimiz şey de budur.

Konuyu herkesin karşılaşabileceği başka bir örnekle müşahhas hale getirelim: Üstelik örneğimiz hayatın gerçeği içinde de karşımıza çıkabilen bir enstantane olsun: Yakaza hâlinde iken rüyasında öldüğünü gören bir adam tasavvur ediniz. Bu olamaz mı; siz hiç kendi ölümünüze tanıklık etmediniz mi rüyanızda? Alın size sahicilik. Devam edelim: Adam, kendi cenazesini teşyi ediyor, etrafta kendisini uğurlamaya gelen herkesi gözlemliyor. Sonra siz kahramanımızın bütün gördüklerini kabir aşamasına kadar anlattınız diyelim. Oraya varmışken kabirdekilere de karşılama yaptırdınız. Şimdi öykücü olarak ne yaptınız siz? Sahici olmayan bir şey mi anlattınız? Bütün bunlar başarılı bir dille anlatıldıysa öykünün ne olduğunu bilen biri çıkıp da “Yok canım insan kendi cenazesini teşyi edebilir mi? Olmaz böyle şey! Hiç inandırıcı değil; bu hikâyeye sahicisi değil” diye düşünebilir mi?

Mesele budur.

AUSTIN M. WRIGHT

TÜRKÇESİ: DOÇ. DR. AYŞE DEMİR

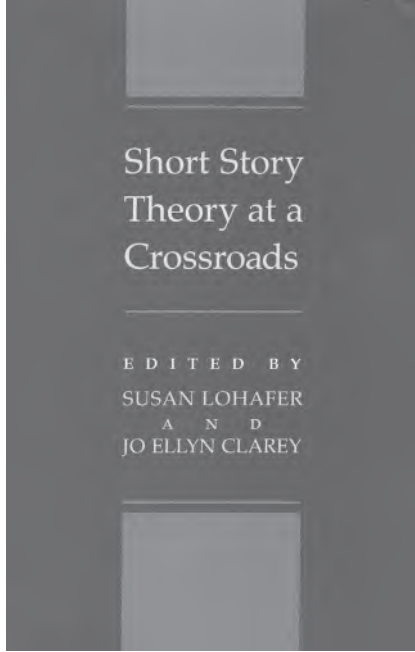
“KISA ÖYKÜDE DİRENÇ”-1¹

Her kısa öyküde -aslında yapılandırılmış kurgusal her eserde- iki karşıt güç belirgindir: şekillenen yapının gücü ve şekillenmiş malzemenin direnci. Direnen gücü ele alalım. Ben bunu ‘direnc’ olarak adlandırıyorum veya yapıya karşı direndiği için, yapısal direnc. Geleneksel biçimci eleştiride bu genellikle görmezden gelinir. Son otuz yılın biçimci olmayan ve biçimcilik karşıtı eleştirisinde, bu hevesle çalışıldı ve bu direnc farklı isimler altında tanıtıldı, ancak onun biçimci eleştirinin yapı taşlarıyla olan gerçek ilişkisi nadiren fark edildi. Burada bu ilişkiyi ele alalım ve eğer varsa, bilhassa biçimci direncin kısa öykü eleştiri ve sanatında oynayabileceği hangi özel rolü üstlendiğini sorgulayalım.

Biçimci direnc, fikrî biçimci tekliği bazı dezavantajlarından kurtarabilir. Bu kısa öykü eleştirisinde yararlıdır. Poe ve Brander Mathews’in kısa öyküyü, tek özelliği kısa olmak olan anlatılardan ayırmasından bu yana kısa öykü bağlamında birlik fikri, sorgusuz sualsiz kabul edilmiştir. Poe’nin ifade ettiği, Joyce ve diğerlerinin sürekli vurguladığı kısa öykü geleneği, bütün içindeki parçaların hayati işlevselliğini sürekli vurgulamış (“*Bütün kompozisyonda, yazılmamış, önceden kurulmuş tasarının içinde yer almayan hiçbir sözcük olmamalı*”) ve bu vurgu, kısa öykü eleştirmenlerinin bu tip konuları sonuca ulaştırmak için veya sonucun yakınlığının kısa öykü cümlelerini nasıl etkilediğini değerlendirmek için çalıştığı günümüze kadar yansıtılmıştır.² Yine de ana eleştiri akımının bakış açısından teklik -organik bütünlük, entegre eser- durgun bir sudur, girdaptır; ilerlemez, tepkiseldir, hapsedicidir ve tümüyle gizemlidir.

Biçimci direnc fikri, biçimci tekniği daha esnek kılar. Biçimci eleştirmenler tarafından değer katılan belirli ilgilerle görünürde uzlaşmaz olan, biçimcilik karşıtları tarafından değer katılan diğer ilgileri tek bir yapı içinde nasıl bir araya getirdiği dikkate değer hususlardan biridir.

Eğer biçim kelimesiyle burada bir eserin bütünlüğünün teklik ilkesini, düzenlenmesini, şekillenmesini, bütünlleştirici ilkesini (ya da sonuçta tanımlansa da tanımlanmasa da böylesi bir ilkenin olasılığını) kastediyorsam, o zaman biçimci direnc, malzemenin sunduğu direncden başka bir şey değil-

dir. Hem yazarın yaratım sürecine hem de okuyucunun yaratım sürecine karşı oluşan direncini içerir. Bu nedenle, bir yandan, biçimin etkinliğinin çoğunlukla malzemesinin inatçılığına dayanması sıradan bir durumdur: heykel, mermerden yontulduğu için daha etkileyicidir. Diğer taraftan, birkaç sene evvel romanla ilgili çalışmamda öne sürdüğüm gibi, okuyucu için biçimin yaşamı ve ilgisi, biçim algısını engelleyen ya da erteleyen hususlara bağımlıdır; direnç, biçimi ciddiyetsizlikten, sıkıcılıktan ve sıradanlıktan kurtarır.

Ne yazık ki, kurmacanın geleneksel biçimci analizinde direncin yeri yoktur.

Ben de kendi çalışmamda bununla baş

edecek pratik bir yol bulamadım. Eğer biçimin bize nasıl görüldüğünü dikkate alırsak konu biraz daha aydınlığa kavuşabilir. Bir romanı anlama konusundaki yanılısamız temelde biçimin bir algısıdır. Daha çok biçimin bir yanılısaması, biçimi keşfetme sürecinde olduğumuza dair bir kanaate, bir sonraki dikkatli incelemenin ya da tekrar okumanın bizi tutarlılığın kapsayıcı prensibine ulaştıracağına dair bir inanca ulaşmamızı sağlar. Böylesi bir ilke her şeyin açıklanması olabilir. Var olduğundan eminiz; bu konuda yapılacak daha fazla okuma ve düşünme tam olarak açıklığa kavuşturacaktır. Genel olarak öyle olacağını düşünsük de, bu şekilde gerçekleşmez. Bu nedenle bir eseri, varlığını tamamlamış bir bütün olarak değil de okumanın gelişmekte olan var sayımı olarak düşünmek daha yerinde olacaktır; o zaman sanat eseri “görünür hale gelme sürecinde yaratılmış biçimini gösterir.”³

Önemli olan süreçtir. Bu bakış açısından, direnç -bu süreci yavaşlatan konularda görülür- en yüksek öneme sahiptir. Eğer bir biçim hemen göze çarpıyorsa ve biz onun üzerine düşünürken ilerlemesi duruyorsa, banal buluruz; ya da süreç duraksarsa ve biçim arayışımız inatla engellenirse eser bize kaotik görünür. Bir biçimin “yaşamı” – devamlı olarak ilgimizi çekme, keyif aldığımız bütün o kurgularda ortak olan katılım sağlama gücü malzemenin direnciyle karşılaşp karşılaşmamıza, şekillenen biçime sürekli boyun eğiyormuş gibi görünen dirence bağlıdır.

Direnç, modern eleştirmenler tarafından süreksizlik ve engellenme adı altında kapsamlı olarak ele alınır. Doğallaştırmanın farklı dereceleri yapısalcılar

tarafından çözünür direnç adını verdiğim bir sürecin parçası olarak tanımlanır.⁴ Ne yazık ki böyle bir eleştiri, direncin yükseltilmesinde var oluş sebebi olan biçimi reddetmeye eğilimlidir. Direnç, öyle görünüyor ki, biçimi zenginleştirdiği için değil onu ortadan kaldırdığı için iyidir, benim görüşüme göre direnç işlevini yok eder. Bana göre asıl doğallaştırma gücü eşsiz biçim arayışındadır. Bazı teorisyenler bunu önemsizleştirmek suretiyle direnç kavramını onun açıklayıcı gücünden mahrum bırakıyorlar. Çünkü ne bu direncin nesnesi ne de işlevi açıklanıyor. Diğer taraftan eğer biçimci bir eleştirmen buna tümüyle anlaşılmış bir ilke olarak yaklaşırsa direnç yok olur. Geleneksel biçimci analizde her daim gerçekleşen olay budur. Kompozisyonadaki ‘zorluk’ değeri bizi şaşkınlığa uğratır; değerlendirilemez hâle getirir.

¹ Bu makale Susan Loafer & Jo Ellen Clarey tarafından editörlüğü yapılan *Short Story Theory at a Crossroads* (Kavşaktaki Kısa Hikâye Teorileri), Baton Rouge: Louisiana State University Press adlı kitaptan alınmıştır.

² Edgar Allan Poe, “Review of Twice-Told Tales,” (İki Kez Anlatılan Öykülerin Değerlendirilmesi) Charles E. May (ed.) *Short Story Theories* (Kısa Öykü Teorileri) (Athens, Ohio, 1976), 48.

³ Austin M. Wright, *The Formal Principle in the Novel*, (Romanın Biçimsel Prensibi) (Ithaca, 1982), 39, copyright 1982, Cornell University Press, yayıncının izniyle basılmıştır.

⁴ Örnek için bakınız: Jonathan Culler, *Structuralist Poetics: Structuralism, Linguistics, and the Study of Literature*, (Yapısalcı Poetikalar: Yapısalcılık, Dilbilim, Edebiyat Çalışmaları), Ithaca, 1975, 134-60.

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

Öykü'nün yükselişine seviniyorum. İnsanların
kamplaşmalarına, kutuplaşmalarına ve 'edebiyat'
ortak paydasında buluşamamalarına üzüliyorum.

MERVE KOÇAK KURT

— *Neler okuyorsunuz, gündeminizde hangi kitaplar var?*

— Uzun süredir elimde olan birkaç kitap ismini sayayım öncelikle: Herman Broch’tan *Vergilius’un Ölümü* (İthaki Yayınları), Necip Tosun’dan *Doğu’nun Hikâye Kuramı* (Büyüyenay Yayınları) ve Özgür Taburoğlu’ndan *Resim, Söz ve Yazı* (Doğu Batı Yayınları)... Bu kitaplar bitsin istemediğimden; durup dinlenerek, soluklanarak, ara vererek, dönüp gelerek okuyorum.

Bir de -daha çok- üzerine yazmak için okuduklarım var şu sıralar: Aykut Ertuğrul’dan *İki Dünyanın Ustası* (Dedalus Kitap), Hatice Tekin’dan *Şehirler Arası* (Şule Yayınları), Feyza Hepçilingirler’den *Off, Dilim!* (Kırmızı Kedi Kitap), Nermin Tenekeci’den *İnsan Hatırlar* (Büyüyenay Yayınları), Ray Bradbury’dan *Karahindiba Şarabı* (İthaki Yayınları)...

— *Edebiyat ortamına baktığınızda nelere seviniyor, nelere kızılıyorsunuz?*

— ‘Öykü’nün yükselişine sevinyorum. İnsanların kampaşmalarına, kupaşmalarına ve ‘edebiyat’ ortak paydasında buluşamamalarına üzülüyorum. ‘Eleştiri’ adı altında yapılan ‘dedikodu’ ve de arkadan çevrilen işlere kızılıyorum. Haa, bir de metnine yeterince güvenmeyenlerin metinlerini yayımlatmak için ‘referans’ arayışları var. Ne diyeyim!

— *Sosyal medya ile aranız nasıl, oraya nasıl bakılıyorsunuz?*

— Yedi-sekiz ay öncesine kadar işim “sosyal medya uzmanlığı” idi! İşim olmadan önce gayet keyifli ve verimli bir alandı benim için sosyal medya. Sonuçta o da bir araç. Bıraktığımız dijital ayak izleri önemli, mecrayı nasıl kullandığımız da. Birçok güzelliğe vesile olabildiği gibi tam tersi de mümkün. Facebook’u daha samimi bir ortam olarak görüyorum. Twitter daha ‘genele açık’ paylaşımlar için. Bir de instagram var. Fotoğrafçılıkla ilgili bir yazar olarak, okuduğum kitaplarla ilgili görselleri paylaşmayı seviyorum bura(lar)da.

Küçük bir not düşmek istiyorum: Yaşadığım birçok olumsuz tecrübeden dolayı c/ismen tanı(ş)madığım isimleri listemden çıkarmak durumunda kaldım facebook’ta. Farklı algılanmasını istemem. Biliyorum ki: Okurdan öte tanış mı olur, diyen okurum da haklıdır. Ancak anlayışla karşılanmasını istirham ediyorum. Twitter ya da instagram daha ‘genele açık’ bir ortam, oradan takip edilebilir paylaşımlarım.

— *Neler yazılıyorsunuz, gündeminizde hangi yazılar var?*

— Bir gazetenin kitap eki için her ay düzenli olarak yazdığım ‘ilk-im’ yazıları, edebiyathaber.net sitesi için yazdığım kitap yazıları ve yaptığım söyleşiler, dergiler için öyküler...

— *Dosyalardan, kitap tasarılarınızdan söz eder misiniz, yakında, uzun vadede?*

— Hiç acelem yok. İlk kitabım çıkmalı bir yıl oldu. Mesele ne kadar çok kitabımız olduğundan ziyade, nasıl bir iz bıraktığımız. Okuduğum kitaplardan birinde dediği gibi: “Fazla görünürlük, bir kez daha görmeye engel olur; bakılan şeyin kendisi belirsizlikte kaybolur.” (*Resim, Söz ve Yazı*, Özgür Taburoğlu, Doğu Batı).

ÖYKÜ

NECATİ MERT

BEDEL

Herkesin bildiği, halk içine Sultan Murat'ın tebdil-i kıyafet çıktığıdır. Çarşı pazarın nabzını tutmak için çıkarmış. Ben de zaman zaman çıkarım, sultanlığımı varoş çul çaputu arkasına saklamadığım için de zorlanırım. Aa! Bizim Habib! Tebdil nam Habib! derler hemence bilinirim. Gece öyle değil. Gece örter. Saklar. Bulunmak isteseniz de nafil! Balkondayım, hele sıkıldıysam bir de kanatlarımı çırp çırpamamla ayağım taştan kesilir, trendeyken manzara sağlı sollu yürür ya, sanki göğsü çıkan bir trendeyim, komşu apartmanların ışıkları aşağı aşağıda kalır, kalır, şehre kayar karışır. Hezarfen merakıyla bir bakarım ki görmeye yetişilir gibi değil. Orda burda, burda şurda, şurda orda her yer her şeyle kımıl kımıl. Sandaldaymışım yahut uçan sihirli halıda, takip edilesi bir şey olmadıkça alçalma yükselme yapmadan üstünde gezerim şehrin. Görürüm ki neler görürüm, velakin hiç mi hiç görülmem. Bakın! Bakın! İşte bir gececi! Ne Ramazan dinliyor ne Kandil.

Kandil, diyorlar. Evet, kandil. Ben de biliyorum Kadir Gecesi olduğunu. Abula etmek yani ki cebellezi sadece bu akşam mı günah! Hem öteki günler geceler: Cuma, Bayram, Kutlu Doğum, Üç Aylar... Mübarek degiller mi? Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir, diyen peygamberin ümmeti kim, kimler? Nerdeler? Onlar o mübarek gecelerde bile, aç mısın diye sormadılar bana. Hâlimden belliydi açın aç olduğunu, da görmüyorlardı. Yıldızı bol otellerin gepgeniş salonlarında, bize en dip masası bile kapalı, az ezogelini bile lüks olan isimli tesislerde verilen iftarları, oralardaki ziyanlığı da görmüyorlardı. Kol kola girmiş siyasetçilerle iş ve ticaret adamlarıydılar; benim koluma gir-

sinler demiyorum, herkes dengi dengine; ama denkleriyle denklerim arasındaki fark öyle büyüktü ki iftar masalarından artanların, yenmeyip atılanların hesabı divana kalmaz sorulur, burda sorulur bir gün.

Bir gün sultani bir tembellik içindeyim. Üstüne de haddini bilmezlik! Sultan değilim, Murat hiç değilim, tembellik hakkım bile yokken ben kalktım Sultan Murat oldum, tebdil çıktım. Sen misin Murat olup çıkan, daha ilk adımmda bilindim. Şeytan dürttü: Sultan Murat niye bilinmiyor? Kürkten çıkıp beze girebiliyor o, kıyafeti tam. Gardırobunda yok yok. Onun'çün. Yine dürtüldüm: Kürk mü sultan, Murat mı? Çarşı, pazar, kantar kapan, bedesten, arasta, meyvehoş içre dolaşır gün boyu bilinmeden Sultan Murat; kürk gösteriyor, bez örtüyor demek. İçimdeki gayet alaycı: Örtmüyor; ama Sultan Murat'ın bilinmek istemediği apaşıkâr, halk da öyle yapıyor. Bilmemişlik gösteriyor. O günden sonra tebdili azalttım. Çarşıya çıkışımı da azalttım, üzerime aldıklarımı da; çocuk değilim, Kral Çıplak! diyemem; Sultan'la aram açılsın da istemiyorum, yani patavatsızlık ederek oyun bozamam. Ben de n'aptım? Göğe çıktım. Bütün kötülükler yakınlıktan geliyor. Kavga, savaş, kaza, âfet... Nedir bunlar? Öfke ve gerilimdir, korku ve hırs, kan ve ölümdür ve çaresizlik. Şişme, ter, çarpıntı, tansiyon, bitkinlik olarak görülür. Yakından böyledir. Yarıştaki bir bisikletçiyi hele yokuşta izlemek –ister çıplak gözle olsun ister “zoom” yapmış objektifle– kolay mı sanırsınız: teker yatar, teller eğrileşir, ayak basmaz, pedal direnir, dudak titrer, ön kadro borusundaki su şişesine gider el, almakta zorlanır... O sıra derecik derecik inen terlerden buluşanlar olur, bisikletçinin sol paçasından iner, iner biri, durur, düşünür, düşer, zincirde kayıplara karışır. Yakından izlenmez. İşkencedir yakın. Ama gölün karşısı öyle mi ya! Göl sakın ve yavaş. Gölle yamaçlar arasındaki yol coğrafyayla uyumlu. Bisikletçiler yolda, yumuşak münhaniler çize çize gitmekte. Uzaktan böyle görünüyor.

Görünüyor dedi mesai arkadaşım. Sıkı, sımsıkı dedi. Hani? Market doğu-batı konumundaymış, evet. Kuzey duvarı sokak boyunca ve adeta sağır; iki kapısı var sadece mal indirip bindirmek için, evet doğru. Çıkmayı küçük bir arsaya bakan arka duvarından denemeliymişim. Bir katı tırmandım. Ya Allah, ya Muhammed, ya Ali! deyip asansör boşluğunu denedim. Terasa çıktım. Bitişindeki sendikanın terasına geçtim sıçrayarak. Yarıyı kapatılmış, yarıyı açık. Açıktaki kapının yanından komşu tarafa geçiş bir adımmış. Bir adımda geçtim. Ama bina çatılı, kiremit kaplı. Bitişindeki binaya geçmem lazım, nasıl yönlendirildiysem aynısını yaptım. Açık kapıdan alt kata indim, daha aşağılara inilemiyor, çift kapı engel; ama bu binadan yandaki binaya bulunduğum kattan geçilebiliyor dendi, evet, öyle. Aradaki demir kapı zorladı ama işi inada vardırmadı. Nihayet cephesi batıya, boyuna duvarı güneye bakan binanın çatısı altındayım. Tam karşımda altı katlı, otuz altı daireli apartman. Beşinci katın

sol başındaki otuz bir numaralı daireyi iş aldım. Bakışıyoruz. Öyle bir karşı karşıyalık ki kişilerin zihinlerinden geçenler bile görülecek nerdeyse. Mobese kamerasına alır gibi gireni çıkanı, geleni gideni kaydetmem isteniyor. Haklılar. Kaydedilir. Ses almıyorum, fotoğraf çekmiyorum; benimki galiba bir çeşit ön çalışma. Ses, görüntü, montaj ve kaset için profesyoneller çalışacak herhal. Ee, hadi! Bakış Allah bakış! Ne zamana kadar? Daire –tamam- ayan beyan görünüyor, hele ki ışıklar da yansın bir; ama boş galiba, görünen bir şey yok şu saat itibarıyla. Görülen yok ama duyulan var, davulcular olacak: Gayet uzaktan ve derinden sesler: Dan dini dan din! Dan, dini, dan din! Evde hayat yok bu akşam. Kadir Gecesi'ne mi çıktılar acep?

Acep şu yerde var m'ola şöyle garip bencileyin!

Garipliği bu asrın hastalığı sanırdım. Yunus bile gariplikten yakınıyorsa biz ikimiz: davulcu ile Sancho Panza'sı bunca yılların acığını almak için dünyayı ateşe versek Allah da memnun kalır, garip kulları haliyle. *Niye ateş? Çilemizi seslendirsek sadece Yunus gibi, intikamdan zayıf mı kalır? Kalem kılıçtan keskinse, ses de ateşi söndürmez mi?* Kavga gerektiğinde kavga edilir, etmez de ertelersen, sonrakilerin kavgasını ağırlaştırmış olursun. *Ben kavga etmek istemiyorum.* Ama kalem kılıçtan keskinse diyorsun; kılıcın da, kalemin de yaptığı kesmek ise eğer bunu kılıç yapmalı değil midir? *Hayır! Kılıç haklı olaydı Yunus çağının şahinleri Yunus'tan fazla bilinirdi bugün.* Ey Sancho Panza! Ey Rucio marka eşeğin sürücüsü! Dediklerinin geçerliliği yok artık. Romantik. Tasavvuf zamanı abdallarından kalma. Bugünkü garipliğimiz geçmiş zaman romantizmi için mecbur tutulduğumuz bedeldir. Düyûn-ı Umumiye. Ben neden ödüyorum? Bedel ödüyorum da askerliğimi neden bedelli yapamıyorum? Yılda bir ay bile olsa gece yarısı koca bir mahalleyi sahura kaldırmak kolay mı? Dağıttığımız bahşiş zarflarının yarısı paralı dönüyor ancak. Öteki yarı boşlarla kayıplara gidiyor. Uykü bastırır, omuz düşer, kol yorulur, kazaya kurban gitmeyeyim, dön baba dön yapmayayım diye sen koşarsın Sancho Panza önden önden eskort gibi. Kolay mı? Yoruldum, az soluklanalım! diyen sen değil misin? Şimdi susmak niye?

Şimdi susmak niye? Uzaktan ne hoş geliyordu sesleri: Dan dan dini dan! Dan dan dini dan! Gece işçisinin peşine takılıp teras teras gezdim. Anladığım, niyeti hırsızlık değil. Hırsızlıkta terasta ne bulacak? Hele ki kiremitlik altında... Çıktığı dört binanın dördü de onun mülküymüş gibi rahattı hareketleri. Rahatlığı cesareten çok toyluktan. Kalıbımı basarım, cebinde Bursa işi söğüt yaprağı bile yoktur. Garip düşmüş, düşenin yardımcısı çok olur, buna da olmuşlardır, çok istedim: sesleneyim, bırak Denizli horozu gibi kabarmayı diyeyim, demedim, uzaklar güvenli hazır, rahatımı kaçırmayayım. Dan dan dini dan! Yine sesler. Üstlerindiyim. İki kişiler. Önden önden koşuyor biri. Davulcuya yol

açıyor gibi. Caddelere çıkmıyorlar pek. Müşterileri caddeye açılan sokaklarda galiba. İstimlak artığı dar, kısa geçitleri, aralardaki tenhalıkları yarım dan dan dini dan'la geçiyor, açılımlı sokaklarda çal babam çal! Önden önden koşan sadece yola değil, balkonlara da bakıyor, günahını almayayım, şahadetparmağıyla gösterdikleri de oluyor, davulcu döne döne dan dunu dan dun, dan dunu dan dun! Seslerin uzaktan bir hoşluğu da gelip gelip gitmeleri, gidip gidip gelmeleri. Yön değiştirmeleri. Ses de su gibi kendi yolunu kendi buluyor. Hatta kuruyor. Bir çöl sessizliği, ya da sessizliğin sesini giyiniyor gece. İşte şimdi o gece, o an. Güzel mi güzel! Ama zirve bu! Kalınmaz. İndim, nereder merakına düşmüşlük gösterdim, sessizliği kırıştırmaktan da korka korka ufak bir tura çıktım. Çatı arası gececi tarafından kapatılmış binanın ayakucuna ikisi ve davul kıvrılıvermişler. Uyuyorlar.

Uyuyorlar! Hay Allah! Sokak boş. Kimsecikler yok. Uyanın! Dolaşmadığınız sokaklar var daha. Duymuyorlar. Duyuramıyorum. Davulcular uyu-yakalmış diye Emniyet'e de telefon edilmez ki! Adamlar, sana ne be kadın, senin kocan mı davulcu derlerse... Ceviz olsaydı evde atardım. Yahut erik. Yok. Kupkuru kaldık. Olmadığı daha iyi. Ben iyilikten atarım, onlar sırnaşıklık ederler. Sonra uğraş dur!

Dur! Dinle. Bir şey düştü. Şu galiba. Nedir o? Kiremit gibi. Çatıdan düştü herhalde. Atılmış olamaz mı? Kim atacak, hem neden atacak? Bilsem. Atılsa atılsa karşıdan atılır, onun da hemen bütün daireleri karanlık. Zappar onlar. Beşinci katın sol başında biri var, bir kadın hem. Hem ne demek hem? Kadın de, sadece kadın. İki cihanda bacım olsun. Dünya ahret bacım. Bacın mı? (Pembesi tombul pembe, siyahı dökümlü siyah, sarısı şeffaf...) He bacım! Kalk! Bıraksam burada sabahlayacaksın. Gidiyoruz. Dana dini dan dun! Dana dini dan dun! Eyvallah, bacım!

Bacım, niye? Biz Mübeccel'e derdik. Sokağımızda başka bacı yoktu. Ötekiler kaçırılır, bırakılır, dövülür, aldatılır. Yani tam tacizliktir. Hoş, Mübeccel'e de kötü gözle bakılır, hem nasıl bakılır! Onunla da nikâh düşer, hem bir düşer ki! Temizinden! Sarışındı, sakınmasız, sokulgan, saklanmak bilmeyen bir kızdı. Mübadiller derdik ailesine. Kendileri farkında değiller ama şu Balkan kızları soycak güzel oluyor. Oyma güzellik onlarda var bitek. Hemi sülale boyu. Ötekiler tacizlikti. Mübeccel bacı bilindi de tacizden kurtuldu mu? Nerdeee? Niyet aynı niyet. Bacı bunu gizlemiyor, açıyor daha. E, davulcular gitti, Mübeccel soylu balkondan çekildi. Ben neden durayım?

Durayım biraz. Film gibi bir gece. Üstelik bilabedel. Sahur topu atılmadan bir tur daha öyleyse... Ola ki bir balkonda sesini duyuramamış bir sokulgan –dünya ahret bacım olsun- yardım bekliyordur, ben, sen, o koşmamız gerekir.

Bunları içimden geçirdim geçirmedi... Müthiş bir çığlık... Müthiş bir çatırtı... Ses yırtıldı, gece yırtıldı. Frene kim bastı da her iki dönüşü birden yavaşladı dünyanın? Meçhul. Aralandı toz duman. Aralandı ses ve gece. Baktım, cadde üzerinde, kendi âlemimde seyredermişim, iki araba kafa kafaya öyle gelmişler ki ellerim ter içinde, bacaklarım bitkin, kalbim fırladı fırlayacak, sanki ben vurmuş, vurulmuşum.

İnmek istiyor inemiyorum. İnmiyorum. Yakın tehlikelidir. İşkencedir. Yavaşça dönüyor, hızla uzaklaşıyorum. Allah yardımcıları olsun demekten başka elden ne gelir ki!

HASİBE ÇERKO

KUŞ RÜYASI

Sıra sıra dağların arasından coşkun bir gürültüyle akan nehrin kenarında yürüyordum. Bu bölgedeki sivri uçlu gri kayaları aşır, kuş çakıl ve duru çiçeklerle kaplı kıyılara, suyun sakince kıvrıldığı saf, özsel diyarlara varmayı düşünüyordum. Kayaların geniş aralık yerlerinde çimenler bitmişti. O, insanı mest eden sıcak yaz günlerinden bir gündü. En fazla on beş yaşındaydım. Her taraftan bayıltıcı çiçek kokularıyla karışık renkler, tozlar dalgalanıyor, iri siyah gözleri olan çiçekler alaycı kahkahalar atıyor, uzun, kıvrık, pembelikler incesi dillerini çıkarıyordu bana. Toprak, engin, soylu yalnızlığının titreşimlerini her şeye yayıyordu ve bu yolla rengârenk buğulu ezgilerini fırlatıyordu gökyüzüne.

Kendimi çimenlere, türünü bilmediğim hoş kokulu bir bitkinin dalları altına attım. Böylece yaprakların üzerindeki çiy tanelerini rahatça emebilecektim ve çiyler susuzluğumu sona erdirecekti. O anda tek yapmam gereken şeyin doğadaki olabildiğince ince sırcadan yaratılmış şeylere yoğunlaşmam gerektiğini hissettim. Çiyleri içmemde nehrin çılgın dalgalarına yaklaşamayışımın ve korkudan bir avuç su içemeyişimin payı vardı; en büyük paye doğanın kalbinden damlayan o saf tatların çağrılı ezgisinindi fakat.

Tanrı'nın kutsadığı ince anların iri çiy damlaları, kuş çakıl ve saydam çiçekler gibi, su gibi pırıltılardan yansıdığını sezinliyordum. İçimden garip bir heyecanla haykırır tarzda şöyle diyordum: Benim gözümde bu oluşlar, apaçık özsel bir zaman dilimine ait yaratılar. Ve bu saf ruhlar ıssız bölgelerde olağandışı bir etkiye kavuşuyor. Bu ıssızlıkta insanı içine çeken taşların pembe damarları sıradan yaşamlardaki kaba gerçeklikte muhtemelen en ufak bir haşyet veya bir acı uyandırmazdı. Sözelimi sarp kayalardan oluşan bir dağın zirvesinde hiç beklenmedik bir anda başını sapından çıkarıveren yaban çiçeği tomurcuğu ile yumuşak tepelikli bir dağın doruğunda aynı saydamlıktaki tomurcuğun açma anı bile birbirinin aynı etkiyi yaratmıyordur ve öyleyse kuşların, çiyin, pınarların dünyasından oluşan narin yaşamın izlerini bu ıssızda aramam boşa değil. Evet, tam olarak böyle sezinliyordum. Ve kalbim duracak gibi hızla atıyordu.

Korkular, aynı sebeple bu ıssızda yoğun yaşanıyordu. Heyecanım biraz da korktuğum içindi kuşkusuz. Nasılsa artık, bu düşsel yaz gündüzünde ağır, tasalı bir korku büyümüştüm. Kıyıdaki yosun bağlamış taşlarda çatlayan billurlar bin parçaya ayrışıp dağılıyor, girdaplı apak dalgalar köpürerek, döne döne kayınıyordu. Rüzgârın, acıdan kıvranan dalgalardan kopardığı köpük kırbaçlarının yüzümü, dizlerimi kamçılması hoşuma gitse bile irkiltici canlılıkları belirsiz

bir duygunun beni kavramasına yol açtı. Ucunda acı verici bir hazzın kabardığı, korkuyu andıran karmakarışık bir duyguydu bu.

Bulduğum yerden kuzey dağlarının zirvelerindeki ulu servilerin gökyüzünü delip sonsuz mavi açıklıkta dalgalandığı rahatça görölüyordu. Varlığımı saran atmosfer ılıktı, zengindi ve hiç korku duymayan türde bir narinliğe sahipti. Dağ rüzgârlarının ..vuu ..vuu seslerinden esen ruhu ömrümde duyduğum en içten, en güzel sesler, ruhlardı. Ve bu rüzgâr bir başka açıdan su gibi geliyordu bana. Nasıl betimlenir ..akışık. Evet, akışık. Annemin sesini duyuyordum şarkısında. Bu rüzgârlar parlak sarı sapların içinde süt olduruyor, bu süt dolu çeşmelerini bana akıttırıyordu. Bu rüzgârda süt, çam ağaçları kokan ölmüş annem gizliydi. Ve benim bu rüzgârlara sıkışmış annem, akıp duran annem esintili, avuntulu ninnilerle beşiğimi sarıyordu.

Uçuşan canlı rüzgârlar, suyun bir alçalıp bir yükselen gürleyişleri, yüksekten koparak, kanayarak bükülmelerinin biçimsiz ve saydam özüydü belki de?

Buradaki bir oluş çakılların damarlarında apansız bir acı mı uyandırmıştı neydi? Ufak kuşlar olaraktan canlanıyordu her bir çakıl. Rengârenk *kuş taşlar* kendi iriliğinde yarı çıplak kanatlarla yerden püskürürken, yepyeni bir dünya, örtüsünü kaldırarak açılıveriyordu onlara; fakat bu garip, taş oldukları zamandan daha fazla duyarlılaşan varlıklarına alışmak yaralayıcı oluyordu. Cennete adım atmasına atmıştım da biraz değişik bir cennetler miydi burası? Nabız gibi seğiren çıplak tepeciklerini, uyanmış ama taş olarak kalmış zavallı taşlara vurup ölüyorlardı. Henüz bir cana kavuşanlar ipincecik sırçadanmışçasına pembe kanın içinde debelenip duruyorlardı ve ayaklarını o yoğunluktan koparamıyordu bir türlü. Ayaklarından, manevi zincirlerle o pembe sıvıya bağlıydılar sanki. Küçük bir kuş için fevkalade büyük, sarp taşlar da vardı uyanmış ama taşlıktan kurtulamamışların içinde. Böylesi algı sahibi, sonsuz beşiğindeki uykusundan uyanmış ama nitelikleriyle uyumlu algıları kapamamış olan zavallı büyük taşların dağını böylesi ufak canlar aşamıyordu bir türlü. Bu oldukça sert dağcıkların arasında sıkışıp kalıyorlardı. Ne yapsalar ne etseler kayalar aşılacak gibi değildi. Her bir dev kayanın nice kaygan buzdan, korkunç basamakları vardı ki bu devlerden gözü yılmıştı ufacık can taşıyan kuşlar. Aradaki sıkışıklıktan kurtulmaya uğraşırlarken düşüyor, sert bir kayaya çarpıyor, kanatçıklarını bilinçsizce kırıyor, eziyorlardı. Taş taş üstüneydi. Bu tehlikeleri aşmak yorgunluk, mahvolmak demekti. Dönüşmekten harap olunmuştu. Sonunda hepsi kırılarak ölüyordu kuşların. Bir zaman sonra hepsi hareketsiz kalakalmıştı.

Göğsümde saklı bir saatin zembereği boşanmışçasına acı veren bir irkilme duyumsuyorum. İşte her yerden dehşetli kuş ötüşleri sızıyor. Şimdiki zamanda yaşamayan bütün kuşların tek bir ağızdan şakıyışlarını duyuyorum. Sanki nereye gittiğimi bilerek oradan yas içinde ayrılıyorum. Canlanan taşlar alev renkleriyle arkamdan uçup geliyorlar gibi bir his. Belli bir mesafe kat ettikten

sonra duraklayıp, dönüp o can pazarına göz atıyor, bir daha arkama bakmadan koşuyorum. Panik ve korku içinde düşe kalka, oraya buraya dizlerimi, göğsümü çarparak, yaralı incinmelerle koşuyorum. Onların o sarp kayaları aşamamasının kanlı görüntüsü gözümden gitmiyor. Elim ayağıma dolaşarak, tek kızılağacın görüldüğü düze kadar çılgınca ve ağırlaşan ayaklarımı güçlkle kaldırarak koşuyorum. Bodur da olsa güçlü dalları olan yalnız kızılağaç, tutkular kırmızısı bir ezgi tutturmuştu. Olağanüstü ısıltısıyla bana bakıyordu. Garip, bir başınaydı ve dayanıklıydı. Kendimi otlara, bu neşeli ağacın sıcak kucağına atarak gövdesine yaslandım. Oh, sonunda azcık sakınım.

Günbatısındaki dağlarda yüksek teraslara uzanan bahçeler gözüme çarpıyor, o bahçelerin uzaktan sakın duruşlarına imrenerek, iç geçire geçire bakıyorum. O zalim kırılmaların uzağında, her şeyi unutturması için kendimi sığağa atarken yanı başımda her tarafın yabani çiçeklerle bezendiği doygun hava öylesine içime doluyor ki nehirden ender parlaklıkta bir kuşun çıktığının ve bir görünüp bir kaybolarak otların arasında tatlı bir sesle öttüğünün bir süre sonra farkına varıyor, pişmanlıkla ve özlemle kuşun son ötüşlerine kulak kesiliyorum. Ah, dalgınlığının içinde havaya sızan nasıl da aydınlık bir sesi vardı kuşun. Beşiğimi saran rüzgârın, sapın çeşmesinden akan sütün şırıltısını andırıyordu bu tatlı ötüş. Ve her ötüşünde umutlu memnun vızıldayıp duran pervaneler gibi yoluna devam et demek istiyordu sanki. Sıçraya sıçraya nehrin yukarı kesimlerindeki bir geçide daldığını anımsadım birden. Hakikaten de geçit ordaydı. Bambaşka sıcaklıkta ıslıl ıslıl mis kokular yayan bir vadiye açılıyordu çıkışı. İşin garibi burasının, bu baş döndürücü manzaranın kusursuz inceliklerin, saf varlıkların diyarına kapı aralamasıydı. En çok garibime gideni de bu diyarın çocukluğumun vadileri gibi kokmasıydı. Geçtiğim düzlerden çok yüksekte gibiydim. Çayırların parıldadığı güneşte kuşlar kaynaşıyor, doğaya cıvıltılarını saçıyorlardı. Kıyıdaki servilerin tepelerinde el içi kadar bülbüller ayaklarından çırpı, saman çöpü akıta akıta yuvalarına giriyordu. Yuvalarından çıkıyordu. Sonra karışıyorlar ve ne göreyim, güneşin içinde dalgalanan bir dalın üstüne, biraz ucuna doğru akışmışlar da bağırsakları üstüne bükülüp öylece sarkmışlar doğaya.

Engelibeli araziye yayılmış cam mavi gökyüzünden yansılarını izliyordu kimisi. Kimisi suyun derinlerindeki kıpırtılı sûretlerini. Ayaklarını kum gibi kaynayan çakılların canlarına değdirerekten o taş senin, bu ot dal yaprak sızlanış benim, zıplayıp duruyordu bir grup başka kuş. Ben yıllar geçmiş gibi bir korkuya kapılıyorum. Yoluma çıkan bu sırça evren ya resimse veya büyüyse...

Gün batımının, kanatlarına kırık bir görünüm verdiği kırmızı kuşlar bile yoğun bir mutluluk yayıyor ..demek ki resim değiller. Canım kuş, beni buraya onun tatlı ötüşü getirdi. Onu görmeyi ne kadar da arzuluyorum. Yoğun parlak sıvının üstünde karmakarışık ötüşsüz kayıyor bir sürü kuş. Güneş bir ateş yak-

miş, tuzunun tadını havaya saçmış, nehrin dalgaları üstünde pürüzsüz çıplak koyuluğunda bir kırmızılık, atlaya atlaya oradan uzaklaşıyordu. Haykırarak rahatlamak istesem bile haykıramıyordum. Olağandışı parıltılı bir dünyanın içine dalmıştım da o parıltının yüreğindeki görünmez siyahlıkla ansızın karşı karşıya gelmiş ve şoka girmiştım. Kuşu göremeyişim yüzünden duyduğum ani acı mıydı ki ruhumu allak bullak eden. Yoksa bu yerlerin yalnızlığı, ürkü veren boşluğu muydu? Bu yerler de desem o tatlı ötüşlü kuş da desem fark etmezdi. İkisi bir yalnızlık, koskoca bir boşluk oluyordu nasılsa.

Artık damarlarıma bütünüyle dolan bu dünya geri huzurlu olmaya çağırırdı. İşte gene harika kuşlar, çiy, su, çakıllar değişiyor yüreğime. Günbatımında ortalık durgunlaşıyor, koskocaman bir huzur var içimde. Her halde bu huzur büyütlü resimlerin vereceğı türden bir huzur değildi ki elimden kayıp giden ölümlü güzelliklerin buradakiler yanında hiçbir geçerli yanı kalmamıştı.

Korku heyecanından da eser kalmadı artık. Bu kusursuz incelikler vadi-si, yüreğimi uçurumsu kokularla sarmalayan bu dünya o tatlı ötüşlü kuşun yüreğine açılan kapıydı. Kayboluşsuz, sonsuz mutlulukların dünyasına adım atmıştım. Önümde, o kuşun saydam alacakaranlık dünyası-karıncığının içi-öyle bir genişlemeye başlamıştı ki sonunda ucu bucağı görünmez olan, geçidin ucundaki harika vadi açılmıştı. Halen kuşun belli belirsiz çeperlerinin buğusu hissediliyordu. Çocukluğumda tanıdığım sevgi dolu sesler, baharlar duyuluyor, akıp gidiyorlardı suyla.

Ah, su. Nehre bakan ağaçların dalları hemen hemen suya değiyordu ve yapraklar, ucundan dışa bükük şeklini korumuştı.

Suyun aynasında kıpırdayan irileşen kalp biçiminde gölgelerin içine dalıp gidiyorum. Işıl ışıl gözlerim giderek cam gibi sertleşti, boşluğa bakar oldu ve yabancı, ürkek ürkekti bakışlarım. Ellerime dokunmak istediğimde minicik ayaklarımla apansız sıçrayıp ince dallardan birinin ucuna konuveriyorum. Sonra bir solukta havalanıp daha ilerideki dallara zıplayarak cıvılda cıvılda batıdaki bahçelere uçuyorum. Öteki kuşlar unutulmaz bir yaşamın damarlarıma dolduğunu biliyor mu diyorum içimden?

Tüylerimin inceliğini, narinliğini, ötüşümdeki insancıl kederi, iç organları-mın pembe çeperleri arasında kıvrılmış zavallı bağırsaklarımı geçirdim aklımdan. Yumuşamaya başladı bakışlarım. Yabancı, ürkek değildi. Gene ısıltılı minicik damarları hissettim. Boşluk ise yerini hafiften silinmiş renklerin, biçimlerin dolu-luğuna bırakır gibiydi. Ne olmuştu bilmem? Gözlerim böyle, kuşu bakış açısına direnmek istemişti. Yüreğim bambaşka bir ritimle çarpmaya başladı. Bu uzamda yoluma çıkan her şey birdenbire kavranılması olanaksız hale gelmiş, uzak bir loş-luğun, akşamın dibinden bakmaya başlamıştım onlara.

Soylu, derin, gizemli bir deneyimi engelleyici bu fikirler de nereden çıkmıştı. Hayır. Mercan sularla temizlenen güzel bir görünümdeydi, zavallı değildi bağır-

saklarım. Kuş zavallı değildi. Yalnızca çok küçüktü içimdeki her şeyler. Evet, öteki kuşlarla epey bir salkımlar oldurmuş, dallardan hep birlikte kalkmıştık. Ben biraz titrekçe uçtuğumdan geç kalıyordum, gene de birlikte uçmuş, uçmuştuk ve artık yorulmuştum. Her yanımda ısıyordu. Üşümüştüm.

Yoksa o kadar yorulmamıştım da yüreğimdeki garip yankıyı mı dinlemiştim. Yitip gitmek, köpüklerden sıçraya sıçraya geçip uzaklarda beni bekleyen ot çöplerin, çırpıların ılığındaki yuvaya tünemeyim diye miydi bitkin kalakalıp yalnız başıma sulara dalmalarım filan! Kim bilir? Bilmediğim kuş danslarına katıldım, onlarla birlikte öyle çok tepinip sıçrayıp durdum ki acemi kanatlarımı birbirine dolaştırmış, çok fena, taşlara çarpmıştım kendini.

O daldan bu dala zıplayıp cıvıldaayan, hantalca devinen bir sürü diğer kuşlar büyük otların ve ağaçların dallarında balya yaptılar. Nasıl da suyun altında suyun üstünde sınıksız durarak dallarla yüzdülerdi öyle. Ben güneşli çakıllarda, çimenlerde zıpladım, onlar suda yüzdülerdi. Bunlar ne güzel, ne imrenilesi oyunlardı.

Sudaki gölgemi izlemek için kenarlarda az havalanıp oracığa geri konuyordum. Bir kuşu nehrin ucundaki bahçelerde yitene dek takip ettim. Upuzun kürek iriliğindeki yaprağın ucuna bir solukta sıçrayışını ve olduğu yerde usulca sallanıp suya gömülüşünü, sonra bir ara güneşe çıkışını, tekrar gömülüşünü, akıntıda çabucak bozulan ince halkalar yapıp çevrimli kanat çırpışlarıyla tekrar yaprağın ucuna zıplayışını çakıllıkta durarak takip ettim. Dallardaki bir sürü kuşun balyalarla suya inip kalkışı daha derin gömülmeler, halkalar oldurmuştu. Sersemlemiş vaziyette manzarayı seyrede ede yukarılara uçmayı işte öyle öğrendim. Batıda kayın ağaçlarının arkasında uzanan yüksek dağlarda nehir yarıyor, kalın bir pınar kararmış taşların üstünden bahçeye yöneliyordu.

Günbatısındaki bahçelerin bu altın evrenin uzantısı olduğunu öğrenince kanatlarımı huşu ile çırpıp geriye, vadinin çimenlerine sonra tekrar bahçeye, doruklardaki kayınlara uçtum. Baş döndüren müthiş bir gezintiydi bu. Benim gerçek meskenim burasıydı. Buna hiç şaşırmadım. Böyle olacağını sezmiştim önceden.

Sonsuz bir anda, ağaç aralarındaki geniş yeşillikte hoş giden sakin bir şırıltıyla akan şelalelerin çevreninde, yurdumda uçuyordum. Burada tanrı gibi harmonilerin, her şeyin yolunda gittiğini sandıran tarifsiz tadı vardı.

HANDAN ACAR YILDIZ

Yol almak, bir gurbetin izini sürmektir.

Konuşma Çizgisi: Buradan bakınca evler kibrit kutusu gibi görünüyor(nokta) Biri duvarlarını çizse ateş çıkacakmış gibi(nokta) Gecekondu mahalleri(üç nokta) Gece konup gündüz uçamayanlar(üç nokta) Ne kadar güzel görünüyorlar hiçbiri diğerine benzemeyen evler(üç nokta) Kibrit kutusu gibi(üç nokta) Biri duvarlarını çizse ateş çıkacakmış gibi(üç nokta) Tepeden bakarak küçümseyemiyorum bu kenti(nokta) Tepesinden bakarak küçümsemek istiyorum bu kenti(nokta) Bir kale duvarında otururken niye büyüyor içimdeki güvensizlik?

Konuşma Çizgisi: İnsan bir şehre en çok tepeden bakarken tedirgin oluyor(nokta) İçindeki insanlar görünmez olduğunda(nokta) Var olan, görünmez olduğunda artar tedirginlik(nokta) Tepeden baktığımız şehrin sokaklarında binlerce kişi yürüyor şimdi(nokta) Bizse varlıklarını biliyor ama göremiyoruz buradan(nokta)

Konuşma Çizgisi: İnsan bir şehrin güzelliğini en çok içinden çıktığında anlıyor(nokta) Bir şehrin sokaklarında yürürken kendisinin ne kadar küçük ve önemsiz olduğunu yeterince idrak edemiyor(nokta) Belki de bastığımız her yeri biraz yurt kabul ediyoruz(nokta) Her adımımız küçük bir yurt bizim için(nokta) Ayakkabımız büyüklüğünde binlerce yurdumuz oluyor ama onları birleştiremiyoruz(nokta) Adım atmak demek, zamanı parçalara bölmek demek(nokta) Adım atmak demek, mekânı parçalara bölmek demek(nokta)

Konuşma Çizgisi: Bu yüzden yol almak, asla birleştirilemeyecek binlerce ayak izi büyüklüğünde yurt edinmek demek(nokta)

Konuşma Çizgisi: Duydun mu?

Konuşma Çizgisi: Neyi?

Konuşma Çizgisi: Kum tanesinin kollarındaki çatırdamayı(nokta)

Konuşma Çizgisi: Hayır(nokta)

Konuşma Çizgisi: Gözlerim nasıl ufak bir hareketle ve hızla çatıdan çatıya gezebiliyorsa, gözlerimi bir evin çatısından, beş kilometre ötedeki başka bir evin çatısına bir anda çekebiliyorsam seninle de öyle konuşmak istiyorum(nokta) Konudan konuya aniden sıçramak ve sen bana hep anlayan bakışlarla bak istiyorum(nokta) Gözlerimi evlerin çatılarında gezdirir gibi hayatı konuşmak istiyorum senle(nokta) Gözlerimi evlerin çatılarında hızla gezdirdiğim gibi insanlar hakkında konuşmak istiyorum senle(nokta)

Konuşma Çizgisi: Duydun mu?

Konuşma Çizgisi: Neyi?

Konuşma Çizgisi: Kum tanesinin kollarındaki çatırdamayı(nokta)

Konuşma Çizgisi: Hayır(nokta)

Konuşma Çizgisi: Geçmişte kalan en kısa zaman dilimini dahi tarihimiz olarak görüyoruz(nokta) İşte bu yüzden insan, sokaklarında yürürken kendisinin bir şehirden ne kadar küçük olduğunu anlayamıyor(nokta) Ne kadar büyürsek büyüyelim, bir kent kadar hızlı büyüyemiyoruz(nokta)

Konuşma Çizgisi: Anadolu’da hemen hemen her şehrin bir kalesi var(-nokta) Şehrin kalesi kentin kalesi oluyor(nokta) Kale; en tepede en güvenli yer(nokta) Kendini aşağı attığında kesin öleceğin yer(nokta)

Konuşma Çizgisi: En güvenli yerden atlayınca kesin ölüyor insan(nokta) Güvensiz yerden atlayınca da sakat kalıyor(nokta) Açık ve çok yüksek olmayan bir pencereden(üç nokta) Mesela ben senin şu dudağının kenarındaki çizgiden, varlığını hiç anlamlandıramadığım, hiç anlamlandıramayacağım, kalbinde benimle ilgili tüm şüpheleri açıkça okuduğum, bir alfabe kadar net okuduğum çizgiden aşağı atlasam ölmem, sakat kalırım(nokta)

Konuşma Çizgisi: Duydun mu?

Konuşma Çizgisi: Neyi?

Konuşma Çizgisi: Kum tanesinin kollarındaki çatırdamayı(nokta)

Konuşma Çizgisi: Hayır(nokta)

Kalenin duvarlarına bütün kollarıyla tutunmaya çalışan bir kum taneciği vardı(nokta) **Kalın Konuşma Çizgisi** ile *İtalik Konuşma Çizgisi* aynı cümleyi farklı şekilde anladıklarında kum taneciği kollarından birini kaybediyordu(nokta)

Konuşma Çizgisi: Tam dudağının kenarında(üç nokta) Dudağının kenarındaki o çizgi, gözbebeğindeki ısıltı ve benim gözbebeğim arasında oluşan üçgende iç acılarımın toplamını bulamıyorum(nokta) Köşeden köşeye koşsam da, en uç en sivri yerlere dokunsam da iç acılarımın toplamını bulamıyorum bu üçgende(nokta)

Konuşma Çizgisi: Kalp hizandaki boylamın rengi giderek koyulaşıyor(-nokta) Tüm boylamların içinde onun rengi koyulaşıyor ve ben yalnızca onu görüyorum(nokta) Benim sende gördüğüm çizgi de bu(nokta) Benim dudağının kenarındaki çizgiye benziyor mu bilmem ama senin kalp hizandaki boylam giderek koyulaşıyor(nokta)

Konuşma Çizgisi: O boylam, benim akan zaman karşısında duyduğum telaşın simgesi(nokta) Hatta paniğin(nokta) Bilirsin boylam saat hesabında kullanılır(nokta) Her geçen gün, ömrümden azalan zaman beni paniğe sürükliyor(nokta) Telaşlanıyorum(nokta) Elim ayağıma dolaşüyor, bu kez daha çok zaman kaybediyorum(nokta) Zaman kaybettikçe telaşlanıyor, telaşlandıkça daha çok zaman kaybediyorum(nokta) Sonra, hayata yetişmeye dair bu telaşın, paniğin içinde birden içimde akan kan yavaşlıyor(nokta) O kadar yavaşlıyor ki bu kez de zaman ve mekân benim için dursun, benim için her şey bitsin istiyorum(nokta)

Konuşma Çizgisi: Şimdi olduğu gibi mi? Kalbinin üzerinden geçen boylamın rengi açılmaya başladı(nokta) Az önce kapkaraydı, şimdi fûme oldu(nokta) Yo, gri artık(üç nokta) Açılıyor(nokta) Siliniyor(nokta) Kalbinin üzerindeki boylamın rengi siliniyor(nokta) Kalbinin üzerindeki meridyen giderek flulaşıyor.

Konuşma Çizgisi: İçimdeki zaman yok oluyor(nokta) Bak, *zaman* kaybettiğimi hissettiğimde rengi koyulaşan, siyahlaşan meridyen, *zamanı* kaybettiğimi düşündüğümde flulaşıyor. Ve her ikisi arasındaki geçiş öyle hızlı oluyor ki(üç nokta)

Konuşma Çizgisi: Çok yüksekteyiz(nokta) Zaman kaybettiğini düşün de zamanı kaybettiğini düşünme(nokta)

Konuşma Çizgisi: Kentin içine katılayım mı?

Konuşma Çizgisi: Anlamadım(nokta)

Konuşma Çizgisi: Hayatın içine katılayım mı?

Konuşma Çizgisi: Katıl(nokta)

Konuşma Çizgisi: Bak şimdi kentin ve hayatın içine katılacağım(nokta)

Kum taneciği iki konuşma çizgisinin farklı anladığı son cümleden sonra, duvara tutunan son kolunu da kaybetti(nokta) İlk yuvarlanışını tamamladı kum taneciği(nokta) İkinci ve üçüncü yuvarlanışını da(üç nokta) Çemberin ve çapın lafı mı olurdu? Mesafenin ve ölçünün sözü mü edilirdi? Yuvarlanmak ki kendi çevrende oluşan bir eylemken(üç nokta)

İtalik Konuşma Çizgisinin kalbinin üzerinden geçen meridyenin rengi iyice soldu(nokta) **Kalın Konuşma Çizgisi** de bunu engelleyemedi(nokta) Zamanı kaybeden *İtalik Konuşma Çizgisi*, kibrit kutusu gibi görünen evlerin üzerine “Hooop” diyerek bir sıçrayışta atladı(nokta) **Kalın Konuşma Çizgisi** onun ardından bakakaldı(nokta) Öyküdeki bütün noktalar o anda yazıya dönüştü(nokta)

YILDIRIM TÜRK

İÇİMDE GÜNEŞ BATIYOR

Kadri Raşit Akdeniz'e

Oağır sözlerle ruhum eziliyor, içimden kocaman bir umut göçüyor. Kör kuyulara düşüyorum, her yer karanlık... Yaşananlar aklıma geldikçe kafam çatlıyor birkaç gündür. Beynimde vızıltılar... Mengeneyle sıkıyorlar sanki yüreğimi, bir anda nefesim daralıyor. Mekân ve zamandan kopmak istiyorum. Dönüp duruyorum daracık odada. İçeri sığamıyorum. Dayanamayıp kendimi kapının önüne atıyorum.

Sabahın soğuğu iliklerime işliyor. Böyle mi olacaktı? Başlarken bitecek miydi her şey? Güneşin kızılığışı apartmanların çatılarından bahçeye düşüyor. Nar ağacının kırmızı çiçekleri ıslıl ıslıl parlıyor. Elma ağacı ne zaman gelinliğini giymiş böyle? Neden yüreğim kıpır kıpır olmuyor? Neden içimde soluksuz kalana kadar koşma isteği uyanmıyor? Kara bulutlar çöküyor üstüme. Hayallerim zamanın ağırlığını kaldıramıyor bir türlü.

“Ayakta zor durduğumu görüyorsunuz doktor hanım, bu hâlde nasıl çalışabilirim? Yüzü memnuniyetsiz bir hâl alıyor, “Ona ben karar veririm!” diyor. Soğuk rüzgârlar esiyor aramızda.

Baharın bütün renkleri donuklaşıyor gözümde. Yaprakların arasında beliren kıpkırmızı çilekleri fark ediyorum. Ne zaman bahçenin yüzüne sere serpe yayılmışlar? Uzanıp atıyorum bir tanesini ağzıma. Yemeye doyamadığım çilek ağzımda büyüyor birden, tatsızlaşıyor.

“Yanlış karar veriyorsunuz doktor hanım, hasta haklarını ihlal ediyorsunuz!” diyorum stajyer avukatlığıma dayanarak, kanunlardan haberdar olduğumu hissettirerek. Çok şey bildiğimi söylüyor kalın gözlüklerinin üstünden bakarak. Bütün iyi niyetimle, yaptığının doktorluk ahlâkıyla bağdaşmadığını anlatmaya çalışıyor, mahkemede bundan dolayı hesap veren meslektaşlarının çok olduğundan bahsediyorum. Elleri titriyor, “İleri gidiyorsunuz küçük hanım!” diyerek her an boşaltmaya hazır kızgınlığını gözlerinde biriktiriyor.

Evdekiler bir şey söylemiyor; ama onların kaygılı bakışlarından, uzayan sessizliklerinden, ortamı yumuşatmaya çalışan bağlamsız konuşmalarından anlıyorum soğuk taş duvarların geçit vermezliğini.

Hani, haksızlık karşısında susmayacaktım, sonuna kadar mücadele edecektim onunla. Güçsüzlerin gücü, dilsizlerin dili olacaktım. Kol kanat gerecektim

mağdurlara. Belki kiminden para bile almayacaktım. Ancak daha avukatlık cübbemi giymeden kolum kanadım yanıma düşüyor.

O gün doktor hanımın nefsi kabarmasaydı belki adımlarımı daha sağlam atacaktım adliye koridorlarında, belki hayat daha anlamlı olacaktı benim için.

Doktor hanım renkten reнге giriyor, ne söyleyeceğini bilemiyor. Durak-sayınca hemşire söze girmeye çalışıyor. Ağzını açar açmaz “Siz susun lütfen, benim muhatabım siz değilsiniz!” diyerek sözünü ağzına tıkıyorum. Ortalık sessizliğe bürünüyor, solda küçük buzdolabının sesi, bilgisayarın içten çalışan hırıltısı duyuluyor. Kapı açılıyor, dışarıda bir curcuna... Durmaksızın ağlayan bir bebeğin sesi dolduruyor odayı. Arkama bakmadan çıkıyorum. Kapının önünde bekleyenlerin arasından geçiyorum. “Ay ne şirret bir kadın, helâl olsun ama kıza!” sözleri çarpıyor kulağıma.

*Her gidişimde içimde azar azar biriktirdiklerimi söylüyorum sonunda. İlk davasını kazanmış bir avukat gibi mağrurum. Dünya küçülüyor gözümde. Birden büyüyorum, bütün yel değirmenleriyle savaşmak istiyorum. Rapor al-
mıyorum; ama yanlışları gösteren sevimsiz ayna oluyorum.*

*Dışarıda merakla bekleyen babama küçük kızının büyüdüğünü göstermek için bütün kelimelerin hakkını vererek ağır ağır anlatıyorum olanları. Babamın solgun bakışları üstüme düşüyor, yüzü değişik şekiller alıyor, endişesi daha da artıyor. Babalık duygusuyla derin düşüncelere dalıyor. Bir kadın balkondan halı silkeliyor, koşuşturan çocukların sesleri giriyor araya. Bir müddet sonra baba-
mın gözleri aydınlanmaya başlıyor, doğru bildiğim yolda kararlı duruşum hoşu-
na gidiyor. Haklı olduğumu, yanımda olduğunu hissettiriyor samimi bakışlarıyla.*

Adliyenin kapısından hasta adımlarla giriyorum. Herkeste bir koşuşturma-
ca... Sıra bekleyenler, derdini anlatmaya çalışanlarla dolu içerisi. Tedirgin eden bakışların ağırlığını üstümde hissediyorum. Yaklaşınca gözlerini kaçırıyorlar, uzaklaşıyorlar benden. İma yollu bir şeyler söylemeye çalışıyorlar. Bir süre sonra doktor hanımın, hakkımda savcılığa şikâyet dilekçesi bıraktığını duyuyo-
rum. Oralı olmuyorum.

Yıllardır bekleyen dosyalara bir türlü sıra gelmezken bu haberlerin nasıl bir anda yayıldığını, karara bağlanabildiğini anlayamıyorum. Balzac’ın büyük sineklerin delip geçtiği kanun sözü dudaklarımda acı bir tebessüm oluyor. Çalışma masasına geçiyorum. Elimdeki dosyaları incelerken Avukat Cevdet amca, “Sen ne yaptın kızım?” diyerek yanıma geliyor. Onun telaşlı hâli beni de telaşlandırıyor. Korkuyla bakıyorum yüzüne, ağzından çıkacak sözlere. Çünkü meseleyi hatırlatarak doktor hanımın nüfuzlu biri olduğunu söylüyor. Ardından sesini biraz daha kısarak anlatmaya devam ediyor eşinin de büyük bir iş adamı olduğunu, her kurumda hatırlı dostlarının bulunduğunu, kimsenin onların iste-
ğini geri çevirmediğini. Aldırmıyorum, yüzüm anlamsız bir hâle bürünüyor. “Öyle tuhaf bakma kızım, onlar merhameti çoktan hayatlarından çıkarmışlar!” diyor. Bir gayretle tekrar görüşmemi istiyor.

İçime bir şüphe düşüyor. Onca yıl verilen emeğin bir sözle yıkılmasından, saman alevi gibi yanıp kül olmasından korkuyorum. Evdekilerin bir ömür boyu ağlamaklı yüzü bir an belirliyor gözümde. Kararsız kalıyorum. Babam suskunluğa gömülüyor, hesapların arasında kayboluyor. Annem, küçücük bir ışık doğmasından memnun oluyor.

Birkaç gün sonra acımı içime gömerek kanayan ruhumu doktor hanıma götürüyorum. Annemin “Senden büyüktür kızım!” sözü kulağımda çınlıyor sürekli.

Kapıyı tıklatıp içeri giriyorum. Beni gören yüzler daha da asılıyor. Duvara karşı konuşuyorum sanki. Kendilerine bir hakaretimin ve zorlamamın olmadığını söylüyorum. Hiçbiri istifini bozmuyor bile. Yüreğimdiki hançerle tekrar dışarı çıkıyorum.

Kimseyle konuşmak, görüşmek istemiyorum. Akşama kadar odama kapanıyorum. Yaşayan ölüden farksızım. Kaleleri yerle bir edilmiş yenik kumandanım. Dünyanın karanlık ve soğuk yüzüyle karşılaşıyorum. Kendimi toparlamaya çalışarak içeri geçiyorum. Kâbusun bittiğini düşünüp zoraki gülümsemelerle sohbetin bir ucundan tutunuyor, biraz nefes alır gibi oluyorum. Vakit bir hayli ilerliyor. Oturduğum yerde uyukluyorum.

Tam da dalmışım ki zamansız çalan telefonun sesiyle irkiliyorum. Arayanın baro başkanı olduğunu öğrenince içim ferahlıyor. Seminerlerde bizleri hukukun neferleri olarak gören, her vesileyle dostluğunu hissettiren kişi. Bu seçimlerde milletvekili aday adayı olduğunu söyleyince çok sevindiğimi hatırlıyorum. Şimdi de olayı yeni duyduğunu, yanımda olduğunu, üzüldüğünü söyleyerek daha ilk adımda sendeleyeni genç avukat adayına hafifçe dokunacağını düşünüyorum.

“Nasılsınız efendim?” diyorum yeni yeni toparlanmaya başlayan sesime sevinçli bir ton vererek. “Sen kim olduğunu sanıyorsun?” diyerek üst perdeden bağırıp çağırmaya başlıyor. Ben ne olduğunu anlamaya çalışırken o, sesini daha da yükseltiyor. Kırılıyorum, ağlamamak için dudaklarımı ısırıyorum. Telefonun ardında kabuğuma çekiliyorum. Henüz başlamadığım avukatlığımı bitireceğini ve bana haddimi bildireceğini söylüyor. Nasıl oluyor da mesleğinde başarılı bir doktor hanıma görevi esnasında hakaretâmiz sözler edebiliyormuşum, onu sahtekârlığa zorlayabiliyormuşum. Yarın mutlaka yanına uğramamı istiyor. Benim konuşmama fırsat vermeden telefonu kapatıveriyor. Donup kalıyorum.

Umudun rengi kararmaya başlıyor. Bütün dünya üstüme geliyor. Her yol kapalı. Çaresizliğime ağlıyorum. Kendi hâlinde olan insanların nasıl canavarlaşabileceğini yavaş yavaş anlıyorum. Hak yolunda şimdi kime güvenebilirim? Güçsüzün karşısına çelik gibi dikilen maddeler, güçlünün elinde bakır tel gibi eğilip bükülüyor.

Beynimde bir şimşek çakıyor, peygamberimizin sebebini asırlar öncesinden söylediği milletleri tarih sahnesinden silen sözü aklıma düşüyor. Seçkin

birinin hırsızlık yaptığında ona dokunulmaması, zayıf ve hakkını arayamayacak birinin aynı suçu işlediğinde ise onun cezalandırılması yüreğimi hırpalıyor.

Kime danışsam, dert yansam onun da eli böğründe kalıyor. Üzülmekten, kahrolmaktan başka bir iş gelmiyor elinden. Fakültem, hocalarım, yüksek notlarım eriyip gidiyor gözümün önünde. Sesimi duyuramıyorum bir türlü taşlaşan kalplere, sağırlaşan kulaklara.

Babam bütün olanlara rağmen dimdik duruyor yanımda. Çaresizliğini, yorgunluğunu alnının daha da çoğalan çizgilerinde gizliyor. Vergi dairesindeki birkaç memur arkadaşıyla hatırlı birilerini ziyaret edeceğini söylüyor.

* * *

Ertesi gün ölü gibi evden çıkıyorum, asılacağım ip boynumda... Hayat kendi seyrinde akıyor. Kimin umurunda gencecik bir kızın solup gitmesi. Aklımdan kötü düşünceler geçiyor. Babamın “Metanetini yitirme kızım!” sözü koltuk değneğim oluyor.

Başkanın geniş odasına giriyorum. Büyük bir masanın başında oturmuş hararetili hararetili konuşuyor. İçeride doktor hanım ve tanımadığım bir kişi daha var. Darağacını kurmuşlar. Bir titreme sarıyor vücudumu. Beni görünce kaçamak gözlerle bir an bakıyorlar. İskilleniyorum.

Sonra yüzlerinde yapmacık bir tebessüm beliriyor. Şaşıyorum. Baro başkanı ayağa kalkarak “Ooo, hoş geldiniz avukat hanım!” diye karşılıyor beni. Daha çok şaşıyorum. Ne olduğunu anlayamıyorum. Dün biraz gergin olduğunu, idari işlerin insanda akıl bırakmadığını söylüyor, sert konuşmasından dolayı özür diliyor. Ardından doktor hanım da eşiyle birlikte buradan geçerken şöyle bir uğradıklarını belirtiyor. Tesadüf ettiğine memnun oluyor. Hastalığımı, ilaçların iyi gelip gelmediğini, istersem birkaç hafta dinlenebilmem için yardımcı olabileceğini söylüyor. Bunlar, dünkü kişiler mi? Neler olduğunu anlamıyorum yine.

Hiçbir şey olmamış, bütün bunlar hiç yaşanmamış gibi davranıyorlar; kelimelerle samimi bir ortam kurmaya çalışıyorlar. Baro başkanı, ağzımı arıyor. Babamın kim olduğunu, siyasetteki yerini, başkanla dostluklarının nereye, ne zamana dayandığını ince ince soruyor. Kendisinin de siyasete atılacağına getiriyor konuyu. Yanındakiler her sözünü onaylayarak tekrar tekrar memnuniyetlerini ifade ediyorlar. Anlamsız gözlerle bakıyorum. Her şeyi bildiğimi, ustalıkla gizlediğimi düşünüyor. Müsaade istiyorum. “Yine gel, görüşelim!” diyorlar hep bir ağızdan. Kapıya kadar beni uğurluyorlar, babama ve başkana çokça hürmetlerini bildiriyorlar.

Türlü duygularla ayaklarım eve doğru sürüklenirken hayallerim darmadağın oluyor pörsümüştü ellerde. Omuzlarımı şimdi daha ağır bir yük göçertiyor. İnceden inceye sızlamaya başlayan yüreğimde derin yaralar açılıyor, içimde bir güneş batıyor.

MÜZEYYEN ÇELİK

ZEHRA

Herkes yarın da yaşamak ister. Yarın uyanacağını, kahvaltı edip planladığı işleri hayata geçirmeyi hayal eder. Yarın uyanması muhtemelmiş gibi akşamdan çaydanlığın altına su bile koyar. Bazıları uyanamaz ama. Çeşitli yerlerde uyanamaz insanlar. Zehra uyumayı düşünürken uyanmayı beklediği o tanımsız, tarifsiz, hissiz ânı düşünürdü hep. İçinde baskın kara bir his. Yarın belki olmayabilir.

Kızım, yapma dedi doktor, bebek annenin en tatlı asalağıdır, anneyi daha doğmadan sömürür, yer, bitirir dedi. Zaten kendin de zayıfsın, bağışıklık sistemin de zayıf dedi. Üstelik vücutta tüm kimyayı değiştirir, o zararlı hücrelerin yeniden çoğalmasını sağlar, müdahale de edemeyiz, dedi.

Zehra hücrelere inanmıyordu. Patoloji laboratuvarında başlamıştı inanmaya. Bütün okul hayatı boyunca gördüğü ribozomlar, lizozomlar, mitokondri-ler, endoplazmik retikulumlar silinip gitmişti birden zihninde. Bir şey ancak bu kadar mantıksız olabilir dedi. Ameliyatından sonra patoloji sonucunda gördüğü o alacalı noktacıklar, lekeler de hücrelere inanmamasına büyük katkı sağlamıştı. Bunlara bakıp da nasıl sen öleceksin derler insana! Külliye yalan!

Evet, bugün inandım ve iman ettim ki hücre yok. Bu gözlerimi karartan, başımı zonk zonk ağrıtan, ayağımı yere bastırmayan şeyler asla hücre olamazlar. Buna sebep olsa olsa küçük yaramaz cinlerdir. Hücre yoktur ama cin vardır değil mi? Hadi cin olmadığını inkâr edin, edemezsiniz, çünkü var. Babamın köyündeki Kör Zeliha'yı nasıl çarpmış! Kadının ağzı yüzü dağılmış. Çok uğraşmış o işlerle. Çarpılmış da elini eteğini öyle çekmiş. Hücre yok ama cin var, işte ispatı.

Oysa ben hücreyi inkâr edebilirim. Günlerce hücrenin yokluğu üzerine tartışabilirim sizinle. Çünkü beni diri tutanın da öldürenin de hücreler olmadığına eminim. Herkes çaresiz. Hücrelere inanmayan Zehra birkaç ay içinde bütün tıp bilimlerine inancını yitirdi. Tıbbı da tamamen gereksiz sayarak hamile kaldı. Bir şeyi yok sayarsan yoktur belki de.

Yok olduğuna inanırsan yok olur mu peki?

Olmadı.

Kimse onu bir daha Onkoloji 'ye götürmedi.

Ötenazi yapıyor resmen bu dedi doktorun biri.

E, yasa falan var mı, zorla getirsek...

Bilmiyoruz ki. Kimse bunu düşünememiş bu âna dek. Yoktur yani. Herkes yaşamak ister olanca gücüyle. İnsanlar ölmek istiyorlarsa da ölürler. Yasalar ne

yapsın? Keza, yaşamak isteyenlere ne yapıyor yasalar ki ölmek isteyenlere güç yetirsin. Artı, ölmek isteyenler birini suçlayan mektup bırakmadıkları sürece sorun da yok. E, farklı durumlar aslında da, uzadı konu. Yok yani, bu kızı tedaviye zorla getiremeyiz ki zaten!

Hem yasa çıksa ne olacak. Hamile insana kemoterapi mi yapacağız. Hamile olmayanlar zor kaldırıyor, kendilerine gelemiyorlar. Buncağız nasıl kaldırsın. İmkânsız.

Yapacak bir şey yok!

Yok mu?

Yok.

Anne olmadan nasıl ölebilir bir kadın! Ölmemeli efendim. Tolstoy ne diyor-du hem: “Kadın zayıftır ama anne kuvvetlidir.” O çeldi zaten aklımı. Anne olarak güçleneceğim ve iyileşeceğim. Ben zayıf olduğumdan hastalandım. Güçlü olsam gelir miydi başıma bu bela. Anne olunca güçleneceğim.

Bir kadın içinde bir canlının büyüüp insan olduğunu hissetmedikçe ve bu anları sonuna kadar yaşamadıkça bütün hayatı boştur bence.

Zehra böyle iddialı lafların insanı değildir de, anne olmayı şiddetle istiyor, dilinin ayarı ondan kaçtı. Bu cesareti de hastalıktan sonra kazandı. Üçer beşer büyüdü sanki yaşı. Daha dün yeğeniyle bebek oynardı. Evli barklı kadınsın, ayıp derdi annesi, oralı olmazdı. Bıraktı sonra hepsini. Avuçlarına tutam tutam gelen saçlarıyla uçup gitti o delişmenlikleri.

Bebek içinde büyüdükçe Zehra küçüldü. Uyandığı her sabah daha zayıf, daha dermansız. Her gün bir uzvu eriyor sanki. Sağ gözü kaymış olarak uyandı bir sabah. Görememeye başladı sonra. Elleriyle bir şeyleri kavrayamaz oldu. Bebeğin hareketlerini, içinde debelenmesini hissedebiliyordu ama. Umursamadı bu yüzden diğer olanları.

Baş ağrısı mı? O sürekli. Ağrısız bir baş nasıldır, zaten çoktan unutmuştu.

Yine bir gece yarısı nefes darlığıyla hastaneye kaldırıldı. Kendi başına nefes alma yetisini de kaybetmişti. Hastaneye itiraz hakkı da böylece ortadan kalkmıştı. Hastanede ailesinin umutsuz bekleyişi sürüyordu. Bir pencerenin ardından eriyişini izliyorlardı sadece.

Zehra sağ eliyle sol elini can havliyle karnının üstüne koymuştu. Ellerini asla çözemediler. Zehralar kaybedilmişti.

Herkes çok ama çok üzüldü. Günlerce üzüldü hatta herkes. Vakitler hep sonrasını işaret ediyordu. Zaman devam etti mesaisine. Sabah uyanabileceklerine yürekten inanıp yaşamaya devam etti herkes.

HÂLE SERT

TIRTILIN ÖLÜM DEDİĞİNE USTA KELEBEK DER

Sarı zambakların, mor süsenlerin ve renk renk güllerin dallarından inci inci dökülüyorduk. Yapraklarının arasından kaçan ışık hüzmeleri, öbek öbek yuvarlaklara vurunca, ıhlamurun ve kavağın gövdesinden gümüşsü bir parlaklık yansiyordu etrafa.

Yağmur yağdıkça çoğalıyorduk, gökyüzünün hazinelerinden boşandığıyla yerin koynunda sakladığı yumurtalar teker teker açılınca, bilye bilye kaplıyorduk her yeri.

O yıl çok yağmur yağmıştı, devir bizim devrimizdi.

Zihnimi geriye doğru zorladığımda, hep helezonik bir kıvrımın içinde dönüp duruyor hatıralarım ve ben bu kaygan kıvrılmanın içinde yuvarlanıyorum. Bir yolda kesik kesik bırakılmış bir izi takip etmeye çalışırken anılarım da kesintiye uğruyor ve sil baştan hikâyemi yeniden hatırlamaya çalışıyorum.

Yağmur bol olsun diye çok dua etmiştim. Bunun beni ve bütün sülalemi tuhaf bir çıkmaza sokacağını bilmiyordum. Nisan ayı geçmiş Mayıs gelmişti. Mayıs bizim için dingin ve ortalama bir aydır. Oysa bu Mayıs öyle geçmedi. Her sabah ve her akşam yağıyordu. Yağmur yağdıkça çoğalıyor, çoğaldıkça yaşadığımız bahçedeki egemenliğimizi artırıyorduk. Artık solucanların esamesi okunmuyordu, onlara nefes bile aldırmiyorduk.

Dedem bahçenin köşesindeki heybetli ıhlamur ağacının gövdesini kendisine mekân tutmuştu. Olanı biteni kuşbakışı izliyor, ne doğumlara seviniyor ne de ölümlere yeriniyordu.

Dedemin büyük, yuvarlak, koyu kahverengi ve sert kabuğu yaşının ve bilgeliğinin alâmetiydi. Bizde ancak, toprağın kahverengisine yaklaşabilenlerin olgunlaştığına inanılır, en geç ve toylarımızın çiğ beyazına inat. Utanmak ve kendi kabuğuna çekilmek en büyük erdemlerdendir. Varıyla yoğuyla kendini göstermeye çalışanların sonu ise çoğu kez insanların ayakları altında ezilmektir.

Dedem bir Mayıs yağmuru gazisiymiş... Başımızdan geçenlerin anlamını sorgularken, dedemle dertleşmek istedim. Binlerce “neden”lerin birine bile cevap verebilse dedem, rahatlayacaktım.

Soruların cevabı kişinin yaşadıklarında gizlidir, kimse yaşamadığından fazlasına cevap veremez. Ve herkes sorduğu ve talep ettiği kadarını yaşar. Yaşça büyüklerin “büyüklüğü” hayatın, neyi yanlış sorduklarını ve neyi yanlış istediklerini kendilerine öğretmesinden ileri gelir.

Dedem, şöylece anlatmaya koyuldu hikâyesini.

“Rüyâmda bir güzele tutulmuştum, oysa salyangozların rüyâ gördüğü hele rüyâda âşık olduğu duyulmuş şey değildi. Sonra baktığım her şeyde onu görmeye başladım. Bir gül bir lale tomurcuğunda, onu benim için saklıyorsa diye gecelerce sehere açacak tomurcukların başında nöbet tuttum. Ama sonra ne olmuştu da ben dağa taş, güle, çimene düşman kesilmiştim hatırlayamıyorum.”

Dedenin yazgısı toruna yazılır bir yerlerinden, kader aynı nesli tökezlediği noktada tekrar tekrar sınamak ister. Ayakları aynı yerde takılıp kalmasın da yolculuğu doğru düzgün tamamlayabilsinler diye.

“Dedeciğim, haydi anlat gerisini, ne olmuştu, bir güzel sevdin de eller mi almıştı, köprüden geçemedi de sel mi almıştı?” diye yalvardım, ben zorlayınca zihninin tıkanan damarlarına bir nefes üflenecek sandım. Oysa dedem anlatmaya yine baştan başlamıştı.

“Ben rüyâ gören ilk ve son salyangozdum. Belki de sırf o rüyâyı görebilmem için farklı bir şekilde yaratılmıştım. Saçları sümbül bir güzeldi gördüğüm. Karşılaştığım her dişi o sanıyor, yaklaştığımda aradığım kokuyu bulamayınca hayâl kırıklığı yaşıyordum. Rüyâm nasıl bir kabusla dönüşmüştü ve ben kılıçlarımı dosta düşmana karşı neden kuşanmıştım, hatırlamakta çok zorlanıyorum.”

Derken sesi, bozuk bir plağın dönerken, çizildiği yere her gelişinde müziğin ve sözün bir girdaba kapılıp kayboluşu gibi boğuk boğuk çıkmaya başlıyor, sonrasında ne dese anlaşılmıyordu. “Seher yeli nazlı yâre, bildir beni bildir beni, düşmüşüm elden ayaktan kaldır beni kaldır beni, ..., sönndön gayğğı yağğ sövörsöğğ öğğdüüğğ böngğgi öğğdüüğğ böngğgi...”

Dedemin zihninin ve sesinin bulanıklaştığı yerde yaşadıklarım berraklaşmaya başlıyordu. Ya da her şeyi yanlış hatırlıyordum da farkında değildim.

Diğerlerinden farklıydım. O zaman kadar hiç kimsenin cesaret edemediğini ben yapacaktım. İnsanların ayakları altında ezilmekten kurtaracaktım hepimizi. Bunun için yepyeni ve güvenli bir yol icat edecektim. Rüyâmda görmüştüm, bu dedemden bir tek bana tevarüs eden bir özellikti, öyle sağlam, öyle düzgün bir köprü inşa ediyordum ki artık hiçbir salyangoz yağmur yağıp yollara düştüğünde ayak altında ezilmeyecek, gökyüzüne gerilmiş köprümden sere serpe geçecek ve istediği yere gidecekti. Köprümü yapacak ve sonra çok yağmur yağsın diye dua edecektim.

Bu arada dedem sesini, zihninin boğumlarından sağ salım çıkarmayı becerdi ve yeniden anlatmaya başladı.

“O çok güzeldi, diğerlerinin arasında pırıl pırıl parlıyordu, bu parlaklık bütün dünyayı kaplamıştı, başka bir şey göremiyordum. Onu nasıl bulacağıma dair hiçbir fikrim yoktu. Her gün sabahdan yollara düşüyor, bahçe bahçe geziyor, bütün bitkilerin diplerine, ağaçların gövdelerine, kuytulara bakmaya çalışıyordum. Oysa bu nafiye bir çabaydı. Hem o sene çok yağmur yağmadığı

için kimseler dışarı çıkamıyor, bulunduğu yere yapışıp bekliyordu. Yalvardım, ‘Çok yağmur yağsın Allahım ve kimse evinde barkında duramasın, yer gök salyangoz dolsun da onu bulabileyim’ ”.

Köprümün üzerinde otomatik kızaklar olacaktı, böylece üzerimize yapışıp kalmış yavaşlık’tan kurtulacak biz de insanlar gibi hızlı yaşayabilecektik. Bunu tek başıma yapamazdım, senelerce insanların yaptığı köprülerin dibinde yaşamış, bu köprülerin yapımını izlemiş arkadaşlar buldum. Onlardan köprü yapımının ayrıntılarını uzun uzun dinledim. Zihnimde köprüyü ve üzerindeki raylı sistemi çizdim. Artık sadece inşa kısmı kalmıştı. Arkamdan gelecek yüzlerce salyangoz işçi vardı, başlarında braketler beni bekliyorlardı.

Güneşli bir Mayıs günüydü, köprünün temellerini atmıştık. Benimle aynı ideale inanmış arkadaşlarım canla başla çalışıyor ve inşaatımız hızla yükseliyordu.

Fakat beklenmedik bir şey oldu, ben köprümü bitirmeden yağmaya başladı yağmur.

Yağmur hızını alamadı, dolu boşandı gökyüzünden. İşte kıyamet dedim. Sere serpe yayılan uğurböceklerinin, sineklerin, tespih böceklerinin evleri başlarına yıkıldı. Yağmurun hızı çiçeklerin köklerini başlarına çevirdi.. böceklerin hüznü ve çiçeklerin gözyaşları akıyordu üzerime.

Ben köprümü yapamayım diye mi, yoksa dedem âşık olduğu güzeli bulabilsin diye mi gökyüzü boşanmıştı kendinden? Dedemin âşık olduğu zamanla benim zamanım nasıl aynılaştı?

O sırada dedemin donuk donuk baktığını ve dalıp gittiğini fark ettim. O hikâyesini anlatmış, ben bu kadarını anlayabilmişim. Artık anlatacakları bittiği için mi son nefesini vermişti, yoksa son nefesini verdiği için mi konuşacak bir şeyi kalmamıştı, bilemedim.

İsteklere takılıp kalınca zamanın üzerinden kayar gibi geçip gidemez olduk. Oysa mesele sadece yürümekti. Bir salyangoz başını kaldırmaz, sağa sola bakmaz, sadece yürür. Bilmez ne tehlike gelir, sağdan, soldan, yukarıdan. Onun kaderi ezilmektir. Ezilmemeye çalıştığında gelir asıl felaket.

İçine dönen, içinde güçlenen, gördüğü her yeni yola, dala budağa çıkmayan, yerinde kaim olan kavileşir, sağlamlaşır, erginleşirdi... yerini benimseyenin ise görünmezlik zırhını kuşanması mümkünler içinde daha mümkündü.

Şimdi hiddetli yağan yağmurun kırıp geçirdiği iskelenin altındayım, başımı kaldırıp gökyüzüne bakıyorum. Ana çatısını kurmak için aylarca çalıştığımız köprüm, eli kolu kırılmış tarladaki bir korkuluk gibi eğilmiş bana bakıyor, ne demeye yaptın beni dercesine.

AYŞE ALDEMİR

ÖLÜ BALIK CENNETİ

Irmağın öte yakasındadır bütün bilinmeyenler,

Biz buradayız..

Çünkü kış için odun toplayan kalp,

Henüz masal nedir bilmiyor.

Sınırın öte yakasındadır tuz ırmağı.. Biz elimizde papatya doluymuşçasına koştuk. Nefes nefese. Tuza.. Irmağa.. Genzimizde tuhaf bir yangı. Genzimizde ölü balıklar sanki.. Acı bağrışlar duyuldu, kurt ulumasını andıran. Eyvah dedik, birileri öldü.

Mum alevinin ışığında, yüzünde bir harman.. Bazı yapışkan bir endişe, sonra parlayan bir huzur. Anlatının büyüyle bir o yana bir bu yana sallanıyordu yaprak gibi. Bir ayinin ortasındaymışçasına.. Görünmeyen bir rüzgarın tesiriyle sarsılan bir ağaç.. İrkilen.. Dibe vuran.. Hişıldayan.. Kuruyan.. Sonra patlayan tomurcuklarıyla diri.. Ergen kızları hatırlatan.

Sustu. Bir yudum su içti tastan. Arada bir maşayı eline alıp közü karıştırıyordu ustaca. Sobadan yansıyan ışık, kerpiç duvarda tuhaf suretlere dönüşürken, şimdiki zamanı ve gösterişsiz evi de başkalaştırıyordu bir anda.

Bu dünyaya ait bir yerde değildin.. Köpüksü, gittikçe köpüren, sonra dağılan ve yekten dingin.. Bir devri daimle ilerleyen sesle kendine geliyordun. Sesin aldığı biçimler de iç dünyanda kimi hikayelere denk düşüyordu. Çağıldayan suyun yol göstericiliğini seyrediyordun. Dünyadaki hiçbir şeye benzemeyen bir akış vardı sesinde. Büyülendiğini anlamış gibi suratına baktı, gözleriyle durdurmak istedi seni aktığın ırmakta. “*Kış sezgisi*”ne sahip olmalı diye düşündün.

Upuzun bir geceydi ve sanki hiç gündüz olmayacakmış gibiydi. Kar yağıyordu.. İnce, ipince kanatlarıyla.. Kar sessizliği çökmüştü köyün havasına. Şimdi anımsadığında bile nasıl bir zaman ve mekanın içinde olduğunu tam olarak kesti-remediğin.. Orada değildin ve hiç dinlemedin aslında hikayeyi..

Yalnızca Robar’ın sesi yürüyordu usul usul gecenin yatağında.

Parıl parıldı. Gözleri köz gibiydi.. Her hali, bakışı, konuşması bir dağ anımsatıyordu. Temas ettiği nesneyi iyice kavrayan bir dağ bakışı olmalı diyordun. Akıl dilini öteleyen, yalnızca göğsünden çıkan sezgiyle dünyaya tutunan bir bakış. Kar gibi öte yandan.. “*Kış bilgeliği bu olmalı*” diye düşünüyordun.

Şiirden olmalıydı bütün molekülleri. Dedi ki biri “Şairdir zaten.. Herkes bilmez.” Ağzını bir gül gibi açıp hayret ettin. Orada oturanların kalplerinde ne

vardı böyle? Ayna? Kalpten kalbe her şeyi geçiren şeffaf bir ağ mı vardı yoksa aranızda?

Sınırdan geçerken kalbimiz ağzımızdaydı.. Uzaklık büyüyordu ve ellerimiz buz.. Pis bir morartı oturmuştu ellerimize, yüzümüze.. Korkuyorduk, sonra tekrar bir korku geliyor, yerleşiyordu göğüs kafesinin üzerine tüm ağırlığıyla. Sanırsın Nemrut oturmuş.. Korkunun suratı da Nemrut'a benzerdi ya, perdeyi aralayıp birbirimizin yüzüne bakamazdık bile. Sağ salim eve varılır mıydı? Buz tutan ırmaktan geçilir miydi ölesiye yorgun katırlarla.. Tepelerin kocaman bir göze dönüşüp bizi izlediğini düşünürdüm. Sonra hepsinin birden üzerimize geleceğini.. Pörtlek gözlerin bizi yutacağını, genzimize vantuz gibi yapışmış mazot kokusunu... Sisler içinde dağı, fırtınaya kaldık mı bembeyaz karda yuvarlanan cesetlerimizi, ocakta kaynayan tenceredeki yemeğin buhurunun bile bizi özleyeceğini hesaba katar da tuzla buz olan aklıma, kendini toplamasını buyururdum o şakk! diye dilimizi kesen soğuşun koynunda..

Canımız nasıl yanardı, kışta.. Eve ekmek götürebilmek ve biraz tuz olsun diye gözümüze işte.. Hayata ve.. Ama dişlerimizi sıkardık, nasıl sıkardık hem... İyice kenetlensin de açılıp küfretmesin feleğe.. Nasırlaşan ellerimiz hep yumruk gibi.. Kimse açıp da elimizin aynasında emeğin izini görmesin.. Çünkü görseler ona bile zarar verirler, ölümüz bile kirletilir.. İnsanın dokunup da telef etmediği ne var!

Buz tutan kirpiklerimizin aralıklarından görürdük yüzümüzü. Çoğun tanıyamazdık kar fırtınasının ortasında birbirimizi. Bağırırdık, feryatlarımızla ayrılırdı gövdelerimiz sanki. “Nasıl bir yazgıyla doğdum Allah'ım” der, geçmiş i gözümün önüne getirir, güzellik arardım bahtımda. Gözlerim kendine dönerdi bomboş.. Ayna beni nasıl çarpardı, ben aynaya nasıl çarpıldırımd!

Ceviz ağacının dibinde yalnız, kimsesiz, doğurmuş beni anam.. Gülümsemiş sonra koca ağaca.. Cevizin ömrünün, ruhuma geçmesini buyurmuş. Sonra tutunup ağacın gövdesine.. Alnında ter, alnında kan.. Ağacın ölü gölgesine bırakmış beni... Dedi ydi üvey anam bunları.. Uzaktan bakmış, bakmış da anamın bakışlarının yılan gibi boynuna dolanacağından korkmuş. Kaskatı kesilmiş orada..

“Anan güçlüydü” der hep. Yüzüne baksan öyle zayıf, kuru ama gövdesinde ve gözünde ejderha gücü.. “Seni doğurmasını düşün bir..” derdi. Düşünürdüm, beni doğurduğu zamanı, sınırın öte yakasında.. Sınırın bu yakasında... Hep düşünürdüm.. Anam beni niye doğurmuş?

“Dil kesen soğuşun, ölmüş kocanın, aç çocukların, dahası dünyanın hakkından gelmeyi anam belletmiş olmalı” der gülümserdim sonra kocaman.

Kış sabahı.. Bütün yükü yükledik katırlara.. Ben daha gözümü açamıyordum ama.. Gördüğüm düşün tesiri altında.. “Uyandım ya hayr” dedim. Bir yere gidiyordum, neresi olduğunu bilmediğim bir yer.. Yağmurlu, puslu bir hava..

Tanımadığım insanlar var yanımda. Gemi kıyıya yaklaştığında birden kar yağmaya başlıyor lapa lapa. Sonra kıyıya vardığımızı hatırlıyorum. Gemiden indiğimde ayağımın altında cansız bir sürü balık.. Onlarla yüzyüze gelir gelmez ilk sözüm “Burası ölü balık cenneti olmalı!”

O sabah bir dizi katırla yolda yürürken ayaklarımın altında ölü balıklar vardı sanki. Nereye basam bir sürü cansız, kaskatı kesilmiş balık.. Ölülerin üzerine basmamak için çareler arıyordum kendimce. Herkesin takip ettiği yoldan değil de başka yollardan yürürsem balıklardan kurtulacağımı zannettim. Ama beni durdurdular.. “Robaaarr!” diye bağıldılar.. “Başka yoldan gitmek tehlike-lidir, unuttun mu?” dediler. Onları takip edermiş gibi yaptım.

Karlı tepeyi aşarken birden durdum ve aşağıya baktım. Sanki olmayan bir şeye bakıyordum.. Bembeyaz bir boşluk.. Rüya gibiydi. Sonra birden o beyaz-lığı kara bir şeyler dolduruyordu. Hızlıca, sürüyle geliyorlardı. Hiçbir şeye ben-zetemi-yordum onları. Sanki çağlar öncesine aitlerdi, bataklıklardan, çöllerden, korkunç büyük ormanlardan aşip da geliyorlardı. İnsan desem değildi, kolları bacakları bizimkine benzemi-yordu. Daha çok, karışık kolları olan böcekleri andırı-yordu.

Gördüğüm tam bir felaketti.. Kendimden, gözlerimden, aklımdan korkma-ya başladım. Gözlerimi ellerimle kapattım. Sonra tekrar açtım. Böyle yaparsam uyanacağımı, felaketin gücünü eriteceğimi düşündüm. Kapadım açtım, kapa-dım açtım, defalarca.. Birden bastıran fırtına kirpiklerimin arasını, gözümün bebeğini karla doldurdu. Bağurdım arkalarından.. “Bakın, “ dedim “Arkanıza bakın. *Yaklaşıyor, yaklaşımakta olan.*”

Hiçbiri beni duymuyordu ya da duymazlıktan geliyordu. Gücüm tükeni-yordu, katırın da nefesi kesilmişti.. Sanki başka yol kalmamış gibi katırın ipini bıraktım elimden. Ansızın kendimi tepeden aşağıya bıraktım fırtınaya yenile-rek.. Ben yuvarlanırken birisinin “Robaaarrrr” diye bağır-dığını hatırlıyorum.

Düşerken karın yumuşaklığını hissettim karnımda, sırtımda, ellerimde.. Tüm gövdemde.. Sanki yanı-yordum. Ateş parçaları etten gövdeme parça parça düşüyordu. Uçurumun dibini görüyordum. Tüm bağlardan kurtulmuş gibi his-sedi-yordum. Özgürdüm.. Ölmüş gibi..

Günler sonra uyandı-ğım-da.. “Açtı gözünü sonunda” dediler.

“Uyanmanı bekledik, ne olup bittiğini bir de sen anlat”

Dediler ki kimse kalmadı. Yalnız sen.. Böğrüm-e düş-tü ellerim bunu duyun-ca. “Memo da mı yok?” dedim nedense. “Yok..” dediler, “Hepsi öldü!”

Nasıl öldüklerini anlamı-yordum.. Dediler ki günlerce ceset aradık dağlarda. Fırtına yüzünden oldu ne olduysa.. Çığ altında kalmış gövdeleri. Onlardan geriye kalan yalnızca donmuş et yığını.. Günlerce uyumadık, uyku tutmuyor bizi. Ana-ların ağıdı göğü yardı.. Uzun kara saçlarından yol oldu da ulaştı göğ-e feryatları.. Çocuklar gecelerce çı-ğlık-lar içinde.. Bağrı-şları ulaş-madı mı uykunda? Göğün

gürültüsü gelmedi mi sana? Solgun ayışığında, kuru ağaç dallarının hışıltısını da mı duymadın? “Eyvah sana öyleyse..” dediler.

Sınırın öte yakasındadır tuz ırmağı.. Biz elimizde papatya doluymuşcasına koştuk. Nefes nefese. Tuza.. Irmağa.. Genzimizde tuhaf bir yangı. Genzimizde ölü balıklar sanki.. Acı bağrışlar duyuldu, kurt ulumasını andıran. Eyvah dedik, birileri öldü.

Yorganı çektim üzerime.. Aralıktan odada yanan mumum titreyen ışığı sızıyordu. Işığı gördükçe dişlerimi sıktım, daha önce yaptığım gibi. Ben genç yaşında dul kalmış Robar.. Kocasını kaybetmiş kadın... Genç yaşında yollara sürüklenen Robar.. Dedim ki üstesinden geleceğim bunun. Beni doğuran anamın adına yemin ettim.

Bana Robar diyorlar. Güneşi yüklenen kadın..

Yola çıkacağımız günün evvelinde Memo dedi, fırtına olacaktı, bekleyelim diye. Ama bir ateş gelmişti üzerime.. Olmaz diye bağırıyordum. Çıkmalıyız.. Çünkü ekmek.. Çünkü gözüm hep ıslak gece gündüz.. Memo, peki demişti, sonra demişti ki yolculuktan dönelim. Evimiz bir olsun, aşımız bir.. Artık gözlerini yakmayacak güneş. Ayışığı düşündürmeyecek gönlünü.

Memoyu unuttum mu sonra?.. Hep yasını tuttum, dağın, katırların, ölen her cânın.. Zaman ırmağı nasıl da aktı, çağıldadı kimi, kimi de sessiz..

Ansızın gözlerini bana dikerek, dedi ki,

“Beni affetme ama hiç. Baban Memo’nun yasını birlikte turalım son nefesime kadar olmaz mı?”

MUSTAFA UÇURUM

PERSPEKTİF FUKARALARI

“Şuna bak hele! Senin aklın alıyor mu? Dur şunu Kubilay da görsün.”

“..Görsün de, fotoğrafımı sahiplenmese bari.”

Elleriyle pantolon askılıklarını gevşetmek ister gibi esnetti biraz, oflaya pufлая bıraktı tekrar askılıkları yerlerine. Karşısında gazetenin sahipleri katıla katıla gülüyordu.

“Ulan, çekecek yer mi yoktu da bunu çektin? Bu fotoğraf hiç ilçenin şehir rehberinde çıkar mı?”

“Nesi varmış? Sanki Sakinler köyüne giden yurdum vatandaşı bunu görmeyecek.”

“Görecek de, bunu şehir rehberine koyarsak bizi topun ağzında bil.”

“Diğer fotoğraflar çok sönük. Bu bence girmeli rehber.”

“Sünepeye bak hele! Çıkartıyoruz bunu.”

İtiraz edecekti. “Siz kimin fotoğrafını çıkartıyorsunuz a perspektif fukaraları!” diyecekti, diyemedi. Demesinin mümkünü yoktu zaten, dese işsiz kalacaktı. Hülya yine kendisiyle dalga geçecekti, anası evin eşiginden kovacaktı. Babası “Ben mi dedim ulan fotoğrafçılık oku diye!” narasıyla bir inletecekti ki ekmek fırınlarını; kasabanın tüm kuşları, bir girdaba kapılmış gibi havalanacaktı bir eksen üzerinde, caminin avlusundan gök kubbeye doğru. Hem belki ses şiddetinden fırının önündeki kahvehane çırağı bir rüzgâra kapılmış gibi savrulurdu ve tüm camlar soğuktan sığağa girmiş gibi patlayıverirdi.

“Yine mi hayal? Topla şunları topla.”

Önündeki fotoğraf negatiflerini tek hamlede masaya dayadığı kutunun ağzına çekti, düşürdü. Evet, hayal. Sorgulamaya çalışıyordu. Bu berbat durgun fotoğraflarla bir şehir nasıl tanıtılır ki? Turist getireceklermiş bu rehberle ilçeye, peh! Kim gelir ki bu rehberle bakarak? Yerli turist belki, ama yabancı turist gelmesinin mümkünü yok. Hoş, bu rehber zaten onların ilgisini çekmeyecek. Onlara ulaşması bile imkânsız bunun. Gördülerse de diğer kaliteli fotoğrafları gördüler, çoğu balıkgözü objektifle çekilmiş bu gariban renk tortularını değil.

“Hanginiz şu bilgisayar programını kullanmayı biliyordu? Fotoğrafları bilgisayara tarattırıp atın.”

Emredersiniz! Haşmetmaap başka neler diliyorlar? Bir kez gösterebilse hünelerini, bunlar böyle olmayacaktı. Bu Anadolu şehrinde, küçük şehir merkezinin küçücük binasında ve küçücük adamlarında sıkışıp kalmayacaktı. Burada ne ek-sik bilirsiniz? Vizyon azizim vizyon. Engel ne? Kalıplar ve bürokrasi.

Evet, topladı fotoğrafları ve beğenilmeyen fotoğrafını da diğer tasfiyelerin arasına, sırt çantasının en arkadaki gözüne attı. Bu fotoğraflardan çoktu onda. Bu fotoğraflar arasında deminki gibi şeflerince kakhahaya boğulmuş olanlar da vardı, internette sürekli girdiği fotoğrafçılık sitelerinde beğeni toplayanlar da. Hepsi de bu şehirle ilgiliydi ama hiçbiri bu şehrin tanıtım broşürlerine veya yeni hazırlanan gezi rehberine giremiyordu.

Bir küçük adamın altında çalışmak, büyük adam için en çekilmez zulümdür. Vesaire, vesaire... Bir koyun, insan güdemez. Vesaire, vesaire...

Kime ne diyeceğini bilemiyordu. Yeni belediye başkanına diyecek yoktu, adam gençti ve biraz yenilik istiyordu. Fakat bir hata yaptı ve buna kadrodan başlamadı. Anadolu'nun ilçelerinde gerçekleşen büyük seçim kapışmalarına karışmadan, aradan sıyrılarak seçilmişti. Bu yüzden, bu bağımsız adaylığı yüzünden belediyede kimseye güvenemiyor, kimseye de doğru düzgün söz geçiremiyordu.

İşte, Memet de bu gariban belediye başkanından, kendi seçildiği halde sözünü dinletemeyen belediye başkanından ummuştu rahat bir çalışma ortamını. "Olmadı. Kısmet değilmiş." Ne diye böyle dersin Memet? Yüzgeri etmeye gerek yok. Yüzgeri etmeye mahal yok. Yüzgeri etmeye imkân yok. Yüzgeri etse Hülya yine kendisiyle dalga geçecek, anası evin eşiğinden kovacak. Babası "Ben mi dedim ulan fotoğrafçılık oku diye!" narasıyla bir inletecek ki ekmek fırınlarını, kasabanın tüm kuşları bir girdaba kapılmış gibi havalanacak bir eksen üzerinde, caminin avlusundan gök kubbeye doğru. Hem belki ses şiddetinden fırının önündeki kahvehane çırağı bir rüzgâra kapılmış gibi savrulacak ve tüm camlar soğuktan sıcağa girmiş gibi patlayıverecek.

Dönüşüne imkân yok. El mecbur bunlara katlanacak ve durgun, çok durgun.. çoğu zaman insansız, günün en aykırı saatinde, güneşin en hesapsız olduğu anda, ağaçlarda kuşların uyuduğu çağda, en sessiz fotoğrafları çekecek ve bu fotoğraflar kasabanın şehir rehberine girecek...

Ama en çılgılık çılgılığa fotoğrafları da o çekecek. Kuşların en candan vaveylayı patlattığı, günün en müsait olduğu saatin bu anları kolayladığı, güneşin cömertliği cimriliği iyi seçtiği, insanlarla yumak yumak fotoğraflar çekecekti. İnsanlar koşacak, ağlayacak gülecek, bağırarak çağırarak, hoplayacak zıplayacaktı fotoğraflarında. Ya da sakinin sakini bir çağda, insanların yüzünden yudum yudum huzur aktı çağda, kınında çok güzel oturan bir fırtınayı yahut büsbütün bir huzuru, buğday tarlalarını, yalnkılıç mutluluğu, kavuşmanın sözsüz dilini, efkârın en sitemkârını, kuşların en minnettar yem eşeleyişini çekecekti.

Burada onu sevmiyorlardı... Olsun. Varsın sevmesinler. Onu tanıyan, fotoğraflarını bekleyen birileri elbet vardı. Umuyordu. Ummakla da kalsa iyi. Biliyordu.

“Bana iş yoksa çıkıyorum.”

Meslektaşları, mesai arkadaşları gözlerini iyice daraltarak:

“Bak bu sefer doğru düzgün, adam gibi fotoğraflar çek.” dediler.

Bu lafı bekliyordu. Ama bunu da yapacaktı; kendine iyi, insanlara kötü fotoğraflar.

“Tamam, tamam.” dedi. Çıktı. Çıkmadan önce pantolon askılıklarını çıkardı.

Binadan kendini attığı anda en yakın büfeden buz gibi ayran aldı, dikti. Bir şişe de su alıp, en sevdiği derinliği veren objektifini taktı makinesine. Mutluydu. O halde kendine çekecekti fotoğraflarını.

“Hey, abi! Arabayı biraz daha uzağa park etsene arabadan inmemişken. Buradan şu çeşmenin manzarası pek temiz, pek güzel...”

M. YÜCEL ÖZTÜRK

YÜK

Evren Arslan'a...

“*Açın içinizi, sizi dinliyorum beyfendi.*”

Doktor, beni dinleyecek sabrın var mı?

Âlâ.

Zira benim birikmiş onlarca ağzım var. Her bir ağzımın yığınla sözü var. Seni en yakın ağzımla tebrik ederim doktor. Yani cesaretini.

Seninle konuşayım öyle mi? Susmaya muvaffak olsam o zaman bunu da başaraçım! Sen gerçekten susmayı başarabiliyorsan, hayret! Senin zonklayan damarlarında gezinen sinsi dillerin yoksa, ne iyi. Tanıdığın her şeyi -evet her “şey”i- iç savaş yaşayan bir kavim gibi beraberinde taşıyorsan, maşallah!

Ben, karanlığına gürültüler hapsedilmiş bir in gibi çalkalanmaktan muzdaripim.

Girişi var çıkışı yok bir in... Yani şöyle: Sesler geliyor, hep geliyor, içeri girenler arkadakileri buyur edince onlar da geliyor, her yeni gelen eskilerle ünsiyet kuruncaya kadar duvarlarım çnlıyor, yetmiyormuş gibi bir arada bulunmaktan hazzetmeyenler münakaşaya tutuşmuyor mu, dayanılacak şey mi sevgili doktorum! Artık içime sığmıyor bu curcuna, bir çıkış kapısı aralabilecek misin sevgilim doktor? Yoksa gözlüklerinin ötesinden kısıp bakıp da cümlelerimin ötesini mi görmeye çalışacaksın?

“Sizi dinl...beyf...konuşm...siz...nas...yardımc... istersiniz?”

Aman zahmet etme şakakları kırarmış efendim, beyaz önlüğü ütülü dinleyicim, bir açılıp gülümseyen bir kapanıp kısılan dudaklarından dökülenler silinip gidiyor zaten, çünkü benim onlarca ağzım birbiriyle çarpışıyor, onları dinlemekten seni iştemediğimi anlamalısın aman doktor. Amaaaan doktor, canıuum petrol...

“Sanırım baş ağrınız da var? Anlatmazs...çözü...bulm...z.....”

Ellerimi neden mi şakaklarıma dayadım doktorum aslanım, neden mi, ... Profesörü duyuyor musun, “Şakalarım kar mı yağdı, ne var!” diyor. Kar burada istiare olamaz sayın profesör diyorum, inat ediyor. Bu közlü şakalarda kar bir şeyin yerini tutabilir mi? Ellerinizi kürsüden çekip de konuşsanız sayın profesör hanım, yoksa kürsüden çekilince düşer misiniz, yoksa kürsüsüz ayakta duramaz mısınız? Kar’ı boş veriniz de kafatasımın içinde uğuldayan sayısız ağzın yerine geçecek sakın bir istiare seçiniz. Seçmeyiniz. Seçemezsiniz. Dillerinizi çuvalalayıp içimden uzaklaşınız ey ahali, bana dinginlik bağışlayınız ey profesör...

“Kendinizi çok sıkıyorsunuz... Hadi ama... Rah...ol...”

Dostum doktorum, sıkımayayım kendimi, akışına bırakayım öyle mi, içimdeki kalabalık zaten akışında, her yeni gelen yeni bir ağız daha oyuyor mağarama. Sesler giderek anlamsızlaşıyor ve tarih öncesi kavimlerin ölü dilleri gibi sarkıyor duvarlarımdan.

Alnında bir damar şişti, çalkantımdan mı ürktün doktorum ceylanım, gözlüklerini bir çıkarıp bir takmandaki tedirginliği en iyi ben anlarım, en iyi ben. Uykunun gözlerime konup kalkması gibi bir şey bu. İşte sesler, ah bu yarasa sürüsü, o konup kalkma arasındaki boşluğu kolluyor, giriyor içeri, içerisi zaten kıyamet provası, içerde yok yok, işte o boşluktan giriyor yenileri, yastıktaki başımı taşlarda kütürdetip rüzgârda uğuldatıyorlar! En net hatırladığım müdürümün sesi oluyor, çünkü saatin sesiyle birlikte çınıyor: Geç kalacaksın, cezayı yaptıracağım, geç kalacaksın... Bu uyku gürültüsüyle hırpalanan benliğimi bir de müdürümün ezmesine daha fazla tahammül edebilir miyim, Ahmet Cemil edasıyla elimi kaldırıyorum, “Oh, yetişir artık!” diyorum her sabah.

Civanım doktor, yetişir artık. Ellerinle bir şeyler tarif etmekten, bana doğru eğilip gülümsemekten, gülümserken ağzından, benim köpükler içindeki onlarca ağzıma yenik düşen tek ağzından, zira ötekileri bilemem, evet, oradan kelime diye boşlukları çıkarmaktan sıkıldın sanırım. Beni anl...

“Hemşir’anım, beyfendinin yakınına çağırın. ... Evet hanfendi, eşinizi dışarıda biraz dolaştırın. Bir süre sonra konuşturmayı tekrar deneyeceğim.”

Peki doktor, “sen” diye hitap ettiğim sayın doktor, *hanfendi* ile gideceğim. Ama geriye kaç dilli kaç ağızla döneceğim kim bilir. Kim biliiiiir, kim biliiiiir, kiiim biiiiiir... Beni dinleyebildiğine pek inan...

Gidelim Asım... Ay Asuum, ne olur iki çift laf etsen...

...mıyorum, -mıyorum.

Asım-mıyorum.

Uzak ağızlarımda kelimelere bölünüp en yakın ağzımda birbirime karışıyorum...

İçimdeki diller gırtlığıma dolanıyor.

Bu çıldırmış ağızları çuvalı-yorum. Fakat bu yükü taşıyamıyorum.

İnimde yüzlerce ulu/yorum.

Ellerimle şakaklarımı sıktıkça birikmiş dillerim öfkeyle sevişen yılanlar gibi birbirine düğümleniyor.

Çatallı

çatallı

zehirlenip

susu- / *Ay Asuum resmen sıyrıyor-*
yorum / *yorsun...*

HATİCE EBRAR AKBULUT

TUHAF ÖLÜMLER

1.

O sabah çocuk hiç olmadığı kadar neşeliydi. Annesi, babası ve kardeşiyle uçurtma şenliğine gidecekti. Geceyi nasıl geçirdi, sabahı nasıl etti, bilmiyordu çocuk. Mutluluktan olmalıydı, kahvaltısını çok güzel yaptı o sabah. Hiç sevmediği pekmezi mızızlanmadan içti. Giyeceği kıyafetleri o sabah ilk kez kendisi seçti, özenle giyindi. Anne, bugünün farklı olduğunu düşünüyordu. Aklı sürekli işlerinde olan, gülümsemeyi unutan baba, o sabah huzurluydu, gülümsüyordu. Sürekli işleri düşünmekten eşini ve çocuklarını ihmal ettiğini düşündü baba, ailesini ne kadar sevdiğini o sabah fark etti, içi sızladı. O gün babanın sağ yanağındaki gamzenin çukurundan sevgi taşıyordu. Babanın sağ yanağındaki gamzeyi, ilk kez fark ediyordu anne ve çocuklar. Bir cenneti andırıyordu o sabah her şey. Uçurtma şenliği alanına gitmek için yola koyuldu mutlu aile. Çorbada herkesin tuzunun olması gibi uçurtmada her birinin emeği vardı. Rengârenk, kocaman bir uçurtma yapmışlardı. Alana geldiklerinde, bin bir renge bürünmüş gökyüzünü izlediler önce. Küçük kardeş annenin kucağında, henüz ne olup bittiğine anlam veremiyordu. Oradaki atmosferden etkilenmiş olacak ki o da sesler çıkarıyor, elleri ve ayaklarıyla tepki veriyordu. Çocuk sabırsızlıkla uçurtmasını aldı. Babasının yardımıyla yavaş yavaş havalandırdı dev uçurtmasını. Sonra baba, çekildi usul usul. Telefonunu çıkardı, kameraya almak istedi bu saadetli anları. Çocuk şimdiye kadar çocuk olmamış da o gün çocukluğuyla tanışıyor gibiydi. Dev uçurtma havalandıkça havalandı. Biraz sonra bir ip çocuğun ayağına dolandı. Çocuk havalanan dev uçurtmayla birlikte bir anda yükseldi, uçmaya başladı. Baba kayıt yaptığı telefonu telaşla, şaşkınlıkla elinden bıraktı. Gördüklerine anlam veremiyordu anne ve baba. Çığlıkların ortasında taş kesilmiş, evlatlarına bakıyorlardı. Çaresizce yardım istiyordu baba. Zıplasa, bedeni büyüse yakalasa evladını. Annenin sesi, orada bulunanların çığlıklarına karışıyor, onların çığlıkları arasında boğuluyordu. Beş yaşındaki çocuk, uçurtmayla yükselmeye devam ediyor, başına ne geleceğinden habersiz el sallıyordu yerdakilere. Çocuğun bacağına dolandığı ip gevşemeye başladı. Çocuk önce ağır ağır, sonra hızla yere düşmeye başladı. Yirmi beş metreden yere çakıldı minik beden. O anda babanın bir kenara attığı telefon ve oradakilerin kameraları kayıttaydı.

2.

Adam eşine yeni bir telefon almıştı doğum gününde. Kendisine bir erkek evlat veren bu kadın, her şeyin en güzeline lâayıktı. Hediye ettiği son model akıllı

telefonla eşi, yavrusunun her ânını kaydetmeliydi. Fotoğraflarını çekmeli, videoya almalıydı oğlunun her ânını. Böylece kendisi evde yokken giderebilecekti merakını. Çocuk gün geçtikçe büyüyor, hareketleniyor, dilleniyo, ele avuca sığmaz oluyordu. Annesi, her ânını kaydediyor, watsapptan babasına gönderiyordu. Çocuk, annesinin elinden düşmeyen bu cihaza alışmıştı. Annesi telefonun kamerasını ne zaman çocuğa tutsa, çocuk, gülücükler atıyor, sanki çekildiğini biliyor gibi tepkiler veriyordu.

Baba eşini görüntülü aradı. “Bugün işten geç çıkacağım, bana bir öpücük atın, yorgunluğumu alsın.” dedi. Anne öpücük attı, çocuk onu taklit etti. Baba mutlu bir şekilde kapattı görüntülü aramayı. Kapanan telefonun ardından zil çaldı. Otomatik açılan kapı, o gün bir türlü açılmak bilmedi. Anne çocuğu evde yalnız bıraktı ve kapıyı açmak için üçüncü kattan aşağıya indi. Evde yalnız kalan çocuk, prizdeki şarj aletine yöneldi. Şarj aletinin kablolarını dişlemeye başladı. Dişledikçe kablo aşındı, aşındı, aşındı... Anne, merdivenleri çıkıyordu hızlı hızlı. Üçüncü kata geldi ve dairenin kapısını açtı. Bir koku duydu, mutfığa yöneldi önce. Mutfakta bir problem yoktu, kokunun dışarıdan geldiğini düşündü. “Annesinin kuzusuuuuu...” diye seslenerek salona geldi, çocuk ağzındaki şarj aletiyle...

3.

Doğduğundan beri kiloluydu. Küçükken farkında değildi, kilolarının yaşamını etkilediğinden. Büyüyüp genç kız olduğunda, kendisine ait olan bu kilolu bedene yabancılaştı. Genç kız olduktan sonra bedenine tiksinererek baktı hep. Arkadaşları ona, kilolarından dolayı çeşitli sıfatlar takıyordu. Önceleri eğlenceli geliyordu bu. Alay söz konusu olmasa bile, birinin kilolarından dolayı ona bir tatlı söz söylemesi bile canını sıkıyordu artık. Yemek ile yememek arasındaki dengeyi, bu can sıkıntısı yüzünden bir türlü sağlayamıyordu. Lezzetli sunumlar yapan kafelerde arkadaşlarıyla vakit geçirmek, en güzel kıyafetlerin olduğu reyonlarda alışveriş yapmak, markete gitmek... hiçbir zevk vermiyordu. Bazen, keşke parasız olsaydım da ince ve zayıf bir bedenim olsaydı, diyordu. Giderek içine kapandı. İçine kapandıkça şişti. Şiştikçe aynalardan, insanlardan kaçtı. Kaçarken yoruldu, usandı.

Tabletinde internet haberlerini gezinirken bir habere rastladı. “Mucizevi balon ile istediğiniz vücuda sahip olun.” Garip bir mutlulukla tıkladı bağlantıya, haberi okumaya koyuldu. Mideye yerleştirilen zayıflama balonu ile altı ay gibi kısa bir sürede ince ve fit bir vücuda kavuşabileceği yazıyordu. Vakit kaybetmeden bağlantıda verilen numarayı aradı ve randevu aldı. Nasılsa zengin bir ailesi vardı. Ameliyat parasını rahatlıkla temin edebilirdi. İş toplantılarından başını kaldırmayan baba, güzellik merkezlerinden çıkmayan bir anne, bu paranın ne için harcanacağını sormazdı bile. Hiçbir pürüz olmadan ameliyatını

oldu, parasını peşin verdi. Ameliyattan birkaç ay sonra belirgin bir şekilde kilo kaybetmeye başladı. Buna sevinliyordu. Ama bir türlü geçmek bilmeyen, öldüren ağrıları vardı. Sürekli yarın geçer umuduyla kimselere bir şey söylemiyordu. Genç kız, bir akşam iyice huzursuzlandı. Ağrılarından kıvranmaya mecali kalmamıştı artık. Kendisini ameliyat eden doktoru aradı. Doktor, senin için yazdığım ilaçları alman yeterli, endişelenecek bir durum yok, dedi. Genç kız, derhal ilaçları aldı, umutla ağrılarının dinmesini bekledi. O akşam, babası her zamanki gibi şirketteydi. Annesi kızının odasına gelmeye bile ihtiyaç görmeden, holden seslendi: “Tatlım, arkadaşlarla davete gidiyorum, mutfakta yemeğin hazır. Öpüyorum.” dedi ve ardından çıkış kapısının sesi duyuldu. Ağrılarında azalma olmayan genç kız, saatleri sayıyordu. Bir saat... iki saat... üç saat... Saati ağrılarının geçmesine ayarlıyordu kız. Dördüncü saatin sonunda, yatağında sonsuza dek gözlerini kapadı genç kız. Işık açık kalmıştı. Baba işten dönmüş, kızının odasına gelmişti. Uyuyan kızının alnından öptü, üşümüş dedi, üzerini örttü. Açık kalan ışığı kapadı. Anne sabaha karşı davetten döndü. Eşi erkenden işe gideceği için uyumadı. Kahvaltıyı hazırladı. Kızının çok sevdiği portakal suyunu hazırlamayı da ihmâl etmedi. Ne zamandır kızıyla ilgilenemediğini düşündü. Kendisine de bir kahve hazırladı. Önce eşini uyandıran anne, kızını uyandırmak için odaya geldi. Kızını o sabah sevgiyle uyandırmaya kararlıydı. Bir türlü uyanmadı genç kız. Evde kocaman bir çığlık, boşlukta yankılanıyordu.

BETÜL OK

PENCEREDE BEKLEYEN

Bacaklarım uzun birer sopa gibi sedirin üzerinde duruyor. Ne kalkıp gidecek kadar asi ne de yok olmuş kadar silik. Bir mevcudiyet var belli belirsiz. Her günki köşemde kaderimi gözlüyorum. Boş bir poşet gibi halsiz vücudum sevimsiz şekilde burada durup duruyor. İyice zayıfladım son günlerde. Yüzümün üçgenliğini sakallarım gizleyemiyor. Pencereden dışarı bakıyorum. Bir çok şey her zamanki gibi akıp gidiyor. Duyduğum sesler içime doluyor, tıpkı eski bir plağın gıcırdayışı gibi ağır ağır. Sakin ve yalnızım. Sakinliğim bana huzur vermiyor. Yalnızlığımın korku. Hava bir kararıp bir açıyor. Bulutlar buruşuk bir el gibi gökyüzünde kalakalmışlar. Ardında yağmur var belli. Arabalar, korna sesleri, ağlayan çocuklar, satıcılar, birbirine kur yapan sevgililer, sokağın uyuz kedisi ve komşunun sarkık suratlı köpeğinin sesi... -Her şeye rağmen- ağacın üzerindeki kuşun cıvıltısı. Bütün hepsi birbirine karışıyor ve bu hâlde akıp gidiyor. Ben olabildiğince yalnızım. Birbirine küfredenler, sarılanlar, yanyana yürüyenler, bakışanlar ve telefonla konuşanlar... Meydan dolu. İnsanlar sanki yürümüyorlar da sokaklar ayaklarının altından kayıp gidiyor. Zaman eskiyor. Karşı binanın üçüncü katının perdesi pencereden dışarı çıkıyor. Alt kattaki yaşlı adam ve kadın televizyonun ışığı karşısında âdeta uyumuşlar. En alt kattaki kadın pencereden dışarı kafasını uzatmış sokaktaki çocuklarını çağırıyor. Bir göz, herhangi bir göz olup onları izliyorum. Birazdan yağmur yağacak. Şıkırtılı bir şarkı gibi dolacak sokaklar. Hava geçen günlere inat taptaze. Göklerde ve yerde ne varsa bir terennüm içinde Allahı tespih ediyor, kendi aleminin içinde var olan görevini yerine getiriyor.

O sırada...

Cılız yaprak havada dalgalanarak yere düştü. Tüyleri kırırdışan küçük kuş sekerek kesme taşın üzerine kondu. Bir kelebek ömrünü çoğaltır gibi çeşmenin başında durmaya karar verdi..

Nalan toza toprağa bulanmış eteklerini silkeleyince hepsi birden kaçırıldı oradan. Kuş az öteye sıçradı, kelebeğin veda vakti geldiğinden uçu gitti ve yerdeki yaprak hışırtıyla başka bir yere sürüklendi. Su birikintisinden yansıyan güneş, gözleriyle buluştu. Nefes nefese bir banka oturmuştu Nalan. Kollarını göğsünde buluşturdu. Ayağı tedirginliğini ifşa ederek yerde küçük bir top gibi sekiyor. Allahım ne olmuştu? Biraz sonra sakinleşti. Hemen sakinleşirdi zaten. Biraz daha gevşeyince bacak bacak üstüne attı. Oysaki evde, büyüklerinin olduğu yerde bu hareketi yapsaydı yüzü kıpkırmızı kesilir aniden yere indirirdi. Şimdi

ise indirmedi, anın keyfini çıkarmak istiyordu besbelli ki. Aradan epeyi zaman geçince tabiatın şuh havası onu mest etmişken, içinin boşluğuna eğilip baktı. Etrafında kimsecikler yoktu. Belki de gerçek alemde kendisi de yoktu. Yalnızdı. Az evvel ne olmuştu da böyle nefes nefese kendisini yarım yamalak dünyanın ortasına tünemiş parka atmıştı.

Nalan henüz 20 yaşında. Başında kavak yelleri, saçlarında papatya taneleri. Yüreğinin karanlığını aşk kandili ısıtıyor. Benim kandilimi ise onun gözleri tutuşturuyor. Burada durup durduğum yerde, her zamanki gibi uzaktan onu izliyorum. Çantası omuzuna ağır gelmiş olacak, yanına bırakıveriyor. Etrafı süzüyor küçük kahverengi gözleriyle. Elinde bir sigara. Herşey yerli yerinde. Kibriti çakıyor, ateşi avucunun içinde yakalıyor. Sigaranın ucu yanmaya başla-yınca ciğerine gönderiyor içindekileri. Nalan neden böyle yapıyor? Derdi ne ki? Sendeki dert, güzelim benim olsun diyorum içimden... Duymuyor.

Pencereden dışarı bakıyorum. Görünce dayanamıyorum Nalan'ı. Neden bakıyorum pencereden dışarı? Nalan mahalledeki lisenin en güzel kızı idi. Uzaktan da akrabamız oluyor. Kor ateşin samana düşüşü gibi yanıyor, gönül bu ya. Ona aşığım. O da sanırım bana olmuştu. Hokka burnunu havaya kaldırıp, gözlerini kısarak bana bir kez –evet sanırım sadece bir kez-bakmıştı ve aşık olduğunu söylemişti. İnsanların geceleri sahil kenarlarını doldurduğu, gündüz-leri piknik alanlarını kapladığı, karpuzların serin derelere koyulduğu bir vakitte gözlerini kaçırarak bakıvermişti öylece “sana aşığım” demişti.

O akşam... Nalan ve ben... Benim pencere önünde sabit bir hayatı yaşa-mamı dert etmeyerek açmıştık kelimelerimizi ve yüreklerimizi birbirimize. Konuşmaya başlamıştık, hayal etmeye. İçimizde aşk şarkıları, onun kolları bana sarılı, dünya hıphızlı akıp geçiyordu. Be mübarek Anka mısın? Uçuyordum... Bu böyle epeyi sürsün istedim. Ailelerimizden gizli bir aşkı büyüttük de büyüt-tük dile gelmeyen. Nalan bahanelerle bize geliyor, odada yalnız başına kalınca birbirimize bakıp hikayeler uyduruyorduk. Liseyi bitirince annesine beni sev-diğini diyecek ve sonra da evlenecektik. Bizimkiler onu zaten çok seviyordu. Anne, babama desem hemen kabul ederlerdi.

Bugün Nalan liseyi bitireli 2 yıl oldu. Ben hala pencerenin kenarında bek-lemekteyim. Liseyi bitirdiği günün ertesi sabahı Nalan durumu annesine anlattı. Annesi babasına anlattı. Tabii ki babası benim gibi bir sakatı, kötürümü akraba da olsa kızına layık görmedi. Olmadı. Aradan üç ay geçti, Nalan başkasıyla evlendi. Bana mı ne oldu? Ben hala pencerenin kenarında beklemekteyim.

Hava kararmaya başladı. Bacaklarım hala aynı yerde, yalnızca benim bileceğim halsizlikle duruyorlar. Değneğim sedirin yanında dimdik. Benim hiç bir zaman olamayacağım kadar dik. Ayaklarımda ne bir karıncalanma ne de bir his. Yüreğimdeki coşkulu hislerden bir pay almıyor, alamıyor. Gözlerimi oda-nın içine çeviriyorum. Etraftaki sessizlik, görüntüler, eşyaya çarpan her bakış,

duvardaki annemle babamın resmi içime doluyor. İçim bunca dolduktan sonra neden bu boşluk hissi? Bacaklarıma çeviriyorum bakışlarımı. Eşofmanımın üzerinde ince uzun boyunlu bir zürafa ve beyaz çizgileri olan bir kelebek. Ne kadar orantısız, alakasız. Bunalıyorum. Bana ait olan herşeyden memnuniyetsiz, Nalan'a ait olan her şeyden hoşnutum. Tekrar başımı Nalan'a çeviriyorum. Onu bir aslan gibi (ama gözlerimle) yakalıyorum. Koşup gitsem, sarılsam Nalan'a. Ellerimle ellerini kavrasam, gözlerine baksam. Yürümesem hep koşsam. Dağları dolaşsam, kırları ve sonra yüzme öğrensem, denizlere dalsam. Hayali bırak Sabit... Yapamazsın. İnsanın adı kaderiyle bu kadar mı uyumlu olur. Sabit hayatın Sabiti. Bu dünyaya kazık çakmadığının farkındayım. Faydası yok...

İlerideki çöp arabası gökyüzünü yırtar gibi korkunç seslerle ve koca ayaklı bir dev gibi ürkütücü gövdesiyle parkın kenarında durdu. Nalan, sigaraları bitirmeye yemin mi etmişti? Bir kez olsun pencereme bakmadı. Gözünün, gönlünün hakkını ver Nalan... Sert adımlarla yürüyen, hoyrat ve kaba bir adam sinirle yanına yaklaştı. Bu adam onun kocası olacak adının ta kendisiydi. Kolunu kavradı, kulağına bir şeyler fısıldadı. Nalan kafasını salladı. Sanki bir köle duyarsızlığı vardı üzerinde ve peşi sıra gitti. Karanlığa karıştılar. Sabahki kuşlar çoktan gitmişti, yerdeki yaprak belki toz duman... Çeşmenin suyu hâlâ akıyor. Nalan gidiyor. Yıllar önce de böyle gitmişti. Giderken eteğinin ucu yere sürünüyor, umursamıyor. O zaman da giderken umursamamıştı. Nalan, sokakları birer birer geçerken odanın içini bir türkü dolduruyor. Aşkı da içimi böyle doldurmuştu. Nalan gidiyor, bacaklarım beni taşıyor, Nalan'ın yüreği de beni taşımamıştı. Ben içimdeki dünyayı hala yaşanabilir bir evrene sürüklemeye çalışıyorum. Söylesene Nalan, pencerede beklerken zaman neden bu kadar acımasız, sen neden bu kadar uzaksın, içim neden bu kadar karanlık ve çaresizlik neden bu kadar büyük. Büyüdük mü Nalan? Nalan...

YELİZ BALOĞLU

ÖLDÜM (MÜ?)

Öldüm ama neredeyim bilmiyorum. Toprağın altı olmalı ve uzanmış yatıyor olmalıyım. Karanlık olacağını düşünürdüm hep... Oysa şu an bulunduğum yerde karanlık, aydınlık, ılık, zaman, ciğerlerimi dolduran hava, hiçbirisi yok. Bedenime ait her türlü duyu, kulaklarım, gözlerim, burnum ve bedenimle birlikte çürüyüp ait oldukları boşluğa, dünyaya karışmakta. Ben hala biraz dünyalı, biraz toprak, biraz henüz ne olduğunu bilmediğim bir şeyim. Öldüm, ondan eminim.

Onca yıl varlığımın en büyük delili sandığım bedenim ait olduğu yere, özüne karışırken yok olmuyorum, sanki yeniden doğuyorum. Başka bir gerçekliğe, mezarımın anne rahmine döndüğü bir gerçekliğe doğmayı bekliyorum. Zamanın olmadığı bu yerde bekliyor olduğumu düşünmemim anlamsızlığı çürüten beynimi zorluyor. Yıllar geçtikçe, kalp atışlarımın yavaşladığı oranda hızlanıp kaybolan zamanı özleyeceğim, hissediyorum. Varlığım bedenim kadar zamanla da kodlanmış sanki... Dünyaya doğacağım zamanı başka bir bedenin, bir sıvının içinde beklediğim gibi ne olacaksa durup beklemeliyim belki de ama dedim ya beklemek zamanın var olmadığı bu yerde hızla anlamını yitirmekte. Dünyaya ait birçok şey gibi.

Yok olmadım. Öldüğünde yok olacağını düşünenlerden hiç olmamıştım. Yok olmayı kabullenmek bir bilinmeze inanmaktan daha zordu. Lakin toprağın üstünde var olduğumun nişanesi her şeyin, belki bilincim dışında her şeyin, hükmünü yitirdiği bu yerde hala çokça dünyalı olan bilincim aynaya bakıp karşısında bir yüz görmek istiyor. Kimya dersinde cam kapların içinde şekil değiştiren madde gibi katıydım gaz mı oldum? Seyrettiğim Hollywood filmlerindeki gibi üzerimdeki paltoyu çıkarır gibi bedenimi yerde bırakıp ipini tutan elden kurtulmuş bir uçan balon misali yavaş yavaş bulutlara doğru yükselsedydim belki buharlaştığımı kendime kabul ettirmek daha kolay olurdu.

Toprağın üstündeki son günümü yavaş yavaş hatırlıyorum. Bütün hayatım, sevinçlerim, ıstıraplarım, yaptığım iyilikler ve kötülükler, yalnızlıklarım, ben-cilliklerim, yaşattıklarım ve öldürdüklerim, bıkmadan usanmadan beklediklerim ve umursamadan beklettiklerim, öfkem, pişmanlıklarım, sevdalarım ve aşkı, kalbini kırdıklarım, hakkını yediklerim ve hakkımı yiyenler... Bir harici bellekten en ufak ayrıntısı ile zihnime akıyorlar. Ben o en son günün ayrıntılarını topluyorum içlerinden. Kâğıdı ve mürekkebi başkasına üslubu bana ait uzun bir metinse hayat, yazdığım son cümle basit mi birleşik mi, etken mi edilgen mi, devrik mi,

sonunda nokta mı virgül mü yoksa ünlem işareti mi var merak ediyorum. Belki elimde bir soru işareti tutuyordum denge mi kaybedip düştüğümde.

Evet, son eylemim dünya üzerinde bu oldu: düşmek. Düşürülmüş de olabilirim. Kaza da olabilirim cinayet de. Her iki durumda da adli tıp vakasıyım. Sıradan sayılabilecek hayatımın yaşayamadığım en enteresan gününü bedenim bensiz yaşamış olmalı. Komşular aralarında fısıldaşmış, cenazemde helva yenilirken arkamdan konuşulmuş olmalı ve samimiyetten değil de sosyal uyum hastalığımızdan imam sorduğunda hepsi bir ağızdan “iyi bilirdik” demiş olmalılar. Oysa ben bile tanımıyorum tereddütsüz iyi biri olduğumu haykıracak kadar kendimi.

Kuşlar aç kalmasın diye kışın karın üstüne ekmek kırıntıları bıraktırdım. Ama yan komşum Hatice Hanım elinde sütlaç tabağı kapımı çaldığında birden lal olur, benden ümidi kesip kendi dünyasına geri dönene kadar kulağımı dayadığım kapının ardında kımıldamadan beklerdim. İnsandım, çevremdeki herkes kadar. Ne bir eksik ne bir fazla... Zaten eksliğine deli fazlasına veli diyorlardı. Ben ortada bir yerdeydim. Dengeli. Ne bir eksik ne bir fazla... Ya da yarı deli, yarı veli... Ortaya karışık ya da karmakarışık.

O son sabah erken kalktım. Güneş yeni doğuyordu. Yüzümü yıkadım. Banyo aynalarının herkesi güzel gösteren iyimserliğine gülümsedim. Sebepsiz yere mutluydum. Ya da mutsuz olmama halini zıtların varlık ikizliği ilkesinden mutluluk olarak algılıyordum. Kim bilir? Küçük sos tenceresine iki yumurta koydum. Üzerlerine tuz ekdim. Ne ara düğmesine bastığımı hatırlamadığım elektrikli su ısıtıcısında kaynayan suyu üstlerine boşalttım. Bir yerde okumuştum. Böyle yapınca kaynar su yumurtanın beyazının anında sertleşmesine neden oluyor ve kabuğu kaynarken çatlasa bile dışarı sızılmıyordu. Tuz da kabuğun çatlamasına engel oluyordu. İkisine birden gerek var mıydı üzerinde düşünmemiştim. Kapısında üç ayrı kilitle yaşayan bir insan evladiydim. Bir, çok yalnız ve tekinsiz bir rakamdı. Bir şarkıda duymuştum.

Yumurtalar çatlamadı. Kolay soyuldu. Tam istediğim gibi tamamen pişmişti. Tabağa tek lokmalık parçalar halinde kesip yerleştirdim. Tuz, karabiber ve pul biber serpiştirdim. Tuzun eksikliği bir yumurtanın üstünde aklıma gelirdi. Bir de haşlanmış patatesin. Tabağa birkaç zeytin, ceviz, koyun sütünden yapılmış tulum peyniri, maydanoz ekledim. Karatay teyze görse yıldızlı pekiyi verirdi kahvaltı tabağıma. Altı otlu bir çay yaptım. Yedincisinden kalmamıştı. Buzdolabının üstünde duran alışveriş listesine ekledim. Kahvaltımı yaptım. Balık hapımı bir bardak alkali su ile yuttum. Maillere baktım. İnternette gazete manşetlerini okudum göz ucuyla. Ne ölümler, ne yıkımlar, ne yoksulluklar ne de yolsuzluklar şaşırttı beni. Vizyona giren yeni filmlere, sahnelenmekte olan oyunlara baktım. Evden koşturarak bir gözüm sürekli saatte çıkmadığıma göre hafta sonu olmalıydı. Muhtemelen Cumartesi. Ölmek için güzel bir gün

müydü? Bilmiyorum. Aslında bir günün ölmeye değer olmasının ölçütü nedir onu bilmiyorum.

Plan yapmadım. Youtube'dan bir şarkı seçtim. Daughter'dan Youth çalışıyordu, ben uzun uzun pencereden dışarı baktım. Aynı şarkıyı on iki kez arakaya dinledim. Sebepsiz, sadece şarkıcının sesi hoşuma gittiğinden...

“And if you're still breathing, you're the lucky ones.

'Cause most of us are heaving through corrupted lungs.”¹

Şimdi sadece sözleri hatırlıyorum. Az önce dinlemiş gibi...

Sonrasında, dışarıdayım. Müzik yerine kalabalık bir sokağın kanıksanmış uğultusu var. Üstümde bahar renkli çiçekli bir elbise... Saçlarımı zapt edemişim yine her biri başka bir bukleye evrilmekte kendi özgür iradesiyle. Evet, saçlarının özgür iradesi olduğuna kendini inandırıp onlarla bitip tükenmek bilmeyen savaşını her bir teline özerklik vererek bitirmiş huzurlu biriydim ben. Ve çürürken şimdi toprağın altında her bir parçası bedenimin en çok onlar direnecek biliyorum. Önce buklelerini sonra rengini yitirecek ama direnecek. O son gün kalabalığın ortasında ben telaşsız adımlarla yürürken rüzgâra direndikleri gibi...

Daha sonra bir kafedeyim. Önümde bir büyük fincan kahve... Sütsüz ve şekersiz... Olması gerektiği gibi... Cennette böyle kokuyor olmalı diye bir arkadaşla uğruna izafiyetin manasına katlar çıktığımız kokusu, hafif ağrıyan başımın ağırlığını alıp satıyor kalabalıkta da top oynayan cinlere... Onların işine yarıyor olmalı ki itirazsız dolduruyorlar heybelerine. Sonra atlarına binip gidiyorlar, geriye rengârenk toplar kalıyor. Kimsenin dönüp bakmadığı rengârenk toplar... Kahvenin kokusunu tekrar içime çekiyorum. Biri bana “içmek için değil de koklamak için kahve alıyorsun bazen” diyor. Kafamı kaldırıyorum. Karşımda gözlerinde yarınma dair düşler biriktirdiğim bir adam duruyor. Ama o hiçbirini bilmiyor. Bahar renkli çiçekli bir elbise giymişim. Görmüyor. Kalbim sırf onun yanındayım diye daha hızlı çarpıp zamanı durdurmaya çalışıyor. Olmuyor. Onun baktığı yönde duruyor olmam bir birlikteliğe yetmiyor. Ama yine de yetiyor mutlu olmaya aynı havayı soluyor olmak, havadan sudan konuşmak. Ellerimiz aynı masanın üstünde bir yakınlığı vadedercesine öylece duruyor. Gerçeğe yetmeyen hayal kurmaya fazlasıyla yetiyor. Ve ben onun nehir gözlerine gündüz düşlerimden gemiler bırakıyorum. O hiçbirini hissetmiyor.

Hava kararırken yalnızım. Ya onu ya ölümü bekliyorum. Şimdi anlıyorum. Bir film ya da tiyatro seyretmiş olabiliriz. Ya da kitapçıları dolaşıp iyi yazılmış tüm kitapların yazarlarını kıskanmış olabiliriz. Eğer öyleyse, kitapların çokluğundan ve okunmayacak olma ihtimallerinden korkup kaçmış olmalıyız. Ama kaçmadan önce mutlaka o bir roman ben bir öykü kitabını evlat edinmiş olmalıyız. Sonra ona bir telefon gelmiş olmalı. Telefonun diğer ucunda mutlaka topuklu ayakkabıyla

doğmuş bacakları ile örümcekleri kıskandıran bir hatun kişi olmalı. Ben o giderken arkasından bakmış olmalıyım. O giderken gözlerine emanet bıraktığım düşlerimle birlikte yarınımı da alıp götürmüş olmalı. Şimdi anlıyorum. O kollarında düşlerim geri dönuverse ve ilk defa ben onun değil o benim baktığım yönde dursa yarınım da döner gelirdi peşi sıra. Onun yerine ölüm geldi. Yarınsızlığımın kokusunu almış gibi ansızın geldi.

Ben kalbimin görmek istediğine sabitlemiştim gözlerimi. Görmedim o yüzden neye benziyordu ölüm. Sadece düştüğümü hatırlıyorum. Beynimin içinde bir şenliktir koptu. Davullar, zurnalar, havai fişekler... Gölgeler doluştu üzerime. Çaresiz gölgeler. Tutmaya çalıştılar ruhum akarken başka bir âleme. Biri ağladı başucumda. Gözyaşlarına tutunmaya çalıştım ama ellerim düştüğüm yerde kalmıştı öylece. Biri ağlayanı kolundan tutup uzaklaştırdı benden. Koşup sarılmak istedim. Kollarım ve bacaklarım ellerimle birlikte düştüğüm yerdeydi. Görmek istedim can havliyle ağlayarak benden uzaklaşanı, biri eğilip gözlerimi kapattı. Dünyanın kapıları kapandı.

Öldüm ama neredeyim bilmiyorum. Karanlık olacağını düşünürdüm hep... Oysa şu an bulunduğum yerde karanlık, aydınlık, ışık, zaman, ciğerlerimi dolduran hava, hiçbirisi yok. Bedenime ait her türlü duyu kulaklarım, gözlerim, burnum ve bedenimle birlikte çürüyüp ait oldukları boşluğa dünyaya karışmakta. Ben hala biraz dünyalı, biraz toprak, biraz henüz ne olduğunu bilmediğim bir şeyim. Hatırladıkça sadece zamanı ve gözlerine yarınlarımı sakladığım adamı özliyorum. Olmamaları tanımlayamadığım bir ıstırap veriyor. Mevsim kış. Üşümem lazım biliyorum ama tenim çürüdükçe her şey toprağa karışıp dünyaya dönüyor. Bir tek ben ne olduğunu bilmediğim bir eylemi eyliyorum zamansızlığın şuursuzluğu içinde.

¹ “Ve eğer hala nefes alıyorsanız, şanslısınız. Çünkü çoğumuz bozulmuş ciğerlerimizi şişirip boşaltıyoruz.”

ÇEVİRİ ÖYKÜLER

BAHA TAHİR*

TÜRKÇESİ: CUMA TANIK*

SES VE SESİZLİK

Soğuk, bulutlu ve yağmurlu bir haftadan sonra mavi ve temiz gökyüzünün ortasındaki güneşin insanları gafil avladığı, sıcak bir günün sabahıydı. Güneşin küçük parlak ışıklarının aksettiği su birikintileri kaldırım kenarında duruyordu hâlâ. Ağaçları ise yağmur yıkamış, insanlar bu hakiki yeşile dikkat kesilmişlerdi. Yolun her iki kenarında da toz ve pustan eser kalmamıştı. Her şey yeni ve parlaktı. Fakat insanlar ağır kış elbiseleriyle şaşkın bir hâlde Nil'in kıyısında bekliyor - adamlar kravatlarını çözmüş, kadınlarsa küçük mendillerle yüzlerini kuruluyordu. Herkesin yüzünde ise bir nevi kızgınlık ve aldanmışlık hissi.

Yüksek ağaçların altında güneşli günü geçirmek için çıkan insanlar otelin (Samiramis) önünde toplanmışlardı. Ağaçlar birdenbire, durmaksızın öten serçelerle doldu taşı. Kırk yaşlarında bir kadın, taş banklardan birine oturdu. Şeffaf bir şal giymiş, alnında parlak bir tutam saç bırakmış, gözlerine keskin çizgilerle sürme çekmişti. Yanında esmer iri gözlü bir genç kız oturuyordu. Kolsuz açık renkli bir elbise giymiş, kucığına da mavi bir kazak koymuştu.

Kız ürkek bir sesle:

— Anne. Eve gitmek istiyorum. Burada hava sıcak.

— Ev de sıcak.

Kız konuşmak için ağzını açtı. Fakat anne bacak bacak üstüne atıp ellerini dizleri etrafında birbirine geçirince konuşmaktan vazgeçti. Anne, dolgun beyaz

bacaklarını sallayıp, parlak siyah ayakkabılarını amaçsızca süzmeye başladı. Sonra aniden gülüp yüksek bir sesle:

— Ev! Dört duvarlı kabir gibi!.. Söyle bana, ne yapmak istiyorsun evde?

Kız kafasını eğerek:

— O bizim evimiz. İnsanlar niçin evlerinde kalıyorlar?

— Çünkü onların evde yapacakları bir şeyleri var. Fakat benim yapacak bir şeyim yok. Hiç kimsem yok. Benimle konuşmayan tek bir kızım var.

Genç kız önüne uzunca baktı. Omzunda kamera asılı kumral bir adam gördü. Adam anneye kızına gülümseyerek yaklaştı. Daha sonra Nil'in kıyısına ilerledi ve kamerasını göz hizasına kaldırdı.

Kız annesine bakmaksızın araya girdi:

— Anne, ben eğitimimi tamamlamak istiyorum. Liseye dönüp daha sonra da üniversiteye girmek istiyorum.

— Sürekli bu sözü söylüyorsun ama bir şey de yaptığın yok. Ben sana engel miyim?

— Hayır.

— Öyleyse neden okumuyorsun? Bunu neden beni suçluyormuşsun gibi söylüyorsun?

Kız fotoğrafını çektiği şeyin ne olduğunu görmek için kumral adama başını çevirdi: Eğik yelkenli bir gemi köprünün altından geçiyor, ucunda ise elbisesini ağzına dayamış bir adam. Annesini söylenirken işitti:

— Gerçek şu ki; okumak ve bir şeyler yapmak istemiyorsun. Evde kalıp sıkıntı vermek istiyorsun. İşte gerçek olan bu!

Biraz sustuktan sonra devam etti:

— Mesela neden Doktor Hamdi ile evlenmiyorsun?

Genç kız annesine doğru baktı, sonra yüksek bir sesle:

— Senden bu konuyu açmamanı rica ediyorum! Korkutuyorsun beni. Korkudan ölecek gibi oluyorum. Ah... Ah!

Anne bir anda yüksek bir kahkaha attı. O an bir genç, omzunda kollarını boğazına bağlamış mavi bir kazak, önlerinden geçip ılık çalarak:

— Ben de gülmek istiyorum.

Anne çocuğun gözlerine bakarak:

— Sen git evdeki annene gül. Seni şeytan!

Kız başka bir tarafa baktı. Vücudu katılaşmıştı. Genç, adımlarını sıklaştırarak annenin yanından geçip onun alçak sesle söylediklerini duymamış gibi yaptı.

— O gerçekten tam sana göre. Doktor Hamdi. Az konuşmasının yanında apartmanının gelirlerine de çok ihtiyacı var.

— Başka?

— Ve benden nefret ediyor senin nefret ettiğin gibi.

— Nefret etmiyorum senden.

— Bilakis benden nefret ediyorsun. Ama bunu önemsediyimi sanma. Zaman bana önem vermemem gerektiğini öğretti. Baban öldüğünde üzüntüden neredeyse ölecektim. Dünyada ondan başkasını tanımıyordum. Çocukken beni onunla evlendirdiler. Öldüğünde ise dünyanın bittiğini sandım. Ne evden çıktım ne de kimseyle konuştum. O zaman amcaların ne dedi biliyor musun? İftira atıp apartman kapıcısının sevgilim olduğunu söylediler. Mahkemelerde dört defa almak istediler seni. Karakterini bozacak olmamı önemsemeyip, gözlerini apartmanın gelirine diktiler.

— Bana bunu binlerce defa söylediğinin farkında mısın? Bana, benim için evlenmeyeceğini söyledin. Ve sen...

— Ancak bu söz bir işe yaramadı.

— Benden ne istiyorsun öyleyse? Mazlum olduğumu mu söyleyeyim.

Anne kızına doğru bakıp sürmeli gözlerini kısarak:

— Hayır, mazlum değilim. Hiç kimse ilgilendirmiyor beni. Hoşlandığım şeyleri yapıyorum.

Kız hafif bir kahkaha atarak:

— İzinle, biraz yürüyeceğim, belki de eve dönerim.

Tam kalkacakken annesi kollarından tutup:

— Konuş! Seninle her konuşmaya çalıştığımda kaçırıyorsun. Annen değil miyim ben?! Otur ve konuş. Otur yoksa insanlar duyacak. Tüm korktuğun bu değil mi?

Kız, bankın kenarına oturdu. Annesi ise soluğu kesilmiş bir halde, hızlıca fısıldayarak:

— Bir şeyler söyle, yeter bu bakışlar. Put musun sen?

— Ne dememi bekliyorsun? İstedğin neyse söyleyeyim.

Anne hiçbir şey demeden ağzı açık kızına baktı. Sonra aniden kolunu bırakarak:

— Hiçbir şey. Eve git. Ya da cehenneme kadar yolun var.

Kız yeniden kalkmaya niyetlenince anne, gözleri parıldamış bir halde:

— Öğle üzeri eve gelmeyeceğim. Avukat Ahmet hocanın bürosuna uğrayacağım.

Kız mavi kazağı omzuna atarak:

— Sana sormadım!

Daha sonra hızlı adımlarla oradan uzaklaştı.

İnsanlar neredeyse Nil'in kıyısına doğru çekilmişlerdi. Yalnız annenin etrafında arkadaki taş duvarın gölgesinde uyuyakalmış bir tek satıcıdan başka kimse kalmamıştı. Kuşların sesinden, peş peşe seyreden arabaların cızırtısından başka bir şey duyulmuyordu. Biraz sonra uzun boylu bir adam geldi. Elinde

siyah deri bir çanta, hızlıca yürüyordu. Boş elini yere uzattı ve uzaktan keskin bir ses ve peş peşe ifadelerle:

— Büroda bekledim. Kimse gelmedi. Eve gittim, senin Nil'in kıyısında olduğunu söylediler. Evinizin önünden ta buraya yürüdüm. Bu sıcakta tam ümidimi kesiyordum. Neyse ki...

Taş bankta kızın yerine oturdu. Elindeki deri çantayı koyarken şöyle dedi:

— İçimden bir ses bana seninle karşılaşacağımı söylemişti. Bu sıcakta burada ne yapıyorsun?

Annenin yüzüne küçük bir ışıık doğdu. Gülerek:

— Kızım la tartışıyorum.

— Kiminle? Nasıl? Konuşabiliyor muydu o? Daha önce konuştuğunu duymadım. O halde nasıl tartışabiliyor ki? Yoksa o da annesi gibi kurnaz mı? Başını örtüp viski mi deviriyor?

Anne gözünü uzaktaki bir şeye dikip:

— Sus şimdi. Hiçbir şey bilmiyorsun.

Adam iç çekerek elini çenesine dayadı:

— Hayır. Buna tahammül etmeyeceğim. Mahkemede savcı, evde karım. Şimdi de sen? Hayır, yüzünü çatmamamı rica ediyorum. Yalnızca seninle konuşabiliyorum, inan bana, lütfen çatma yüzünü. Seni bu şekilde kızdıran ne?

— Senin anlayamayacağın bir şey!

— Apartman onun adına mı?

— Evet, hiçbir şeye sahip değilim, biliyor musun? İsterse beni kovabilir.

— Eğer bu kafanı kurcalıyorsa, meseleyi düşünebiliriz ve ...

— Hayır, bilakis. Beni kovmasını diliyorum.

— Bu nasıl bir bozulma, nereden geliyor bu viski?

Anne eliyle, adamın terden yapış yapış olmuş eline vurdu. Sonra kıkırdarak, sanki her şey bitmiş gibi, aldırmaksızın:

— Bu seni ilgilendirmez. Yorgunum biraz. Başım ağrıyor ve keyifsizim. Hepsi bu.

Adam göz kırparak:

— Bunun ilacını biliyorum. Kesin ve garanti.

— Evet, sen gerçekten bir dehasın. Fakat sadece konuşmada!

Yüksek bir sesle kahkaha atarak:

— Hayır, hayır. Kararını ilaçtan sonra ver. Bugün iyi günümdeyim.

Anne gülümsedi ve:

— Geldiğin için mutluyum.

Adam saatine baktı:

— Ancak on dakika sonra ayrılmak zorundayım. Mühim bir randevum var. Sonrasında boşum. Sende mi buluşalım yoksa bende mi?

— Sorun değil.

II.

Genç kız, Celâ köprüsü kıyısındaki taş barikatta oturuyordu. Önünde çimlerin üstünde oynayan bir kız ve bir erkek çocuğu ara sıra çaktırmadan kendisine bakıyorlardı. Çimlerin üstünde sırtlarını birbirine dönmüş çocukların arasında sadece bir adımlık mesafe vardı. Her ikisi de elini kulağına dayamış sanki telefonla konuşuyorlardı. Kız, misafirler için bir şeyler getirmesini emrediyor, çocuksa yüksek bir sesle cevap vererek meşgul olduğunu bu yüzden bürodan ayrılmayacağını söylüyordu. Kız misafirleri sayınca: “Ağabeyim, teyzem, teyzem ve teyzem.” O da hemen taksiye atlayıp, geleceğini söylüyordu. Çocuk ahizeyi bıraktı. Sonra da birbirlerine baktılar. Ardından taş bariyerde oturan kıza bakarak aralarında fısıldaşmaya başladılar.

Küçük kız düşünceli bir hâlde genç kızın yanına yavaşça ilerledi. Elbisesinin önünde neredeyse düşecek gibi sallanan büyük bir düğme vardı. Genç kızın önünde bir ân durdu sonra da arkasından tereddütlerle yürüyen erkek çocuğa baktı. Çocuk, kıza başını cesaretle salladı.

Küçük kız alçak bir sesle:

— Abla, Mısır buradan ne kadar mesafede?

Genç kız, küçük kıza hayretle baktı sonra gülümseyerek:

— Burası Mısır.

Küçük kız yanına yaklaştı ve bağırarak:

— Hayır, burası Mısır değil. Burası Gize.

— Öyleyse Mısır nerede?

Kız biraz düşündü sonra çocuğa bakarak:

— Mısır Tahrir fiskiyesinin orada.

Kızdan iki yaş büyük tahminen dokuz yaşlarında ve daha utangaç erkek çocuk şöyle dedi:

— Hayır, Muna bilmiyor. Mısır köprüden sonra. Fuarın yanında.

Küçük kız kızarak araya girdi:

— Mısır fiskiyesinin orada. Öyle değil mi abla?

— Evet tabi ki. Niçin soruyorsun?

— Oraya gitmek istiyorum.

— Yalnız mı?

Muna ellerini genç kızın dizinin üstüne koymuş bir vaziyette:

— Ben ve o.

Genç kız sordu:

— Annen ve baban nerede?

Küçük kız Nil kıyısındaki evi işaret ederek:

— Orada, evdeler.

Genç kız:

— Yalnız gidersen baba kızar.

Erkek çocuk genç kıza doğru ilerledi ve:

— Hayır, babam bize kızmaz. Gündüz televizyonu açtığımızda kızar. Fakat şimdi kızmaz. Anne gittiğinden beri kızmadı.

Muna kızın yüzüne dokundu ve kendisine doğru çevirdi:

— Ahly taraftarı mısın abla?

Kız soruyu aynen tekrarladı:

— Ahly taraftarı mısın?

— Evet. Ben ve annem Ahly taraftarıyız. Mithat ve babam Zamalek taraftarı. Sen hangi takımı tutuyorsun?

— Ben de Ahly'yi tutuyorum.

— Annen ve baban da Ahly'yi mi tutuyor?

— Evet, evet.

— Ahly yenildiğinde babam annemle boğuşurdu. Ama annem gittiğinden beri babam futbol izlemez oldu.

— Nereye gitti annen?

Mithat araya girerek:

— Dayıma, İskenderiye'ye gitti.

Muna tekrar sözü alarak:

— Annem hastaydı. Bir ay yatakta yattı.

Mithat:

— Gitmeden evvel bir hafta yattı.

Muna:

— Bir defasında babamı salonda ağlarken gördüm. Sonra bir yatak getirildiler ve annemi taşıdılar. Semire teyzem annemin hastaneye gittiğini, babamsa onun dayımda olduğunu söyledi.

Mithat:

— Annem gittiği vakit ben okuldaydım.

Muna:

— Ben evdeydim ve onu öptüm. Fakat o uyuyordu.

Genç kız başını nehre çevirdi. Küçük kız şaşkın gözlerle ona şöyle dedi:

— Sahibem Âmal, annemin öldüğünü söyledi. Bu doğru mu?

Genç kız:

— Evet? Kim? ...

Mithat kızarak:

— Annem dayımda. İskenderiye'de dayımın yanında.

Genç kız ayağa kalkarak:

— Evet, fakat Mısır'a gitme. Dön... Dön, eve dön.

Sonra koşar gibi hızlı adımlarla yürüdü. Kasru'n-Nil köprüsüne vardığında köprünün önünde bir kaza olmuş, trafik de durmuştu. Trafik polisi yere eğilmiş, harap olmuş arabanın etrafını tebeşirle çiziyordu. İnsanlarsa olayı meraklı gözlerle izliyordu.

Köprü trafiği baştan sona kadar tıkanmıştı. Küçük bir güneş, arabaların üzerine bir ışık aksediyordu. Genç kız hayretler içinde parlak küçük ışıklara, arabaların arkasına, arabalardan uzanan bakışlara ve camlardan uzanan ellere baktı. Kendisine sanki bunların hepsi ilk defa oluyormuş gibi geldi. Ellerinde tebeşir yere eğilmiş polis, kalabalık arabalar... Kafasının üstünden aniden geçen ve sonra suyun üzerine alçalan beyaz bir kuş sürüsü neredeyse kendisine çarpacaktı. Bunların hepsi acaba yalnız kendisi için miydi yoksa anlayamadığı bir uyarı mıydı? Derken bir dehşete kapıldı.

III.

Annesini aynı bankın üzerine oturmuş gördü. Onu görünce hafif irkilmiş gibi yaptı. Doğrudan yanına sokulurcasına oturdu. Öyle ki etinin sıcaklığını dahi hissetti. Konuşunca sesi kaba ve tuhaf bir şekilde çıktı:

— Anne, hadi eve gidelim.

Annesi kızına hafifçe gülerek baktı:

— Eve gitmeyeceğim. Ahmet hoca birazdan taksiyle uğrayacak. Sonrasında büroya gideceğiz. Bir devam var.

Kız konuşmak için ağzını açtı fakat bir şey diyemedi. Ürkek elleriyle annesinin ellerini tutmak için uzattı ve annesi sıkılına kadar bırakmadı. Bunun üzerine anne hayretle:

— Sivri tırnaklarınla canımı acıtlıyorsun. Ne oluyor sana?

— Ben... Korkuyorum ben. Senden eve gitmemizi rica ediyorum.

Anne bir elini çekip diğer eliyle de kızını ovalayıp:

— Doktor Hamdi ile mi karşılaştın yoksa?

— Hamdi ilgilendirmiyor beni. Fakat...

— Evet, seni ilgilendirmiyor. Ama her gün mektubunu okuyup ağlayan da sensin. Şaşırma, o mektubu ben de okudum. Mektup elindeydi ve sen uyuyordun “Annen bir sokak kadını”, dediği bu değil miydi?.. Bu yüzden seni terk ettiğine inanma. Apartman gelirleri hakkında benimle anlaşma yaptı. Bu konuda ne düşünüyorsun?.. Ona apartman senin, özgürsün dediğin vakit seninle yeniden anlaşma yapmak için geldi fakat reddettin. Onu sevdiğin halde neden reddettin?

— Onu sevmiyorum. Ne Hamdi ne de başka bir şey, beni ilgilendirmiyor. Sadece senden eve gitmemizi rica ediyorum.

— Ne yapacağız evde?

— Hiçbir şey. Televizyon izleriz. Hayır.. Hayır, hayır televizyon da izlemeyelim.

— Birbirimizi izleyelim? Hatta konuşma bile..

— Sonra konuşurum. Bir şeyler yaparım. Ama lütfen eve gidelim.

Anne kızarak:

— Şu an yapamaz mısın bir şeyler? Bilirim bu yumuşak üslubu. Evde ne yapacağım sana? Emzirecek miyim? Yoksa beni eve mi hapsetmek istiyorsun?

— Bu değil, fakat...

— Tüm istediğin bu, biliyorum. Beni eve hapsedmek. Fakat sana çocuk olmadığımı söyledim. İstedğim gibi davranırım. İstersen yalnız git. Git şimdi.

Anne, terden kıpkırmızı kesilmiş parlak yüzüyle kızına bakıyordu. Kızı da annesine bakıp gözleri etrafındaki sürmenin eriyip küçük noktalar halinde burnuna aktığını görünce ilk defa gerçekten ağlamak istedi. Ancak tek bir gözyaşı dahi dökülmedi. Bağrına hançer saplanmış gibiydi. Bu acıyı ancak bir şefkat eli durdurabilirdi.

1966

* **Baha Tahir**, 13 Ocak 1935'te Gize'de doğdu. 1956'da Kahire Üniversitesi Tarih bölümünden mezun oldu. 1975 yılına kadar Mısır radyosunda sanat yönetmenliği ve program sunuculuğu yaptı. 1981- 1995 yılları arasında Birleşmiş Milletler'in Cenif'teki merkezinde çalıştı. Yazarın yayımlanmış birçok öykü, roman ve eleştiri incelemeleri bulunmaktadır. Bu eserlerden bazıları; *Dün Seni Düşledim* (Öykü, 1984), *Şelaleye Gittim* (Öykü, 1998), *Sürgünde Aşk* (Roman, 1995), *Teyzem Safiye ve Manastır* (Roman, 1991).

* **Cuma Tanık**, 1989 yılında Şırnak'ta doğdu. AÜ, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Çeşitli yayınevlerinde Arapça dizgi editörlüğü yaptı. Halen Gazi Üniversitesi Arapça Öğretmenliği bölümünde yüksek lisans yapmakta olup Arap ve Kürt edebiyatından çeviriler yapmaktadır.

MUSTAFA MESTUR

TÜRKÇESİ: SERPİL YILDIRIM

YEMYEŞİL BİR ÖĞLEDEN SONRA

Juliano Tardelli, tam atölye penceresinin kenarındaki resim tuvalinin karşısına oturmuş, tuval üzerinde, sipariş edilen bir çizimi prova ediyordu. Portrenin ilk taslağını, ona göre hazırladığı vesikalık fotoğraf, tuvalin sağ tarafında bulunuyordu. Fotoğraf, saçları dökülmüş, gözleri şaşkınlıkla ortada yaşlarında bir adama aitti. Juliano'nun eli ve yüzü, yer yer boya lekeleri olmuştu. Ressam adam, sanki rutin işlerden yorulmuş gibi sandalyenin arkasına yaslandı ve atölyenin penceresinden dışarıyı izledi.

İnsanlar, sonbaharın bir ağustos gününün öğle sonrasında caddenin yukarısından ve aşağısından bir o tarafa bir bu tarafa aceleyle koşturuyorlardı. Ağırbaşlı yaşlı bir adam, şık ve muntazam kıyafetiyle ressam adamın atölyesine doğru geliyordu. Birkaç saniye sonra yaşlı adam, atölyeye girip Juliano'nun tam karşısında durdu.

Juliano Tardelli Bey mi?

Evet, benim. Siparişiniz mi vardı?

Evet, tabi tabi.

Buyurun oturun rica ederim, bey...

Placido, Alfredo Placido.

Yaşlı adam, ressamın bitişindeki sandalyeye oturdu. Kahverengi bir takım ve içine yeşil bir gömlek giymişti. Adamın çapraz yeşil çizgilerle kesilen kırmızı kravatı, boğazının altından göbeğine kadar uzanıyordu. Şaşkın şaşkın ressamın gözlerine baktı ve dedi:

Fazla vaktim olmadığını biliyorum. Bu yüzden sözü kısa kesmek istiyorum. Duyduğuma göre siz, yetenekli bir gençsiniz. Özellikle portre çizme işinde. Gerçekten portre çizme konusunda uzmansınız. Doğrusu yaklaşık bir haftadır henüz izini bulamadığım bir kızın peşindeyim. Bir hafta önce Milano'da gördüm onu. Belki de Floransa'da ya da belki... tam olarak hatırlamıyorum. Elbette bu çok önemli değil. Sanırım havaalanında ya da şehir merkezinin kalabalık caddelerinden birinde gördüğümü düşünüyorum. Onu ilk görünce bende ona karşı özel bir ilgi uyanmadı fakat o an gözüme çok güzel göründü.

Ama sonradan bende ona karşı derin bir ilgi uyandı. Bu hissim yavaş yavaş güçlendi. Anlıyor musunuz Tardelli Bey? Bulunması için gazetelere bir iki ilan verdim, ama sizin bana yardım edebileceğinizi duyuncaya kadar ümitsizdim.

Aslına bakarsanız size nasıl yardımcı olabileceğimi anlamış değilim.

Bakın Tardelli Bey, siz bu kızı bularak bana en büyük iyiliği yapabilirsiniz. Kızın yüzüyle ilgili detaylar hâlâ zihnimde. Kahverengi gözleri gibi. Ben sana onun yüzünün özelliklerini tarif edeyim sen de belki benim tarifimle onun portresini yapabilirsin. Yüzünü çizince artık onu bulmak daha kolay olur. Kızın resmi olmadan onu bulamayacağımı biliyorum. Bunu hem la Stampa gazetesinin müdürü hem de paragöz özel bir dedektif söyledi. Julianio, sandalyeden kalktı ve atölyenin bir köşesinde duran masaya yöneldi. Yaşlı adam, döndü ve göz ucuyla genç adamı süzdü. Julianio Tardelli, iki kahve getirdi ve yaşı adamın önünde duran bal rengindeki küçük masaya koydu. Sonra dedi:

Elbette bu, sıra dışı bir iş. Size göre mümkün olan asıl yüzün bulunması için önce bir taslak hazırlamam gerekiyor. Ve biliyorsunuz ki...

Elbette anlıyorum. Maaşınızı haftalık olarak ödeyeceğim. Sadece ümitli olmalı mıyım bilmek istiyorum.

Peki... önce bu kız hakkında neler biliyorsunuz bakalım.

Size söylediğim gibi onu yaklaşık bir hafta önce gördüm. Sanırım sekiz ağustos çarşambaydı. Villa Burgese parkındaki mavi banklardan birine oturmuştu. Ve ...

Fakat Villa Burgese Roma'da. Siz onu Milano ya da Floransa'da gördüğünüzü söylemişsiniz.

Evet, evet haklısınız. İşlerin yoğunluğundan bazen olayları tam olarak hatırlayamıyorum.

Yaşlı adam, gülerek devam etti: "Kızın portresini çizmek için yüz özelliklerinin karşılaşma yerimizden daha çok yardımcı olacağını düşünüyorum."

Çok iyi, kızın kahverengi gözü mü olduğunu söylemişsiniz?

Evet, mavi renkli mantosu ve kahverengi gözleri vardı. Geniş alnı, ince dudaklarına kadar inen uzun bir burnu vardı. Makyaj yapmamıştı bundan eminim. Yoldan çıkaracak kadar masumane gözleri ve arkadan atkuyruğu yaptığı siyah saçları vardı.

* * *

Sonraki gün Alfredo Placido, ressamı görmek için atölyesine geldi. Julianio, yaşlı adamın hiçbirini beğenmediği sadece gözler ve alından oluşan üç taslak hazırladı. Başlangıç için Julianio'ya bir milyon tutarında çek verdi.

Sonra ressam sandalyeden kalktı ve köşede duran çekmecedен kalın bir klasör çıkardı. Yüz portrelerini hazırlaması için müşterilerin ona verdikleri klasörler fotoğraf doluydu.

Julanio, resimleri yaşlı adama verdi ve dedi: "Placido Bey, bu klasördeki fotoğrafları almanızı ve dikkatli bir şekilde onlara bakmanızı istiyorum. Aradığınız kişiye en yakın yüzün fotoğraflarını elimde bir model olması için bana veriniz.

Ertesi gün yaşlı adam Julianio'nun atölyesine yeniden geldi. Kıyafeti ilk günkü kadar şık değildi. Elbiseleri kırıksık ama temizdi. Julianio, yaşlı adamı gördüğünde desen hazırlamakla meşguldü ama yerinden kalktı ve gülerek:

Ah, zavallı Romeo, kaçan ceylanın Fuliet'i buldun mu? dedi. Yaşlı adam, gülmeden cevap verdi:

Maalesef, fotoğraflardan hiçbiri Angela'ya benzemiyor.

Angela başka biri mi?

Aynı kız. Size söylemedim mi? İsmi Angela. Onu gördüğün gün sanki biri bana isminin bu olduğunu söyledi. Tabi fotoğraflardan üçü, birkaç açıdan Angela'ya benziyor.

Yaşlı adam, üç fotoğrafı Juliano'nun masasına bıraktı ve devam etti: "Bu benzerliğin ilki, alın yapısından ikincisi, saçların toplanma şeklinden ve üçüncüsü de çehre yapısından. Ama maalesef fotoğraflardan hiçbirinin gözleri Angela'nın gözleri gibi değil."

Ressam, fotoğrafları masaya bıraktı ve bir süre şaşkın şaşkın onlara baktı. Sonra masasının çekmecesinden birkaç tane göz, dudak, alın, burun ve mukavva içerisinde saç çıkardı ve hızla onları montajlamaya başladı.

Malzemelerin her birini, belki yaşlı adam montajlamadan sonra aradığını bulur ümidiyle başka malzemelerle düzenledi. Yaşlı adam sürekli: "Hayır, bu şekilde değildi. Gözleri çok iriydi. Hayır, suratı daha uzundu. Hayır, dudakları daha büyüktü. Hayır, hayır..." diyerek memnuniyetsizliğini gösteriyordu.

Sonunda şekillerden biri, masanın üzerindeki üç fotoğrafla karıştı. Yaşlı adam heyecanla: "Bu taslağın gözleri hariç her şeyi Angela'nınki gibi yemin ederim," dedi. Sonra üzgün bir şekilde: "Ama gözler olmadan bu şekillerin aradığım kızla hiçbir benzerliği yok. Tardelli Bey bilmiyor musunuz, onun gözlerindeki hal ve bakışta masumane bir hüznün dalgalanıyordu," dedi.

Çok iyi Placido Bey, sanırım yavaş yavaş muammanın çözümüne yaklaşıyoruz. Bu şekillere göre başka prova da yapmaya çalışacağım. İşin sonucu için yarın müracaat edebilirsiniz.

* * *

Juliano, gece resim tuvalinin karşısına oturmuş, fotoğraflardan, montajı yapılmış şekillerden, yaşlı adamın tariflerinden ve bu konudaki kendi şahsi kanaatinden istifade ederek Angela'ya en çok benzeyen portreyi çizmek için ipuçları bulmaya çalıştı. Onca çabanın semeresi, ertesi sabah yaşlı adamın her ikisini de açıkça reddettiği iki taslaktı.

Hayır, Juliano! Bunların hiçbiri değil, gözler daha ikna edici.

Ağustos ayının sonuna kadar Tardelli, Alfredo için yaklaşık olarak hepsi hüsrarla sonuçlanan kayıp yüzün on yediden fazla taslağını yapmıştı. Yaşlı adam gitgide tüm ümidini yitiriyordu. Bununla birlikte vaziyetinde de değişiklikler oluyordu. Artık ilk günlerdeki zindeliği ve kuvveti yoktu. Genellikle uzun aralıklarla tıraş oluyordu. Artık yeşil çizgili kırmızı kravatını da takmıyordu. Juliano'dan istediği şey, sıradan bir sipariş sınırını aşmış, kendisi gibi biri için hakaretamiz bir arzu şeklini almıştı.

Juliano biliyor musun, onu gördüğümde sanki havada asılı kalmıştım. Büyü-
yük bir denizin derinliklerinde boğulmuştum. Ama suyun onlarca altında rahat-
lıkla nefes alıyor ya da sanki gökyüzünde irtifâ kaybediyor ama yere çakılmış-
yordum. Hafif bir durum içerisindeydim. Bir defasında üzerinde şöyle yazan bir
tabela görmüştüm: “Angela kuaför ve güzellik salonu.” Ansızın bedenimi üşüme
kapladı. Hemen orada tabelanın karşısına oturdum ve ağladım.

* * *

Eylül ayının ilk yarısı bitiyordu ama taslak henüz hazırlanmamıştı. Gözle-
rin boyalı şekli ortaya çıktıkça Alfredo, sanki ortaya çıkan resmin onun zihnini-
deki taslaktan fersah fersah uzaklaştığını düşünüyordu. Yaklaşık bir hafta önce
Juliano, yaşlı adama taslağın son şeklini yapmadan ondan para almayacağını
söylemişti. Genç ressam, birçok müşterisini fazla iş yoğunluğundan dolayı red-
dediyordu. Eylül ayının on dokuzunda Juliano, bir kâğıda şöyle yazdı: “Bir süre
sipariş kabul edemiyoruz.”

Belki de ilk defa bir sipariş, genç adamın bu kadar vaktini alıyordu. Bu tas-
lak üzerinde bu kadar çalışmak Juliano’nun kendisine bile çok garip gelmişti. O
vaktinin çoğunu, sipariş verilen sıradan taslak ve normal yüz portrelerini çizmek
için harcamıştı. Şimdi kendini günden güne daha ilginç ve daha gizemli olan bir
portrenin müptelası gibi hissediyordu.

Sert bir rüzgâr esiyordu. Sanki bir yerde tufan kopmuştu. Villa Burgese
parkının ağaç dalları şiddetle sallanıyordu. Rüzgâr, kâğıt parçalarını ve yere dü-
şen yaprakları Juliano Tardelli’nin üzerine savuruyordu. Angela, o tarafta mavi
renkli sandalyeye oturmuş, gülümseyerek Juliano’ya bakıyordu. Genç adam
hızla parkın ortasında duran resim tuvaline Angela’nın yüzünün taslağını çiz-
meye başladı.

Bir süre sonra Angela, sandalyeden kalktı ve park anıtlarına doğru yürü-
dü. Sanki her adımda sığıyor gibiydi. Sanki yerden kayarak gidiyordu. Juliano,
Angela’ya doğru gitmek istedi; fakat resim tuvaline çarptı. Tuval yere düştü.
Renkler birbirine karıştı. Angela, artık parkta yoktu.

Juliano, yataktan sıçradığında nefes nefeseydi. Şaşkın ve kızgındı. O gece
atölyesine gitti. Sanki adamın başı ateş almış gibi caddelerde koşuyordu. Bazen
kulağına, karanlık sokaktan sarhoş kadın erkek gülme sesleri geliyordu.

Hava yavaş yavaş aydınlanırken Juliano, rüyasında gördüğü Angela’nın
yüzünü tam olarak tamamlayabildi. Şimdi artık kızın kahverengi gözleri önceki
taslaklardan hiç birine benzemiyordu. Juliano, sanki zor bir doğumun sancısını
geride bırakmıştı. Uyuşuk ve hissizce sandalyeye yığıldı. İlk defa garip bir şe-
kilde Angela’ya âşık olduğunu hissetti.

Yaşlı bir kadın, Juliano Tardelli’nin resim atölyesinin giriş kapısının pence-
resini heyecanla döverken güneş yeni doğmuştu. Darbeler peş peşe ve aceleyle

iniyordu. Bir önceki uykusuz gecenin telafisi olarak kanepede uyuyakalan Juliano, sıçrayarak uyandı ve eliyle yaşlı kadına atölyenin tatil olduğunu işaret etti.

Tardelli Bey mi? Juliano Tardelli Bey mi? Kapıyı açmanızı rica ediyorum. Sizinle konuşmam gereken önemli bir konu var.

Juliano, acıyla kapıyı açtı. Yaşlı kadın bir iki defa ihtiyatla etrafa göz gezdirdi ve kendini hızla içeriye attı.

Tardelli Bey siz misiniz?

Afedersiniz madam, beni, sabahın bu saatinde bu soruyu sormak için mi uyandırdınız? Buyurun benim.

Özür dilerim, Alfredo Placido adında bir beyden iş siparişi aldınız mı?

Evet, fakat siz kimsiniz?

Ben eşiyim. Bir süredir Alfredo'nun davranışlarının normal olmadığını fark ettiğimi tahmin edersiniz. Bir defasında eve, içi genç kızların fotoğraflarıyla dolu bir klasör getirdi. Her birine günlerce baktı. Tabi ben bu olaydan dolayı ona kin besleyecek değilim. Çünkü bir süredir Alfredo'nun ruhsal bir hastalığı olduğunu biliyorum. Bunu, ailemizin psikiyatr doktoru söylüyor. Alfredo, kendi rüyalarını ve kâbuslarını gerçek olaylarla karıştırıyor. Doğrusu tam bir çocuk gibi. Bazı zamanlar rüyasında görmüş olduğu bir şeyi, gerçek hayatta arıyor. Bir süredir ondaki bu hastalık ilerlemiş. Sebep de, muhtemelen bir iki ay önce rüyasında gördüğü Angela adındaki hayali biri. Tabi kendisi, Angela'yı son zamanlarda yaptığı bir yolculuk sırasında gördüğünü söylüyor. Ama uzun zaman var ki, Alfredo, Roma'nın dışına çıkmış değil. Juliano öfkeli ama muzaffer bir edayla karşılık verdi:

Bağışlayın madam, ama bu önemli konuları, başka birine açsanız daha iyi olur. Bunu, işim karşılığında ondan para alacağım için söylemiyorum. Çünkü artık almayacağım.

Amacınız ne?

Amacım, Angela'nın burada, tam şu resim tuvalimin üzerinde gülümsemesidir. Bakalım o zaman onun yalan olduğunu söyleyebilecek misiniz?

Aman Allah'ım, siz de Alfredo'nun söylediklerine kandınız mı? Bakın, beyefendi fazla vaktim yok. Her an eşim uyanabilir ve belki de buraya gelebilir. Sadece şu andan itibaren Alfredo'yla tüm irtibatınızı koparmanızı istiyorum. Olur da çizdiğiniz portreyi izlemeye gelirse o hayali kızı düşünmesinin onun için zararlı olduğunu unutmayın. Aksi takdirde polise haber vermek zorunda kalacağım.

Polis mi?

Evet, beyefendi polis. Eğer emin olmak istiyorsanız onu tedavi eden doktoru Guiseppe Masina ile temasa geçebilirsiniz. Kliniği, Punto Garibaldi caddesindedir. Eşimin tıbbi kayıtlarındaki bilgiler size yardımcı olacaktır. Şu saate kadar ödemem gereken vizite ücretinizi de almanızı rica ediyorum.

Vizite ücreti mi? Ben Alfredo'dan hiçbir şey istemiyorum. Bilakis benim ona ödeme yapmam gerektiğini düşünüyorum. Çünkü Angela'nın portresini ona verip vermemekte emin değilim. Bu açıdan sizinle aynı fikirdeyim. Ama Bayan Placido, beni daha fazla kandırmaya çalışmayın. Angela, bizzat burada. Gidip gelen bu insanların arasında. Ben onu kendi gözlerimle gördüm. Villa Burgese parkının içinde. Mavi renkli o sandalyenin üzerinde. Bu da mı yalan?

Yaşlı kadın, Juliano'nun yüzüne inanmayarak baktı ve sadece:
Gerçekten üzgünüm, dedi.

Sonra hızla, ressam adamın atölyesinden çıktı. Juliano, hayretler içinde pencereye bitişik olan sandalyeye oturdu ve hâlâ caddeden karşıya geçmekte olan Bayan Placido'ya baktı. Cadde gitgide kalabalıklaşıyordu. Kalabalık bir insan yığını, bu taraftan o tarafa gidiyordu.

Juliano, tuvalin üzerindeki resme bir bakış attı ve kendi kendine: "Tabloyu alıyorum ve tüm İtalya'yı ayaklarımın altına seriyorum. Angela, bu halkın arasında olmalı," dedi. Sandalyeden kalktı ve tabloyu koltuğunun altına aldı. Daha sonra atölyesinin çıkış kapısına doğru giderken sayıklar bir şekilde bıyık altından: "Sonunda onu bulacağım. Villa Burgese parkında olmalı," dedi.

SÜLEYMAN EL-MA'MERİ*

ARAPÇADAN ÇEVİREN: MEHMET HAKKI SUÇİN

MEEE!

Kuzu meledi.
Abdulfettah Mungalik'in¹ gözlerinden bir damla gözyaşı, titizlikle bileylenmiş bıçağın kenarına düştü.

Yirmi yıl önce bayramı seviyordu Abdulfettah Mungalik. Hele hele hutbeden sonra havai fişek patlatılmasına bayılıyordu.

Mungalik, çok fazla değil topu topu üç yıl önce bayrama karşı iyimserliğini yitirdi. Özellikle de babasının, “el âleme rezil ettin bizi!” sözünden sonra.

Babası bu sözü bayramın üçüncü günü söylemişti. Köylülerin, Şeyh Sa'dun bin Huveytir'in konağında ızgara partisi için toplandığı sırada söylemişti.

“Maşallah! Izgaralar muhteşem! Abdulfettah'ın kestiği koçun kocaman olduğu anlaşılıyor,” dedi Şeyh, Abdulfettah'ın babasına.

“Koçu kesen benim!” diye karşılık verdi babası.

Baba, Şeyh'in yorumunun ne anlama geldiğini, bir hafta önceki talebine Şeyh'in cevabını aldığı anda anladı. Şeyh, konakta herkesin birlikte çay içtiği bir sırada şöyle demişti:

“Ne yapalım? Nasip kismet değilmiş!”

Baba, Şeyh'ten hiç de beklemediği bu cevabı alınca apışıp kaldı. Abdulfettah, Şeyh'le aynı kabileye mensuptu. Üstelik kabilenin gençleri arasında onunki gibi yüksek maaş alan da azdı.

“Oğlumun nesi var, Şeyh?”

“Hayatında bir hayvan kesmemiş birine kızımı nasıl emanet edeyim?” diye cevap verdi kararlı bir ses tonuyla.

Mungalik'in babasının yüzü karardı. Bu “rezalet”ten sonra altı ay toplum içine çıkmadı.

“Hayvan kestiğini görmeyene kadar senden hoşnut kalmam,” dedi oğluna titrek bir ses tonuyla.

“Oğlum, babanı kızdırmaya gerek yok. Keseceğin koç babandan önemli değil,” dedi annesi.

Abdulfettah Mungalik babasının koçtan daha önemli olduğunu çok iyi biliyordu. Asıl mesele bir tavuğu bile kesmekten korkmasıydı. Belki de sevdiği kız, Şeyh Sa'dun'un kızı Anûd'un tutumuna güveniyordu.

Allah, Anûd’a güçlü bir bellek vermişti. Anûd, on üç yıl önce nehirde boğulayazma hikâyesini, tesadüfen orada bulunan delikanlının peştamalına tutunarak kurtuluşunu hâlâ hatırlamaktaydı. Bu delikanlının muzip arkadaşları ona taktıkları “zoraki kahraman” lakabıyla, Anûd’un hayatını kurtarmasının ardındaki asıl nedenin, genç kızın karşısında çıplak görünmemek için peştamalı sıkı sıkıya kavraması olduğunu ima ediyorlardı. Oysaki bir eliyle peştamalı tutarken diğer eli nehir ortasında bulunan bir kaya çıkıntısına yapışmıştı. Anûd’un bu keşmekeşte görmesi gerekmeyen bir şeyi görüp görmediğini kimse bilemez. Fakat kesin bilinen bir şey var ki, o da Anûd’un o günden sonra bu delikanlıya tutulduğuydu. Köydeki Kızlar Okulunda öğretmen olduktan sonra da bu tutku devam etti.

Skandal bayramı izleyen bayramdan üç gece önce, baba oğluna,
“Keseceksin!” dedi.

Abdülfettah kesmeyince Mesud bin Beşir, Şeyh’in kızını istedi. Onun içki içtiğiyle ilgili Kızlar Okulu’na ulaşan dedikodular nedeniyle bu istek reddedildi.

Skandaldan sonraki ikinci bayramdan üç gün önce,
“Ben hayvan kesmem!” dedi Abdülfettah.

Bu defa Râşid bin Mansur’un ailesi, Anûd’u istemeye geldi. Kızlar Okulu’na onun “yuvarlak” olduğuna dair haber yayıldığı için bu isteği reddedildi.

Skandaldan sonraki üçüncü bayramdan bir kaç gün önce,
“Kesmeyeceksen, çek git evimden!” dedi baba.

“Kesmeyeceksen çek git kalbimden!” dedi Anûd.

Abdülfettah ağlayıp annesinin kucağına atıldı.

“Yavrucuğum, alışincaya kadar her şey ilk başta zor gelir,” dedi.

Ona tavuğu nasıl kestiğini gösterdi.

Bayram namazından hemen sonra Abdülfettah *dişdâşesini*² çıkarıp ahıra girdi. Kuzunun eşliğinde dışarı çıktı.

Kuzu meledi. Gözlerinden bir damla gözyaşı titizlikle bileylenmiş bıçağın kenarına düştü.

Kuzu “mee” dedi.

* 1974 yılında Umman’da doğdu. “Belki de Yenik Bir Adam Olduğundan” (2000), *Nesneler Aynada Görüldüğünden Daha Yakın* (2005), *Abdülfettah Mungalik Detayları Sevmez* (2009) adlı öykü kitapları ve *Cemal Abdünnasır’ı Sevmeyenler* (2013) adlı romanın yazarı. 2007 yılında Yusuf İdris Öykü Ödülünü aldı. Umman Radyosunda çalışıyor.

¹ “Mungalik” Arapçada “kapalı, anlaşılmaz, içine kapanık” anlamlarına gelmektedir (Çev.).

² *Dişdâşe*: Entari şeklinde erkeklerin giydiği uzun yerel elbise (Ç.n.).

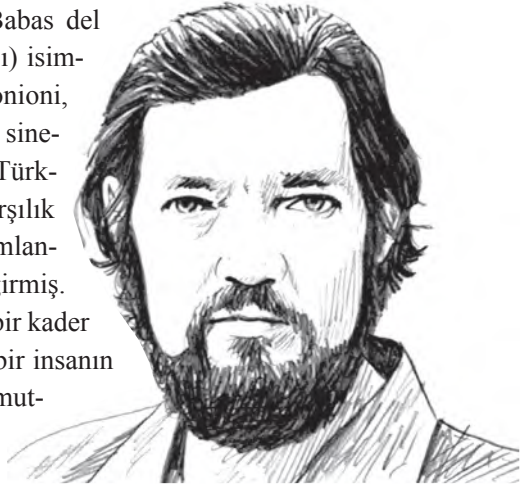

HATİCE BİLDİRİCİ

CİNAYETİ GÖRDÜM

Julio Cortazar'ın “Las Babas del Diablo” (Şeytanın Salyası) isimli öyküsünü Michelangelo Antonioni, “Blowup” (Büyüdükçe)¹ ismiyle sinemaya uyarlamış. Bu iki eser de Türkçede *Cinayeti Gördüm* olarak karşılık bulmuş. Öykü 1956 yılında yayımlanmış film ise 1966'da gösterime girmiş.

“Cortázar okumamış insan, bir kader kurbandır. Hiç şeftali yememiş bir insanın durumu gibi. Kişi yavaş yavaş mutsuzlaşır... ve belki de azar azar saçları dökülür” der Pablo Neruda. Dünya edebiyatı ve bilhassa

modern öykü üzerinde etkili olmuş Julio Cortazar'ın Türkiye'de en tanınan eserinin ismi de film vesilesiyle *Cinayeti Gördüm*²’dür.

Öykü, yazar/anlatıcı/kahraman üçlüsünün kısaca Cortazar'ın, kaçınıcı kişili anlatımın tercih edilmesi gerektiğini, belli bir kalıbın korunmasına gerek olup olmadığını, bunun bozulabilir bir şey olup olamayacağını sorgulamasıyla başlar. Hatta neden bir öykü yazmaya gerek olduğunu, yazılmasa ne olacağını, bunun önemli olup olmadığını sorgulayarak devam eder. Cortazar, bu sorularına ironik sayılabilecek açıklamalar da getirir. Ancak neden yazdığımız konusunu hiç kimsenin gerçekten açıklayamayacağını belirtir. Bu girişten,

eldeki her şeyin varlığının nedensellik çerçevesinde sorgulanacağı bir öykünün içine girdiğimizin işaretini de almış oluruz. Biz tam bunu anlamışken yazar, gerçeklikle nasıl bir oyun oynadığını ele verir: *Çetin olacak, çünkü anlatanın kim olduğunu aslında kimse bilmiyor, ben ben miyim, gerçekte ne oldu, neler*

görüyorum(bulutlar ve arada bir güvercin) ya da açık konuşalım, yalnızca benim olan bir gerçeği mi söylüyorum, öyleyse gerçek salt benim yutabileceğim türden midir ki içimden böyle hep koşmak ve bu şeyi (her neyse) bir yolunu bulup bitirmek geliyor.(s.41)

Cortazar'ın öykü boyunca hem birinci çoğul şahsı hem birinci tekil şahsı hem de üçüncü tekil şahsı kullanarak yerleşik anlatma kurallarını bir oyunla nasıl bozmaya kalkıştığını da görürüz: *Michel kimi zaman biraz dar kafalı olup çıkar; güçlü durumda olanın güçsüzü baştan çıkarmasının yanlış olduğuna inanır. Dedikten hemen sonra anlatıcı Michel olur ve yazı şöyle devam eder. Sonuç olarak o fotoğrafı çekmekle iyi etmiştim.(s.53)*

Yazar, kahramanı Roberto Michel'in tez çevirisi ile meşgul olan genç bir akademisyen olduğunu ancak fotoğraf çekmeye de meraklı bulunduğunu³ 7 Kasım Pazar günü, ışığın iyi olacağını da hesaba katarak saat on bir gibi Paris'te Seine kıyısına fotoğraf çekmeye gittiğini anlatır. Michel, küçük ve kuytu bir parka varır. Orada, ilk anda ana oğul olduklarını düşündüğü daha sonra sevgili olduklarını anladığı bir çift görür. Oğlan iyi giyimli, hoş bir delikanlıdır; oldukça tedirgin görünmektedir. Kadın ise sarışın, zarif ve güzeldir. Orta yaşlıdır ve oğlana göre daha rahat olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Michel elinde makinası, bir duvarın üzerinde oturmuş onları izlerken ikisi ile ilgili tahminlerde bulunur; neredeyse kafasında onlar için bir hikâye oluşturur. Bu güzel hikâyeli (?) çift arasındaki yaklaşma estetik bir hâl aldığı anda fotoğrafçıları çıkar. Bunu fark eden kadın hızla gelerek filmi ister. Oğlansa kaçır.⁴ O zaman arabanın içindeki adam da filmi almak için çıkıp gelir ancak Michel filmi vermeden, kaçarak oradan uzaklaşır. Çok sonra fotoğrafı basan Michel, resmi *büyüterek* duvara raptiyeler sonra: *O ilk gün uzun uzun fotoğrafa bakıp o sahneyi anımsadı: Elden gitmiş olan gerçeğe anının iç karartan karşılaştırılması, bütün resimler gibi donmuş bir anı ki hiçbir şeyi eksik değildi, sahnenin*

asıl toparlayıcısı olan hiçlik bile; hele hele hiçlik hiç eksik değildi. İşte kadın, işte çocuk, tepelerindeki ağaç kaskatı, gökyüzü duvarın taşı kadar sert, bulutlarla taşlar eriyerek ayrılmaz tek bir madde oluşturmuş. (s.52)

Günlerce çalışma aralarında fotoğrafı seyreder ve ayrıntılara kafa yor-dukça aslında çocuğa bir kumpas kurulduğunu, köşeye sıkıştırılmış olduğunu, fotoğrafın çekilmesiyle bu düzeneğin bozulduğunu, farkında olmadan çocuğu kurtardığını anlar. O an sanki fotoğraf daha da *büyür*, gerçek ona daha yakın olur. Daha uzun ve dikkatli bir bakışın, gerçeğin farklı katmanlarını önümüze serebileceğini de idrak etmiştir. Öykü bu idrak anıyla son bulur.

Blow-up

Blowup filminin kahramanı ise bu idrake filmin başından itibaren sahip gibidir. O, öykü kahramanından farklıdır. Profesyoneldir; sanat ve moda fotoğrafçısıdır. Lüks bir yaşantısı vardır. Antonioni, onun üzerinden burjuva eleştirisi de yapacaktır çünkü. Dünyevi değerlere ait belirsizliğin tedirgin ediciliğini hissettiren, doyumsuz, şımarık ve ukala bir adamdır genç kahraman.

Cortazar, öyküsünde sık sık araya giren anlatıcısıyla “*Tükenmişlikle baş etmenin birçok yollarından en iyilerinden biri fotoğraf çekmektir;(...)*” der. Antonioni de lüks yaşantısının içinde kendi gerçekliğine ait bir alan oluş-

turmaya çalışan kahramanı için fotoğrafı meslek olmanın yanında, tükenmişlikten bir kaçış alanı olarak tayin etmiştir. Antika ile uğraşmak da aynı şekilde değerlidir onun için. Nitekim olayın olduğu gün filmin kahramanı da ilk önce antikacıya gider. Ardından da fotoğraf çekmek için antikacı dükkânının karşısındaki parka yönelir. Sokaklar gibi park da bomboştur. Bu boşluk da yönetmenin işaretlerinden biridir aslında. İşte o bomboş parkta öykü kahramanı gibi, objektifi için bir şeyler aramaktadır ve çifti görüp izlemeye başlar. Bu çift öyküdeki çiftten farklıdır. Antonioni’nin toplumsal aksaklıklara dikkat çekme isteğine hizmet etmekle de görevli kabul edebileceğimiz bu iki sevgiliden kadın genç, erkek ise yaşlı olandır. Öyküdeki gibi kahraman fotoğrafı çekince kadın filmleri almak için fotoğrafçının yanında alır soluğu, erkekse kaçır. Kadın özel hayatının karışık olduğunu, fotoğrafların ortaya çıkmasının kendisi için bir felaket olaca-

ğını söyler. Fotoğrafçının buna cevabı ilginçtir: *İşleri düzeltmek için felaketten iyisi bulunamaz.*

Kadın filmleri alamayacağını anlayınca kaçıp gider. Fotoğrafçı stüdyosuna vardığında, tuhaf bir şekilde, kadın oradadır. Filmleri almak için ısrar eder ancak yine buna muvaffak olamaz. O gidince fotoğrafçı öykü kahramanı gibi filmleri tap eder. Fotoğrafları büyütür. Ağacların arasında silahla uzanan bir el ve yerde yatan bir ceset görür. Parka gittiğinde ceset hâlâ oradadır. Menajerini aramaya gider, durumu ona anlatacaktır. Ancak menajerini bulduğu gece eğlencesinde o da kendini kaybeder. Sabah uyandığında yalnızdır. Parkta cesedi, evde de fotoğrafları ve filmleri bulamaz. Bir gün önceki gerçek kaybolmuştur. Öyküde olduğu gibi filmde de gerçeklik sorgulanmaktadır.

Elle Tutulamaz Gerçek

Filminde bu ana olaydan bağımsız birçok tali olay yer alır. Aslında Antonioni, Cortazar'dan farkını ve sanatını buralarda ortaya koymuştur diyebiliriz. Bunlardan ilki filmin başında ve sonunda ortaya çıkan hippilerdir. İlk önce bir araba dolusu hippie sokaklara saçılır. Adeta toplumsal düzenle alay ediyor gibidirler. Sokaklarda neşe içinde dilenirler. Kahramanın arabasına yaklaştıklarında o, bütün parasını onlara verir. Düzene sıkıca bağlı olmasına rağmen hippilere de hayran gibidir. Aslında burada, Antonioni kendini ele vermektedir. Çünkü onun biyografisinden altmışlı yıllardaki birçok aydın gibi hippileri, insanı köşeye sıkıştıran kurulu düzene karşı bir umut olarak gördüğünü öğreniriz.

Gerçek, elle tutulamaz olsa da umut devam etmektedir. Birden ortaya çıkan hippilerle bunun işaret edildiğini düşünmek mümkündür. Nitekim hippileri ikinci kez filmin sonunda görürüz. Antonioni, seyircisinden hayata dikkatle bakmasını ister. Bunu unutulmaz uzun sekanslarından anlarız. İşte filmin sonunda bunlardan biri başlamıştır: Yine arabanın içinde neşeyle bağıra çağıra olayın geçtiği parkın içinden gerçeğini kaybetmiş (?) fotoğrafçının yanından geçerek daha önce gördüğümüz tenis kortuna doğru ilerlerler. Orada hippilerin içinden iki pantomimci topsuz ve raketsiz tenis oynar. Diğerleri görünmeyen topu dikkatle takip etmektedir. Göremediğimiz top, sahanın dışına düşünce fotoğrafçı onu alıp pantomimcilere fırlatır. Bundan sonra göremediğimiz topun sesini de duymaya başlarız. Boşluk, elle tutulamayan gerçek ve gökyüzünün sonsuzluğu ile baş başa bırakılan bir seyirciyizdir artık. Film eleştirmeni Mehmet Yıldırım bu sahne için “Bir sanat eserindeki düş unsurunun derecesi, görünen eseri ne kadar başkalaştırır?” sorusunu sorduktan sonra bir paradoksa işaret eder ve “Sonsuzun sonludaki izi sonluyu dönüştürür.” der.

Antonioni bize mağara metaforunu hatırlatarak görünenin gerçek olup olmadığını filmdeki birçok ayrıntı ile dikkatlerimize sunar. Boşluğun ve ger-

çekliğin sorgulandığı sahnelerden biri de fotoğrafçının ressam olan arkadaşının bitmemiş bir tablosu üzerine söyledikleridir: *İlk baktığımda bir şey ifade etmiyorlar. Yalnızca karmaşa sonradan bir şeyler görüyorum. Şuradaki bacak gibi. O zaman toparlanıyor ve bir şeye dönüşüyor. Bir polisiye hikâyede ipucu bulmak gibi bir şey.*

Her kişinin hikâyesinin içinde bir başkasının gizli olduğunu anlarız bu iki eserden de; gerçek gibi. Cinayet ve onun dolayımında ölüm Antonioni için hakikatin peşine düşmenin bir yoludur. “Aslında gerçek görünenin arkasındadır” şeklindeki anonim sözün de burada sorgulandığını görürüz. Bakışlar eğitilerek, derinleştirilerek, kareler *büyütülerek* gerçeğin farklı katmanlarına ulaşmak mümkündür. İnsan görünenin arkasına elini uzatmış, gerçeğe dokunmuş gibi hissedebilir kendini. Ancak her gerçek, ulaşılan katmanda kaybolacak, ardından bir yenisi çıkacak ve hakikat⁵ yüzünü bir türlü göstermeyecektir. Kanaatimizce Cortazar da Antonioni de eserlerinde, gerçekle bu denli oynayarak muhataplarına onun ele geçirilemezliğini göstermeye niyet etmişlerdir.

¹ 1967 Cannes Film Festivalinde en iyi film ödülünü almıştır.

² Julia Cortazar, *Cinayeti Gördüm*, Çev. Nihal Yeğinobalı, Can Yayınları, 2007

³ Buraya kadar Michel ile Cortazar’ın biyografisi örtüşür.

⁴ Yazar bu kaçıışı *bir sap ibrişimden oluşmuş melek salyası gibi sabah havasına karışıp gitmek* olarak betimler ilk önce. Sonra da bunu *melek salyası değil şeytan salyası* olabileceğini belirtir ki öykü de asıl ismini buradan alır.

⁵ Seni her yerde arıyoruz.(?)

CÜMLESİ PARLAYAN HİKÂYELER

DİNÇER EŞİTGİN

REFİK HALİT'İN *KÖPEK* ADLI HİKÂYESİNİ OKURKEN

Refik Halit Karay ismini duyduğumuzda birçoğumuz, önce babası sonra da annesi öldüğü için Filistin'in ücra bir kasabasındaki halasının yanına gönderilen yetim ve öksüz Hasan'ın Türkçe konuşan seyyar ayakkabı tamircisiyle karşılaştığında altı ay süren suskunluğunun bir anda yerini soluksuz bir konuşmaya bırakışının dile getirildiği *Eskici* adlı hikâyeyi hatırlarız. Refik Halit'in bu hikâyesi hem en çok bilinen hem de onun hikâye külliyyatını en iyi temsil eden metinlerinden biridir. Çok bilinir, çünkü hikâyeleri hakkında konuşmaya hemen herkes ağız birliği etmişçesine *Eskici*'yle başlar, ders kitaplarında, seçkilerde genellikle bu hikâyesiyle yer alır.¹ Refik Halit'in hikâye külliyyatını en iyi temsil eden metinlerden biridir, çünkü onun hem *Memleket Hikâyeleri* hem de *Gurbet Hikâyeleri* adlı eserleri kabaca gözden geçirildiğinde, tıpkı *Eskici*'de olduğu gibi, gurbet ve sürgün kelimeleri kimi zaman aleni kimi zaman da zımni olarak birçok hikâyesinin iliklerine kadar sinmiştir.

Gurbet, sürgün, ayrılık, hasret, memleketinden uzakta ve bir mekânda yabancı olmak, birçok Refik Halit Karay hikâyesinin olağan koşulu gibidir. *Memleket Hikâyeleri* ve *Gurbet Hikâyeleri*'ni toplu bir şekilde okuyup bitiren bir okuyucu, bir önceki cümlede zikredilen kelimelerin gerek hikâye kişileri gerek mekânlar yoluyla nasıl öne çıktığını rahatlıkla gözlemleyecek ve bu kelimelerin tesadüfen paragrafın başına konmadığına hak verecektir.² Bütün bunların yanı sıra kimi zaman metnin merkezinde kimi zaman da çeperlerinde konuşlanmış hayvanlar Refik Halit hikâyelerinin deyim yerindeyse bir başka alamet-i farikası gibi öne çıkıyor. Refik Halit, bazen iletisini bu hayvanların sırtına yüklüyor, bazen anlatacağı öykünün kavşaklarında etken ya da edilgen bir

biçimde bu hayvanları olayı yönlendirici işlevlerde kullanıyor, bazen de bizzat bir hayvanı hikâyenin temel kişilerinden biri seviyesine yükseltiyor.³

Cümlesi Parlayan Hikâyeler'in bu üçüncü yazısında, Refik Halit hikâyelerinin yukarıda andığım özelliklerini bünyesinde barındırdığını düşündüğüm, başka bir ifadeyle, bana Refik Halit hikâyelerinin kesişim kümesiymiş gibi görünen *Köpek*⁴ adlı hikâyesini, önceki iki yazıda olduğu gibi, seçtiğim bir cümle yardımıyla okumaya ve bütün metne o cümlenin ışığını tutarak yaklaştırmaya çalışacağım.

Refik Halit Karay'ın *Köpek* Adlı Hikâyesi

Kendini bildiğinden beri keyifle kuyruğunu sallayamamış, kimseyi eğlendirmeyi beceremeyen ve belki de bu yüzden kimse tarafından sahiplenilmemiş, gözleri yaşlı ve bulanık, yanakları nemli, kirli sarı renkli bir şekilde tarif edilen 'küçücük, sıska, yılgın bir köpek' ile 'bir kabahat işleyip yâd illere' düşen, seyyar satıcılık yaparak hayatta kalmaya çalışan Osman'ın, yani 'iki bahtsız'ın, 'çok defa aç, daima yurtsuz ve yolcu' iki yıl süren kader ortaklığını dile getiriyor Refik Halit Karay'ın *Köpek* adlı hikâyesi.

'Bir akşam, çit kenarında sırtüstü yatmış' düşünürken 'kendisine birinin baktığını' sezen Osman, ufak bir köpeğin 'yaşlı gözleriyle' karşılaşınca acıyarak 'kuçuku' diyerek onu yanına çağırır. Köpek o güne kadar insanlardan 'hoş' dışında bir ses duymadığı için, bu çağırışı, 'bu tatlı sözün manasını' anlamaya çalışır. Osman'ın 'taşlara, topraklara sürtünmekten havı dökülmüş kirli hâki ceketi' ile köpeğin 'açlıktan sertleşip seyrekleşmiş kirli postu' birbirine uyumlu bir şekilde yan yana gelerek 'iki bahtsız' tanışıp 'ayrılmaz dost' olurlar. Birbirlerine ısınmalarının en büyük sebebi ise 'her ikisinde de hasret derecesini bulmuş olan sokulma ihtiyacı'dır.

O güne kadar 'viraneler arasında' yaptığı kâğıt çiçekleri ve 'bostan kıyılarında' üzerine 'Kulhüvallahî' yazdığı tabakları satarak hayatta kalma mücadelesi veren Osman, o günden sonra bu yeni dostunun sorumluluğunu da üstlenir. Satış yapamadığı zamanlar, fırından ekmek dilenir, köpeği için kasaplardan kemik toplar hatta 'aşırıldığı bile' olur. Köpeğiyle konuşur, 'bir memleketten bir memlekete geçerken' onu yormamaya özen gösterir, 'koltuğunun altına' alıverir. Yorulup ölüvermesinden, 'uyurken yanında nefesini nefesine uyduran bir dert yoldaşından' yine mahrum ve yine tek başına kalmaktan korkar. Bu yüzden, köpeğin her türlü 'çilesine' katlanır.

Köpek de kendisine alışmıştır fakat hem 'sevildiğini, sevdiğini anlatamayan, neşesini ve gönül çalkantısını belli edemeyen' huyu hem de fersiz gözleri, hareketsiz kuyruğu, 'akar gözleri' sebebiyle Osman'ı mahzun mahzun sever, sevinç havlaması bile bir kısık hıçkırık'tır. Hatta Osman'ın arkasından 'hâlâ, kovulacakmış' gibi ürkek, 'dönüp hemen kaçmaya hazır bir halde çekingen, ihtiyatlı, ara bırakarak' yürümeyi âdet edinmiştir.

Osman ise köpeğe her gün biraz daha fazlaca bağlanır, gelecek ile ilgili hayallerinde ona da yer açar. İş olduğu zamanlarda 'büyük köpeklerin parçalanması ihtimali'ni düşünerek onu sağlam bir yere bırakmaya çalışır, bazen de onu bir yerde bırakmadığı için işe gidemez. Köpeği ile kendisi arasında benzerlikler kurmaktan hoşlanır, onun da kendisi gibi 'yurt hicranı' çektiğini, buraların

‘havasına, suyuna’ ısınmadığını düşünür. Köpeğini ‘bir yurt yavrusu, bir dert ortağı’ olarak kabul ettiği için ‘onu yabancı ülkelerde tek başına bırakmaktan’ hatta ölümden bile onu düşünerek ürker.

Aralarındaki bu sevgi, bu birliktelik, bu kader ortaklığı öyle bir hâle gelir ki zamanla birbirlerine benzemeye başlarlar: “Kirli sarı renkte, sıska, mahzun, fersiz bakışlı, sırtları kabarmış, tüyleri taras taras, çirkin ve lüzumsuzdular.” Bu yüzden artık kasabalara uğramak yerine kırlarda, çöllerde yaşamaya başlarlar.

Osman, ‘serseri ve yabancı olduğu için’ bir gün ‘nihayet’ jandarmalara yakalanır, kollarını iple arkadan bağlarlar, ‘bir silahlı süvarinin önünde sıcak ovalarda’ günlerce yürür. Köpek, ‘çok geriden, daha ihtiyatlı ve ürkek’ bir şekilde sınıra kadar peşlerinden gelir. Osman’ın sınır dışı edilmekle ilgili bir kaygısı yoktur hatta sınırı geçince ‘hasretin sona ermesi için’, köpeğine kavuşabilmek için, ‘hem de asker gibi, dik ve intizamlı’ bir şekilde yürür. Sınra geldiklerinde ipleri çözüldüğünde, köpeğine sarılır, onu kucağına alır, öper, okşar.

Bu kavuşma, bu mutluluk uzun sürmez. Çünkü köpeğin ‘baytar şahadetnamesi’ olmadığı için ‘hayvancağızın’ karşıya geçmesi yasaktır. Osman’ın ‘kollarından’ çözülen ip köpeğin ‘boynuna’ takılır ve köpek ‘hudut levhasını tutan direğe’ bağlanır. Osman yalvarıp yakarsa da jandarmalar söz dinlemez, etrafa toplanan kalabalık onların bu hâline güler, ‘İngiliz çavuşu piposunun dumanını’ seyreder. Jandarmalar duruma sinirlenir ve ‘Osman’ın çürük, kof sırtına öldürücü birkaç dipçik’ vurarak onu ‘hududun öte yanına, bayır aşağı, taşlıklara’ yuvarlarlar. Bunu gören köpek, ‘hayatında ilk defa, dişleri meydanda, kuyruğu dimdik, hırlayarak iri çizmeli adamlara saldırmak ister’ fakat bunu yapmak için gücü yoktur. Sadece ‘derin derin’ içini çeker ve ‘yaşlı gözlerini –daima kovucu, ‘Hoşt!’ deyci olarak tanıdığı– dünyaya son bir usanç içinde’ yumar.

Köpek’teki O Cümle

“Osman’ın bütün kurduğu hülya bir kulübesi olmak ve akşam dönünce köpeğini kapısının önünde bekler bulmaktı.”⁵

Refik Halit’in *Köpek* adlı hikâyesini yukarıdaki cümlenin kelimelerinden sarkan iplere bağlayarak okumayı deneyeceğim. Bu cümle, hikâyenin bir anlamda ortasına tekabül ediyor. Yani Osman ile köpek tanıştılar, iki yıllık bir zaman geçti, birbirlerine yakınlaştılar, ‘ayrılmaz dost’, ‘bir dert ortağı’ oldular. Bundan sonra gerilim tırmanıyor ve hikâyenin sonunda en üst noktaya çıkıp orada kalıyor. Seçtiğim cümle, Osman’ın ileriye dönük tasarılarının imkânsızlığını sezdirmek bir yana, hikâyedeki ‘çok defa aç’, ‘daima yurtsuz ve yolcu’, giderek birbirine benzeyen ‘iki bahtsız’ın durumlarını tespit etmeye elverişli kelime kadrosuyla da tüm hikâyeyi olmasa bile büyük bir kısmını belli bir merkezde tutabilecek bir dayanak noktası oluşturacak gibi görünüyor.

Osman’ın : Hikâye aslında köpek ile açılıyor, başlangıçta sadece köpek var. Fakat hem Osman’ın kurduğu hayalde hem de ‘ve’ ile birleştirilmiş cümlenin diğer yarısında köpek var. Hem zaten hikâyenin yukarıdaki kısa bir özetinden anlaşıldığı gibi, Osman ile köpek, iki yılın sonunda öyle benzeşmişler ki, zaten birinden bahsetmek diğerinden bahsetmek anlamına gelmiş. Yine de Osman’a

biraz daha yakından bakalım. Bir kabahat işlemiş ve memleketinden bu ‘yâd illere’, burada da ‘serseri’ ve ‘yabancı’ sınıfına düşmüş. Ya da bir serseri olduğu için mi buralara düşmüş? Sürülmüş mü, kaçmış mı? Bunlar kabahati gibi belli değil. Kabahat dediğimiz kime göre bir kabahat? Anlatıcının Osman’a karşı tavrının yanı sıra hikâye boyunca Osman’ın tavırları, köpeğin de sorumluluğunu son ana kadar elinden geldiğince taşımada gösterdiği dirayet ve vefa, onu sevme sebep oluyor. Kabahatini bilmiyorum çünkü. Belki anlatıcı onu okuyucuya sevdirmek için kabahatini söylemeden geçiyor. Oysa hikâyenin bütünündeki kuşattığı sınırsız bilgiye bakılırsa, *Köpek* adlı hikâyedeki anlatıcının bu kabahati bilmemesi mümkün değil. Suç da demiyor, kabahat diyor. Suç biraz daha korkuturdu bizi. Kabahat, kusur gibi kelimeleri tercih ediyor oluşu, durumu, ortamı biraz daha yumuşatmak ve Osman’ı bize biraz daha munis göstermek için anlatıcının bir hilesi olmasın? Bir müddet sokaklarda sürtmüş, neşe yüzünü unutmuş, aç kalmış, yurtsuz, evsiz barksız kalmış, bunlar da onu biraz daha olgunlaştırmış mı acaba? Ayrıca bir sanatkâr tarafı da var Osman’ın, kâğıttan çiçekler yapıyor, tabaklara İhlâs suresini (ya da bu sureden bir ayet) yazıyor. Bununla ekmeğini kazanmaya çalışıyor. Ama köpeği için ‘aşırıma’ yeltenmesine ne demeli? Vatanından ayrılmak zorunda kalışı, böyle bir aşırma alışkanlığına bağlı olmasın sakın. Yersiz yurtsuz bir köpeğe, ilk kez ‘hoş!’ demeyen de o. Yine de biraz temkinli olmalı bu bahtsız için. Köpeğiyle konuşuyor Osman. Çünkü onu da köpeği kovdukları gibi, yaptıklarını satmak için girdiği yerlerde ‘hoş’a benzen kelimelerle tersliyorlar. Konuşacak kimsesi olsa da konuşur muydu acaba köpeğiyle? Herhalde konuşurdu, zira kurduğu tek hülyada ona da yer açıyor, hatta sadece canlı bir varlık olarak ona yer açıyor. Hikâyenin özel isim kullanılan tek öznesi de Osman. ‘Ölüverirsem ne olacak?’ diye hayıflanıp dururken, kendi değil, köpeği ölüyor. Her ne kadar köpek ile Osman birbirine giderek benzeseler de durumlarında dikkate değer karşıtlık var. Biraz önce söylediğim gibi, hikâye bittiğinde biri yaşıyor, biri ölüyor. Jandarmalar Osman’ı bağladıkları aynı iple hikâyenin sonunda köpeği bağlıyorlar. Köpek hikâyenin son sahnesine gelinceye kadar özgür, ama hikâyenin sonunda işler değişiyor. Hikâyenin sonunda anlatıcı bize ne Osman ile ilgili, ne de Osman’ın köpeğinin ölümü sonrasında hissettikleri, düşündükleri, yapacakları ile ilgili herhangi bir şey söylüyor. Osman’ın yalvarıp yakarmasından haberdarız, bir de ‘çürük, kof sırtına öldürücü birkaç dipçik’ vurularak ‘hududun öte yanına, bayır aşağı, taşlıklara’ yuvarlanışından...

bütün kurduğu hülya : Osman’ın ‘bütün kurduğu hülya’ da sanki kendisinin ‘hududun öte yanına, bayır aşağı, taşlıklara’ yuvarlanışı gibi yuvarlandı gitti. Ama yine de hülyasına bakalım: Bir kulübesi olsun istiyor Osman. Yersiz yurtsuz, bahtsız, serseri, çoğu zaman aç, daima yolcu, seyyar bir adam için, başını sokacak bir yer özlemi gayet anlaşılabilir bir özlem. Köpeği de unutuyor, akşamları döndüğünde onun kendisini beklemesini istiyor. Kurduğu bütün hülya gerçekten bundan ibaret mi? Ya geride bıraktıkları ile ilgili hayalleri? Gerçi anlatıcı onları da bizden gizlemiş, ya da gerçekten kimsesiz, köklerinden tamamen kopmuş/kopartılmış mı köpek de Osman da. Hayal kurmak için bile

bir köke ihtiyacı var insanın herhalde. Sürgündeki ya da gurbetteki bir insanın memleketini özlemesinden daha doğal ne olabilir? Bu kulübe nerede olacak?

bir kulübesi olmak : Osman, köpeğin bile kendi memleketinden geldiğine inanmak istiyor, böyle inanmaya başladığı için onu biraz daha fazla seviyor, onunla konuşuyor... Bütün bunlar bana bu kulübe hayalinin aslında büyük bir yurda dönme hayalinin dolaylı anlatımı gibi geliyor. Küçük bir kulübe ama ana yurdunda, memleketinde, dillerini konuşabildiği, dillerini anlayabildiği bir toprak parçasında hayal ediliyor sanki o kulübe. Sokaklardan, viraneler arasından, bostan kıyılarından, çit kenarlarından, ağaç altlarından, hendek içlerinden kulübeye geçmek evet elbette önemli ama o kulübeyle memlekete kavuşmak da önemli. Tabii ki dert ortağı köpeğiyle birlikte ve artık gün boyu onu büyük köpeklerin parçalaması kaygısı taşımadan.

ve : Osman ‘ve’ köpeği demek geliyor içimden ‘ve’ sonra onların hazin sonları. Başlangıç itibarıyla da hazin, sonuç itibarıyla da. Bu hikâyenin anlatıcısı köpektен ve Osman’dan bahsederken zımnî olarak hep bu kalıbı kullanmış gibi. Köpeği anlatıyor, sonra ‘ve’ Osman. Ya da tam tersi Osman’ı anlatıyor ‘ve’ köpek. Zaten iki bahtsızlar zamanla birbirine benzediler ‘ve’ denkleştiler. Osman kurduğu hülyada bile ona ‘ve’ kalıbıyla denklik içeren bir yer açıyor.

akşam : Gurbette, sürgünde, uzakta akşam. Osman ile köpek bir akşam vakti ilk kez karşılaşmışlardı. Her akşam yine karşılaşmak. Köpek onu bekleyecek kulübenin kapısının önünde her akşam. Ama o akşam artık bir daha asla gelmeyecek. Yersizliğin, yurtsuzluğun en çekilmez irtifayı bulduğu zaman mıdır akşam?

dönünce : Dönünce. Dönmek. Gurbetten dönünce, sürgünden dönünce, uzaklardan dönünce, akşam eve dönünce, yurda dönünce, memlekete dönünce. ‘Her ikisinde de hasret derecesini bulmuş olan sokulma ihtiyacı’ var. Bütün hikâye bu kelimenin üzerinde döndürülebilir mi?

köpeğini : Hikâye, köpeği tanıtan dört cümleyle açılıyor ve yine köpeğin akıbetini bildiren dört cümleyle kapanıyor. Köpeği tanıtan açılış cümlelerinden hemen sonra anlatıcı Osman’ı yine aynı şekilde fakat bu sefer diğerinden biraz daha fazla ayrıntıya yer vererek tanıtıyor. Osman hikâye bittiğinde de hayatta. Köpek ise ‘yaşlı gözlerini –daima kovucu, ‘Hoş!’ deyici olarak tanıdığı– dünyaya son bir usanç içinde yumdu’ ve bu ölümle birlikte hikâye de bitti. Bir baytar şahadetnamesi bulunabilseydi, bütün hikâye sonsuza kadar sürer miydi? Ölüp ölmediğini ‘son bir usanç’ kelimeleri olduğu için tartışmaya açamıyoruz. Yine de köpeğe biraz daha yakından bakalım: ‘Işık vursa bile içine fer düşmeyen bulanık gözlü, sıska, yılgın bir köpek.’ Osman için ne söylersek onun için de söyleyebiliriz ki zaten zamanla birbirinin aynası hâline geliyorlar her ikisi de birbirleri için. Gözlerinin yaşı, yanaklarının nemi kurumuyor. Kirli sarı renkli küçük bu köpek, ‘ oynamayı öğrenemediğinden’ kimseyi eğlendiremiyor. Dünya onun için, ilk ve son kuçukuçu diyen Osman hariç tutulursa, daima kovucu, ‘hoş!’ deyici. Osman’a karşı uzun bir zaman çekingen davranmasının sebebi, bütün dünyayla ilgili olan bu algısı olmalı. Olaylar da bir etkisi yokmuş gibi görünse de, bir özel adı bile olmayan bu köpeğin hem hikâyenin başlığında oturuyor olması, hem hikâyeyi açan ve kapatan bir anahtar olması,

onu Osman’la birlikte hikâyenin merkez kişilerinden biri hâline getiriyor. Bir de gücü yerinde olup ‘hayatında ilk defa, dişleri meydanda, kuyruğu dimdik, hırlayarak iri çizmeli adamlara saldırmak’ isteğini gerçekleştirebilseydi, işte o zaman kahramanımız olurdu.

kapısının önünde : Kulübesinin önünde hayal ediyordu Osman köpeğini, fakat hudutta (bir açıdan düşünülduğünde başka kapıda) bırakmak zorunda kaldı. Oysa kurduğu hülya, akşamları kapısının önünde görmekte, iki yıllık bahatsız, küçük, yersiz, yurtsuz dostunu. Belki o zaman keyifle kuyruğunu sallardı, belki o zaman sevinç havlaması kısık bir hıçkırıktan başka bir şeye dönüşürdü. O zaman belki, yaşlı gözler, nemli yanaklar kururdu.

bekler bulmaktı : Köpeğini, neşe yüzünü yeniden hatırlayarak, bekler bulmak hülyasıydı. Bütün sürgündekilerin, gurbettekilerin, vatanından, memleketinden ayrılmışların, kendi istekleriyle ya da değil bütün uzakta kalmışların, bir gün geri döndüğünde istediği nedir? Soruyu küçültebiliriz, sabah çıktığımız eve akşam geldiğimizde ne isteriz, ne bekleriz? Her şey bıraktığımız gibi olsun. Her şey bıraktığımız gibi bizi beklesin. Biz onları bizi bekler bulmak isteriz, onlara hiçbir şey olmadan, onlarda hiçbir şey değişmeden, onlara hiçbir şey değmeden, hatta zaman bile değmeden. Zaman dunsun ve her şey bıraktığımız gibi bozulmadan değişmeden bizi beklesin isteriz. Oysa bir köpek bile baytar şahadetnamesi gibi küçük bir kâğıt bahanesiyle birden ötede ölüverir. Hikâye bile beklemez. Bitiverir.

Sonuç Yerine Küçük Bir Hatırlatma

İster *Memleket Hikâyeleri*’nden ister *Gurbet Hikâyeleri*’nden, hiç farketmez, Refik Halit Karay’ın hikâyelerini okurken, bir *gurbet* hiç umulmadık bir satır arasından *sürgün* verebilir.

¹ Her ne kadar başka bir hikâyesindeki cümlelerin peşine takılmayı tasarlasam da Türkçenin o en güzel hikâyelerinden biri olan *Eskici*’yi anarak, onu selamlayarak yazıya başlıyorum, bu geleneği bozmamış oluyorum.

² *Yatık Emine* adlı hikâyede, ‘uygunsuz takımından’ Yatık ya da Yanık Emine kasabada gözetim altında tutulur; *Şeftali Bahçeleri*’nde Ağâh Bey, İstanbul’dan ‘Tahrirat Müdürlüğü’ göreviyle kasabaya ‘atılır’; *Şaka*’da Servet Efendi eski günleri andıkça her seferinde “Bu nasıl da yermiş, canına yandığının...” diyerek söze başlar ve İstanbul’dan Anadolu’ya gelmenin pişmanlığını sık sık dile getirir; *Küs Ömer*’de hikâyeye de ad olan Ömer, bir kaz dövüşünden sonra evini terk eder; *Boz Eşek*’te ‘abani sarıklı, mor cübbeli, fukara kılıklı ihtiyar’ memleketinden uzakta can verir; *Cer Hocası*’nın Meşrutiyetin ilanıyla birlikte Maarif’teki memuriyetinden çıkarılan Asım’ı köy köy dolaşarak karnını doyuracak bir iş arar. *Memleket Hikâyeleri*’nde ilk göze çarpan kişiler bunlar, yardımcı kişileri hiç saymadım. *Gurbet Hikâyeleri* ise zaten ismiyle müsemma...

³ Hemen ilk akla gelenler: *Şeftali Bahçeleri*’ndeki merkepler, *Koca Öküz*’ün koca öküzü, *Küs Ömer*’deki kazlar, *Boz Eşek*’in boz eşeği ve uzun uzun böğüren inekleri, *Ayşe’nin Talihi*’ndeki köpek, *Yara*’daki atlar ve hediye tay, *Testi*’deki arı, *Zincir*’in köpeği, *Keklik*’teki keklik avını kolaylaştıran Nazlı adlı dişi keklik, *Akreş*’teki Ebu Akreş’in akrepleri, *Kaçak*’taki Kırgız atı...

⁴ Refik Halit Karay, *Köpek, Gurbet Hikâyeleri – Yeryüzünde Dünya Var*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2015, ss.55-59.

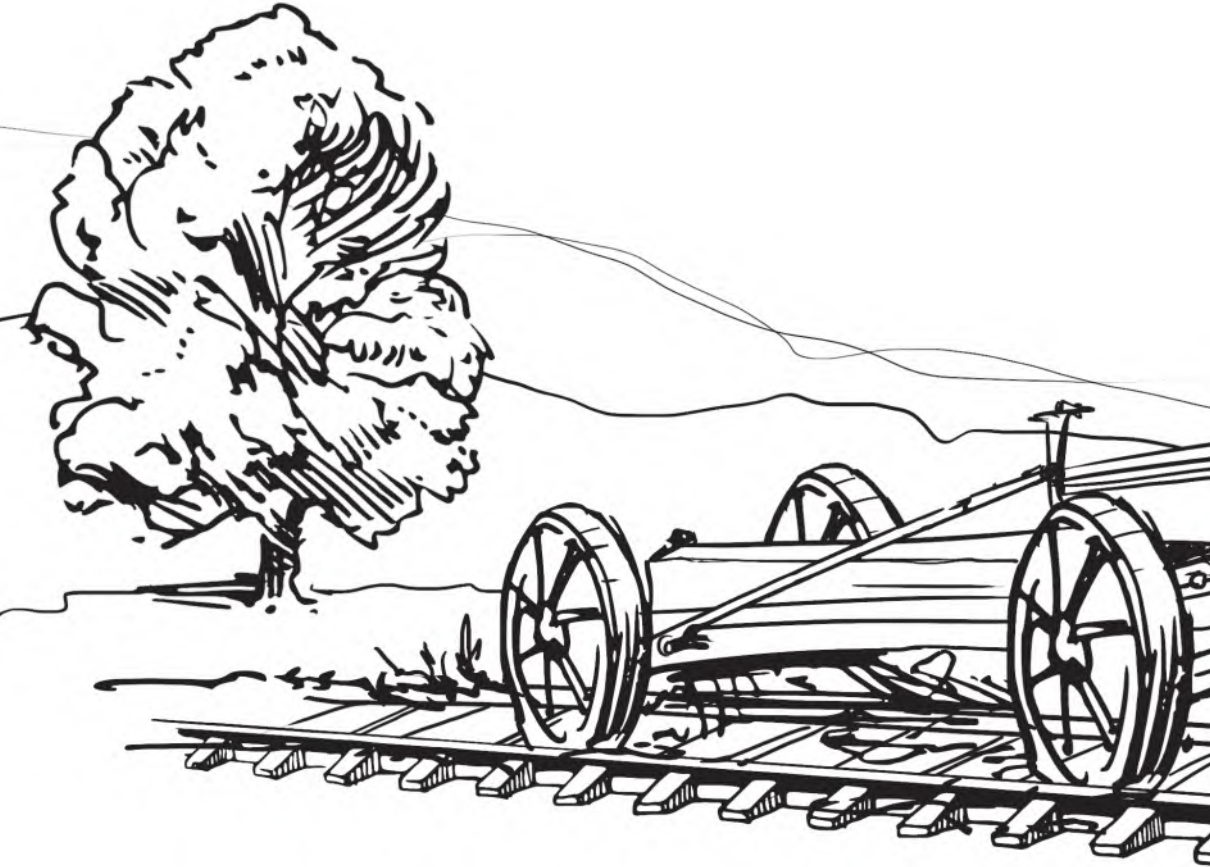
⁵ Refik Halit Karay, *Köpek*, a.g.e., s.57.

SORUŞTURMA

HANGİSİ: HİKÂYE Mİ ÖYKÜ MÜ?

“Öykü ve hikâye kelime/kavramlarını hem yazınsal tür bağlamında hem de anlam olarak nasıl değeriendiriyorsunuz? Öykü” derken “hikâye” derken aynı anlamı mı kastederiz yoksa aralarında bir fark var mı?”

RASİM ÖZDENÖREN

ÖYKÜ HİKÂYEYE KARŞI

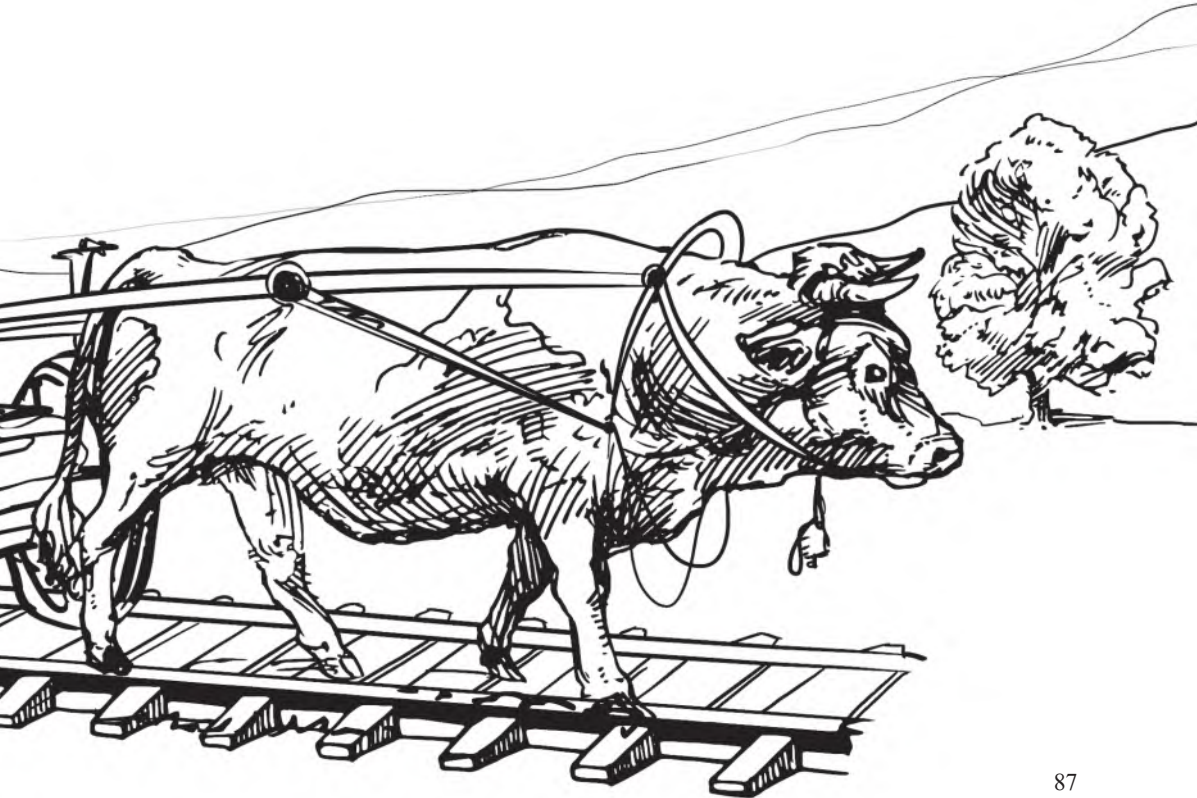
Öykü ile hikâye arasında salt bir kelime ayrışması sorunu yaşanmıyor. Başlangıçta, belki öykü kelimesi hikâyeyi karşılamak üzere türetilti. Ancak süreç içinde hikâye ile öykü arasında bir nitelik farklılaşması oluştu.

Türkçede hikâye sözcüğü yerleşmiş ve geleneksel olarak belli bir anlamı dile getirmeye yönelmiştir. O anlam, aslında modern anlayış tarzındaki hikâye tanımını da kapsamaktadır.

Okul kitaplarında hikâye alışılmış olarak şöyle tanımlanır. Olan veya olması olası olan bir olayı serim-düğüm-çözüm biçiminde dile getiren anlatı metnidir.

Biçimsel olarak böyle tanımlanan hikâye içerik veya öz bakımından da okura ders verme amacına yönelik bir metindir.

Onun ders verme yönü bazı metinlerde açık seçik belli iken modern zamanlardaki hikâye formunda örtülü (zımnî) olabilir.

Mesnevi tarzı hikâyede ders verme (kıssadan hisse çıkarma) durumu öylesine açıktır ki, yazar kimizaman meramının anlaşılmadığını düşünerek anlattığı hikâyeden çıkarılması gereken kıssayı ayrıca vurgulama gereksinimini duyar.

İmdi...

Öykünün okuruna ders verme amacı yoktur. Tersine ders verme eğiliminden alabildiğine kaçınılmak istenir. Buna rağmen eldeki metinden yorum yoluyla ders çıkarma hususu deneniyorsa; bu durum, yazarın veya öykünün amacını aşan bir düzlemde tecelli eder.

Modern hikâye sınıai devrim döneminin gereksinimini karşılamak üzere ortaya çıkmıştır. İşçinin hem boş vaktini verimli geçirmesini sağlamak, hem de okuma yazmasını geliştirmek amaçlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, çıkış amacı açısından roman ile hikâye arasında da farklılık olduğu gözlemlenir. Roman, bireyi, kişinin bireylik halini anlatmak üzere ortaya çıkmışken, hikâyede bu durum ikincil düzlemde kalır. İlk işçinin işine gidip gelirken eline okuyacak bir metin verme, ikincil olarak da onun okuma yazmasını geliştirme amacı ön almıştır.

Bireyliğin hikâyeye girmesi hikâyenin giderek öyküye dönüşmesi sürecinde ortaya çıkmıştır. İçinden geçmekte olduğumuz dönemde (postmodern anlayışı da kapsayacak biçimde) artık bireyliğin öyküde yer alması durumu da aşılmıştır. Öyküde bireylik de ele alınmış olabilir, ancak sorun artık bireyliği öne çıkarma sorunu dışında tecelli ortamı bulur ya da bulabilir.

Öykü, artık, kendini salt anlatım olarak dışa vuruyor. O, amacı kendi anlatımının özdeşliğinde bulmaya çalışıyor. Buna rağmen okur o metinden bazı yorumlara ulaşabiliyorsa, bu, o metnin amaçlanmamış amacında içkin olmalıdır.

Günümüzde, öykünün yeni bir anlatım biçimi olarak denenmek istenen küçürek öykü, değindiğimiz amacın uç örneği olarak ele alınabilir. Küçürek öyküde salt ders verme, ibretlik sonuçlar çıkarma bir yana, bireyliği dile getirme amacı da aşılmıştır. Okur, ondan ders çıkarma yönünü denese de, artık amaç o değildir. Amaç okurun eline salt okunmak üzere ve var olan sanatlardan hiçbirinin diline dönüştürülemez olan bir dili kendine amaç edinmiş bir metin sunma çabasında yoğunlaşıyor. Buna rağmen, söylemek bile fazla, okur istiyorsa o metinden istediği yorumlara ulaşmada özgürdür.

ÂLİM KAHRAMAN

HANGİSİNİ DEMELİ: HİKÂYE Mİ ÖYKÜ MÜ?

Her iki kelime de Türkçe’de kullanılmaktadır. Ancak hikâyenin kullanımı çok eski olduğundan dil içindeki kökleri daha derine inmiş ve dallanıp budaklanmış durumdadır. Bunu da doğal karşılamak gerek. Modern Türkçenin bir “ürün”ü olarak kullanıma sunulan öykü, altmış-yetmiş senelik bir geçmişe sahiptir. Yıllar önce bu konuda bir araştırma yapmış ve öykü kelimesini dilimize Nurullah Ataç’ın 1947 yılında getirdiği sonucuna varmıştım. O gün bugün, izlediğim kadarıyla, yeni bir bilgiye de rastlamadım.

Ataç, bir ihtiyaca dayanarak yeni bir kelime türetmemişti. Var olan “hikâye”yi dilin dışına itmek, onu kullanımdan kaldırmak üzere böyle bir tasarrufta bulunmuştu. Bugün artık “öykü”nün de dile yerleşmiş olduğunu görüyoruz. Her bakımdan “hikâye”nin yerini aldı mı dersenez, buna kolayca evet demek imkânsız. Evet demek için dilde daha eski olan hikâyenin farklı anlamlarını tam olarak karşılaması gerekir. Mesela bir deneme yapalım: “Geç bunları, hikâye bu senin anlattıkların, hikâye!” cümlesindeki “hikâye” kelimesi için “öykü”yü kullanın, oraya oturmadığını göreceksiniz.

Kelime düzeyindeki bu belirlemelerden sonra bir edebiyat terimi olarak hikâye ve öykü kavramlarına bakalım. Avrupaî hikâyenin Türk edebiyatına girişi, XIX. yüzyılın son çeyreği içindedir. Hatta ilk modern hikâye örnekleri, 1892’de yayımlanan Samipaşazâde’nin *Küçük Şeyler* kitabındaki parçalar kabul edilir ki ben de o fikirdeyim. Samipaşazâde’nin bu tadımlık çalışmasını geliştiren, Avrupaî kısa hikâyenin Türk edebiyatındaki asıl babası ise Halit Ziya olmuştur. Özellikle 1890’lı yılların sonunda *Sabah* ve *İkdam* gazetelerinde art arda yayımladığı ellinin üzerindeki hikâyeyle.. Peki, ondan önceki Ahmet Midhat’ın *Letaif-i Rivayât*, Emin Nihat’ın *Müsameretnâme*’de topladığı çalışmalar –hatta daha da eskiye giderek Giritli Aziz Efendi’nin *Muhayyelât*’ı- ne olacak dersenez, onları da eski hikâye geleneği ile modern hikâye arasındaki bir geçiş döneminin verimleri olarak kabul etmek gerekir, derim. Türk hikâyesinin gelişim çizgisi içinde onların “müstesna” yerini göremiyor bugün bazı araştırmacılar. Avrupaî hikâyenin çerçevesine tam uymayan yapılarından dolayı onları imalat hatası melez birer yapı olarak görmek haksızlık olur doğrusu. Gelenek ile modern arasında, birer teklif olarak anlamlı bir yerleri vardır bu hikâyelerin. Onlar, bazı hikâye dersleri çıkarılacak örnekler olarak her dönemde kendilerine dönülmeyi bekliyorlar. Nitekim modern dönem Türk hikâyeciliği sürecine dikkatle bakanlar, o ilk çizginin aslında

tamamen kaybolmadığını, varlığını farklı biçimlenişler içinde sürdürdüğünü de görebileceklerdir.

Konunun tarihine de girer gibi oldum. Sebebi şu: Türk hikâyeciliği yeni bir sürecin içine girerken, teorik planda da bazı arayışlara başlamıştı. Yeni oluşuma ait eserlerin tür adının ne olacağı konusu zihinleri meşgul ediyordu. Bunun *hikâyesi* uzundur. Uzun süre romanla hikâyeyi birbirinden ayırmaya çalışmış edebiyatçılarımız. Halit Ziya gibi Batıcı kabul edilen bir isim, “roman”ı Batılı bulduğu için roman yerine “hikâye” kavramını kullanmayı tercih etmiştir uzun zaman; hatta bu isimde bir kitap da yazmıştır. Hikâyeye “ufak hikâye” romana “büyük hikâye” diyelim diyenler çıkmıştır. İşte tam bu tartışmalar yerine oturdu derken Nurullah Ataç “öykü” kavramını ortaya atmış, iş bir kere daha çatallanmıştır.

Hikâye ve öyküyü beraber düşündüğümüzde bugün edebiyatımız ve dilimizde bir çift başlılığın sürmekte olduğunu söyleyebiliriz. Bazı eleştirmenler bu iki kavramı ayırıştırmaya, kendilerince onlara sınırlar koymaya çalışsalar da henüz ortaya net bir durum çıkmış değildir. Mesela şimdi ben de Sait Faik’ten sonrakileri öykücü, öncekileri hikâyeci kabul edebilir miyiz, diye bir teklif getirsem bu teklifim yeni bir karışıklık çıkarmaktan başka bir sonuç vermez, biliyorum. (Aklıma Sabahattin Ali’ye öykücü mü, hikâyeci mi diyeceğiz, diye bir soru geliyor, nedense burada.) O zaman modern dönem içinde baştan beri bazı hikâyecilerimiz hikâye, bazıları da öykü yazmışlardır mı demek lazım? Bu sefer de hangi ölçülere göre diye soranlara tatmin edici cevaplar vermek lazım.

Bana gelince, ben her iki kavramı da kullanmayı sürdürüyorum, yazılarımda. Fakat ilk *öykü* kitabıma *Kayıp Hikâyeci* adını verdim, nedense. Kayıp Öykücü desem olmuyordu zaten. Belki Yitik Öykücü diyebilirdim ama o zaman da benim kitapta kurmak istediğim atmosfer *yitip* gidiyordu.

NECATİ MERT

HİKÂYE DE, ÖYKÜ DE

“Hikâye” kelimesi varken “öykü” niçin çıkarılır, anlamış değilim.

“Hikâye”nin anlatamadığı bir şey oldu da onu mu anlatmakta “öykü”? Tersine, “hikâye”dir kapsamı geniş olan. *Türkçe Sözlük*, üçü terim olmak üzere “hikâye”nin beş anlamını verir basitinden. Beş de bileşiğini gösterir: hikâye etmek, hikâye bileşik zamanı, uzun hikâye, hayat hikâyesi, yılan hikâyesi. Ki bileşiklerin de ikisi terim, kalanı adeta kalıplaşmış söz. “Öykü”de bunlar yok. “Öykü” tekanlamlıdır ve “edebiyat türü” anlamında terimdir. Ömer Seyfettin’in, Haldun Taner’in, Tomris Uyar’ın yazdıklarıdır. “Öykü” sadece bu anlamıyla “hikâye”nin yerine kullanılabilir. Onda bile her zaman değil. Örneğin “hikâye bileşik zamanı” terimdir, fakat “öykü bileşik zamanı” denilemiyor; “hikâye” ile diğer iki kelime birlikte terimdir çünkü; araya “öykü” girdiğinde birlik bozuluyor. Bozulmayabilir de. “Uzun hikâye”yi “uzun öykü” yaptığımızda anlam değişmesi olmuyor örneğin. Her ikisi de *Yalnız Efe* için kullanılabilir. Ama “anlatılması vakit alacak olay” anlamında “uzun öykü” kullanılabilir mi? Keza anlatılmak istenmeyen bir konuyu geçiştirmek için kullandığımız kalıp da “uzun öykü” değil “uzun hikâye”dir.

Fakat “öykü” kelimesini sevenler bugüne kadar onda oluşmamış anlamları ona yüklemeyi de pek seviyorlar. “Bu kadar da olmaz, anlattıkları hep öykü!” yahut “Ne olupbitti geldim hepsini babama öykü ettim” gibi cümlelerle karşılaşabilirsiniz, şaşırmayın! Nasıl ki “nur” kelimesini demode bulanlar da, sevdiklerinin ölümeleri ardından, “Işık içinde yatsın!” diyorlar. Olmaz böyle şey! Dil ne bir şahsın, ne bir kurumun, ne de şu bu sınıfın! Devletin bile değil. Milletin. Kelimeyi o yapar, deyim, atasözünü o bulur. Dilbilimciye, dil bilginine bile düşen, milletin diline müdahale etmek değil, milletin konuşma dilinden dilin iç dış yapısını tanı(t)mak, kurallarını çıkarmaktır. Yazar da kaynak olarak konuşma dilini bilir, tarzını oradan alır.

Sahi, “hikâye” varken neden “öykü”? Yoksa dile yerleşmiş, deyimini, tamlamasını yapmış, şarkılara girmiş, hatıra biriktirmiş kelime “hikâye” değil de “öykü” mü? İmkânsız! 1932-35 yılları dilden Arapça, Farsça kelimelerin tasfiye edildiği, gönderilenlerin yerine halk ağzından söz derlendiği, eski metinlerden kelime tarandığı yıllardır, TDK bunları karşılıklı veren kılavuz kitaplar basar, biri de *Tarama Dergisi*’dir, basım yılı 1934, “hikâye”yi ikame etsin için yirmi iki alternatif vardır içinde: “erteği”, “höçek”, “ötkünç”, “sürkeç” gibi unutulmuş, ölmüş kelimeler; fakat “öykü” yoktur. *Türkçe Sözlük*’ün 1955’te yapılan ikinci

basımında da, 1934'ten sonraki taramalarda rastlanmış olacak, “TD” notuyla “öykünmek” vardır da “öykü” yoktur. *Sözlük*'e 1974 baskısında girer sanırım, onun tıpkıbasımıyla çoğaltılmışlarında da haliyle. “Öykü”, “öykücü”, “öyküleme” girer baskıya, “öykünmek” yerindedir; “öykü” için, “ad” ve “ed(ebiyat terimi)” olduğu belirtilmiş, anlamı da sadece “Hikâye” olarak verilmiş. 1988 basımına kadar “öykü” tekanlamlı kelimelerdendir, bu baskıda “ayrıntılarıyla anlatılan olay” anlamı eklenir öykü'ye, “temel anlam” olup birinci sırada yer alır.

Türkçe Sözlük'e öykü'nün girişi 1974'tedir ama Nurullah Ataç ilk olarak 1949 yılında kullanır. *Ulus*'taki 15 Ocak tarihli yazıda geçer biri: “O günlerde oyunculara bakmakla, oyunun konusunu, *öyküsünü* şöyle bir anlatmakla yetinirdim.” Kelime burada terim olarak değil de “sahnede olupbiten” anlamında kullanılmış galiba. Zorlanılmış bence. Keşke *hikâye* kullanılsaydı. Diğer cümlede “edebi tür” anlamında kullanılmış *öykü*, o daha doğru: “Korkunç *öyküler* okumayı sever misiniz?” Yaşar Nabi'nin hazırladığı *Osmanlıca – Türkçe / Türkçe – Osmanlıca Kılavuz Sözlük*'ün 1968'de yapılan ikinci basımı var elimde, *öykü* orada da yer almış.

İkilinin Cumhuriyet'teki *hikâyesi* böyle. Öncesinde farklı mı sanki! “Hikâye” 1400 yılında giriyor dile, sülâsisi HKY, kök anlamı “anlatma, anlatı”. Peki “öykü”? Onun yazılı kaynaklarda ilk yer alışı 1935'te. “Dil Devrimi” yıllarında Denizli ağzından derlenip “hikâye, kıssa” anlamıyla genel dile aktarılıyor. Eski Türkçede “ötgünç” diye bir kelime var “taklit” anlamında, “öykü” bu kökle ilgili olabilir mi? Mümkün. “Öykünmek” fiili de günümüzde “özenmek, taklit etmek” anlamlarıyla kullanılmakta çünkü –bu paragrafın içeriği bütünüyle Nişanyan'dan.

Görölmekte ki “hikâye” kıdemli. İtibarlı. Okura, yazara hiç problem çıkarmamış. Kullanılışı. Üç heceli kelimeler hele bir de heceleri açık kapalı dengesinde sıralıysalar sesçe de güzel oluyorlar –“hikâye” onlardan. İyi de mutlu evliliğimiz sürmekte iken “hikâye”nin üstüne “öykü”yü kuma getirir gibi getirmek niye? Meselenin püf noktası işte burası.

Dil Devrimi dedikleri, aslında *dil planlaması*dır; sözlük, dilbilgisi, yazım gibi doğrudan kendisi için planlanacağı gibi toplum için de planlanır dil ki *dil politikası* ile anlatılan da budur: bir çeşit *dil mühendisliği*. Dilin ne adına politika edildiğine gelince: Cumhuriyet *çağdaş ve laik* bir toplum/millet –kısaca *ulusdevlet*-yaratma projesidir. Osmanlı değerlerini hedef alır bu yüzden. Osmanlıyla iç içe geçmiş olan İslam vardır gelenekte; *laisizm* ve *Türklük* fikriyle işlenmiş milliyetçilik de Cumhuriyet'in silahıdır. Laisizmin başarısı için Osmanlı hatta İslam öncesi Türk ve Anadolu tarihlerinin öne çıkarılması ve Osmanlıcanın tasfiye edilmesi gerekir. Bu da yeni bir “tarih” ve yeni bir “dil” anlayışı demektir. Yani Kemalist milliyetçilik. Fikri karşılıkları Türk Tarih Tezi ile Güneş-Dil Teorisi, kurumsal adlarıyla da Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu.

Gözden çıkarılan Arapça, Farsça kelime sayısı ile onları karşılarsın diye derlenen, taranan kelime sayısı o 1934 yılında nerelere varmıştır bilir misiniz? İnanılır gibi değil: 7 bine 30 bin. Gidecekler “hikâye” gibi kıymetler, önerilenler “erteği”, “höçek”, “ötkünç”, “sürkeç” benzeri eciş bücüşler.

Dilin kendi kelimeleri arasında anlamdaşlık olmaz; iki ayrı dilin kelimeleri arasında olur, fakat dil böylesini bile taşımakta zorlanır. Hicap duymak-utanmak, hane-ev, terbiye-eğitim Arapça ile Türkçenin kelimeleri arasındaki anlamdaşlığa örnek. Fakat dil bunları bile anlam farklılığı getirerek anlamdaşıktan çıkarıyor, bunu da kıdemli olana genellikle soyut, mistik anlam yükleyerek yapıyor. “Hane” ile “ev” bir başlarına iken –evet- anlamdaşlar; ama cümlede olmayabilirler: “Bir ev aldım” der gibi “Bir hane aldım” diyemiyorsak bundan.

“Hikâye” ile “öykü”nün anlamdaşıkları da böyle. Yenişememişler. İkisi de ayakta. İkisi de kullanılıyor. Peki, aralarında anlam ayrışması var mı? Hiç yok. Böyle diyorum ya, dili kelime zannedenlerin de efsane yaratır gibi “öykü”-ye cazibe üstüne cazibe yüklediklerini bilmiyor değilim.

“Hikâye” Doğulu imiş. Sözlü geleneğe dayanırmış. Anlatırmış “hikâyeci”. Olay anlatırmış. Hamaset, din, kahramanlık ve aşk öyküleri meddahın ağzından dile nasıl kelime kelime geliyor, ak kâğıda aktarılırken de yine öyle kelime kelime geçiyorsa, küresel çağın hikâyelerini de bu eski dille anlatırmış “hikâyeci”. Sıralı sıralı. “Hikâye” buymuş, bu tarzı benimseyip kullanan da “hikâyeci” imiş.

Ya öykü? Bikere Batılıymış. Yazılı gelenekten gelirmiş. Anlatmazmış “öykücü”; yazar, yazar, yazarmış. Da ne anlattığı sorulduğunda, öyküsünü sesle okumak olurmuş cevabı. Olay değilmiş, özete gelir bir şey değilmiş yazdıkları çünkü. “Öykü” buymuş, “öykücü” tasvir, tahlil, belge, anlam, ders, ibretlik gibi yükler için değil sadece öykü için yazar ve öyküyü asla araçsallaştırmazmış.

Bunlar güzel hikâyeler. Ne ki inandırıcılığı yok. O kadar ki dediklerine kendileri bile inanmamalılar. Ömer Seyfettin “hikâye” anlatıyor, Sait Faik öykü yazıyormuş. Ama Sait’in kendisi bilmiyor öykü yazdığını. Öykü değil “Hikâye Peşinde” koştaktadır o. Tamam, Ömer Seyfettin klasiktir. Evet, anlatır. Edebiyat, anlatır çünkü. Sait Faik’in ki çok farklı elbette. Sait Faik, hissettirir. İmada bulunur. Dolaylı söyler. O da böyle anlatır. Bu benzemezlikten dolayı mı “öykü” imiş onun yazdıkları? İyi de Esendal’inki de farklı, Tanpınar’inki de... Onların her birine öyleyse hikâyeden, öyküden başka bir ad vermek lazım. Fakat hangi sanat, fakat hangi tür durduğu ilk yerde hâlâ? Fotoğrafın icadıyla resim değişti, sinemayla da roman; ama değişimden sonrakilerin adı yine resim, yine roman. Süreklilik niçin esirgenir “hikâye”den?

Anlamdaşlığın bozulması için diyeceğim ama ısmarlama olmaz ki o. Milletçe paylaşılmadıkça “jargon” olarak kalır. Yeni bir sanat, yeni bir tür doğuyor da ben de Sait Faik gibi farkında mı değilim acaba? Bildiğim, büyük toplumsal, yapısal değişimler ve dönüşümler şart bunun için de. Rönesans’tan önce *günlük*

yok örneğin. *Dram* yok, *deneme* yok, *roman* yok. Ama Rönesans'ın sacayağında *düşünce* var, *gerçeklik* var, *birey* var. Yani yeni bir tür için gerekli olan her şey. “Öykü” böyle ortamda mı doğdu? Hayır!

“Öykü”de ısrar o zaman niye? Zannım o ki Cumhuriyet projesinin altı ilkeli Kemalist milliyetçilik olduğunun farkında değil kimileri, belki biliyorlar da satışlarını ilericilik, solculuk, sosyalistlik üzerinden yapıyorlar.

Kelime milliyetçiliğinin Dil Güvenlik Kurulu üyesi müfettişleri vardır, yazıyı okuduklarında, “Dilsel gericiliğiniz biliniyor” diyecek ve soracaklar: “Kapsam, ad, sözlük, kaynak, çağdaş, kurum, anlam, ısmarlamak... projesel sözcüklerse siz niye kullanıyorsunuz?”

Cevabı gayet zor!

Kelimelerle benim alıp veremediğim yok; onların dünyaya getirilişleriyle dertliyim ben, ama *helalzade* değiller diye düşmanı da olamam kelimenin. O kadar ki kızım olsaydı adını “Öykü” de koyabilirdim.

MURAT YALÇIN

ÖYKÜ HİKÂYE AYRIMI

“Hep bir hikâyeye girmek insan yönümüz mü?”

Öykü-hikâye ayrımı bende süregelen bir uzun hikâyeye dönmüştür. 1980’lerin sonlarında Tahsin Yücel Türkçesiyle Anlatı’ya benzeyen kısa şeyler yazmaya başlayınca arkadaş çevresinde Öykücü sayılmaya başladım. Bunun üzerine, “Sahi, sevgi neydi?” saflığında bir dürtüyle, bu yazdıklarına Öykü denecekse, öykü nedir ne değildir okumalarına giriştim. *Türk Dili* dergisinin Türk Öykücülüğü Özel Sayısı’ndan başlayarak, öykü üstüne kafa yormuş kim varsa bulup okumaya çalıştım. O günlerde şöyle laflar ettiğimi dün gibi anımsıyorum: Her öykü ille bir hikâye mi anlatmalı? Ben hikâye anlatmıyorum kardeşim, öykü yazıyorum... Kahve köşelerinde bu minvalde konuşurdum. Figüratif-soyut resim üzerinden, 1950 Kuşağı’ndan, İkinci Yeni şairlerinden dolanarak anlatabiliyordum yönelimimi. Ama daha bir iki şey yayımlamış biri kimi ikna edebilir ki? Bıyıkaltı tebessümlerle geçirtildiğimiz yaşlardaydık. Bir kitaptan bahsedildiğinde “Ne anlatıyor?” diye soran biri olurdu aramızda. O soru ciddiyetle yanıtlandırmayı hak eden, gayet buyurgan ve muhataplarını tahtaya kalkmış öğrenci tedirginliklerine düşüren bir soruydu. Öyle ya, bir hikâyesi yoksa niye yazılmış olsundu? Şimdilerde okunan Moretti’nin “Edebiyatı çekici kılan hikâye anlatmasıdır” sözünden elbette apayrı bir soruydu “Ne anlatıyor?”. Çünkü daha toplumcu-bireyci, Sait Faik-Sabahattin Ali çizgilerine sıkışmış bir anlayış egemendi. Yazılacaksa öyle yazılmalıydı. Oysa ben bir hikâye anlayışını benimsemek istemiyordum, dahası tanımlarla tariflerle donanmış türlerin içinde kalem oynatamayacağımı duyumsuyordum. Sait Faik’te biraz kendimi buluyor ama sözgelimi o çok sevdiğim Esendal’ı, Çehov’u, Gogol’ü okudukça, böyle hikâyeler yazamam ben, diyordum. Anlatacaklarımı anlatmak, yazacaklarımı yazmak isterken aslında kendi meşrebimi, dünya algımı ya da algı dünyamı kendi dilimle, kendi biçimimle ortaya çıkarmak istiyordum. Hep kendimden hareket etmek istiyordum. Ne yazacağımı düşünmüyordum. Üstelik yazının baştan sona, bütünü bir dil olayı olduğunu gördükçe türlerin bu denli tartışılmasını da pek ciddiye almıyordum. İçimden bir ses, bildiğiniz gibi değil, diye iniliyor ama kendini dosdoğru ifade edemiyordu. Neyse ki Anlatı, Metin diyen kabul görmüş ustalarım vardı. Yani bir Öykü/Hikâye yazarı sayılsam da ‘görülen lüzum üzerine’ kafamda kişisel de olsa bir öykü-hikâye ayrımı olduğunu gösterme zorunluluğu duyuran –“Bir romanın en

büyük meziyeti romana benzememesi ve bir roman olduğunu hatıra getirmemesidir” diyen Hisar gibi– bana manevra alanı açmış yazarlar... Uzatmayayım, *Kontrol Kalem*i’ni okuyanlar sen öykülerini yaz, bize hikâye anlatma yollu sızlanmalarımı görmüşlerdir. Şimdilerdeyse hikâye etmelere evrilir gibi oldu yazdıklarım. O yüzden, “Hep bir hikâyeye girmek insan yönümüz mü?” diye düşünüyorum, Turgut Uyar’ı anarak.

ETHEM BARAN

ÖYKÜYE HİKÂYE DENİR Mİ?

Öykü ve hikâye biri diğerrinin yerine kullanılan eş anlamlı kelimeler değil, birbirinden farklı iki kelimedir bana göre. Her ikisi de dolaşırda olduğu için anlam alanları belirlenmeli ve kullanırmda buna dikkat edilmelidir. Bir anlayışa göre, geçmişte üretilmiş, bir başka söyleyişle geleneksel diyebileceğimiz eserlere hikâye, modern edebiyata ait, çağdaş diyebileceğimiz eserlere öykü denilmelidir. Sözgelimi, *Dede Korkut Öyküleri* değil, *Dede Korkut Hikâyeleri*, *Halk Öyküleri* yerine de Halk Hikâyeleri...

Hikâye yerine öyküyü kullanmak, ilk başta, elimizde ve dilimizdeki, içinde hikâye kelimesi geçen bütün deyimleri kaybetmemiz anlamına gelecektir. Edebiyat eserleri, konumuz itibariyle de öykü dille oluşturulan, dile dayalı bir tür. Atasözlerini, deyimleri, türküleri ve birçok söz kalıbını kaybederek yola çıkmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır diye düşünüyorum.

Hikâye ve öykü kelimelerini, birini Arapça, diğerrini de Türkçe olduğu için tercih edenleri bu tartışmanın dışında tutmak gerekir mi, yoksa tartışma zaten buradan mı çıkıyor?

Dil bilgisi açısından, kelimelerin çıkış noktalarına, kökenlerine vb. bakarak değerlendirme yapmak benim işim değil. Dil bilgisi kuralları ya da dilbilim açısından bakıldığında yanılıyor, yanlış yerde duruyor da olabilirim. Bir yazar olarak, kullandığım bu iki kelimeye farklı anlam yüklüyor ve bu anlamlara uygun alanlar açıyorum.

Edebiyatımıza roman sonradan girmiştir ama hikâye, geleneğimizde, sözlü ve yazılı kültürümüzde olan bir türdür. Batı anlayışındaki bir tür olan ve “short story” kavramının karşılığı olarak türetilen öykü ise farklı bir yerde durmaktadır.

Kısacası öykü modern bir türdür, modern olanı işaret eder. Bu, gelenekseli inkâr anlamına gelmemelidir. Dede Korkut Hikâyeleri gibi, Köroğlu Hikâyesi gibi ya da diğerr halk hikâyeleri gibi “hikâye” yazmanın, meddah hikâyeleri gibi hikâyeler anlatmanın ötesine geçilmiştir çoktan. Çünkü onlar zaten var, elimizin altındalar ve bize yol gösteriyorlar. Biz onlarla günümüzde ne yapacağımızın, onlara ne ekleyeceğimizin hesabını yapmalıyız. İki kavram arasında kesin ayrımlar yapmak zor elbette. Geleneksel anlatı biçimlerinde de kurmacadan, modern edebiyata özgü birtakım özelliklerden söz etmek mümkün. Yani iki kavramın da birbirine yaklaştığı ve ayrıldığı yerler var. Ben kendi işimi kolaylaştırmak için ikisine ayrı anlam yüklemeyi tercih ediyorum:

Ben yazdıklarımı öykü olarak adlandırıyorum. Geleneksel hikâye anlayışının dışında bir yerlerde durduğumu düşünüyorum. Elbette geleneksel olanın farkındayım, bilgisine sahibim ve onun içinden geliyorum ama oradan aldıklarımı modern edebiyatın bilgisi ve verimleriyle yoğurmaya çalışıyorum. Öykü yazarken, öykünün içinde bir hikâye anlatmaya önem veriyor ve bunu gerçekleştirmek için uğraşıyorum. Ben, içinde bir hikâye olan öyküleri seviyorum. Filmlerde de bir veya birkaç hikâye anlatılır malûm; bazı şiirlerde de bir hikâye vardır, bazı yüzlerin, bazı gözlerin birer hikâyesi olduğu, hikâye anlattıkları gibi...

ŞABAN SAĞLIK

HER ÖYKÜ HİKAYEDİR AMMA HER HİKAYE ÖYKÜ DEĞİLDİR

Hikaye mi yoksa öykü mü, sorusu esasında sadece bu kelimelerle sınırlı değil. Aynı soruyu “akıl” mı “us” mu, için de sorabiliriz. Hatta “isim” mi “ad” mı, için de aynı tartışmayı yapmak mümkündür. Hatta bu tartışmayı ironik anlamı olan şu cümledeki eş anlamlı (!) sözlere de taşıyabiliriz: “Prestij kazandı ama, itibarını yitirdi.” Yani mesele, bir dilde eş anlamlı kelimelerin olup olmadığı sorununda düğümlenmektedir.

Dil uzmanları, adeta “eş anlamlı kelimeler” kavramında mutabakata varmış gibidirler. Hangi dil bilgisi ya da gramer kitabını açsanız “eş anlamlı kelimeler” diye bir alt başlığa rastlarsınız. Aynı anlama geldiği zannedilen iki kelimenin gelişigüzel ve birbirlerinin yerine kullanılmaları da belki bu yüzden. Burada tekrar, hem de altını çizerek şu soruyu soralım: Gerçekten bir dilde eş anlamlı kelime var mıdır? Mesela, “siyah” kelimesi ile “kara” eş anlamlı kabul edilir. Aynı rengi ifade etmeleri dışında bu iki kelime arasında hiç fark yok mudur? Mesela “kara sevdâ” diyoruz, aynı kavramı “siyah sevdâ” olarak da kullanabilir miyiz? Bir film sahnesinde oğlunun aşk acısından endişelenen bir anne “Eyvah, bizim çocuk kara sevdâya tutulmuş” dediği anda seyircide oluşan katharsiz hali ile; aynı durumu “Eyvah, bizim çocuk siyah sevdâya yakalanmış” diyen bir annenin seyircide uyandırdığı etki aynı mıdır? Yoksa muzip yönetmen, seyirciyi duygulandırmak isterken “kara sevdâ”; güldürmek isterken de “siyah sevdâ”yı mı tercih eder? “Kara sevdâ” tercihi akla Türkçeyi bilen birini getirirken, “siyah sevdâ”, Türkçeyi pek bilmeyen, adeta bir turistin Türkçesini gündeme taşır.

Şunu vurgulamak istiyorum: Bir dilde dolaşımda olan ve birbirinin işlevini yüzde yüz üstlenen iki kelime olduğu görüşüne temkinli yaklaşılmalıdır. (Burada bir dildeki bir kelimenin başka bir dildeki karşılığı, yaklaşımımız dışındadır. Bu hususu da doğru adlandırmak gerekir. Mesela “dil” kelimesinin İngilizce’deki karşılığı “language”dır. Yani Language, dil kelimesinin eş anlamlısı değil, Türkçedeki muadilidir. Bu ayrı bir konudur.) Bizim kastımız, bir dilin vokabüleri içinde olan ve birbirinin aynı olan kelime ve kavramların olamayacağı hususudur. İki kelime arasında anlam açısından yakınlık, akrabalık olabilir. Ama bu, söz konusu iki kelimenin aynı işlevde olduğu, birbirlerinin yerine kullanılacağı anlamına gelmez. (Bir zamanlar Türk Dil Kurumu, yabancı bir dilden geldiği gerekçesiyle Türkçeye yerleşen pek çok kelimeyi atma yoluna

gitmişti ve bu da bizce büyük bir katliamdı.) Burada ünlü dil uzmanımız Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'a atfedilen bir anekdotu zikretmenin tam zamanıdır. Bir öğrencisi Faruk Kadri Timurtaş'a sorar: *"Hocam, Türk Dil Kurumu'nun dilden kelime atmasına neden şiddetle karşı çıkıyorsunuz? Diyelim ki Arapça kökenli "hakikat"i atıp da onun yerine Türkçe "gerçek" kelimesini kullansak neyi kaybederiz? Timurtaş Hoca o öğrenciye şu ironik cevabı verir: Neyi kaybedeceğiz evladım, hakikati kaybederiz, hakikati."*

İmdi, bu girizgahtan sonra "hikaye" mi yoksa "öykü" mü, hususuna gelebiliriz. Öncelikle şunu vurgulayalım: Hikaye kelimesi varken ve de dolaşımında iken, onun yerine kullanılmaya başlayan "öykü", Türk Dil Kurumu'nun Türkçedeki yabancı kelimeleri atıp onu yerine Türkçe kelimeler türetme (uydurma) furçasının bir ürünüdür. Yani, "öykü" kelimesi 1930'lardan sonra dilimize girmiş ve yerleşmiştir. Nurullah Ataç, 1940'lı yıllardan sonra "öykü" kelimesini devamlı kullanmış ve bu kelimenin dilimize yerleşmesinde önemli rol oynamıştır. Faruk Kadri Timurtaş ise öykü kelimesini yanlış ve uydurma kelimelerin arasında değerlendirmiştir.

Öykü kelimesinin etimolojisi ya da kökeni hakkında bilgi içeren kaynaklara göre, bu kelimenin "zaman, vakit, devir, mevsim, an" gibi anlamları da vardır. Bu anlamların kökeni ise eski Türkçedeki "öd" kelimesine dayanır. Hatta günümüzde Türkiye Türkçesinde kullanılan "öğle" ve "öğün" kelimelerinin de bu kelimedenden geldiği söylenmektedir. Türkçede "d", "z" ve "y" sesleri arasındaki ilişkiyi ve bu seslerin birbirlerine dönüşmesi hususunu da burada hatırlayalım. Bu durumda kelime "öd" ya da "öt" köküne kadar inmektedir. Bu köke getirilen "-kü" ekiyle de kelimenin orijinal hali "ödgü" ya da "ötkü" hali ortaya çıkmaktadır. Ancak tarihi metinlerin hiçbirinde kelime bu haliyle, yani ödgü ya da ötkü biçiminde yer almamaktadır. Bu arada Eski Türkçe ve Orta Türkçede "ötmek" fiilinden bahsedilir. Bu fiil "geçmek, nüfuz etmek, delmek" anlamlarına gelir. Bu fiilden "-kü" eki ile "ötkü" şekline geldiği düşünülen ve "etki, bir kişinin üzerinde tesir bırakma" anlamı da, öykü kelimesi bağlamında gündeme getirilmektedir. Ayrıca, Kutadgu Bilig'de "öğüt" (nasihat) anlamında geçen "öt" kelimesi ise günümüzdeki "hikaye" kelimesinin anlamına yakın bir bağlamda kullanılmaktadır.

Bunlardan başka, Anadolu ağızlarında "öygünmek", "içine dert olmak, üzülmek, sıkılmak" ve "öykünmek", "anlatmak, söylemek; yarışmak; birinin yaptıklarını ve söylediklerini tekrarlayarak alay etmek" şeklinde kullanılan kelimeler bulunmaktadır. Öykünmek kelimesi, ötgünmek "Taklit etmek, taklit etmekte yarışmak, benzemeye çalışmak" şeklinde Kutadgu Bilig ve Dîvânu Lugâtî't-Türk'te de yer almaktadır. Kelime, öykünmek "taklit etmek, taklide çalışmak, özenmek" şekliyle 13-15. yüzyıllardaki Türkçe metinlerin yer aldığı Eski Anadolu Türkçesi döneminde pek çok eserde geçmektedir. Günümüzde

muhtemelen Eski Anadolu Türkçesindeki gibi öykünmek olarak “taklit etme, birisinin yerine geçme” anlamlarında kullanılmaktadır. Yani bu kelime eski dönemlerde kullanılan bir kelime iken günümüzde tekrar diriltilmiş ve kullanılır hale gelmiştir. Kelime, hikaye kelimesinin Arapçadaki anlamlarından birisine (taklit etmek, özenmek) uymaktadır. Ancak sadece öykünmek kelimesi, bu manada kullanılmaktadır. Öykü kelimesi ise kullanılmamaktadır. (“Öykü” kelimesinin kökeni hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. “Öykü” Kelimesi Üzerine” Mehmet GÜMÜŞKILIÇ Yağmur, Mart-Nisan 2014, Sayı: 71)

Tarihsel serüveni ne şekilde olursa olsun, “öykü” kelimesi Türkçeye girmiştir ve kendine yer bulmuştur. Yukarıda da değindiğimiz gibi, bir dilde eş anlamlı kelime olduğuna inanmak, daha doğrusu böyle bir algı bazı kelimelerin lüzumsuz olduğu sonucunu doğurur ki, bu son derece yanlış bir yaklaşımdır. Hikaye ve öykü kelimeleri de bu yaklaşıma kurban edilmek istenmiş; ancak her iki kelimenin direnci ve gücü, bütün yanlış algıları yok etmiştir.

Buradan hareketle, ortak paydaları olsa da, “hikaye” ve “öykü” kelimelerinin farklı göndergelere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Yani hikaye ile öykü kelimeleri farklı işlevlerde kullanılmaktadır; özellikle günümüzde. Söz konusu farklılıklar bağlamında şu hususları tartışmaya açabiliriz:

1-Hikayede olay (vaka), öyküde ise kişi önemlidir. Bir hikaye aynı zamanda belirli bir “eylem topluluğu” (olay örgüsü, entrika) içerir. Bir eylemde ise iki temel husus vardır. Biri, bizzat eylemin (filin) kendisi; diğeri ise bu eylemi icra eden kişilerin durumu. Eylemin kendisi nasıl başladı (serim), nasıl devam etti / edecek (düğüm) ve nasıl bitecek (çözüm) soruları klasik manada hikayenin ontolojik unsurlarıdır. Yani hikaye bu ontoloji üzerine inşa edilir. Oysa öyküde olay zinciri pek önemsenmediği için olsa gerek, klasik hikayede mevcut olan “serim, düğüm ve çözüm” gibi bölümler yer almaz. Öykü bu unsurlardan sadece birinin üzerine de kurulabilir. Öyküde olaydan çok o olayı yaşayan kişiyi takip ettiğimiz için; söz konusu kişinin ister serim bölümü, ister düğüm bölümü isterse çözüm bölümünde takındığı tavır öncelenir. Okuyucu burada olayın gelişimi ve neticesi ile değil, o olay sürecinde kişinin nasıl bir halde olduğunu izler. Bu da o kişinin yaşadığı travmatik halin psikolojik dozu yüksek bir anlatımla yansıtılması demektir. Dolayısıyla bu da öyküdür. (Burada Rasim Özdenören’in hikaye yazma serüvenini anlatırken, serim-düğüm-çözüm şeklinde şartları olan hikayenin kendisinin yazacaklarına uymadığı yönündeki açıklamasını hatırlatmak faydalı olacaktır) Hikaye için, “geleneklerin, hislerin, karakterlerin çoğu zaman macera şeklinde anlatılması” şeklinde bir tarif de kullanılır. Doğrudur. Aynı tanıma “öykü” açısından baktığımızda, gelenekler ve farklı hisler içinde bocalayan karakterlerin nasıl bir halde olduklarının anlatılması şeklinde olduğunu görebiliriz. Bu yüzden olsa gerek, bu tür öyküler için “durum” ya da “kesit” sıfatları uygun bulunmuştur. Burada biraz daha ileri giderek şunu da

iddia edebiliriz. Dünya edebiyatında “Maupassant tarzı” ve “Çehov tarzı” adlarıyla ikiye ayrılan anlatı geleneğinde; olay ağırlıklı Maupassant tarzının “hikaye”ye; durum ağırlıklı Çehov tarzının ise “öykü”ye denk geldiği söylenebilir.

2- Hikaye kelimesi, tarih, gelenek ve kadim unsurlarla birlikte anılır. Buna karşılık öykü ise modern zamanlarla sınırlandırılabilir. Hatta bu yaklaşıma siyasi bir dekor da ilave edebiliriz. Hikaye, bir anlamda imparatorlukların, kadim kültürlerin ve eski zamanların anlatıları olmuştur. Öykü ise modern zamanların ve “an”ın anlatısıdır. Bu bağlamda şöyle bir cümle abartılı olmayacaktır: “Osmanlı’nın hikayesi vardı; Türkiye Cumhuriyeti’nin ise öyküsü var.” Yine bu bağlamda, imparatorluklar çağına hakim olan sosyolojinin insanı, “cemaat” içinde, modern zamanlardaki sosyolojinin ise “birey” olarak algılaması da anlamlı hale gelmektedir. Şunu demek istiyorum: Hikaye, sosyolojik bağlamda bireyden çok cemaati (insan topluluğunu) anlatır. Öykü ise, cemaatten kopan bireyi ele alır. Yine bu açıdan bakılınca, hikayenin “kıssa”, “halk hikayesi”, “destan”, “masal” ve hatta “tarih” gibi kadim anlatı türleriyle ilişkisi vardır ve bu ilişki dikkatli bir okuma ile her hikayede sezilebilir. (Burada Halit Ziya Uşaklıgil’in “Hikaye” adıyla yayınladığı kuramsal kitabında roman başta olmak üzere kadim anlatı türlerinin tarihselliğini anlattığını da vurgulayalım.) Dolayısıyla hikaye bu yönlerden “epik” türe eklenilebilir. Buna karşılık öykü, epik olandan arındırılmış yapısıyla, felsefi ve bireysel yönünün öne çıkarılmasıyla daha bir seküler ve canlı bir alanı işaret etmektedir. Hikayenin ölmüş / geçmiş olanı anlatmasına karşılık, öykünün olmuş olana ve olmakta olana odaklandığı söylenebilir. Bu durumu her iki alandaki “anlatıcı” figürlerinden anlayabiliriz. Mesela hikayelerde anlatıcı genellikle üçüncü şahıstır ve de hakimdir; öykülerde ise birinci şahıs ve sınırlı bakış açısına sahip bir pozisyonda karşımıza çıkar. Hakim ve üçüncü şahıs anlatıcının diğer ismi “epik”tir; sınırlı bir bakış açısı ve birinci şahıs anlatıcı pozisyonu ise, bizi insani olana yani bireye götürür. (Burada bir genel durumdan bahsettiğimiz için, birinci şahıs anlatıcılı hikayeleri ve üçüncü şahıs anlatıcı öyküleri de unuttuğumuz zannedilmesin.)

3- Anlatıların tarihine baktığımızda, sözün hep “şiir” formuyla karşılaşırız. Ancak şiir olmanın şartını yerine getiremediği halde, şiir sanatının bazı unsurlarını kullanan ara formlar da ortaya çıkmıştır. Yani insanlar meramlarını anlatırken sözü kafiye ve vezinli kullanmaya dikkat etmişler, ancak şiirsellik ve lirizme gereken hassasiyeti göstermemişlerdir. Bu eksik formun adı “manzume” olmuştur. Eski kültürlerde hemen her şey manzume biçiminde kaleme alınmıştır. Tarih, felsefe, din, ahlak hatta bilimsel kitapların çoğu manzume biçiminde kaleme alınmıştır. Hatta tiyatrolar nazım biçiminde yazılmıştır. Buna destan ve mesnevi gibi anlatı türlerini de eklersek, karşımıza “manzum hikaye”ler çıkar. Ancak, hem şiir olmanın hakkını veren hem de içinde belirli bir öyküsellik taşıyan metinler de vardır. Mesela Ahmet Muhip Dranas’ın “Fahriye

Abla” adlı metni böyledir. Burada Faruk Nafiz’in “Han Duvarları” da anılabilir. Bu tür metinler için asla “manzum hikaye” denemez. Olsa olsa Behçet Necatigil’in tabiriyle söylersek, “hikaye-şiir” ya da “öykü-şiir” diyebiliriz. Burada da “manzum hikaye”, “hikaye”ye denk gelirken; şiir, öyküye karşılık gelmektedir.

4- Edebiyatta iki temel anlatım biçiminden söz edilir. Biri “nesir”, diğeri ise “şiir (nazım)”dır. Öykü, bu iki anlatım biçiminin paslaştığı ve karşılıklı olarak birbirlerinin alanlarına sızdığı bir anlatı türüdür. Hikaye için aynısını söylemek zordur. Çünü hikaye hep “nesir” kalma ısrarını sürdüren bir biçimdir. Elbette şiirsel bir üsluba sahip hikayeler de mevcuttur. Onlar için “öyküye yaklaşan hikayeler” tabirini kullanabiliriz. Sadece şiirsellik değil, diğerk pek çok sanatın imkanını kullanan hikayeler (mesela Sabahattin Ali’nin hikayeleri) için olsa olsa “estetik yönü güçlü metinler” deriz; ama öykü diyemeyiz. Aynı şeyi günümüzün usta hikaye yazarı Mustafa Kutlu için de söyleyebiliriz. Çünkü Kutlu son yıllarda tercih ettiğı form adını da anarak belirtirsek, “uzun hikaye”ler yazdığını bizzat kendisi söylemektedir. Bu durumda “öykü” ile “şiir”i birbirine yakınlaştırmış oluyoruz. Şiirde mevcut olan imgesel ve soyut anlatım da özellikle öykülerde karşımıza çıkmaktadır. Hikayelerin didaktik (anlaşılır, öğretici) görüntüsüne karşılık öykülerde anti-didaktik bir eda hep varlığını hissettirir. Hatta bazı öyküler öylesine kapalıdır ki, bunları anlamak ve yorumlamak okuyucuda artı bir çaba gerektirir. Mesela Sevim Burak’ın “Yanık Saraylar” adlı öykü kitabı böyledir. Rasim Özdenören’in, pek çoğı kıssayı ya da geleneksel hikayeyi andıran, ancak zor anlaşılan “İmkansız Öyküler”i de böyledir.

5- Hikaye ile öykü ayrımını, bu kavramların her ikisinin ilişkili olduğu sosyoloji ve psikoloji disiplinleri bağlamında da ele alabiliriz. Elbette sanat olması hasebiyle hem hikaye hem de öykü sosyolojik bir dekora (zemine) yaslanmaktadır. Ancak bunlardan hikayede sosyolojinin varlığı daha bir belirgin gibidir. Buna karşılık öyküde ise psikoloji daha bir ağırlıklı hissedilir. Nitekim modern hikaye anlatma tekniklerinden olan “bilinç akışı”, “iç monolog”, “iç konuşma”, “iç diyalog” gibi kavramlar daha çok öykülerde kullanılır. Veya şöyle diyelim: Bir anlatının hikayeden öyküye evrilmesi bu tür anlatım teknikleriyle mümkün olmaktadır. Bununla tabii ki hikayelerde modern anlatım tekniklerinin hiç kullanılmadığını iddia etmiyoruz. Burada da bir genel durumdan söz ediyoruz. Bu genellemenin sınırlarını genişletip, anlatı tarihimizdeki halk hikayeleri ve mesnevilere getirirsek, halk hikayelerinin “hikaye”liğine karşın, mesnevilerin “öykü”sellighinden söz etmek de mümkündür. Hikayede mevcut olan “taşralı” saflığı ve netliği, bu anlatı türünün bütünselliğine yansımıştır. Yukarıda da değinmiştik; hikayelerde “serim, düğüm ve çözüm” adlı değişmeyen üç temel bölüm vardı. Bu da her hikayeyi bütünlüklü ve kavranır bir obje haline getirir. Buna karşılık öykülerde kentin, hatta metropolün karmaşıklığı, bunalımı ve anlaşılmaazlığı sezilir. Mesneviler, içerdikleri farklı anlam katmanları, felsefi

kırıntılar ve çarpıcı imgelerle adeta bir şehrin çok renkli görüntüsünü akla getirirler. Tabii ki bu da akla öyküyü getirir. Tekrar şunu belirtmekte fayda görüyorum. Burada kolaycılığa kaçıp halk hikayeleri hikayedir; mesneviler ise öyküdür demiyorum. Ancak anlatı tarihimizde hikaye ve öyküye referans ararken ya da metinler arası ilişki kurarken, neden bunlar olmasın, diye bir soru takılıyor aklıma. Nitekim pek çok hikaye ve öykü yazarımız zaten bunları yapıyor.

6-Hikaye ile öykü kelimeleri arasındaki bir diğer fark, hikayenin sözel kültüre yakınlığı; buna karşılık öykünün ise yazı kültürüne yakınlığı bağlamında ele alınabilir; en azından iki kavram arasında böyle bir çağrışım farkından da söz edilebilir. Bundan dolayıdır ki, hikayeler “anlatılır” ve “dinlenir”ken; öyküler “okunur” ve “yorumlanır”. Kısaca belirtmek gerekirse hikayeler anlatılır, öyküler okunur.

7- Türk Edebiyatına “hikaye mi, öykü mü” bağlamında bir bakış yöneltsek, özellikle 1950 Kuşağı yazarlarının öyküyü zirveye taşıdığını söyleyebiliriz. Edebiyat tarihimizde eksik bir adlandırma yapıldığını da burada 1950 Kuşağı dolayımında belirtelim. Edebiyatımızda “İkinci Yeni” tamamen “şiir” bağlamında tartışılmıştır. Yani İkinci yeni sadece şiirden ibaret zannedilmiştir. Oysa 1950 Kuşağı öykücülerı bence İkinci Yeni öyküsünü yazmışlardır. (Aynı yargının içine “roman” sanatını da koyabiliriz) Hatta şunu da belirtmekte sakınca görmüyorum. Modern Türk Edebiyatı 1950 kuşağı ile hikayeden öyküye geçiş yapmıştır.

Bu tür genellemelerin sakıncalı ve riskli olduğunu daha önce de vurgulamıştık. Ancak genel olan durum ister istemez bu tür genellemeleri zorunlu kılıyor. Bu da şu anlama gelir: Çoğu öykü yazarı zaman zaman hikayeler de yazmıştır. Pek çok hikaye yazarı arada sırada da olsa –kendisi de farkında olmadan- öyküler yazmıştır. Mesela Memduh Şevket Esendal, hikayeden öyküye geçiş yapmıştır.

Günümüzde pek çok kişi, hikaye ile öyküyü aynı anlamda kullanmaktadır. Bu da “hikaye”nin sözlükte “anlatmak, ifade etmek, aktarmak, tekrarlamak, benzetmek, taklit etmek” anlamlarına geldiğinin belirtilmesinden olsa gerektir. Öyle ki birçok kişi, gelişigüzel bir şekilde hikaye demesi gereken metinlere öykü diyor; birçok kişi de bunun tersini yapıyor. Daha önce de vurguladığımız gibi, “öykü” kelimesi “hikaye” kelimesini ortadan kaldırıp, onun yerine geçmiş gibidir. Bu da sadeleşmenin, tasfiyecilik zannedilmesiyle ilgilidir ve de yanlış bir tutumdur.

Sonuç itibarıyla şunu belirtelim: Hikaye mi, öykü mü tartışması en başta bir “dil” meselesidir. Bunu sadece hikaye ve öykü kelimeleriyle sınırlandırmak doğru değildir. İsim mi ad mı; hakikat mı gerçek mi; şehir mi kent mi gibi daha pek çok kelime/kavram bağlamında da aynı tartışmayı sürdürmek mümkündür. Burada bu dil tartışmasına sadece hikaye ve öykü dolayımında bakmaya çalıştık. Genel anlamda tercih edilen kullanım biçimlerini ve ideolojik gerekçelerle

zorlama kullanımları bir tarafa bırakıp meseleye dil felsefesi açısından baktık. Dil felsefesi açısından “eş anlamlı kelime” diye bir olgunun olamayacağı noktasına geldik. Elbette pek çok kelime aynı anlam alanında varlık gösterir; bir gösterge olarak aynı gösterilenlere (anamlara) sahip olabilir. Bunlar için mesela “anlamı birbirine yakın kelimeler” gibi bir tabir kullanabiliriz. Çünkü bir dilde hiçbir kelime yüzde yüz bir diğer kelimenin yerini tutmaz. Tıpkı, “öykü”nün “hikaye”nin yerini tutmadığı ya da “hikaye”nin “öykü”nün yerini tutmadığı gibi. Bu iki kelime arasında tecrübe ve zaman farkı vardır. Hatta pek çok ortak nokta da göze çarpar. Ancak, hikayenin daha bir yaşlı ve tecrübeli olmasının yanında, öykünün toyluğu ve kural tanımazlığı (gençlik sendromu desek nasıl olur) hep kendini belli eder. Hikaye yerleşik kurallara ve düzene riayet eden ideal bir vatandaş iken, öykü tercih ettiği absürd, avangard ve yer yer anarşik tavırlarla hep isyankardır adeta. Ancak öykü, babası ve atası olan hikayeden pek çok şeyi tevarüs etmiştir ama aynı şeyi hikaye yapmamıştır. Şöyle de ifade edebilirim: Öykü hikayeye muhtaçtır ama, hikayenin öyküye aynı derecede muhtaç olduğu pek söylenemez. Bu yüzden diyoruz ki, her öykü hikayedir amma, her hikaye öykü değildir.

SADIK YALSIUZUÇANLAR

GELENEKSELDEN MODERNE HİKÂYEDEN ÖYKÜYE

“Hikâye” derken, sanırım daha çok, bizim tahkiye yani hikâye etme geleneğimizdeki metinleri, bu metinlerin dilini kastediyoruz. Bugün, öykü karşılığı hikâye kelimesini yeğleyenler, bunu, daha çok gelenekle ilişkisi bağlamında tercih ediyorlar. Malum, Türkiye’de, Cumhuriyet modernleşmesinin ilk evresinde, hatta daha öncesinde de, sonradan, daha çok altmış–yetmişli yıllarda, özellikle de kelime düzeyinde dilde ideolojik bir ayrışma yaşandı. Laik-sol-sosyalist çevreler ‘dilde arılaşma’ diye nitelenen bir çabayı ısrarla sürdürdüler. Daha gelenekçi ve muhafazakâr çevreler ise, ‘eski kelime’leri ısrarla kullanmayı yeğlediler. Dilde arılaşma, esasen, dilin kendi doğal gelişimi içinde gerçekleşen, gerçekleşmesi gereken bir şeydi. Dile ideolojik saiklerle aşırı müdahale etmek doğru değildi. Aynı şekilde dilde, yaşamın kendine özgü doğal gelişimine aykırı biçimde, eskiyi koruma refleksiyle muhafazakâr bir tutum takınmak ve bunu daha çok eski kelimeleri, terkipleri yoğun bir şekilde kullanarak yapmak da doğru değildi. Giderek bu ideolojik ayrışmanın dil alanında tuhaf bir fotoğrafı oluştu. Bu süreçte, ‘İslamî duyarlılığı yüksek’ kimi yazarlar da, solcu ya da Kemalist yazarlar gibi/kadar değilse de, ‘dilde arılaşma’ eğilimine yakın bir tutum sergilediler. Bu yazarlar arasında, dilin kendi aslî mecrasında akan bir nehir olduğunu, yapay müdahalelerden kaçınması gerektiğini düşünenler de vardı. Kimi yazarlar ise, dildeki özellikle dinî terminolojideki köhnemeyi gidermek veya ideolojik duvarı aşarak, iletilerini farklı kesimlere de iletebilmek niyetiyle bunu seçtiler. Öykü ile hikâye kelimesinin anlam dünyasına bakarken bu durumu göz ardı etmemek gerekir.

Hikâye, daha çok, söz ettiğimiz üzere, geleneksel anlatılarımız için kullanılabilecek, kullanılması gereken bir kelime. Fakat aynı zamanda, hikâye ile öykü kelimeleri, ‘kısa öykü-uzun öykü veya hikâye’ biçiminde bir ayrımı ima ediyorlar. Novellaya da hikâye diyoruz, kısa hikâyeye, yani öyküye de hikâye diyoruz. Mesnevilere, geleneksel manzum veya mensur hikâyeler için de bu kelimeyi kullanıyoruz. Leyla ile Mecnun, Kerem ile Aslı, Mem ile Zin gibi geleneksel aşk hikâyeleri için hikâye kelimesini kullanıyoruz. Tanzimat ve sonrasında, ‘story’ karşılığı, yani modern öykü için de hikâye kelimesini uzunca bir süre kullandık. Hikâye, tahkiye etmek, yani bir temanın, bir olgunun, bir durumun veya olayın izini sürmek anlamına da geliyor. Öykü ise, öykünmek türevindeki anlamına daha çok yakın. Sanırım bir dönem, uzun öykü için hikâye, kısa öykü

için öykü tabirini kullandık. Ve bugün hâlâ bu sürüyor. Story ile short story arasındaki ayırımda olduğu gibi. Bir de çok kısa hikâye var ki, ona bugün daha çok kerek öykü diyoruz.

Özetle, yk, daha modern bir anlatı biçimini, bir ykleme dilini ima ediyor, hikâye, daha geleneksel olanı. yk, daha kısa, daha oylumsuz anlatılar için kullanılıyor, hikâye, daha oylumlu, kişiler kadrosu daha zengin, daha uzun anlatılar için. Benim kişisel tercihim daha çok öyküden yana. Yani hikâye karşılığı, bugün öykü kelimesini tercih ederim. Zaten yaygın olarak da kullanılan yk.

RECEP SEYHAN

ÖYKÜ-HİKÂYE FARKI ÜZERİNE

Bu konu aslında 90'lı yıllarda da tartışıldı; fakat görünen o ki henüz yeterli olmamış tartışmalar ki hâlâ hikâye ile öykü eş anlamlı kelimeler olarak algılanagelmektedir. Bir görüşe göre Türkçede eş anlamlı kelime yoktur. Söz gelişi 'siyah', 'kara'nın eş anlamlısı değildir. Birini diğerinin yerine kullanamayız; "siyah sevda" diyemeyiz çünkü. Birini diğerinin yerine kullandığımızı sandığımız yerlerde de mutlaka maksadımızın gözettiği maslahat bakımından arada ince bir ayırım vardır. "Bu öykünün içinde bir hikâye yok" örneğindeki gibi.

Hikâye anlatmak bizim genlerimize işlemiştir. Anadolu'da her köyde hikâyeler anlatan veya mini bir olayı veya durumu anlatırken bile ağzından bal damlayan adamlar/kadınlar vardır. Hikâye geleneğimizin damarları olan bu anlatıcılar iyi ki de varlar. Tahkiye geleneğimizin günümüzdeki devamı olan bu insanları hesaba katmadan modern hikâye türüne ve onun anlatıcılarına geçemeyiz. Her iki anlatıcı da anlatılanı ilgi çekici kılmaya çalışır. Geçmiş dönemlerin insanlarına ilginç gelen şeyler, günümüz insanlarına ilginç gelmeyebilir. Bu nedenle bu "ilgi çekicilik" de her dönemin ilgi alanlarına göre farklılık arz eder.

Hikâye, içinde Doğu'nun anlatım geleneğine tekabül eden bir tahkiye ürünüdür ve geleneksel olanla daha iç içedir. Hikâye günlük hayattaki kullanımında öykü yerine ve onunla eş anlamlı kullanılsa da gerçekte öykü ile hikâye arasında nüans dediğimiz ince bir çizgi vardır. Bizde hikâye anlatıcıları olayları tahkiye ederken işin içine yer yer masallardan ödünç alınan hayaller ve kurmaca unsurlar (yüzükte görülen hayal, Anka Kuşu, iksirli maddeler vb) katmışlardır. Anlatıcılar değiştikçe kurmaca unsurunun boyutları da az çok değişikliğe uğramıştır. İyi ki de böyle olmuştur; bu anlatıları hikâye yapan belki de bu anlatıcıların hikâyeye kattıkları bu kurmaca çeşnisidir. Öte yanda hikâye anlatıcısı, naklettiği olayı veya hikâyeyi anlatırken birikimini ve anlatım hünerini sürekli diri tutmak istemiştir. Anlatılanların kurmaca bir inşa ürünü hâline gelişinde etkili olan ikinci önemli unsur budur. Bu da hikâye anlatıcıları arasında bir tür rekabet oluşturmuş ve anlatımın en gelişmiş olanına ulaşmak gibi hikâye adına yararlı sonuçlar üretmiştir.

Geleneksel hikâyemizdeki nakilde gereksiz ayrıntılara rastlayabiliriz; bu hikâyelerimizde bazı metaforlar bulunsa da genel anlamda imge çok zayıftır veya yoktur. Anlatıcı ayağına dolaşabilecek bu riski; olayları ballandırarak anlatması, kurmaca unsurlara başvurma, anlatımda sürükleyiciliği öne çıkar-

ması gibi yan unsurlarla aşar. Bundan sonrasında olayların içindeki kahramanın hikâyesiyle yüz yüze geliriz. Böylece okuduğumuz hikâye bizi sarar ve kendimizi kahramanın dünyasına girmiş buluruz.

Modern hikâyeye gelince durum ciddi olarak farklılaşır. Ayrıntı, modern hikâye için daima riskli bir alandır; anlatıcı ayrıntılara girse de orada fazla kalmaz, aradığını elde eder etmez oradan uzaklaşır. Aradığı ne olabilir? Aradığı, kullandığı enstrümanlarla “atmosfer yaratmak” dediğimiz şeydir ki bu da hikâyeye ortam kurmayı sağlayan malzemelerdir. Bunlar, eşyanın hikâyesinin dokusuna katkı sunan görüntüleridir genelde. Buradan bakıldığında, ders kitaplarındaki “Yaşanmış veya yaşanması mümkün olan hayat olaylarının gerçeğe uygun biçimde kısa anlatımı” şeklinde özetleyebileceğimiz hikâye tanımı tümüyle yanlıştır.

Öyleyse hikâye nedir? Hikâye, malzemesi kelimelerden oluşan bir atölyede, gerçeği yontarak ondan yeni bir gerçeklik elde etme sanatıdır. Başka ifadeyle hikâye, gerçeği anlatmak değil gerçeği yeniden inşa etmek; tasarlanmış yeni bir gerçek kurmaktır. Bu şu anlama da gelir: Hikâye gerçeği değil, gerçekten yola çıkılarak kurgulanmış tasarımları yani gerçekliği anlatır; kendi gerçeğinin evreninde dolaşarak orada yeni dünyalar kurar.

Öyküye gelince... Öykünün seçeresi Batı’dır. Öykü, Batı’daki “fiction”un karşılığıdır. Fiction, hayal ürünü olana ve kurmacaya tekabül eder ki bu, hikâyede de az çok böyledir. Denilebilir ki hikâyede de öyküde de “kurmaca ve inşa” unsuru ortaktır. Hikâyede farklı olarak anlatıcı, olay nakline daha yatkın bir yerde durmaktadır. Bu sebeple modern hikâyeye geçiş sürecinde hikâye nâkilin (nakledenin) ve naklin gölgesi altında yaşamıştır. Nakil ürünlerinde seri anlatım esastır; bu ürünlerde durağanlık ve atlamalar pek yoktur. Metin izleksel bir seyir izler. (Burada “izleksel” kelimesini “tematik” değil fragmanların birbirini periyodik bir dizileme içinde izlemesini kastettiğimizi belirtelim) geleneksel hikâyeye yaslanmış hikâyecilerimizde de aynı şey vardır; hikâye, anlatıcının ağzından bal damlarcasına bir sürerlik ve sürükleyicilik içinde akar. Bu hikâyeler genelde bir yerde biter veya anlatılanların sonuna geldiğini anlarız; oysa öykü başı ve sonu açık uçlu bir metindir.

Öyküde sürerlik anlatımda “yoğunluk” ile sağlanır. Buna, olayların desteğinde ve onların gücüyle değil; anlatıcının anlatım yeteneği kadar etkili bir anlatı sergilenmesiyle ulaşılabilir. Öyküde hayatın sıcaklığı, insanın eşya ile olan tatlı birlikteliği; başka ifadeyle eşyanın ruhu ve insanla kazandığı anlamlı duruşu önem arz eder. Burada ayrıntılara inilmiş gibi görünsün de gerçekte böyle değildir; ayrıntıdan çok ayrıttır burada sergilenen. (Ayrıntı ayrıntıdan farklı bir şeydir ve onu nüans veya imge ile ifade etmeye çalışacağız). Diyebiliriz ki öykü, şiir gibi imgelerle, hayallerle yazılır. Peki, öykünün imgeleri nelerdir? Öykünün imgeleri kendisiyle; anlatılmamış veya anlatılamamış olanlara da ulaştığımız ince ayrımlar, metaforlar, çağrışımlar ve hareket kabiliyeti oldukça

geniş olan kelime veya söz dizimleridir. Bir öyküde bunlar ne kadar yoğunsa o öykü o kadar etkili ve derinlikli olur.

Hikâyede olay örgüsü önemlidir ve ön plandadır. Öyküde ise anlatım merkezdedir, anlatılanlar bizi kurmaca bir dünyaya götürüyor ve hayallerin, imgelerin zengin dansıyla yüz yüze getiriyorsa orada öykü vardır. Öykü, başta mensur şiir olmak üzere deneme, anı, günlük gezi ve “yerinde yapılmış görsel gözlem analizleri” anlamındaki röportaj türlerinden yararlanabilir ancak bunların dışında kendine has zeminini kurar. Öykü, yazardan, kafa işçiliği bakımından hikâyeden daha fazla emek ister.

Öyleyse öykü nedir? Öykü (bize göre) imgelerle, hayallerle, çok çağrışımlı göndergelerle dokunmuş; insanın çevresiyle ve eşya ile ilişkilerinden kurmaca kesitler sunan sınırları belirsiz bir anlatı sanatıdır. Öykü, hayatın mecazlar ve imgelerle donatılmış kurmaca taklididir. Öykü zihinde bir tasarım olarak akmakta olan görüntülerin denetim altına alınarak bir disiplin içinde anlatımıdır. Öykü, göstergelerin yazı ile kaydını tutmaktır; başka ifadeyle öykü kayda geçirilmiş hayata ilişkin tasarımlardır. Tanımlar tek değildir ve uzar...

Hikâye ile öykü arasındaki diğer en önemli fark, tarafların “gerçek”le ilişkilerinde ortaya çıkar. **Hikâyede gerçek**, anlatının daha fazla içindedir. Hikâyenin “gerçek” olandan veya onun benzerlerinden kotarıldığını, oradan yontulduğunu; öykünün ise kendine mahsus üretilmiş bir gerçeği bulunduğunu söyleyebiliriz. Hikâye, “kişiler”in gerçekle ilişkisine daha fazla sadıktır. Bir öyküde bir kişinin altı çizildiyse, o öyküde o kişinin hikâyesi okuyucuya yansımalıdır. Buradan bakıldığında “öykünün içinde bir hikâye; hikâyenin içinde bir öykü bulunmalı mıdır?” sorusunu sorabiliriz ve sormalıyız da.

Bir hikâye veya öyküde dil ve üslûp gibi temel öğeler dışında yine de bir şeylerin eksikliği hissediliyorsa bunu şuna bağlayabiliriz: Öykü öyle kurgulanmıştır ki içinde bulunması kaçınılmaz olan hikâye orada yoktur; ya da hikâye öyle anlatılmıştır ki içinde bulunması zorunlu hâle gelen öykü uçmuştur. Sonuç itibarıyla diyebiliriz ki kimi hikâyelerin içinde bir öykü, kimi öykülerin de içinde bir hikâye bulunmadığından üretilen metin eksiktir, yavandır. Genelleştirilemez elbette; her öykü veya hikâye metni için böyle olmayabilir bu.

Öte yanda hikâyede “olay örgüsü” dediğimiz, olayın veya durumun hiyerarşik diziminde (siz buna yapısal dizin de diyebilirsiniz) kusursuzluk aranır. Öykü, bütün bu konularda daha serazattır, daha özgürdür Kurmacanın “gerçeği yeniden inşa” gücü öyküde daha belirgin durumdadır. Öykücü, hayatın gerçeğini değil, anlatıcının inşa ettiği **kurmaca gerçeklik** dediğimiz gerçeği sunar demiştik. Bu gerçek, hayatın gerçeğiyle her zaman çakışmayabilir; hatta ters bile düşebilir ona. Bu, romanda da böyledir. Son yıllarda öykü, daha da sıçrayarak gerçeğin karşısında (onunla alay edercesine) dans etmekte; gerçeğe nispetle kendisine neredeyse özerk bir alan açmaktadır.

DİNÇER EŞİTĞİN

DİL AKAR YATAĞINI BULUR, HİKÂYELER ÖYKÜLER ARASINDAN

Türk dili etrafında yaşanan bazı tartışmalar hakkında az da olsa malumat sahibi olanlar, özellikle XX. yüzyılda, dilde yapay ayırım ve zorlamaların sonuçlarını gözlemleme fırsatı yakaladılar. Son iki yüzyılda dil meselelerinin çeperde ya da merkezde durduğu birçok irili ufaklı tartışmanın seyrini izlemiş ya da izleme niyeti/merakı taşımış biri olarak, bir ucu dil anlayışına/kullanımına dayanan tercihler hakkında konuşurken ihtiyatlı olmanın daha sağlıklı bir yol olduğunu düşünenlerdenim. Öteden beri *hikâye* ve *öykü* kelimelerini kullanırken, bu iki kelime arasında çektiğim sınır çizgileriyle oluşan ayrımları ve kendi tercihlerimi temellendirmem/dillendirmem gerektiğinde, ihtiyatı elden bırakmadan, belirli bir temkin payı içinden konuşmaya özen gösteririm. Çünkü ben ne dersem diyeyim ya da ne kadar sağlam gerekçeler bulursam bulayım, dilin kendi iç düzeni ve hayatın olağan koşulları bazı kelimeleri, ne kadar doğru olurlarsa olsunlar dışarıda bırakabiliyor. Tam tersi de elbette söz konusu: Bazen de bir kelime yanlış bir yolla dile girse bile, eskilerin deyimiyle galat-ı meşhur olarak, kendi yerini sağlamlaştırıp dilde tutunabiliyor. Bu yüzden hikâye ve öykü ile ilgili her iki soruyu da bu dikkatle, yani dilin iç düzeni ve hayatın olağan koşullarıyla oluşan dilin kendi mecrasında/yatağında bu meselelerin bir gün kendiliğinden hallolacağına duyduğum inancımı bir kez daha yineleyerek/yenileyerek, cevaplamaya çalışacağım.

Herhangi bir ideolojik ya da hissî kaygı taşımaksızın *öykü* ve *hikâye* kelimelerinin her ikisini de aynı derecede sevdiğimi ve her ikisini de yine aynı şekilde kullanmaktan çekinmediğimi söylemeliyim öncelikle. Her iki kelime/kavram arasında nasıl bir ayırım yaptığımı göstermek için örnek bir cümle ile durumu izah edersem, kendimi de okuyucuyu da yormadan, meseleyi daha kısa yoldan açıklamış olacağım:

“Roman ve *hikâye* gibi kurmaca anlatılarda *öykü*yü dile getiren bir anlatıcı vardır.”

Kurduğum yukarıdaki cümle, hangi kelimeyi edebî türün adı (*hikâye*), hangi kelimeyi de o edebî türün içindeki bir yapıtaşının adı (*öykü*) olarak kullandığımı açıkça gösteriyor. Çok fazla ayrıntıya girip bu soruşturmanın sınırlarını zorlamak istemem ama kendi kullanım tercihim kısaca şöyle özetleyebilirim: *Öykü* kelimesini, bir hikâyenin ham malzemesi anlamında; *hikâye* kelimesini ise, bir ham malzeme olan öykünün bir anlatıcı tarafından çeşitli anlatı teknikleri kul-

lanılarak dilde (ve tabii ki bir metin olarak kâğıt üzerinde) görünür kılınmış son hâli anlamında kullanıyorum. Bunun tam tersini de kabul edebilirdim. Fakat o zaman öykü kelimesinin Türkçe kelime türetme imkânlarıyla yeni kavram alanlarını kuşatma fırsatını elimin tersiyle itmek zorunda kalırdım. Oysa bir dönem, hatta kısmen şu anda bile, anlatıbilim çalışmalarında hikâye kelimesinden başka bir dilin kurallarıyla türetilerek kullanılan terimler (“tahkiye, tahkiye etme, tahkiyeli” gibi) yerine, öykü kelimesinden kendi ana dilimin kurallarıyla türetilen, “öykülü, öyküsüz, öyküleme, öyküleyici, öyküleştirme” vb gibi kelimeleri terim olarak tercih etmek bana daha mantıklı geliyor.

Öykü ve hikâye kelimeleri/kavramları arasında edebî tür bağlamında herhangi bir ayırım yapmıyorum. Bir oturuşta okunabilen, romanla karşılaştırıldığında boyut, niyet, içerik ve başka birçok açıdan farklılık arz eden kısa kurmaca anlatıları *hikâye*, o hikâyelerde dile getirilen olaya dayalı unsurları da *öykü* kelimesiyle ifade ediyorum. Her iki kelimeyi birbirinin yerine, aralarında hiçbir ayırım gözetmeksizin, dildeki eşanlamlılık ilkesine uygun olarak kullanırsam bir süre sonra yazılarımda büyük bir karmaşa oluşacağını farkındayım. Bu yüzden her iki kelimeyi farklı terminolojik kasıtlarla kullandığımı söyleyebilirim. “Sait Faik’in hikâyelerindeki öykülerin genel özelliği” diye bir cümleye başlarsam, hikâye kelimesiyle Sait Faik’in kısa anlatılarını, öykü kelimesiyle de Sait Faik’in hikâyelerindeki olaya dayalı unsurları kastediyorum demektir. Hikâye gibi daha eski ve yerleşik bir edebî tür adı varken, yeni türetilen kelimeyi (öykü kelimesini), o edebî tür içindeki bir başka ayrıntıyı, unsuru adlandırmak için kullanmayı tercih ediyorum. (Burada bir parantez açarak –soruda böyle niyet edilmemiş olsa da– *yazın* ve *edebiyat* kelimesi için de tercihim ifade etmek isterim. Yazın kelimesinin, yerleşik olan edebiyat kelimesini kovmak yerine, ‘bir alanda, bir bilim dalında oluşturulmuş bilgi/metin birikimi’ anlamına gelen *literatür* kelimesi için kullanılmasından yanayım. Tıp literatürü yerine tıp yazını örneğinde olduğu gibi. Dil bahsinde şunu savunur gibi görünüyorum açıkçası: Yeni bir kelime bulduğumuzda ya da türettiğimizde bu kelimeyi hemen bir başka kelimeyi kovmak için değil, oluşan ya da varolan bir başka anlam ayrımını ifade etmek için kullanmak bana daha sağlıklı bir yöntem gibi geliyor. Elbette eskiyen bir kelimeyi de atmaktan çekinmemek lazım ama edebiyat kelimesinin eskidiğini düşünmüyorum, aynı şekilde hikâyenin de...)

Son yıllarda bu iki kelime arasındaki başka bir anlam ayrımının da gidecek yoğun bir şekilde kullanıma girdiğinden elbette haberdarım. Ama yine de ben edebî bir tür ismi olarak ikili kullanım arasında kesin bir tercih yapılması gerektiğinden yanayım. Genelde anlatıbilim özelde de hikâye üzerine yazılan bazı yazılarda böyle bir tercihin yapılmadığını bazılarında da bir başka ayrıma gidilmeye çalışıldığını gözlemliyorum. Meselâ, Sait Faik’in ilk dönem metinlerini hikâye, son dönem metinlerini öykü olarak adlandıranlar olduğu gibi,

yine hemen hemen benzer bir gerekçeyle Sait Faik'in yazdıklarına öykü, Ömer Seyfettin'in yazdıklarına da hikâye diyenler var. Elbette bir gerekçelendirmesi var bu kullanımın ama ben yine de bu ayrımı biraz yapay ve zorlama bir ayrım olarak görüyorum. Tabii ki Ömer Seyfettin, Sait Faik ve günümüz yazarları birbirinden tamamen farklı hikâyeler yazıyor, ama hepsinin yazdığı da hikâyedir. Aprın Çor Tigin'den bugüne kadar yazılan Türk şiirinin hepsini *şiir* adıyla karşılıyorsak, bütün bu kısa anlatıları da hikâye kelimesiyle neden karşılamayalım? Fuzûlî'nin şiiriyle Erdem Bayazıt'ın şiiri, Yahya Kemal'in şiiriyle Mehmet Âkif'in şiiri, Ahmet Hâşim'in şiiriyle Necip Fazıl'ın şiiri, İlhan Berk'in şiiriyle bugün yazılan şiir arasında büyük bir fark var. Yapı, şekil, içerik, anlam, duyarlılık, zihniyet vs. değişse bile biz hep aynı kelimeyi kullanmışız, bazı belirleyici ve anlam ayırıcı kelimelerin (halk şiiri, divan şiiri vs.) yardımıyla. Aynı şekilde, öykü ve hikâye diye edebî türü ikiye ayırarak türün zenginliğinden taviz vermek, yoksullaştırmak yerine, Sait Faik ile Ömer Seyfettin'in metinlerinin birbirinden ayrılan yönlerine 'durum hikâyesi, olay hikâyesi' gibi kelimelerle dikkat çekebileceğimizi düşünüyorum.

Anlatıbilim alanındaki bazı çeviri hatalarının da hikâye terminolojisinde bir karmaşaya sebebiyet verdiğini, bu alanda titiz bir terim birliğine ulaşmadıkça söz konusu alandaki çalışmaların sıhhatli bir şekilde ilerlemesinin çok kolay olmayacağını bu soruşturma vesilesiyle sadece işaretleyerek geçmiş olayım. Zira aynı kelimeyle karşılanması gereken bir kelime birçok çeviride farklı kelimelerle karşılanınca, aslında aynı edebî türden bahsedildiği hâlde yeni bir edebî türden bahsedildiği algısı birden yaygınlaşabiliyor. Tabii ki bu daha çok hikâye ve öykü soruşturmasının değil de "kısa hikâye, kısa kısa hikâye, uzun hikâye, küçürek öykü, minimal öykü" gibi adlandırmaların tartışılacağı bir başka soruşturmanın konusu olabilir.

ANIT ÖYKÜLER

HANDAN ACAR YILDIZ

STEFAN ZWEIG'IN “SAHAF MENDEL” ÖYKÜSÜ ÜZERİNE

Zweig'in öykü ve romanlarına bakıldığında ana unsur da diyebileceğimiz önemli bir nokta dikkat çeker: *Bilincin işleme sisteminin*, “kurulum şekli” olması ve öykünün zeminine yayılması. Bu durum, “birdenbirelik”in estetize edilişiyile gerçekleştirilir. Zweig'in, Freud'dan etkilendiği çeşitli vesilelerle ifade edilmiştir. Freud'un Zweig üzerindeki etkisini, kahramanlara yönelik derin psikolojik tahlillerle sınırlamak adil değildir. Büyük yazarların tamamında derin psikolojik tahlillere rastlarız. Zweig'in özgün niteliği ise, *bilincin işleme sistemi*'ni formül/denklem şeklinde kullanmasıdır. Bir denklem-

de sayılar ve sonuç değişse de kural sabittir. *Bilincin işleme sistemi* (çözümleme yapma şeklinde değil, olgu şeklinde) denklem olarak Zweig’ın öykülerinde karşılık bulur. Kişinin şuuraltında birikenin *birdenbire* ortaya çıkışı gibi hem anlatıcının hem de onun hikâye ettiği kişinin hayatında tetikleyici, *birdenbire* meydana gelen bir olay yer alır. Onun öykülerinde bilincin işleyişi, çözümleme şekli değildir, *kurgulama şeklidir*. Merkezdeki olay; merak, sır, itiraf unsurlarıyla işlenir. İtiraf edici, çoğunlukla çok az tanıdığı, bazen ilk kez karşılaştığı kişiye konuşur. Çoğunlukla ünsiyet bağı olmayan iki insan arasında geçen diyalog, okuyucuyu hikâyenin içine çeker. Dinleyen şahıs, anlatıcıdır da aynı zamanda. Ancak dinleyici/anlatıcının, itirafta bulunan ya da bilgi/sır paylaşan kişiyle arasında ünsiyet olmaması onu yargıç konumundan uzaklaştırır. Bu durum, Zweig öykülerinde samimiyetin temelidir.

İç hesaplaşmanın ağırlığını koruduğu öykülerde olay ihmâl edilmez. Zweig öyküsünde “olay” önemlidir, merkezdedir. Psikolojik tahlil ne kadar kıymetli olursa olsun “hâdise/meydana geliş” küçümsenmez. “Neden” ve “niçin” soruları varlığını hissettirir. Gizlenmez, örtülmez. Hadise, sebep olarak da sonuç olarak da örtülmez ancak başlangıçta örtülüdür. Derindedir. Okuyucunun ulaşmak isteyeceği yeredir. Yazar, öykülerinin ilk sayfalarında okuyucunun eline kürek tutuşturmuştur. Zweig öyküsü okuyan hiç kimse eline kürek tutuşturulmasının önüne geçemez. Yazarın okuyucunun eline tutuşturduğu küreğin ismi “merak” ve “sır”dır. Merak ve sır olguları, derinlerdeki olaya ulaşmada, toprağı eşelemede okuyucunun elindeki kürektir.

Zweig’ın Günlükler’i okunduğunda, hayatında tiyatro izleme ve eleştirmeye geniş yer ayırdığı görülür. Onun eserlerinde dikkat çekici hususlardan biri, okuyucuyu tiyatrodaki izleyici koltuğuna benzer bir koltuğa oturtmaktan imtina etmesidir. Zweig’ın öykülerine başlama şeklinde bu hissedilir. Okuyucu, tiyatro izleyicisi değildir. Okuyucu, merak ve sır küreğiyle toprağı kazandır.

Yazarın öykü ve romanları “birdenbire” başlar. Bu “birdenbirelik”, melodramik/arabesk yazılarda rastladığımız “birdenbirelik”ten çok farklıdır. “Birdenbirelik” tektir. Art arda sıralı değildir. Bunu bir örnekle açıklamak mümkün. Herkesin dinleyici olarak bulunduğu ortamda, anlatıcının konuştuğu esnada bir su bardağı aniden devrilmiş ve içindeki su dökülmüş olsun. Orada bulunan hiç kimse buna kayıtsız kalamaz. Dönüp bakan, çok titizse sinirlenen, dalgınsa sıçrayan olabilir. Zweig’ın bütün eserlerinin ilk sayfalarına ustaca yerleştirdiği “birdenbirelik” bunun gibidir. Her şeyden önce inandırıcıdır. Sonra tektir. Tek olayın etrafında, onu takip eden ya da onunla ilintili, olağan hadiseler vardır. Birden fazla olay art arda “birdenbire” meydana gelmez. Olay tek ve merkezi (odak) seçilmiş olsa da öncesinde ve sonrasındaki olay zinciri irdelenir. İşte bu öykü başlangıç ve ilerleyiş tarzı insanoğlunun bilincinin işleyişine benzer. Bilinçaltı olgusu kurgulaşmıştır. İnsanoğlunun bilinçaltında birikenler bir-

denbire ortaya çıkar. Ancak birdenbire birikmez. Şaşırtıcı ama bir o kadar da inandırıcıdır bilinçaltı dediğimiz olgu. Bununla birlikte evveli ve sonrası, etki alanı vardır. Yazar bu durumu *Bir Yüreğin Ölümü* eserinin girişinde çok güzel izah etmektedir: “*Bir hastalık nasıl sinsice ortaya çıkarsa bir insanın kaderi de ancak her şey gözle görülür hâle geldiğinde ve olaylar başladığında kendini belli eder. Kader yüreğe dıştan dokunmadan çok önce beyinde ve kanda içten içe ilerler her zaman. Kişinin kendini tanımaya başlaması aslında kendini savunmaya başlamasıdır ve bu, çoğu zaman beyhude savunmadır.*”

Yukarıdaki ifade bir öykünün giriş cümlesidir. İfade ettiği gibi yazar kurgusunu Tanrı’nın kurgusuna benzetmektedir. Ama öyküler hep, teşbih edildiği gibi “bardağın devrilmesi”yle başlar. Sonra yavaş yavaş okuyucunun zihni bardağın devrilme nedenlerine çekilir. En kayıtsız insanın dahi ciddi bir ortamda oluşan sesle, birden devrilen bardağa başını çevirmesi gibi Zweig da en kayıtsız, dalgın okuyucuyu dahi ustaca kullandığı ve Yaratıcı’yı taklit ederek işlediği şuurlu hadisesiyle olayın kalbine çeker. Merak duygusunu tetikleyerek başlar anlatmaya. Öykülerde hep sır ve o sırrı dinleyen birilerinin olması da Freud’yendir aslında. Sır: İd, Sırrı Anlatan: Ego, Sırrı Dinleyen: Süperegö ile özdeşleştirilebilir. Öyküyü anlatanın ise sırrı anlatandan farklı olarak bazen ego bazen ise süperegö kılığına girmesi, Zweig’ı kendini gizleme konusunda en başarılı yazarlardan biri yapar. Onun öykülerinde dış ses ile iç ses kesin ve net çizgiyle birbirinden ayrılmaz.

Sahaf Mendel öyküsü, yazarın nevi şahsına münhasır özelliklerini taşımakla birlikte bunları incelikle ortaya koyduğu eserlerden biridir. Öykü, anlatıcının kendi hafızasını zorlamasıyla başlar. Birdenbire yağmura tutulan kahraman, planlamadığı hâlde bir kahveye girer. İçeri girmek için tesadüfen seçtiği kahveye daha önce geldiğini fark eder. Bazen ego bazense süperegönün diline evrilen anlatıcı, girdiği kahvede başını kaldırdığı bir noktadan gözlerini çekemez. İçine hatırlama isteği dolar. Öykünün bu noktası çok önemlidir. Çünkü öykü unutulmuş, ihmal edilmiş, hafızadan silinmiş, kimsesiz, yalnız kahramanı anlatacaktır. Yazar, bütün bu unutulmuşlukla ilintili sıfatlara sahip kahramanı anlatacağı öyküsünü, anlatıcının içine hatırlama tutkusu yerleştirerek başlatır. Eski bir ceket kadar bile yaşamı boyunca değer görmemiş kahramanın öyküsü ile öykünün girişindeki o güçlü hatırlama tutkusu birbirinin tam zıddıdır. Hatırlama isteği, anlatıcıyı o kadar sarmalar ki, biz anlatıcının hatırlamak istediğini hatırlamadan o masadan kalkmayacağına inanırız. Onunla birlikte zihnimizi zorlarız. Ne anlatacağına dair beklenti içine gireriz. Zweig, birikmesi yavaş, ortaya çıkması hızlı “birdenbirelik”ten sonra, onun öykülerinde hep gördüğümüz merak duygusunu da uyandırmış olur.

Anlatıcının hikâye kahramanını hatırlamaya çalıştığı ânı betimleme şekli, hatırlanmak istenenin hikâyesine dair en büyük ipucudur. Hatırlamayı *ağrıyla*

özdeşleştirir. Hatırlamamak, diş ağrısı gibi zonklayıcı bir ağrıya benzetilir: “*Birdenbire düşlerim çok garip bir şekilde dağıldı. Ansızın başa bela olup da, sağ yanakta mı yoksa sol yanakta mı olduğu anlaşılamayan şiddetli bir diş ağrısı gibi belirsiz bir üzüntü kapladı içimi. Açıklanması olanaksız bir duygu içindeydim; niçin olduğunu anlayamadan, bu kahvenin bana yabancı bir yer olmadığının farkına varmıştım.*”

Bazen yazarın kast etmediği anlamı esere yüklemenin, başka bir ifadeyle yapıtın okuyucudaki karşılığının zamana göre genişletilmesinin sakıncası yoktur. Bilinç öncesinden, bilinçaltına ulaşacak kadar derine gizlenmemiş bir bilgiyi ortaya çıkarırken Zweig’ın sağ ya da sol yanakta olduğuna karar vermediği ağrı, insan zihninin sağ ve sol yanı şeklinde de genişletilebilir. Öyküyü yazdığı çağ ve psikoloji biliminin geldiği nokta burası olmasa da Zweig’ın eserinin kendi kast ettiği anlamın dışına genişletilebilmesi, bugünkü bir varsayıma dayandırılabilmesi, her ne kadar okuyucunun kişisel yorumu da olsa eserin büyüklüğüne gölge düşürmeyecektir. Burada sağ mı yoksa sol mu yanakta olduğu anlaşılamayan diş ağrısı, sağ mı yoksa sol beyni mi daha çok dürttüğü bilinmeyen bilinç öncesi bilgiyle özdeşleştirilebilir. Ağrı huzursuzluğuyla hafızasını yoklayan bu hatıra anlatıcıyı, mantığıyla (sol yanaktaki ağrı/sol beyindeki huzursuzluk), adalet duygusuyla ters düştüğü için mi yoksa duygusal olarak (sağ yanaktaki ağrı/sağ beyindeki huzursuzluk) sarstığı için mi ortaya çıkmaya çalışmaktadır? Bir bilgiyi bilinç öncesinden bilince taşıma gayreti, zonklatıcı bir ağrı kadar anlatıcıyı zorlamaktadır. Hatırlama isteği, anıya ulaşma arzusu, bilinç öncesinde kalanı belleğe çekebilme sancısı ve çabası; hatırlanmak isteninin, özünde değerli olduğu hâlde hak ettiği değere kavuşamamış bir olay ya da kişi olduğuna işaret eder. Hatırlanmayı hak ettiği hâlde unutulana dair ipucunu, anlatıcının kendi belleğine ulaşmada yaşadığı sıkıntıda buluruz. Anlatıcı öfkelelir, hırçınlaşır ve *birdenbire* hatırlar. Hatta bir daha unutmamak üzere hatırlar. Belleğe itilen, işte bu andan itibaren değer kazanmaya başlar.

Hiç unutmayanın unutuluşu

Zweig, bilincin işleme sistemini, matematiksel bir denklem olarak kurguda kullanır. Burada bilince çekilen, değerli olduğu hâlde hak ettiği değeri bulamamış kahramandır. Kahramana ve olaya ilişkin merakın tetiklendiği öyküde olay yavaş yavaş anlatıcının hafızasıyla birlikte netleşmektedir. Hiç unutmayanın unutuluşunun hazin öyküsü başlar. Anlatıcı, gözlerini diktığı noktanın, şimdi oyun oynanan mekânın geçmişte değerli bir sahafın kendi dünyasını kurduğu yer olduğunu hatırlar. Oyun oynamak kadar boş ve değersiz bir iş için kullanılan mekân, geçmişte bir sahafın kendi dünyasını yaşattığı yerdir. Mekândaki bu değişim ve hatırlayıştan sonra, mekânı netleştirdikten sonra zamanda geriye giden anlatıcı, en sonunda öykünün kahramanına ve o kahramanın üstün mezi-

yeterine dikkati çeker. Hafıza ve hatırlamaya yönelik gelgitlerin mükemmel şekilde kurgulandığı bir öyküdür Sahaf Mendel. Hatırlama sancısıyla, bellek zorlamayla başlayan bu öykünün başkarakteri ise hafızasıyla ünlü bir sahaftır. Hatta dâhidir. Ona herhangi bir konuda fikir danışanlara anında kaynak sıralaması yapacak kadar muhteşem bir zihne sahiptir Sahaf Mendel. Anlatıcı, başkarakterin niteliklerini sıraladıktan sonra öykü, Canetti'nin Profesör Kien'inde gördüğümüz bir "körleşme"nin anlatımına doğru evrilir. Bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye din adamı olmak için gelen kahramanın İlah'ı bırakıp kitaplara tapıldığını ifade eden yazar, kitap tutkusunun Mendel'de dünyadaki her kurumdaki daha köklü ve kutsal olduğunu dile getirir. Ekmek ve süt dışında hiçbir şey yemeyen, elbiseleri kirden kaskatı kesilmiş bu kitap kurdunun hayatta tek değer verdiği şey bilgi ve kitaplardır. Hangi kitabın hangi kitapçıda kaç liraya satıldığından, içindeki bilgiye kadar ezberlemiştir. Kitaplara ve bilgiye tutkuyla bağlanan bu sahaf, gerçek yaşama karşı bir "körleşme" yaşamaktadır ve dış dünyayı anlamada yeni doğmuş bir bebek kadar tecrübesizdir. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkışını bile takip etmeyen bu adam gömülü olduğu dünyadan başını kaldırmamasının, yaşama karşı çocuksu tecrübesizliğinin bedelini çok ağır ve acı şekilde ödeyecektir.

Dünya yıkılsa umurunda olmayan yaşlı sahaf, bir gün abonelik ücretini ödediği derginin neden gelmediğine dair hesap soran bir kart atar. Bombaların havada uçtuğu, insanların öldüğü sırada, abone ücreti ödendiği hâlde düzgün gönderilmeyen bir dergiye ilişkin şikâyet postasının ancak casusluk amaçlı yollandığına inanılır. Rus uyruklu olduğu hâlde Avusturya'da otuz yıldır yaşayan, askerlik yapmamak için de resmi belgelerini tamamlamamış bu yaşlı sahaf, şaşılacak belleğin sahibi ihtiyar, bu sesli ansiklopedi, ayaklı katalog, bir takım "anlamlandırılmayan yazışmalar yapmak"tan suçlu bulunarak esir kampına gönderilir. Zweig, Mendel karakteri üzerinden müthiş bir "körleşme" öyküsünü bize aktarır. İki yıl kaldığı esir kampından başkalarının merhametiyle kurtulan Mendel, döndüğünde her şeyi kaybetmiştir. Kalacak yeri yiyecek ekmeği bulunmayan bu kitap haznedarı, önce itibarını, ardından da en değerli hazinesi olan belleğini kaybeder. Körün parmak uçlarıyla hayatı tanımlaması gibi, parmak uçlarına dokunan kitap sayfalarında hayatın anlamını arayan kahramana *gerçek*, kendini acımasızca, yıkımla ve ölümle hatırlatır. Gerçek, kendisini kabul konusunda direnen tüm insanlara yaptığı gibi Mendel'i de korkunç şekilde cezalandırır. Mendel, bir tarihte beyaz olduğu anlaşılan mendiliyle gözlük camlarını boşu boşuna silmektedir artık. Yazarın ifadesiyle, "elinde hatırlama denilen o eşsiz kuvvetin sihrinden başka hiçbir araç bulunmayan" sahaf, bu sihri de bir anda kaybedecektir.

Unutmayanın unutuluşunu, en sonunda ise unutuluşunu izlediğimiz bu öyküde yazar, eski kitapların haznedarı olan bir sahafi, rafların arasında kalmış, unu-

tulmuş, eski, değerli, tozlu bir kitap gibi ortaya çıkarır ve tozunu alır. Mendel’in eski kitapların tozunu alması gibi yazar da kahramanın hayatının üzerindeki tozları silkeler. Kitapları unutulmaktan kurtaran bu karakterin kendisinin de unutulma zalimliğine uğramasının önüne geçer. Dünyaya alışamamaktan, başka bir ifadeyle dünyayı alışkanlık hâline getirememekten hüküm giymiş kahramanın itibarı tekrar iade edilir öyküde. Anlatıcının, öykünün başından sonuna kadar bir kaygı taşıdığını hissederiz. Öykünün sonunda ise biraz olsun bu kaygı ve onun neden olduğu yük hafiflemiştir. Anlatıcının yükünü hafifletmiş, ağırlığından kurtulup derin bir nefes almış olması değildir bu öyküyü güzel kılan. Öyküyü etkin kılan, “körleşme” denilen hadisenin işleniş şeklidir.

NAFTALİN KOKULU KELİMELERE HİKÂYE

HÂLE SERT

Uzun hikâyesi artık bizim için yabancı dilde bir film, alt yazısı kesinlikle Türkçe,

Dinlemekten hoşlandığımız ama ne dediklerini anlamadığımız hoş sedalı kuşların sabah ötüşmeleri,

Eski bir medeniyetin hayata baktığı mercekler,

Belki, sadece şairlerin arasında dolaşmış gizemli kodlar,

Yazıldığı harflerle zihindeki çağrışım alanını İslam medeniyetiyle perçinleştirmiş görsel bir şölen,

Gazellerden, mesnevilerden, eski sözlüklerden bir zamanlar pek parlak değişleri bir cımbızla devşiren antikacının, elindeki mendille ovup durduğu objeler,

Nihâyetinde ölü bir dil Osmanlıca,

Bir kuşun “cık”ı diğer kuşlar için anlamlıyken bizim için bir ses'ten öte değil. Osmanlıca kelimelerin, tamlamaların [terkiplerin] ya da deyimlerin de günlük Türkçede âhenkli bir terennümden başka bir karşılığı yok. Bu kelimelerin anlamları ve çağrışımları da ölü.

Geçmişe öykünerek, ağlayarak, diz döverek bu dili canlandıramayacağımız açık.

Bu ölü kelimelerle ve ölü çağrışımlarıyla bir oyun oynasak nasıl olur?

Geçmişin öngörülü bilge kişileri 21. yüzyıl Türkiye için Osmanlıca bazı kelime ve tamlamaları bir sandığa koyup saklamışlar. Sandığın kapağına “Yâ Kebikec” yazdıkları gibi, naftalin keselerini de eksik etmemişler. Bu hayalî bir sandıkmış. Sandığın varlığını, bu kelimelerin tınısına, rengine, kokusuna çocukluğundan beri hayranlık duyan bir kıza, rüyâsında muştulamışlar. Kilidini de, ancak bu kelimelerin her birine bir hikâye yazarsa vereceklerini bildirmişler. Kız önce biraz ürkmüş: Her bir kelimeye bir hikâye, hem de ölü kelimelere. Nasıl yazarım, diye düşünmüş. Bu zorlu ve çetin bir yolculukmuş, lâkin iş aşk'a gelince her zor kolaylaşmış.

Aşk kilidini vermişler eline, kız her gece rüyâlarında açabildiği sandıktan ancak bir kelimeyi görebiliyormuş. Sabahında da bu kelimeye dâir ilginç bir hikâye uyduruyormuş. Okurları olmasa, bu oyun da tıpkı ölü kelimeler gibi yankısız kalırmış.

ÂFTÂB-SÜVÂR

آفتاب سوار

— Bütün malzemeleri hazırladın mı?

— Abi *at* tamam, *güneş gözlükleri* tamam, *Canon 650D* ve *tripod* tamam.

— Bana bak *at* diye, *Rocinante* gibi bir şey bulup getirmedi di mi?

— Olur mu hiç, sen merak etme, en kralından ayarladım.

— Çıkacağımız yolculuğun ve kotaracağımız görüntünün benim için hayat memat meselesi olduğunun farkındasıdır umarım. Ben paçayı kurtarırsam seni de gözeteceğimi biliyorsun di mi, sevgili Sancho'm?

— Abi lafı mı olur, yeter ki sen iste, Fizan'a bile gelirim senle. De sahi neydi senin babanın vasiyeti?

— Babam rahmetli, çok okumuş yazmış adamdı, dedem de öyleymiş. Babam, dedemin kendisine vasiyetini uyguladığı için hayatın tüm hazinelerine sahip olduğunu söylemişti. Bununla ilgili sorularımı üstü kapalı geçiştirirdi hep, zamanı gelince öğrenirsin derdi. Zaman geldi geçti, babam da Hakk'ın rahmetine kavuştu. Annem elinde küçük bir zarfla çıkagelmişti babam öldüğü gün, babanın sana vasiyeti, oku bakalım demişti. Zarfın içindeki kağıtta, “Âftâb-süvâr ol evladım, annene de ispat et! Böylece iki cihanda zengin olursun” yazılıydı. Senelerce bu şifreyi çözmeye çalıştım, gitmediğim hacı hoca kalmadı.

— Eee çözebildin mi? Neymiş anlamı?

— Çözdüm tabi, bunu sana hemencecik söylemek istemiyorum, uygulamalı olarak göstereceğim, böylece senin de kafanda daha iyi yer eder.

— Tamam dostum sen nasıl dersin. Ben hazırım, yarın sabah dört buçukta daha önce belirlediğimiz düzlükte buluşuyoruz.

Sabah saat 04:30.

— Günaydın.

— Daha gün aymadın, ama olsun yine de günaydın.

— Bak şimdi tripodu şuraya kuralım, ben kamerayı yerleştirip kadrağı ayarlayacağım, sana yapacak tek bir iş kalacak. Güneşin top gibi olduğunu gördüğümüz an, ben atın üstünde hızla geleceğim, tam güneşin önüne geldiğim de bir engelin üstünden atlıyormuş gibi süreceğim. Gözümde güneş gözlükleriyle kameraya bakacağım. İşte tam bu sırada basacaksın deklanşöre. Anladın mı?

— Anladım abi, günlerdir konuştuğumuz gibi, sen atını güneşin üzerinden sürüyormuş gibi.

— Aferin, hani moda ya şimdi, millet piramitleri sanki iki parmağının arasına almış gibi kameraya poz veriyor ya, ona benzer bir şey bizim de yapacağımız.

— Tamamdır.

Saat 05:20

— 10, 9, 8, 7, 6... biiirrr, gee-lîi-yoo-ruumm, çek hadi, çek...

— Çeeektim, öyle kal abi, kal öyle!!

Âftâb-süvâr: Sabahları erken kalkan, gün doğmadan uyanmak âdetinde bulunan kimse.

Âftâb: 1. Güneş. 2. Güneşin ışığı. 3. Güzel [kadın]. 4. Güzel yüz. 5. Şarap

Süvâr: 1. Ata binmiş, binici.

DÎDE-İ HAKK-BÎN

دیده حقبین

(Sene 2040)

— Buyurun, hoş geldiniz, size nasıl yardımcı olabilirim?

— Merhaba, ben bu lensleri buradan almıştım, fakat memnun kalmadım.

— Nedir sorun efendim?

— Geçen gün kız arkadaşım ile bir kafenin bahçesinde oturuyorduk. Her şeyi çok güzel görüyordum. Baharı, çiçek açmış ağaçları, yoldan gelip geçen şık giyimli insanları... Kız arkadaşımı da çok güzel görüyordum, gözlerinin elâsını ve parlaklığını, kızıl-kırmızı gür saçlarını, parlak ve düzgün dişlerini...

— Evet, dinliyorum.

— Sonra birden her şeyin rengini ve yapısını farklı görmeye başladım. Bahar havasıydı yine, fakat sokaklar tozlu, ne ağaçlar ne de insanlar o kadar canlı ve renkliydi. Sonra, bunlardan da geçtim, kız arkadaşım karşımda erimeye başladı.

O parlak gözleri sönükleşti, cildindeki pürüzler, burnunun yapısının tuhaflığı gözüme görünür oldu. Saçları, ah o gürbüz saçları da nereye gitmişti?

Artık neredeyse anne karnındakilerin görüşlerinin bile düzeltildiği bir çağda bunu bana yaşattınız ya, pes doğrusu!

— Anlıyorum, ürün kodunuzu alabilir miyim lütfen, hemen merkezden kontrol edeyim?

— EDG (En Doğru Görüş) 2040-0050286

10 dakika sonra

— Merkezle yazıştık efendim, sizin yaşadığınıza benzer sorunları, sözünü ettiğiniz tarihte ve saatlerde yaşayan başka müşterilerimiz de olmuş. Ana server'ımızda, sebebi belirlenemeyen bir etki yüzünden frekans kayması yaşanmış. Bunun için sizlerden özür diliyoruz. Ayrıca firmamızca, görüşünüzdeki kaymaya ve dünyayı algınızın psikolojiniz üzerindeki olumsuz etkisine karşılık tazminat ödemelerine yönelik çalışmalar yapılıyor. Firmamız önümüzdeki beş yıl boyunca dünyanın, insanların ve nesnelerin en doğru, en güzel ve en olması gerektiği gibi gösterileceğini siz müşterilerine garantiliyor.

Lenslerinizi kullanmaya güvenle devam edebilirsiniz.

Dîde-i Hakk-bîn: Doğruyu, doğruluğu gören göz.

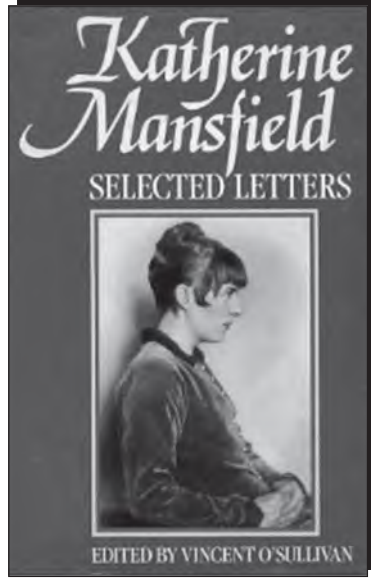
Dîde: Göz

Hakk: 1. Allah, Tanrı 2. Doğruluk ve insaf.

-bîn: gören, görücü.

MEKTUP

KATHERINE MANSFIELD

TÜRKÇESİ: CANSU DİKME

Doroth Brett'e

[Sapins Dağ Evi, Montana-sur-Sierre]
Limanda. Pazartesi. [12 Eylül 1921]

Brett,

Derin bir nefes al. Bir sürü şey yazacağım. İlk önce yaptığın resimden bahsedeyim. Bence öndeki küçük kız şaşırtıcı derecede iyi olmuş. Verdiği his insanın hoşuna gidiyor. Kızın özündeki “çocukluğu” yakalamış ve *resimde* onu yansıtmışsın. Demek istediğim her şey çok belirgin, yoğun, yalın ve aslına göre yapılmış. Ve de samimi. Bence bu küçük kızla büyük gurur duymalısın, je vous

serre la main pour elle [Onun adına senin elini sıkacağım]. Fotoğrafi sayfanın üst köşesine koydum böylece yazarken ona bakıyorum. Lütfen o küçük çocuğun çok iyi çizildiğini düşündüğümü aklından çıkarma!

Bu resmin bir kompozisyon olarak ortaya çıkmasının esasen büyük çocuk sayesinde olduğunu düşünmüyorum. Kız çocuğu bence çok büyük, (beyaz tenli oluşunun etkisini azaltmak istediğini fark etsem de) çok solgun ve hantal olmuş, çok fazla *yer kaplıyor*. Çocukların ikisi de farklı dünyalarda, bu yüzden gerçekten akraba olmaları mümkün değil. Başın resmedilişinde de bir eksiklik var. Sanki kızı ellerinle tutmamış, onu hissetmemişsin gibi. Resmi yaparken kıza dokunmamışsın. Resimde bunu görüyorsun. Bir de kızın büyüklüğü insanı rahatsız ediyor. Resim, kızın bulunduğu köşeye doğru kayıyor. Erkek çocuk çok başarılı bir çizim olmuş. Fakat onda da, duyguların - çocuğun mizacına dair hissettiklerin - kendi dinginliğiyle çatışmış gibi geldi bana. İnsanın telaşlandığı, elindeki bir işin başına oturduğu zaman ne hissettiğini, nasıl hissettiğini bilirsin. Her şey mükemmel olmalıdır. Hiçbir tuhaflık olmamalı, sarf edilen çaba görünmemelidir. İşin sırrı budur. Oldukça doğal görünmeli, üzerine çaba harcandığı belli olmamalıdır. Öyle hissediyorum ki karşı tarafın erkek çocuğunun hassaslığını anlamasını sağlamak için çok gayret ettin, biraz gerildin ve bu sebepten onu resmetmektense biraz daha ön plana çıkardın, onunla gösteriş yaptın. Ne demek istediğimi anlıyor musun?

Buraya bak, Brett. Bütün bunları söylediğim için bana kızma. Eğer ben senin arkadaşınısam benden gerçekleri duymayı beklemek senin hakkın. Bu günlerde, başka türlü elimden gelmez. Hayat çok kısa ama bir o kadar da önemli. Bu yüzden arkadaşım, seni kırdıysam beni affet. Üç tane kafayla - böyle bir grupla - başa çıkmak zor. İnsan hepsini birleşene kadar yavaşça yuvarlamak istiyor. Bir parça birbirlerine karışmak istiyorlar, özellikle de çocuksalar. Çocuklardan biri kendi çocuğusa onu yavaşça iteklemek istersin. Bu onların “farklılıklarına” zarar vermez ama resmi gören birine sanatçının çocukları 1, 2, 3 diye değil de ÜÇLÜ olarak gördüğü hissini verir.

Sanırım bundan sonra bana asla fotoğraf göndermeyeceksin. Vallahi çok üzülürüm göndermezsen. İyi şanslar! Başarılar diliyorum.

Cezanne’ın kitabını, Hanımefendi, polis gönderene ya da kitap için acil bir talep yapana kadar geri alamayacaksın. Etkileyici bir kitap, insanın bizim dağların tepesindeyken böyle bir kitaptan ne kadar zevk aldığını düşünemezsin. Bana karşı çok sıcak biri. Resim konusunda büsbütün cahil biriyim. Ben resme sadece bir yazar olarak bakabiliyorum fakat resim bana gerçek bir şeymiş gibi geliyor. Onun amaç edindiği şey de bu zaten. Adamlarından biri bana büyük bir şok yaşattı. Yeni yazdığım öyküdeki karakterlerimden birine - Jonathan Trout’a¹ - *çok benziyor*. Tıpatıp aynısı. Keşke onu kesip kitabıma koyabilsem. Yeni kitabımı bitirdim. Dün gece saat 10.30’da. “Tanrı’ya şükürler olsun” yazdıktan sonra kalemi elim-

den bıraktım. Keşke Tanrı'ya inanabilsem. Ona (1) dua etmeyi, ona (2) şükretmeyi canı gönülden istiyorum. Öykünün adı *Körfezde*. *Körfezde*, kitabın içindeki uzun bir öykünün adı ve "Prelüd"ün devamı niteliğinde. Yaklaşık 60 sayfa. Dün bütün gecemi bu kitapla geçirdim. Benim canım çocuklarım da burada oturup kart oynadılar.² Bir sürü farklı farklı yerler dolaştım - içerilere girdim, dışarılara çıktım. Umarım iyi olmuştur. Elimden geldiği kadarıyla artık; bütün kalbimi, ruhumu - her bir parçamı - kattım kitaba. Ah Tanrım, umarım kitaptan zevk alan birileri olur. Ölü birini tekrar hayata döndürmek çok tuhaf. Kitapta büyükannem var, elinde pembe örgüsü ile yaslanmış arkasına sandalyesinde oturuyor, amcam da çimlerin üzerinde geziniyor. Yazdıkça, "Siz ölmediniz, canlarım. Her şeyi hatırlıyorum. Önünüzde diz çöküyorum. Bütün ihtişamınız ve güzelliğinizle benim vasıtamla yeniden hayat bulabilin diye kendimi geri çekiyorum." hissi doğuyor içime. Ayrıca insan kendini *perilenmiş* hissediyor. Ve sonra her şeyin vardıgı yer - huzur. Benim kadar "senin" de buna aşına olmanı sağlamaya çalıştım. Kadife çiçeğini biliyor musun? Kayalıklardaki gölcükleri? Çamaşırhane penceresinin pervazındaki fare kapanını peki? Bir de insan çok derinlere gitmeye çalışıyor - hepimizin içindeki gizli benle konuşmak - onu kabullenmek için. Bu konuda daha fazla bir şey söylememeliyim.

İskoçya'dan ayrıldığına sevindim. İnsanın, tadını kaçıran insanlarla birlikte olması çok kötü. Bir kelebek kanadı gibi titreyen ve birbirine yapışan kanatlarının kocaman açıldığını ve kendi odanın kokusunu içine çekmek için neşeyle çırtıldığını seziyorum. Evinden ne zaman ayrılacaksın? Bence yalnız kalmak güzel bir şey değil. İnsan istiyorsun yanında, bunun bir sürü sebebi var, gece pansiyonerin verdiği emniyet duygusu bile bir sebep. Bu çok ciddi bir şey! Mesele mümkün olduğunca az "derdi" olan bir eve sahip olmaya çalışmak. Bunu nasıl becerirsin ki? Ve tabii ki mümkün olduğunca sık yer değiştirmek. Yalnız ev idare etmek sence de çok zor değil mi? Ben o işi tamamen bırakmak zorunda kaldım. Eğer bir kadın çalışıyorsa evi çekip çevirmek için bir erkeğinkinden daha fazla zamanı yoktur. Yemek pişiremez, tamir yapamaz; bak çiçekler var şurada, her şey yerli yerinde ve yolunda gidiyor. Murry ve ben denedik ama ne o ne de ben beceremedik. Sonunda "Mountain"ı tuttuk profesyonel kahya kadın - evin "hanımı" - olarak, aslında bir hizmetçi olarak bu kelimeyi anlıyor. İşe yarıyor bu kelime. Ona ihtiyacımız olduğunu hissettiği zaman çok farklı biri oluyor. Özgür olmak, akşam yemeğinde ne olduğunu bilmemek ne büyük bir zevk! Ek olarak, aklımızda tutmamız gereken tek şey reçel yapmak. Murry ve ben elektrikli ocakta büyük bir tencerenin içinde reçelimizi kaynatırız. Geçenlerde kırmızı erik kaynattık, canımız da ayva çekti. Heyecanlı bir iş, özellikle "pişmişinden biraz" alıp çay tabağına koymak - en sonunda etrafta çay tabağı çemberi oluşuyor.

Hayır, biz uzun yıllar boyunca asla İngiltere'ye dönmemeliyiz. Bazen, gece yataktayken, tatil planı yapıyoruz da İngiltere'den başka her yer daha yakın

geliyor bize. Paramız olursa iki üç yıl içinde buraya bir bina yapacağız - baka-
cağımız, evin bakacağı, yeri çoktan seçtik. *Chalet Content* adıyla vaftiz edilmiş
bir yer. İkimiz de çok fena hayalperestiz, özellikle de geç vakitte uzanıp tavanı
seyrettiğimiz zaman. Hayal kurma işi benimle başlıyor. M. konuşmayacağını
söylüyor. Vakit çok geç. Sonra “Kesinlikle ikiden fazla kat olmayacak ve önü
açık büyük bir şöminesi olacak” dediğini duyuyorum. Uzun bir ara. K: “Ya arı-
lar?” J. M. M.: “Tabii ki arılar olacak, ayrıca ben bir tane keçi istiyorum.” Ve en
sonunda kurt gibi acıkıyoruz, ben ispirto ocağında ikimize süt ısıtırken J. M. M.
iki küçük dilim kek almaya gidiyor.

Wingley’i biliyor musun? Mountain getirdi. Bütün bu manzarayı ışık
hızıyla gezdikten sonra kocaman gözlerini çıkarttı ve o meşhur miyavlamasını
duyana kadar saatler geçti. Artık tamamen yerleşti, her akşam bizimle birlikte
Şekspir okuyor. Kedi Şekspir’in nasıl bir şey olduğunu merak ediyorum. Ondan
anılarını kısa ve öz bir biçimde kaleme almasını bekliyoruz. Hatıralarının da
farelerin tenlerinde olması gerek.

Hoşça kal sevgili Brett. Geçen haftaki yoğun çalışmalarımın sonra bugün
tatil yapayım. Dün 9 saat boyunca aralıksız yazdım. Fakat seninle konuşmak
büyük bir zevkti. Kot’a sevgilerimi göndermek isterim, tabii eğer düşmanım
değilse. Kendine dikkat et. Bir de iyi bak. Sağlıklı yiyecekler ye. Ama insan bir
başkasına mutlu OL diyemez. Sadece bunu dileyebilir.

Hoşça kal, sevgili küçük ressam

Tig.

Bu mektubun sonunda kim çıkagelmiş olabilir sence? İki genç H. G. Wells
ile birlikte Bayan H. G. Wells.³ Çok hoş çocuklar. Neşe doluyuz.

¹ Jonathan Trout. “Körfezde”ki, teyzesi Agnes’in kocası Val Waters’tan esinlenilerek yaratılan hayal
kırıklığına uğramış romantik dayı. KM’nin aklındaki büyük ihtimalle, Cezanne’nin *Kart Oynayanlar*’ındaki
(1892) iki adamdan sağda olanıydı. Öykü, Ocak 1922’de *Mercury London*’da yayımlandı.

² ... *kart oynadılar*. “Körfezde”nin dokuzuncu bölümündeki sahne.

³ Wells. H. G. Wells ailesi KM’nin kuzeni Elizabeth’te kalıyordu.

ÖYKÜCÜNÜN GÜNDEMİ

Öyküye olan ilginin gün geçtikçe arttığını düşünüyorum. Son zamanlarda bu türdeki kitap ve dergilerin hem nitelik hem de nicelik olarak artıyor oluşu bunun bir göstergesi olsa gerek.

ESRA ÖZDEMİR DEMİRCİ

— *Neler okuyorsunuz, gündeminizde hangi kitaplar var?*

— Şu günlerde Mustafa Kutlu’nun “Vitrinde Olmak” kitabı ile Nurdan Beşergil’in “İyi Geceler Öpücüğü”nü okumaktayım. Doğrusunu söylemek gerekirse güncel edebî ürünler ile okuma serüvenimin örtüştüğü söylenemez. Bu konuda keyfî davranıyorum.

— *Edebiyat ortamına baktığınızda nelere seviniyor, nelere kıızıyorsunuz?*

— Öyküye olan ilginin gün geçtikçe arttığını düşünüyorum. Son zamanlarda bu türdeki kitap ve dergilerin hem nitelik hem de nicelik olarak artıyor oluşu bunun bir göstergesi olsa gerek. Bu durum elbette beni sevindiriyor. Edebiyat ortamına baktığımda en çok ideolojik körlükten yakınabilirim. İsmet Özel’in dediği gibi: “İnsanlar hangi dünyaya kulak kesilmişse öbürüne sağır”

— *Sosyal medya ile aranız nasıl, oraya nasıl bakıyorsunuz?*

— Her ikisini de kullanıyorum. Kendi adıma memnun olmadığım bir durum söz konusu değil.

— *Neler yazıyorsunuz? Gündeminizde hangi yazılar var?*

— En son “Köşe” adlı bir öykü yazdım. Bu öykü, seçtiğim bir şarkı üzerine talep edilmiş bir öyküydü. Benim için değişik ve güzel bir deneyim oldu. Rutin öykü çalışmalarım ise devam ediyor.

— *Dosyalardan, kitap tasarılarınızdan söz eder misiniz, yakında, uzun vadede?*

— “Kıyı” adlı kitabım henüz yayımlandığı için yakın zamanda ikinci bir kitap yok. Uzun vadede ise elbette yeni kitap tasarıları olabilir. Bu noktada kaderin tasarıları yolunu çizecektir.

YAKIN PLAN

HER ŞEY ÇOK GÜZEL VE YEKREK ÜZERİNE MİHRİBAN İNAN KARATEPE İLE SÖYLEŞİ

KONUŞAN: HATİCE EBRAR AKBULUT

— *Öykünün sizdeki karşılığı nedir? Neden öykü?*

— Yazmaya mektupla başlayıp, günlükle devam ettiğimi, öyküye de üniversite yıllarımda ‘deneyerek’ başladığımı çeşitli vesilelerle söylemişimdir. Sırtıma giydiğim bir ceketti, denedim, iyi durdu. Öykü içinde görünmeyi, öyküyle görmeyi sevdim. Gün gelir ayrılırız da... Problem değil. Türleri kutsamıyorum. Değerli olan yazmanın kendisidir.

— *Öykünüzü belirleyen çizgiler nelerdir? İlk öykü kitabınızdan bu yana öykücülüğünüzün serüveninden söz eder misiniz?*

— Yaklaşık yirmi yıldır yazıyorum, yazmaya başladığım günden bugüne ‘köprünün altından çok sular geçti.’ Öykümüzü belirleyen çizgiler de buna göre şekil aldı. Örneğin en başta ‘ne anlattığımız değil nasıl anlattığımız önemlidir’ anlayışında idim fakat zamanla ‘ne anlattığımız hatta niçin anlattığımız da nasıl anlattığımız kadar önemlidir’, diye düşünmeye başladım. Çünkü nasıl anlattığımız anlatma sebebini de içkin olmalıydı. Yani ki insanız son nefesimizi verinceye, dilimiz dönünceye kadar bu konuya kafa yormaya devam edeceğiz. Yine de bir yazarın yazma serüveni, kendisinin değil edebiyat eleştirmenlerinin söz söyleme alanıdır, bizler yazar olarak eser vermeye devam etsek daha iyi ederiz.

— *Sanatçı/yazar hangi alanla meşgul olursa olsun diğer sanatlarla da bağ kuruyor ya da kurmak zorunda kalıyor. Bu kuşkusuz sanatçının kendi sanatını da besliyor. Mihriban İnan Karatepe’nin öykücülüğünü besleyen diğer sanat alanları nelerdir?*

— Gençliğimde resimle bir parça ilgilenmişliğim varsa da hiçbir sanat dalıyla yakinen ilgili değilim. Birçok yazar gibi kaliteli sinema yapıtlarını izlemeye çalışırım. Sadece iyi bir okur olduğumla gururlanabilirim, o kadar. Sanatın bütün dalları öncelikle hayattan beslenmeli.

— *Bir esere isim vermek zordur, tıpkı bir bebeğe verilecek olan isim gibi. O ismi seçme şansı bebeğe bırakılsa, belki başka bir ismi tercih edecek. Eser de öyledir. Dile gelemez, konuşamaz, tercih edemez. Ama onun vazedicisi tarafından bir isimle okurlarının karşısına çıkarılması gerekir. Yeni kitabınıza “Her şey Çok Güzel” ismini vermeniz sebebi nedir?*

— Kitapta ilk sırada yer alan öykünün ismidir bu. Kastımızın ne olduğunun anlaşılması için kitabın okunması gerekiyor. Çünkü bu isim aynı zamanda bütün öyküleri kapsıyor. Bu arada kitabımızın ismi ‘Herşey...’ olarak bitişik yazıldı. Bunu ben istedim. Yeri gelmişken imla kılavuzu zengini Türkçemize kalıplaşmış bir sözün bitişik yazılması gerektiğini de önermiş olmak istedim.

— *Genel olarak öykülerinizde sinematografik ve fotografik anlatımlar var. Bir öykücü gözüyle sinema ve fotoğraf sizin için ne ifade ediyor. Sinemanın, fotoğrafın, görselin öykü türünü beslediğini ve öykü dilini etkilediğini düşünüyor musunuz?*

— Anlatımın sinematografik olmasıyla metin içinde görsel kullanımını birbirinden ayırarak söze başlayayım öncelikle... Öykü türü kurgulu yapısı ve biçimsel imkânları itibariyle zaten plastik sanatlar içinde yer alması gereken bir türdür. Öykü, sinema sanatında olduğu gibi fragmanların belli bir amaç doğrultusunda birleştirildiği, okurun zihninde uyanan ardışık imgelerin yapbozun parçaları gibi birleşerek tek bir resim meydana gelmesinin sağlandığı bir gösteri sanatıdır. Birbiriyle ilgisiz gibi duran bu parçalar kurgu sayesinde beklenmedik bir espri, imaj, durum, duygu vs. meydana getirerek söylenmeyeni söyler, gösterilmeyeni gösterir. Dilin imgesel kullanımın yanı sıra dizilimi de bir resim meydana geti-

rebilir. Bazı harfler bağıırır örneğin; bold ve büyüktür, bazıları derinden konuşur; italiktir. Bazılarının arası haddinden fazla açılmıştır, yorgun ve uykusuz... Kiminde ek ve köklerin alışılmış düzeni yerle bir edilmiştir, kasırğa vurmuş gibi... Kimi sözcükler yağmur tanesi gibi yağar, kimi sözcükler öbek öbek çiçektir v.s. İlk bakışta daha okumaya geçmeden okura bir şeyler söylemenin en kestirme yoludur ya da okura 'oku beni' çağrısıdır her biri, okuru içine almaz, metne ortak etmez vs.

Bir de metin içinde görsel kullanımı vardır. İki şekilde olur; ya metnin olmazsa olmaz bir parçasıdır, resim sanatındaki kolaj tekniği gibidir. Görseli çıkardığınızda öykü eksilir hatta öykü o görsel üzerine bina edildiği için tümüyle çöker. Kübistler bu yolla sıradan

parçaları sanat eserine monte ederek esasen sanatın çok da paha biçilmez bir şey olmadığını ortaya koymak istemişlerdir. Bu bağlamda edebi eserlerde görsel kullanımı yeni bir şey değildir. Bir de anlatıma paralel olarak gözü dindirmek, ya da öyküye bir hazırlık türünden çeşitli görseller kullanılabilir. Herşey Çok Güzel'de yer alan görseller bu gruba girer. Zaten her biri kitaplaşmadan önce yalın halde dergilerde yayımlanmıştı.

Fotoğraf çekmeyi bilmeyenlerimizin bile akıllı telefonlar sayesinde her anı fotoğraflayıp durmasına, sosyal medya aracılığıyla bu fotoğrafları durmadan paylaşılmasına bakılırsa artık bu çağın insanı zamanı ve mekanı görseller aracılığıyla algılıyor ve görünmeyi seviyor diyebiliriz. Öykü sanatının da bundan etkilenmemesi düşünülemez.

— *Modern zamanlarda yaşayan insanların yalnızlıkları, sıkıntıları, bunalmaları, hastalıkları, endişeleri... Hemen her yazar/öykücü için eserin konusu olabiliyor. Kimi yazarlar duygusal bir yaklaşımla, okuru ağlatmak istercesine yazıyor anlattıklarını. Kimileri de okuru duygu seline boğmadan ama duygularına da dokunarak anlatıyor. Karatepe'nin öykülerinde de modern zaman insanını görüyoruz. Okuru duygu seline boğmadan anlatıyor Karatepe. Gerçekleri çıplak ama bir o kadar da örtük bir anlatımla sunuyor. Anlatımınızın bu şekilde olması bir tercih meselesi midir?*

— Elbette... Her daim başından geçenleri anlatma telaşında olan komşu kadın edasıyla ya da vakti bol kahvehane emeklisi gibi geçmiş günler nostaljisi genişliğinde konuşmak öyküyü ‘söze boğmak’ olur. Öykümüzde komşu kadın da olur, geçmiş günler de olur ancak bütün bunlar bir üst-dil kurularak anlatılmalıdır. Yoksa her konuşanın yanına bir kayıt cihazı koymamız sonra bunu deşifre etmemiz öykü için yeterli olurdu.

— *Öykülerinizin sonları açık değil. Okurun muhayyilesine bırakılmış. Öykülerinizde ‘merak unsuru’nu önemseydiğinizin göstergesi midir bu?*

— Hayır. Bazen işe sondan başlarım, sürpriz sonlu öykülerim azınlıktadır. Öykülerimde olayların nasıl sonuçlanacağı değil olay ve durumların nasıl anlatıldığı, anlatımın bağlantı noktaları, gelip dayandığı yer ve alttan alta anlatma sebebim parlasm isterim.

— *Öykünüze taşıdığınız konular sebebiyle Müslüman bir yazar portresi çiziyorsunuz. Yeni kitabınızdaki Dinsel Hayat, Bir Bulut Kümesi, İlişki Durumu, Taş öyküleri üzerinde de bu portre belirginleşmekte. Karatepe için meselesi olan, öyküleriyle mesaj vermek isteyen ‘sorumlu, Müslüman yazar’ diyebilir miyiz?*

— Mesaj vermek sözünü pek sevmiyorum. Örneğin mesaj vermek için namaz kılmayız, oruç tutmayız. Bunlar kendi iç-disiplinimiz ve Yaratıcıyla bağlantımız içindir. O yüzden ‘ne dediğimizi bilinceye kadar’(4:43) namaza yaklaşmamamız emredilir. Çünkü o zaman kişinin dediğiyle yaptığı birbirinden ayrılır. Tam bir bütünlük haliyle namaza durulur. Salat yani namaz, kıyam, rükû ve secdelerden oluşan ritüelinin yanı sıra bütün hayatı kuşatan bir eylem olması itibariyle Müslümanın bütün davranışlarını kapsar. Buna öykü yazmak da dahildir. Yazarken başka, yaşarken başka olmak ne dediğini bilmemek olur. Bu bir çeşit sarhoşluktur. Öykü yazarken de bu prensip hep aklımdadır.

— *Postmodern edebiyatın konuşulduğu, tartışıldığı şu günlerde, Karatepe, Müslüman bir yazarı postmodern edebiyatın neresinde görür ya da Müslüman yazar postmodern edebiyatın neresinde durmalıdır?*

— İnsan şeyleri isimlendirme yeteneğiyle donatılmış bir varlık olarak evrimini tamamladığına göre her duyduğumuz kavrama ‘balıklama atlama’ huyumuzu önce bir bırakmamız gerekiyor. Postmodernizm öncelikle büyük anlatıların öldüğünü, hayatın merkezini yitirdiğini söyler. Bir kaos ortamı yaratarak aslında korku ve endişe pompalayarak, çil yavrusu gibi dağılanları kendi avlusuna toplamaya çalışır. Önerdiği yeni bir şeyler de yoktur aslında. Panik halinde olanlar bu amacı sezemez. Biz müslüman sanatçılar da bazen bu panik haline kapılır gideriz. ‘Henüz iman etmemiş fakat teslim olmuş’(49:14) bedevilere benzediğimizi farketmeyiz bile... Oysa inandığımız ‘Kitap’, imanın bir güven meselesi olduğunu söyler. Emanet, emniyet, emin, mü’min... hepsi iman’la aynı köktendir. Farkında olmadan zanna uyarız. Bilgiye dayanmayan, rivayetlere yaslı, delilsiz bir inançla sözde inandığımızı iddia ederiz. Oysa ata-

larımızı bulduğumuz yolda ilerliyor ve esasında çoğunluğa uyuyoruzdur. Eğer anne-babamızı ineğe taparken görseydik biz de büyük ihtimal aynısını yapardık. Sorgulamadan ineğe tapmakla Allah’a tapmak arasında fark yoktur. Bu nedenle her Müslüman sanatçının öncelikle kendi imanını sorgulaması birinci meselesi olmalıdır. Sonrasında bir takım post-modern anlatım tekniklerini kullanması onu yoldan çıkarmaz ve zaten bu teknikler bu topraklarda bin yıldır var. En yakın örneği olarak Ahmet Mithat Efendi okunabilir. (Bu bağlamda yapılmış bir araştırma için inceleyiniz: Yavuz Demir, ‘Zaman Zaman İçinde Roman Roman İçinde’, Dergah Yay.)

— *Subjektif bir yorum olmakla beraber, bir okur olarak merak ediyorum. Öykülerinizi Cemal Şakar’ın öykülerine benzetiyorum. Şakar’ı okurken Karatepe, Karatepe’yi okurken Şakar geliyor aklıma. Bu açıdan Cemal Şakar’ın öykücülüğünden beslendiğinizi, etkilendiğinizi söyleyebilir miyiz?*

— Birçok öykümün ilk okuru, ilk eleştirmeni olmuştur. Benim de en sağlam okuduğum, fikirlerinden yararlandığım bir yazar olarak kendisinden etkilanmış olmam rahatlıkla söyleyebileceğiniz bir durum zaten. Hatta palto meselesini hatırlatarak, ‘Cemal Şakarın paltosundan’ çıktık dersek ben ve birçok arkadaşım için, yanlış olmaz. Birbiriyle görüşen, birbirini okuyan yazarların etkileşim halinde olmasını da doğal karşılıyorum. Hatta bazen ortak imgelerden hareketle atölye çalışması yapar gibi öyküler yazdığımız dahi olmuştur.

— *‘İzlemek’ eylemi, bir anlamda okuma eylemidir. Öykülerinizdeki karakterlerin gözlemleri güçlü olduğu gibi o karakterleri anlatan kaleminizin gözlemleri de oldukça güçlü. Karatepe, öykü yazmak için sürekli iş başında mıdır? Gözlemlerini, izlenimlerini bir öykücü titizliğiyle sürekli tetikte durarak mı yapar? Evetse bu durum öykücü için zor değil midir? Çünkü sürekli gözlemleyip düşünen insanlar için uyku ve dinlenme neredeyse yok gibidir.*

— En güzel öykülerimi çorba karıştırırken, ev süpürürken –bilhassa elektrik süpürgesinin sesi dünyanın gürültüsünü kesiyor ve tümüyle beynimin sesini işitebiliyorum- bulmuşumdur. Buldum, diyorum yani kafamda dönüp duran öykümsü şeyler birden somutlaşıverir ve beni yazmaya iter. Gözlemlemek denen şeyin planlı bir şey olmaması gerektiğini düşünüyorum sanatçı için. Ama gazeteciyseniz başka... Zaten duyu organlarımız ve alt beynimiz biz farkında olmasak da herşeyi kaydedip duruyor. Ben dışa değil içe dalarım yazarken. Gördüklerim oradadır.

— *Öykü ve hikâye ayrımını nasıl yaparsınız? Mihriban İnan Karatepe hikâyeci midir öykücü müdür?*

— Öykücü. Anlatma esasına bağlı türlerin ortak adı hikayedir. Öykü ise kurgu temelli ve yazılı bir türün özel adıdır. Bir filmin, romanın hatta öykünün hikâyesi olur, tekrar tekrar anlatılır da... Ancak öykü bir kere yazılır. Tek bir etki bırakmaya matuftur, dilsel ve bu haliyle donmuş bir yapıdır.

— Öykülerinizde işlediğiniz konuyu hissetmek, çözmek mümkün iken, anlatımınız okuru biraz zorluyor gibi. Tembel okur demek istemiyorum elbette; ama bazı okurlar dilin ve anlatımın kapalılığı sebebiyle anlatılanı anlamakta güçlük çekiyor. Bu konuda okurlarınızdan eleştiri aldığınız oldu mu?

— Evet. Tekrar okumalarını tavsiye etmekten başka bir şey yapamadım.

— Öykülerinizde naif bir dilin yanında bazen argo bir dil ile de karşılaşırız. Bu durum anlattığınız öykü karakterinin ruh hâli ile mi ilgilidir yoksa o satırları yazarkenki ruh hâlinizle mi?

— Bilindiği üzere argo; bir dilin parçası olmakla birlikte, toplumun belli bir çevresi tarafından kullanılan, kendine özgü sözcük, deyim ve deyişlerden oluşan özel bir dildir. Argo küfür değildir fakat küfürlü argo terimler de vardır. Siz naifliğin karşıtı olarak argoyu kullandığınıza göre dildeki kabalığı söz konusu ediyor olmalısınız. Öncelikle öykü, roman gibi kurmaca türlerde yazarın yazarkenki ruh halinden değil metnin ruhundan söz etmek doğru olur. Gerçekçi bir yazar kendi fikirlerini karakterlerinin ağzından bağırarak yerine karakterlerini sosyo-psikolojik durumlarına göre konuşturmalıdır. Küfürlü argo olabilir mi, denirse eğer, tercih etmemekle birlikte, neden olmasın ki derim. Hayatın içinde yok mu?

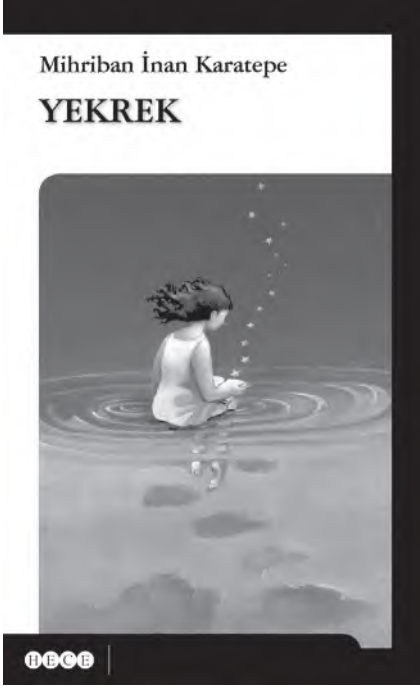
— Son dönemlerde birçok yeni öykü kitabının çıktığını, genç öykücülerin arttığını gözlemliyoruz. Son dönemin öyküleri açısından tahkiye eğilimini nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Öznenin hallerini anlatıp duran iç dökme öyküleri var, bilinçaltını kutsayan oyun ve eğlence temelli bir çeşit zamanının tanığı olmamak için gözlerini kapatan öyküler var, eksilteli anlatımın, parçalı kurgunun dozunu iyiden iyiye kaçırıp tahkiyeyi unutan öyküler var ve bir de karakteri yitirdiğimiz; insansız, salt acı çeken, duygulanan ve satırlar boyunca gezinen bir beyinden müteşekkil öykülerimiz var. Öykü türünün de sabiteleri yok aslında, dönem dönem farklı eğilimler öne çıkabiliyor. İnsan elinden çıkma bu tür, insan kadar karmaşık. Öykü hayattan beslensin diyoruz hep de sadece beslense, akıntıya kapılıp gitmese... Öykü bir atsa, binicisi de uyanık olmalı. Yoksa mürekkebe, harcanan zamana yazık olur.

— Öykücülerden beklenen bir öykü kitabıdır genelde. Kadife Durağı, Hacıyatmaz, Aramızda isimli öykü kitaplarınızdan sonra Yekrek isminde bir deneme-inceleme kitabı çıkardınız. İtiraf etmeliyim Yekrek kitabını okumaya başlamadan evvel bir öykü kitabı okuyacağımı zannediyordum. Bir demet düşünce yazılarından oluşan bu eser karşısında, insan şu sorunun cevabını merak ediyor: Bir öykücü için duygu yönü ağır basan öykü türü dışında, düşünsel yazılar kaleme almak zor mudur kolay mıdır?

— Öykü yazmak daha zor.

— Karatepe'yi Yekrek'e götüren aşamalar nelerdir? Öykü yazmanın dışında, öykü üzerine bir şeyler söylemeyi istemenizin nedeni nedir? Dahası iki şiir ve iki roman üzerine...

— Öyküye deneysel başlayan ve öykü yazmanın ‘öğretilebilir bir şey’ olduğuna inanan birisi olarak kurmaca türleri okuduğumda mesleki algının etkisiyle metnin iskeletini görüyor olmam beni yazmaya itti diyebiliriz. Tabii bize rehberlik eden ağabeylerimizin tavsiyeleri de etkili oldu. Hüseyin Su’nun bu yöndeki çalışmaları; ‘kalemin ucunu sivriltilmek için kâğıdın üzerinde ileri-geri hareket ettirmek’ olarak tanımlaması hep aklımdadır. Gerçekten de benim için yazdığım her deneme bildiklerimi pekiştirmemi sağlamış, yeni şeyler araştırmama da vesile olmuştur. Kurgusal okuma ve yazmaların, yazarın kendi malzemesini tanıması açısından yararlı olduğuna da inanırım.

Öykü dışında iki şiir ve iki roman incelemesi de yapmış olmam, benim

bir öykü eleştirmeni olmadığının göstergesidir. Çünkü ben sadece okuduğularımın bazılarının hikayesini yazdım *Yekrek*’te. Okuma hikayesi olduğunu da önsözde vurguladım.

— “Bir hanım yazarın kaleminden sadır olabilen bu anlatılar yazarlığın aynı zamanda bir empati kurma işi olduğunu da bir kez daha hatırlatmış oldu.” (*Yekrek*; syf:66) Bu alıntıladığımız sözleriniz ışığında, bencil bir karakterin yazar olamayacağı yargısına varmamız doğru mudur?

— Kendini başkasının yerine koyma, başkasının perspektifinden olay ve durumları değerlendirme, başkasının gözüyle bakma... Karakter yaratırken işe yarar. Çok gerçekçi karakterler yaratan kimi yazarların özel hayatlarında benmerkezci olmadıklarını söyleyebilir miyiz? Ya da güçlü yapıtlar ortaya koyan yazarlar özel hayatlarında da sağlam ve güçlü bir kişilik mi sergilemişlerdir, hiç kıskanç, bencil olmamışlar mıdır? Ben bilmem, sanat tarihi bilir.

— “İlk tecrübelerde –yazarın yaşına başına bakmaksızın- bir tarzın ortaya konduğunu değil bir tarzın arandığını düşünürüz genelde.” (*Yekrek*; syf:75) İlk tecrübelerini yaşayan, henüz dilini ve kıvamını bulamamış arayış içerisinde olan yazarlara, özellikle de gençlere yönelik kırıcı, olumsuz eleştiriler oluyor. Bir yazar olarak bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

— Olumsuz eleştiri alan gençlere öncelikle oturup ağlamalarını tavsiye ediyorum. Şahsen ben ilkten öyle yaptım. Sonra sakinleşince eleştirenin kim-

liğine bakmadan akl-ı selimle kendi metinlerini yeniden okumalarını öneriyorum. Kendimize güvenerek fakat istişare prensibini ihmal etmeyerek yayımlamadan önce mutlaka birkaç farklı göze yazdıklarımızı okutmakta büyük yarar görüyorum.

— *“Bazen öykü türüne inancımı kaybedecek oluyorum. Bir okur olarak benzer metinleri okumaktan gına geliyor. Bir yazar olarak yeni bir şeyler üretemenin sancısı da buna eklenince iyice acımasızlaşıyorum. Kime mi? Tabii ki kendime... Yaptığım şu; gözlerimi harap etmek pahasına, daha da yalnızlaşarak okumaya devam ediyorum.”* (Yekrek; syf;81) Yoğun bir şekilde dergilerde ve sair başka yerlerde öykülerin yayınlandığını görüyoruz. Bazen yetkin bir kalemin tekrara düştüğünü, aynı tarzda, benzer metinlerde öyküler kaleme aldığını gözlemliyoruz. Bu durum her yazarın düşebileceği bir durum değil midir?

— Elbette. Bazen çift dikiş gider bazı işler. Hepimizin tekrara düştüğü de olur... Fakat yenilenmek lazım... Bu da yeni okumalarla mümkün. Bir bebeğe bile aydan aya farklı gıdalar veriyoruz büyümesine koşut olarak. Ruhumuzu da beslemek lazım.

— *“Derler ki araba kullanmayı gençken öğrenmeliymiş. Sonradan öğrenenler ne kadar pratik yapsalar da profesyonel olamıyorlarmış. Yazarlık da araba kullanmaya benziyor biraz. Hem işin abc’sini bilmek hem refleks sahibi olmak gerekiyor.”* (Yekrek; syf;87) Bu yorumunuza göre yazarlık, sonradan çalışılarak öğrenilecek bir şey gibi değil. Ne dersiniz?

— Orada iki şey söylüyorum; işin abc’sini bilmek yani teknik eğitim ve refleks sahibi olmak yani doğuştan gelen bir yetenek... Fıtratının sesini doğru okuyabilen her insan potansiyelini bilir ve kendini geliştirmek için, içten gelen bir arzu duyar zaten. Üstelik Yaradan bizi birçok meziyetle donatmıştır. Bazen birini bazen birkaçını birden parlatır, dönem dönem öne çıkan farklı kimlikler ediniriz. Genelde zihnî ve bedenî gerçek bülûğ çağı olan kırklı yaşlarımızda (46:15) kişiliğimiz artık oturmaya, kimliğimiz belirginleşmeye başlar. Bu bağlamda yazmayı özel olarak öykü türünü hem öğrenebilir hem de öğretebilirsiniz. Ancak yazar olmak için kişisel sabır testinden geçmeniz gerekir. Çünkü yazarlık bir süreçtir.

— *Öykünün içerisine gizlenmeye çalışılan mesaj nasıl olmalıdır? Bir mesajı doğrudan birinci kişi ağzından aktarmak öykünün kalitesini düşürür mü?*

— Şahsen öykünün içerisine bir mesaj gizlemeye çalışmıyorum. Gizlenmeye çalışılan her ne ise bir yerden sırtır diye düşünüyorum. Öyküyle aktarılacak istenen duygu, metnin dokusuna işlenmiş yani homojen olmalıdır.

— *Bu güzel söyleşi için Heceöykü adına teşekkür ederim.*

— Ben teşekkür ederim.

HATİCE EBRAR AKBULUT

HER ŞEY ÇOK GÜZEL'İN ÖYKÜLERİ

Yazma eyleminin tek başına bir zorluğu yoktur. Yazının içine sindirilmek istenen duygudur yazmayı zor kılan. Yazar anlatacaklarını duyuramazsa yazının bir gizemi, insana dokunan bir yanı kalmaz. Bütün türler için bu durum geçerlidir; şiirde, romanda, denemede ve tabii öyküde de. Her şey Çok Güzel'in öyküleri üzerine yazmak da benim için çok zor görünüyor. Yazarın her şeyi tadında bıraktığı öyküleri üzerine söylemek istediklerim, öykülerin bende bıraktığı hissi tam olarak yansıtabilecek mi, bunun endişesini taşıyorum. Bazen akıldan ve kalpten geçen ile yazıya aktarılan birbirinin aynısı olmuyor. Bambaşka şeyler çıkabiliyor ortaya. *Her Şey Çok Güzel*'in öyküleri, o kadar kısa ve bir o kadar da yoğun ki, kitap bittiğinde düşüncelerin saldırısına ve duyguların ağırlığına uğruyor okur. "Aslında çok iyi anladım, biliyorum; ama bıraktığı hissi bir türlü ifade edemiyorum." cümlesini kuruyorsunuz öyküleri okuduktan sonra.

Her Şey Çok Güzel, toplam on sekiz öyküden oluşuyor. Her öyküde bir mesele ve mesaj var. Öykülerdeki meseleler mesajlara göre daha kolay anlaşılıyor. Çünkü Karatepe'nin kendini hemen ele vermeyen kapalı bir anlatımı var. Yazarın öyküledikleri, dinî hayat, kadına şiddet, sosyal medya, aile ilişkileri... gibi vurucu konulardır. Kitabın etkileyici öykülerinden biri, *Allah Canımı Alsa da Kurtulsam* öyküsüdür. Gerçek ile gerçek olmayan arasında gidip gelen bir karakter anlatılır. Tanımadığı insanlarla iletişim kuran, gerçek hayatta bir özelliği olmamasına karşın sanalda bir sürü kişi tarafından takip edilen ve bin on iki kişiye özelini açabilen karakterin garip ama sarsıcı öyküsünü okuruz. Karakter, gerçek hayatta Allah'ı hatırlıyor, dua ediyor, kötü şeylerden O'na sığınıyor. Küvete girerken 'bismillah' çekiyor. Sanalda ise aksine hareket ediyor. Tanımadığı erkeklerle çok rahat konuşabiliyor, "Kleopatra güzellik banyosunda" diye ilet paylaşıyor. Kadın sanalda oldukça kibar bir dil kullanıyor, gerçek hayatta ise hırçın ve kaba. Kadın duş fantezisini sanalda paylaşıırken aynı zamanda gelen yorumlara da cevap veriyor. Küvetteki duş zevkini Demet Akalın'ın klipi ile bağdaştırıyor. Banyo penceresini kapatıp küvete uzanacakken başını küvete çarparak yığılıyor. Musluktan deli gibi akan su işini daha da zorlaştırıyor. Su, tam burun hizasına geldiğinde kesiliyor. Böylece kadın, yetmiş beş santim derinliğinde bir küvette boğulmaktan kurtuluyor. Maça giden eşi Berke ise karısının aksine gerçek hayatın içindedir. Terler, susar, yorulur... Öyküde anlatılmak istenen bir kadının yaşadığı manevî yozlaşma ve çöküntü duygusudur.

V.R öyküsü ismiyle merak uyandırır. Öyküde, öğretmen bir annenin yaşadığı tecavüz anlatılır. Kadın olmanın zorlukları, bir kadının sokakta rahatça yürüyemediği işlenir. Anlatıcı tecavüz sonrasını önce, tecavüz öncesini de sonra anlatır. Mahkemede zanlıya cezada indirim gidilir. Bu indirim tecavüze uğrayan kadını kahreder. Mahkemeden çıkan kararı sorgular, hâkime verdiği karardan ötürü içinin rahat olup olmadığını sorar. Hâkim vicdanlarının rahat olduğunu söyler. Yaşananlar karşısında mahkemenin verdiği bu karar sonucu kadın tacizlerinin, tecavüzlerinin sonunun gelmeyeceği vurgulanır. Öykünün sonunda kadın yanında bayıltıcı spreyini sıkıca tutarak yürür, tedirgindir. Öykünün ismi neden V.R'dir? Öykünün içerisinde geçen o can alıcı cümlelerin baş harfleridir V.R: “Vicdanınız **Rahat** mı?” *İlişki Durumu* öyküsünde, iki gencin şehveti işlenir. İki genç iğde ağacının altında sarmaş dolaş olurlar. İğde ağacı onların hareketlerinden utanır, gözlerini kapar. Burada insan dışındaki canlıların da Hakk'ı zikrettiğini, Allah'ın razı olmadığı şeylere şahitlik etmek istemediklerini vurgular anlatıcı. Kız, sevgilisiyle iffetini zedeleyici, ayaklar altına alıcı her türlü hareketi yaparken, başındaki örtüsünün kaymamasına özen gösterir. Eteği sıyrılır, bacakları açılır; ama yine de bir tel saçını göstermemek için elinden geleni yapar. Açıkça söylenilmez, öyküdeki anlatımdan anlaşılır; kız sevgilisinden hamiledir. Babası bu duruma çok içerler, üzülür. Annesiz yetiştirmeye çalıştığı kızına olan öfkesini kendine yöneltir baba, “Çok mu sıktım, hem anne hem baba olamadım mı?” Bir yanda annesiz yetişen bir kızın psikolojisi, bir yanda kızına hem anne hem baba olmaya çalışan babanın psikolojisi işlenir.

Karatepe öyküleriyle bir kıvılcım yakıyor. Fakat kıvılcımın tutuşması için gerekli gayreti okurdan bekliyor. Yazar, bazen parantez arası notlarında okurla konuşuyor gibidir. “... mahvedicidir. (v'yi f olarak okuduğunu biliyorum o yüzden çekinmeden diyorum ki...) Mahfolmuş...” Okur, okuduğu öyküde yazarın hayatına dair izler arar, yazarın kişiliğine dair çıkarımlarda bulunur. Karatepe'nin öykülerinde onun yaşamına dair izlerin peşine düşmüyor okurun aklı. Çünkü kahramanlar ön plânda. Öyküde anlatılanların etkisinde kalıyor okur, okudukları gerçek hayatın izdüşümleri, fragmanları gibidir. Karatepe'nin öykülerinin kısa oluşuna rağmen kurgusu, kahramanlarının psikolojik durumlarını aktarması, yer yer bilinç akışını kullanması, hem olayın hem durumun ihmâl edilmemesi... göze çarpıyor. Bir öykünün içerisinde hepsinin birden bulunması imkânsız değil yargısına varıyoruz.

Birçok yazar, aynı konuyu işlemiş olabilir. Çok sevdiği birinin ölümünün kendisinde bıraktığı etkiyi öyküleştirmek isteyen birçok öykücü olabilir. Neticede hepsinin yazdıkları birbirinden farklı olacaktır. İşte bu başkasına benzememek, anlattıklarını kişiselleştirmektir. Karatepe, birçok yazar gibi toplumsal meselelere değiniyor öykülerinde. Üslubuyla, anlatım tarzıyla kendisini farklı kılabilmeyi başarıyor. Karatepe öykülerinin her yerini doldurmamış, boşluklar bırakmıştır.

Bu boşlukları okurun doldurmasını istemiştir. Böylece okur da boşlukları kendince doldurur ve öyküyü kendi dünyasında bambaşka bir yere taşır. Hemingway’in şu sözlerine hak veriyorsunuz Her Şey Çok Güzel bittiğinde, “Hikâyenin sekizde biri görünür, sekizde yedisi bir buzdağı gibi suyun içinde kalır.”

YEKTEN SÖYLEYEN BİR KİTAP: *YEKREK*

Eleştiri, hem birikimin hem de mevcut olanın grafiğini belirler. Sonraki eserlere de ışık tutar, yön verir. Gerek öykü türüne dair gerekse diğer türlere dair eleştirilere baktığımızda, hemen hemen aynı cümlelerin, övücü ya da yaralayıcı ifadelerin olduğuna rastlıyoruz. Bir esere dair yazarın eleştiri mahiyetinde söyledikleri, o yazıyı okuyan okurları da kısırlaştırıyor. Çünkü yazar, o kitabın yazarına sempati duyuyorsa eserindeki hataları görmezden geliyor, eleştiri/inceleme olarak yazdığı yazı salt övücü ifadelerden oluşuyor. Okur, bunca övülen eseri bir merakla gidip alıyor ve hayal kırıklığına uğruyor. Ya da yazar, eleştirisini yaptığı kitabın yazarına sempati duymuyorsa kitap haklı bir eleştiriye maruz kalmıyor. Tamamen yaralayıcı, kırıcı ifadelerle maruz kalıyor. Ya da sempati duymadığı yazarın kitabı, oldukça kaliteli olsa da onu gündemine almayı düşünmüyor yazar. İşte bu sıklık hem edebiyat ortamını, hem okurların algısını kısırlaştırıyor. Oysa eleştiri fikrî bir faaliyettir, eleştiride sığığa, gereksiz yergiye ve aşırı övgüye yer olmamalıdır.

Bir kitaba, bir metne, nasıl yaklaşılır, nasıl yorumlanır, bir eser nasıl incelenir... İyi bir okur, bu soruların peşine düşer. İyi bir yazar da okuru bu soruların peşinde yalnız bırakmaz, ona yazdıklarıyla yol gösterir, destek olur. Mihriban İnan Karatepe’nin *Yekrek* kitabı iyi okurları, yalnız bırakmıyor. Bir şeyin bir diğerinden daha üstün görülmesi ve beğenilmesi anlamında kullanılan yeğ sözcüğünden yola çıkılarak Yekrek söz konusu kitaba isim olmuş. Karatepe, eleştirmeye/incelemeğe değer gördüğü eserleri Yekrek’te değerlendirmiş. Kitapta on bir öykü, üç roman ve iki şiir incelemesine yer verilmiş. Karatepe öykücü olduğundan olsa gerek, kitaba Yekrek ismini nasıl verdiğini de öyküleyerek anlatmış. Arkadaşlarla laflamış eve dönerken, adını koyamadığı kitabına, Kadıköy-Kartal metro hattında Yekrek ismini vermeye karar vermiş. Bir yazarın tek bir öyküsü ya da kitabı üzerinde durmak kendisine yeğ geldiği için kitabının isminin Yekrek olmasını istemiş.

Karatepe, incelediği öykülerin sivri yanları irdeliyor, okur ile paylaşıyor. Hatta incelediği eserde kapalı kalan yönleri okura açıyor, böylece okurun o eseri daha iyi anlamasını sağlıyor. Genelde inceleme/eleştiri yazan yazarların kullandığı klişe ifadeler, cümleler vardır. Karatepe’nin üslubunda bunu görmüyoruz. Yazar, yer yer sorular sorarak ve açıklamalarda bulunarak okurun ilgisini çekmeyi başarıyor. Anlatım, dil, üslup, anlatım yöntemleri... gibi konulara dair önemli bilgiler de paylaşıyor. “...*bilinç akışı olayların akışından çok daha*

hızlıdır. Gerçek hayatta da bir olay ya da durum yaşanırken beynimiz binlerce bağlantı kurmakta; bir ses bir ışık, bir görüntü nice çağrışımlarla beynimizde yankı bulmakta ve kişi bu yankılardan ancak birkaçını o anda kullanmaktadır.” Eleştirinin/incelemeenin en sivrildiği yazı ise Güray Süngü’nün *Deli Gömleği* isimli öyküsüne dair olandır. Karatepe, romanlarının ardından öykü kitabı çıkaran Süngü’nün, öyküyü romanın sıçrama tahtası görenlere karşılık ezber bozdurduğunu düşünür. Süngü’nün anlatımına dair önemli açıklamalarda bulunur. *“Anlatının sahiciliğini düşüren bir başka husus da anlatım biçimleri arasında iç monolog ve bilinç akışı teknikleri yerine daha çok açıklama cümleleriyle birinci kişi ağzından okura kişi ve durumların satır arası ifadelerle izah ediliyor olması... Karakterin zihninden geçenin okunması ve bunun zamanında ileri geri kırılmalarla alt anlatılar kanalıyla yapılmaması tek düze bir anlatım ortaya çıkmasına yol açıyor.”* Yekrek’te yazarın samimi ifadelerine rastlıyoruz. Aykut Ertuğrul’un *Keyfekader Kahvesi* isimli eserini incelemeye başlamadan önce söyledikleri, okuru da okuma yönünde kamçılayan ifadeler: *“Bazen öykü türüne olan inancımı kaybedecek oluyorum. Bir okur olarak benzer metinleri okumaktan gına geliyor. Bir yazar olarak yeni şeyler üretememenin sancısı da buna eklenince iyice acımasızlaşıyorum. Kime mi? Tabii ki kendime...”*

Yekrek’te Haldun Taner, Mustafa Kutlu, Hüseyin Su, Ramazan Dikmen, Cemal Şakar, Akif Hasan Kaya, Aykut Ertuğrul, Güray Süngü, Selvigül Kandogmuş, Güzide Ertürk gibi isimlerin öyküleri incelenirken; Selim İleri, Işık Yanar ve Hasan Aycın’ın romanlarına değinilmiş. Mehmet Akif ve Hüseyin Atlansoy da şiirleri incelenen isimlerdir. Karatepe’nin izleğine düşenleri aktaran Yekrek, öykü türü açısından önemli ipuçları veriyor.

ÖYKÜ YILLIĞI ÜZERİNE KEMAL GÜNDÜZALP İLE SÖYLEŞİ

KONUŞAN: HANDAN ACAR YILDIZ

— *Yıllık hazırlama düşüncesi sizde nasıl doğdu? Niye özellikle öykü yillığı?*

— Öteki soruların yanıtlarından kısma pahasına bu soruya azıcık daha uzun yanıt vermek isterim. Yıllıkla ilk kez bir kasabada ortaokul yıllarında tanıştım: Hayati Asilyazıcı'nın hazırladığı *Sinan Yıllığı*. Sonraki yıllarda lise öğrenciliğimde de bu ilgi sürdü. *Varlık Yıllığı* ve *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı*'ni merakla izledim. Bu arada Mehmet H. Doğan, Veysel Çolak ve başka ozan ve yazarların hazırladığı şiir yıllıklarını da izlemeye çalıştım. Hâlâ da yine bir kasabada olduğum için, ulaşabildiklerimi izlerim.

2007 yılında Çanakkale'deyken, Söke Edebiyat Günleri'ne konuşmacı olarak çağırılmıştım. Konu başlığı: *Cumhuriyet Sonrası Öyküde Kırılma Dönemleri*'ydi. Konu çok uzundu ve ayrıntı gerektiriyordu. Süreyi kullanabilmek için elbette bir “özet sunum” yaptım, ama bu arada bir derginin ek olarak verdiği Can Yayınları'nın hazırladığı bir posterdeki “öykü ağacı” dikkatimi çekti. Yayımlanan tüm öykü kitaplarıyla ilgilenmek boyumu aştığı için, konuyu daraltarak ilk kitaplarla yetinmeye çalıştım. Kendim için başlangıçtan beri (1867) ilk kitaplar *zamandizini*'ni derlemeye başladım.

2009 yılında Özcan Karabulut telefonla arayarak, o zamanlar Ankara'daki şiir ağırlıklı Hayal Dergisi için öykü üzerine yazmamın uygun olacağını söyledi. Derginin yayın yönetmeni Özgen Kılıçarslan'a konuyu aktardım, o da yayımlamayı kabul etti. Nereden başlayacağım derken, kendime hazırladığım zamandizini başkalarıyla paylaşmak için, öyküdeki kırılma dönemleri konuşma metnini genişleterek derlemeye çalıştığım “dizin”i de yazıya ekledim. Bu çalışma anılan dergide üç bölüm olarak (Temmuz 2009-Mart 2010) yayımlandı. Böylece başlangıçtan o güne (1867-2008) ilk kitaplar zaman dizini de ortaya çıkmış oldu. Dolayısıyla şu anda elimde, sürekli güncellenen 148 (sonraki yılları da eklediğimizde 154) yıllık bir öykü serüveninin tama çok yakın tüm ilk öykü kitapları dizini bulunmaktadır. Genel ve son yıllar için yıllık değerlendirmelerle birlikte bunun kitaplaşmasını çok isterim. Bence önemli bir kaynakçadır bu. Elimde çürümmesini ya da yitmesini istemem. Son yıllıkta belirttim, umutsuz olmakla birlikte, bakalım yayımlamak için öneri gelecek mi?

Burada durmadım, hemen arkasından “2009'da Öykü” başlıklı bir yazıya o yıl yayımlanan kitapları da ekleyerek aynı dergide yayımladım. Yazının şöyle bir girişi vardı: *“Geçen yıl genel bir öykü değerlendirmesi bile yapılmadı, üzücü. Bu yıl da. Oysa nicedir içinden bir öykü yillığı geçiyor. Bilebildiğim*

kadarıyla böyle bir şey yapılmadı bugüne dek. Anımsadığım kadarıyla. Olanaklarım olsa, bunu yapmak isterdim. Ancak açıkçası bir kişinin buna yetişmesi ve altından kalkması da bana olanaksız gibi geliyor. En azından üç kişi böyle bir taşın altına eline koyabilir. Ayrıca bu tür bir yıllığa girişmek için doğrusu önce bir yayıncının hazır olması gerekiyor bence. Yoksa neden girisilsin ki böyle bir işe? İnsanın elinde kalır. O nedenle öykü yıllığı bir düş olarak kalsın demek zorunda kaldım.”

Ertesi yıl yine yıllık öykü değerlendirmesini Hayal’de yayımlarken, bu kez şöyle yazmıştım: “*Gelecek yıl ne olur bilemem. Ama gönlümde yatan ortaklaşa bir ‘öykü yıllığı’dır. Yayıncısı hazır olmak koşuluyla elbette... O zaman gönül rahatlığıyla ortak çalışmaya hazır (genç) arkadaşlarla elimi taşın altına koyabilirim.*” 2012 yılı öykü değerlendirme yazısı ve kitap listesini bu kez Dünyanın Öyküsü Dergisi’nde yayımlayarak yıllığın işaretini verir gibi oldum: “*Sanırım artık yaklaştık. Gelecek yıl bunun gerçekleşmesini bekliyorum. Ben olmasam da gerçekleşmeli derim. Umarım beklenimde yanılmam.*”

Bu arada 2011 yılı yazında Akköy Dergisi’nin Didim Akköy’de düzenlediği bir öykü çalışmasında Özcan Karabulut’la birlikteydik. Üç yıldır yazdıklarım nedeniyle olsa gerek köyde yürürken yol ortasında konu geldi “öykü yıllığı”na dayandı. Bunun bir “ilk” olacağını ve benim hazırlamamın doğru olacağını söyledi. İlk olma şansını yitirdiğimizi belirterek 2011 yılı için geriye dönük çalışmanın mümkün olmadığını anlattım. Çünkü o yıl Edebiyat Ortamı’nın öykü yıllığı çıkmıştı. Ancak “iyi” bir şey yapabilmek için gelecek yıla yönelik olarak çalışılabileceğini de ekledim, bir “ekip” oluşturulabilirse. Özcan, Ankara’ya döndükten kısa bir süre sonra tek başıma hazırlamamın daha uygun olacağını bildirdi. Bir kasabada gördüğüm ilk yıllıktan **kırk yıl** sonra bir öykü yıllığını hazırlamak bana kismet oldu: *2012 Öykü Yıllığı Öykü Yağmuru* böyle bir serüvenden sonra 2013 yılı başında ortaya çıkmış oldu.

Sorunun ikinci bölümüne gelince: Sözlerimin başında değindim, geçmişte çok güzel yıllıklar çıkmıştı. Bir yazımda belirttiğim gibi, yıllıklar birikim oluşturmak ve bellek tazelemek için çok değerli kaynaklardır. Andığım yıllıklar genel “edebiyat” yıllıklarıydı. Ayrıca bilindiği gibi son yıllarda da hâlâ bazı şiir

yıllıkları çıkıyor. Oysa bir öykü yıllığı çıkmamıştı o güne kadar. Bir de öyküye hep “ara tür” *muamelesi* yapılmıştır. Oysa öykü, şiir ve roman gibi bir *ana türdür*. Öyküyü de değerlendiren “genel” edebiyat yıllıkları artık çıkmıyordu. Ortada birden fazla şiir yıllığı vardı. Biraz da bunun için öykü yıllığı gündeme geldi. Ayrıca ben öykünün yanı sıra şiir ve roman da yazan birisiyim. Yazdığım türlerin de eleştirel değerlendirmelerini yapıyorum. Dolayısıyla belli bir türe öncelik vermek gibi bir kaygım yoktur. Ancak öyküyü “üvey evlat” durumundan çıkarmak gerekiyordu. Rüştünü çoktan kanıtlamış bir tür’ün yıllığının olmaması bana ciddi bir eksiklik gibi görünüyordu. Bunun yanı sıra verili koşullar ve elbette Özcan Karabulut gibi bir öykü direnişçisinin var oluşu da öykü yıllığı hazırlamakta etkili oldu. Özcan olmasaydı, öykü eleştirileri yazmış olsa bile “merkez” dışındaki birisine böyle bir öneri de gelmeyecekti büyük olasılıkla.

— *Gördüğümüz kadarıyla yıllık büyük bir emek ürünü. Yıllığı hazırlarken nasıl bir yöntem takip ediyorsunuz, karşılaştığınız güçlükler nelerdir?*

— Yıllık, kesinlikle emek yoğun bir çalışmanın ürünüdür. O yüzden ben yapılan işin “hamaliye” olduğunu yazma gereği duymuştum. Yıllığı hazırlarken kendimce çizdiğim bir yol, yordam var. Gençlik yıllarımda ya da Ankara’da yaşadığım yıllarda tüm dergileri izleme gibi bir şansım vardı. “Dışarı”da epeyce zordur dağıtım engeli yüzünden. Yaşadığım kasabada kitabevi yok, ayrıca hiçbir dergi gelmiyor. Yine de önceliği dergileri izlemeye veriyorum. Birkaçına aboneyim, birkaçı da gönderiliyor. Bunun dışındaki dergileri izlemek zor oluyor. Bazen İzmir’den ulaşmaya çalışıyorum. İzlemeye aldığım dergileri ender de olsa “internet”ten izlemeye aldığım da oluyor. İzlenen dergilerdeki hemen hemen tüm öyküleri okumaya çalışıyorum. Bazı öyküleri seçiyorum. Kitapları izlemekse daha da güçtür. Yıllık hazırladığım duyurulduğu halde hiçbir yayınevinden üç yıl içinde kitap gönderilmedi. Çok az da olsa bazı genç yazarlar kitaplarını gönderdiler. Bu da üçü beşi geçmez. Bunun dışındaki ilgimi çeken öykü kitaplarını İzmir Kitap Fuarı’nda almaya çalışıyorum. Bazen de İstanbul ve Ankara’dan istiyorum aracı yoluyla. Kitap listelerini İzmit’teki yazar arkadaşım Kadir Yüksel’in katkılarıyla tamamlamaya çalışıyorum. Soruşturma kısmı da zaman alıyor. Yazarlar genellikle “gönülsüz” oluyorlar. İşte yine de toparlamaya çalıştım üç yıl boyunca. Özetle, öykü kitapları ve dergileri izleyerek, o yılın ana izleğini oluşturan soruşturmalar, genel değerlendirmenin yanı sıra kitap listeleri ve ödülleri gözden kaçırmamaya çalıştım. İlk yıl kitap değerlendirmelerini yapamamıştık, sonraki iki yılda genç bir “ekip”le bu işi götürmeye çalıştığımı belirtebilirim. Öykü üzerine yazılardan da “seçmeler” yapıyorum. Katkısını esirgemeyen tüm yazar arkadaşlara bir kez de buradan teşekkür etmek isterim.

Bu arada şu çok önemli konu da atlanmamalı: Bu yıllığı hazırlarken Türkiye’de çokça Kürtçe öykü de yayımlandığını görüyordum. Benim bunu izleme şansım yoktu, bu nedenle konuya çok daha yakın olan Yaqob Tilermenî, üç yıl

boyunca bir bakıma yıllığın içinde bir tür “Kürtçe Öykü Yıllığı” hazırlayarak, yıllığa renk ve zenginlik kattı. O güne kadar yapılmamış bir çalışmaydı, bu nedenle ilk öykü yıllığı çıkarma şansını yakalayamadık belki, ama önemli bir “ilk”i başardık. Bu çalışma üç yıl boyunca özveriyle sürdürüldü.

— *Edebiyat tarihine bir belge bıraktığınız çok açık. Bu size nasıl bir sorumluluk yüklüyor?*

— Bazı çalışmaların değeri gününde tam anlaşılamayabiliyor. Bir yıllık sevdalı olarak, bu tür çalışmaların nice değerli olduğunu bilincindeyim. Dolayısıyla yazın tarihine, ileride kaynak olabilecek bir çalışma hazırladığımı biliyorum. Çünkü küçük de olsa öykünün tarihçesine kayıt düşülüyor. Öykünün bir yıllık birikimi kayıt altına alınıyor. Ben tüm yazınsal türlerde yazan bir kişiyim, doğallıkla eleştiriye de yabancı sayılmam. Eleştirinin yazara çok ciddi bir sorumluluk yüklediğini bilen birisi olarak, yıllığı hazırlarken, o anda olabildiğince nesnel olmaya çabalıyorum. Elimdeki tek ölçüt budur. Kuşkusuz her nesnelliğin içine sızan, kişiye bağlı öznellik Yıllıklar zamanla eskir, aşınır, ama o zaman da tarihsel belge olurlar.

— *Hazırladığınız yıllıklardan geri dönüşler nasıl? Çabanıza değiyor mu?*

— Hazırladığım ilk yıllık olan 2012 Öykü Yıllığı’ndan sonra yazılı değerlendirmeler sevindiriciydi. Sözlü olarak da bazı bildirimler aldım. Sözlü olanlar da elbette gönül okşayıcıdır, ancak yazınsal çalışmalarda asıl olan yazılı dönütlerdir. Birinci yıllık için üçü günlük gazete, üçü de yazın dergilerinde olmak üzere altı değerlendirme yapıldı ki, bu hiç de fena sayılmaz. İnternet ortamında da yaklaşık bu sayıda değerlendirme vardı. Dergi ve gazetelerde Sennur Sezer, Hüseyin Su, Kadir Yüksel, Ayşegül Tözeren, Mehmet Öztunç ve Naciye Filiz’in yazdıkları önemliydi benim için. İnternet ortamında Mehmet Arat iki yıl boyunca ayrıntılı olarak yıllıklarla ilgili yazdı. Bu yıllık kısmen amacına ulaşmış gibidir. İkinci yıl ise (2013 Öykü Yıllığı hakkında) tek yazı bile çıkmadı! Bu şaşırtıcıydı. Karşılığını bulmadığını düşünmeye başladım. Başlangıçta “üç” deyip bırakmayı düşündüğüm için, kendime ve Özcan’a verdiğim söz’e bağlı kalıp üçleyerek bıraktım. 2014 Öykü Yıllığı’yla bu çalışmayı noktaladım. Son söz şu olsun: Bana göre hazırlanan öykü yıllıkları, “yükselen bir tür” olduğu söylenen öykü yazarları ve okurlarınca yeterince izlenmiyor. Ben bu kaniya vardım. Ayrıca verilen onca emeğe ve belirli bir takım zorunlu giderlere karşın maddi karşılığı da olmuyor. Doğrusu, güzel ve doğru bir iş yaptığıma inanıyorum, ancak onca çabaya değmediğini üzülererek gözlemledim. Umarım başka arkadaşlar daha iyilerini hazırlayarak, maddi ve manevi karşılığını da alırlar. Bunu gönülden isterim.

— *Öykü seçmede nasıl bir kriter uyguluyorsunuz?*

— Öykü seçmede tek bir ölçütüm var: Elli yıla varan okurluğum ve kırk yılı aşan yazarlığımın verdiği birikim ve yazınsal değerlerimle oluşan estetik

beğenime dayanarak, bütünüyle kişisel ve öznel bir seçim yapıyorum. İkincil derecedeki ölçütüm ise, izlenen dergiler arasında nesnel olmak kaydıyla belli düzeyde bir yansızlık ya da eşitlik çerçevesinde seçme yapmayı dikkate almak. Kendi hazırladığım bir yıllıkta bunun bir ölçüde doğal olduğunu sanıyorum. Bu anlamda öykü seçimindeki tüm sorumluluk benimdir. Ancak ilk yıl, soruşturmalara katılan yazarların değerlendirmelerinden de yararlandım öykü seçerken. İkinci yıl ısrarlarıma karşın öykü alınmadı ve bence bu ciddi bir eksiklikti. Yalnızca çeviri bir öykü alabildim. Son yıl daha fazla öykü almayı yeğledim. Ancak bu kez kendi beğenim dışında, değerli katkılarını esirgemeyen Kadir Yüksel'in seçtiklerini de almaya çalıştım. Ayrıca seçip de alamadığımız öykülerin de yazarlarını ve öykülerini belirtme gereği duydum.

NESRİN SEZER

2014 ÖYKÜ YILLIĞI

Yıllıkların öyküye ilişkin yıl boyunca ne olup bittiği hakkında bilgi vermesinin yanı sıra sağladığı diğer bir avantaj, gözden kaçan öyküleri hatırlatmasıdır. Çok sayıda dergi ve öykü enflasyonu ortamında, yayımlandığı hâlde gözden kaçmış bir öyküye işaret etmek ya da beğenilmiş, dikkat çekmiş bir öyküyü tekrar hatırlatmak, tür ve türün geleceği, yeni yazarın ise şevklendirilmesi açısından önemli bir hizmet. Yıllıklarda seçti öykülere yer verilmesi hem yazarları hem de eleştirmenleri memnun edici. Çıktığı zaman hak ettiği iltifata ulaşamasa bile, titizlikle ortaya konulmuş yıllıklar, geniş zaman içinde, öykü tarihi veya antoloji hazırlayanlar için ek kaynak olmakta.

Dedalus Yayınları'nın bastığı, Kemal Gündüzalp tarafından hazırlanan **2014 Öykü Yıllığı**, dört yüz sayfa olmakla birlikte titiz ve kapsamlı bir çalışmanın ürünü. Yıllık sadece öyküde 2014'ü değerlendirmiyor. Öykü türünün gelişimine dair 2009-2014 yılları arasını kapsayan önemli bir tabloya yer veriyor. Bu tabloya göre; **2009** yılında çıkan **ilk öykü** kitabı sayısı **73** iken **2014** yılında bu rakam **209**. **Yeni öykü** kitabı sayısı **2009** yılında **77** iken **2014** yılında bu rakam **117**. İlk kitap sayısının yeni kitap sayısının neredeyse iki katı olması yeni yazar yükselişinin işareti. 2014 yılında toplam 326 öykü kitabı basılmış. Tabloda daha geniş bilgilere de yer verilmiş. Bazı yayınevlerinin kitap basım rakamları ise şöyle:

HECE: 4 ilk, 2 yeni.

NOTA BENE: 5 ilk, 1 yeni.

YAPI KREDİ: 3 ilk, 3 yeni.

NEZİH-ER: 2 ilk, 3 yeni.

FAVORİ: 4 ilk, 1 yeni.

HEYAMOLA: 1 ilk, 3 yeni.

İKİNCİ ADAM: 4 ilk.

İZ: 1 ilk, 3 yeni.

MESERRET: 3 ilk, 1 yeni.

ROZA: 3 ilk, 1 yeni.

ŞULE: 2 ilk, 2 yeni.

ART SHOP: 2 ilk, 1 yeni.

KAYNAK: 3 yeni.

ÖTÜKEN: 1 ilk, 2 yeni.

Yıllık'ta yer verilen ve yayınevleriyle yapılmış soruşturmada bazı yayınevlerinin “2014 yılında sizin dışınızdaki yayınevlerinin yayımladığı ilk ve yeni

öykü kitaplarından dikkatinizi çeken ve belirtmek istediğiniz hangileridir?” sorusunu yanıtsız bırakması dikkat çekici.

Verilen bilgiye göre 2014, öykü üzerine kuram yazıları açısından bereketli bir yıl olmuş. Alper Akçam’ın *Dillerine Kurban- Orhan Kemal’de Diyalojik Perspektif*, İlyas Bingül’ün *Orhan Kemal Edebiyatında İşçi Oluş ve Ücretli Hayat*, Necip Tosun’un *Doğu’nun Hikâye Kuramı*, Feridun Andaç’ın *Öykü Yazmak Hikâye Anlatmak ve Anonimleşen Edebiyat*, Cemal Şakar’ın *Edebiyat Ne Söyler*, Hasan Öztürk’ün *Kurmaca ve Gerçeklik*, Ali Haydar Haksal’ın *Kendilik ve Edebiyat*, Volkan Gemili’nin *Memleket Küçük Hikâyeleri*, Ahmet Yıldız’ın *Büyük Yapıtlar Küçük Yapıtlar*, Necati Tonga’nın *Yaşayan Hikâye- Günümüz Türk Hikâyesi Üzerine İncelemeler*, Şaban Sağlık’ın *Hikâye/Anlatı/Yorum*, Seher Özkök’ün *Yaşama Teğelli Öyküler*, Ömer Solak’ın *Selçuk Baran Öykücülüğü*, Mutlu Deveci’nin *Halit Ziya Uşaklıgil’in Öykülerinde Yapı ve İzlek*, Recai Özcan’ın *Mahmut Yesari Hayatı ve Hikâyeciliği* isimli çalışmaları adı anılan kitaplar arasında yer alıyor.

Hülya Soyşekerci, Kemal Gündüzalp, Necip Tosun, Mehmet Öztunç, Melisa Sürücü, Mine Hoşcan Bilge, Nazlı Karabıykoğlu ve Zeynep Sönmez 2014 yılının öykü kitapları içinde öne çıkanları değerlendirmiş.

Kemal Gündüzalp; Feyza Hepçilingirler/ *Arada Aşk Var*, Necip Tosun/ *Ansızın Hayat*, Nazlı Karabıykoğlu/ *Olivya Çıkmazı*, Hüsamettin Köseoğlu/ *Gözlerine Ayışığı Kaçan Kız*, Handan Acar Yıldız/ *Ağır Boşluk*, derleme bir kitap olarak *Kadınların Ruh Acıları* kitaplarını ele alıyor.

Necip Tosun’un üzerinde durduğu kitaplar ise şöyle; Cemil Kavukçu/ *Üstü Kalsın*, Cemal Şakar/ *Portakal Bahçeleri*, Nalan Barbarosoğlu/ *Okur Postası*, Handan Acar Yıldız/ *Ağır Boşluk*, Akif Hasan Kaya/ *Ölmüş Oyuncaklar Müzesi*, Nazlı Karabıykoğlu/ *Olivya Çıkmazı*, Aysun Kara/ *Kıymık*, Mehmet Kahraman/ *Minareden Düşen Ezan*, Doğukan İşler/ *Öykü Yapım Çalışmaları*, İsmail İsparta/ *Gergin Bir Yay*.

Mehmet Öztunç’un değerlendirmesi ise şu kitaplar üzerine; Cemil Kavukçu/ *Üstü Kalsın*, Nalan Barbarosoğlu/ *Okur Postası*, Ülkü Tamer/ *Tarihte Yaşanmamış Olaylar*, Cemal Şakar/ *Portakal Bahçeleri*, Necip Tosun/ *Ansızın Hayat*, Emine Batar/ *Uzayan Gölgeleler*, Güzide Ertürk/ *Öbür Dünya Öyküleri*, Handan Acar Yıldız/ *Ağır Boşluk*, George Saunders/ *Aralığın Onu* (çeviri: Niran Elçi), Andrey Platonov/ *Muhteşem Vahşi Dünya* (çeviri: Günay Çeteo Kızıllırmak) ve Selim İleri/ *Cumartesi Yalnızlığı*.

Yıllıkta en dikkat çeken çalışmalardan biri Kadir Yüksel’in dergileri ele aldığı yazı.

2014 Öykü Yıllığı’nda adı geçen eserler ve anılma sıklığı şu şekilde:

Beş kez anılan kitap: Cemil Kavukçu, Üstü Kalsın.

Dört kez anılan kitaplar: Doğan Yarıcı/ *İs Odası*, Hakkı İnanç/ *Ateş Etme Silahsızım*, Nalan Barbarosoğlu/ *Okur Postası*, Nazlı Karabıykoğlu/ *Olivya*

Çıkmazı, Ülkü Tamer/Tarihte Yaşanmamış Olaylar.

Üç kez anılan kitaplar: Aysun Kara/Kıymık, Deniz Faruk Zeren/Yasak Kitap, Emrah Öztürk/ Limon Yağmuru, Handan Acar Yıldız/Ağır Boşluk, İbrahim Karaoğlu/Gölgeler ve Yelkovan, Melike Uzun/Kürar, Melisa Kesmez/Atları Bağlayın Geceyi Burada Geçireceğiz, Onur Akyıl/Yalnızlık Yengen Olur, Onur Çalı/Geçen Sene Doğanlar.

İki kez anılan kitaplar: Ahmet Büke/Yüklük, Alper Beşe/Bir Takım Tuhafıklar, Caner Fidaner/Kalem Kutusu, Cemal Şakar/Portakal Bahçeleri, Halil Genç/Kızıma Bir Yağmur Bulmalıyım. İshag Uygar Eskiciyan/Pause Anıtı, Nurullah Kuzu/Kırk Yama, Yekta Kopan/İki Şiirin Arasında.

33 kitap ise bir kez anılmakta.

ÖYKÜ

EMİN GÜRDAMUR

HURDAYA GİDEN MESELE

“Bu adamları boş bırakmaya gelmez” dedi eski muhtar, halefinin omzuna iki babacan tokat attı ve kaşlarını kaldırıp çakır gözlerini çıkardı, “Operatörlere yetiş, başlarından ayrılma. Bu işlerde koşacaksın, ağırbaşlılık sökmöz! Oturduğu yerde kimse kimseye yol yapmaz, yürü ki yolun olsun, işin görülsün, köylüye mahcup olmayasın!” Öteki, anladığını beyan eden bir baş hareketiyle selefine baktı, “Sağolasın emmi” deyip neredeyse koşar adım çaycının yanından geçti, koridorun sonunda ana kapının aksi istikamete, araç parkına çıkan kapıya yöneldi.

Çaycı, elindeki boşlarla muhtarın yanından geçerken bir şeyler mırıldanıyordu. Dairenin müdavimi eski muhtar, elindeki kehribarı şaklatmaya ara verip onu baştan ayağa süzdü, “Hangi köydensin yeğenim?” diye sordu.

“Merkezdenim, Zeytinlik tarafından” diye cevap verdi ama kafası başka yerdeydi. O yüzden adamın, “Hayırlı olsun, hoş geldin” deyişini işitmedi. Devlete kapak atmanın bu zamanda ne kadar zor iş olduğunu, torunlarından birinin de memurluk sınavlarına girdiğini ama bir türlü kazanamadığını içtenlikle anlatışını da işitmedi. Ses tonundaki iyiliği hissetti ve gülerек onu onayladı. Aynı dalgın kafayla ocağa girdi. “Yürü ki yolun olsun!” dedi kendi kendine ve ocağın kenarındaki sandalyeye oturup kafasında hayli zamandır yarım kalmış, bir türlü neticeye vurdurulamamış eski bir meseleyi halletmek üzere düşüncelere daldı. Dalmasıyla diya fonun hışırtılı, sinir eden, ilk zamanlar rüyalarına giren, öksürük gibi sesinin ötmesi bir oldu; “Müdür beye dört çay, ikisi açık!” Çayları ince belli bardaklara sırayla doldururken, kafasındaki meselenin kendisi için el yordamıyla halledilmeyecek kadar karışık ve naif olduğunu düşündü.

“Aynı anda iki iş yapamamam, sözelciyim ben” diye mırıldandı ve dudağının bir ucuyla kendi esprisine güldü. Zaten bulduğu parçanın, kafasındaki boşluğa birebir oturup oturmayacağından emin değildi, sadece değerli bir parça bulunduğunu, bulduğu şeyin o boşluğa denk gelip gelmediğini öğrenmek istiyordu. Meseleyi, boş bir zamanda düşünmek üzere, zihninin tavan arasına, daha pek çok yarım yamalak meselenin sonradan düşünölmek üzere gelişigüzel atıldığı ve öylece unutulduğu yere atıverdi.

Ertesi sabah bütün ilçe bembeyaz bir sabaha uyandı. Birkaç gündür aralıklarla serpiştiren kar, sonunda kirişi kırmış ve gece boyunca nasıl şiddetle yağmışsa sabaha yollar kapanmış, okullar tatil edilmiş, hafta ortası evlere kısılan insanlar gerekli gereksiz meşguliyetlerin insafına terk edilmişti.

Genç adam, çayını ve sigarasını alıp çıktığı balkondan çenesi zangır zangır titreyerek döndü. Televizyonun karşısında patates soyan karısına baktı. Bıraktığı yerdeydi, kadın kuşağına konuk olan bir hocanın buğulu sesinden huşu devşirmeye çalışıyordu. Elllerine dikkat kesildi, huşu devşirip devşirmediğini bilemiyordu ama karısının elindeki patateslere eskisinden merhametli davrandığını hissetti. Bununla ilgili bir şaka yapmak istedi ama bulamadı. Bir iki öksürdü, pencere kenarındaki koltuğa oturdu. “Buranın soğuğu beni öldürecek!” dedi. Karısıysa, “Seni sigara öldürecek, soğuk değil!” diye ona ilişti. Delikanlı, boğazını doldurup sesini Turgut Özal’inkine benzetti ve “Allah’ın verdiği ömrü, onun izninden başka alacak yoktur!” dedikten sonra kendi kendine tebessüm etti ve kırmızı damalı koltuğa uzanıverdi. Özal’ın ardından Barış Manço geldi aklına, Ahmet Kaya, Rauf Denктаş, sonra Mehmet Ali Birand. “Memleketin yarısı öldü arkadaş!” diye mırıldandı, bu kez şaka mı, ciddi mi ayırt edilmeyecek tonda. Olduğu yerde sağa sola devinerek az önce balkonda hatırladığı bir şeyi düşünmek için kovuğına çekildi. Eline eski muhtarın greyder ve operatörlerle ilgili yeni muhtara ettiği tembihten cımbızladığı “Yürü ki yolun olsun!” sözünü aldı ve gevşek gevşek çatı arasına çıkmaya başladı.

Yine böyle bembeyaz bir gündü. Kar, biçimsiz yolları, gecekondu çatılarını ve çöp tenekelerini örtmüş, dünyaya, her şeye yeniden başlamanın mümkün olduğuna dair geleneksel nutkunu çekiyordu. O gün dışarı neden çıktığını hatırlamıyordu. Bu kadar önemli bir gün için önemli bir ayrıntıydı bu, ama hatırlamıyordu işte. Eve doğru yokuş aşağı inerken buzda ayağı kaymıştı. Öyle böyle değil adamakıllı kaymıştı. Düşerken ayaklarının yerden kesildiği, yere yatay geldiği o an, saliseler içinde, bunun sert bir düşüş olacağını, belinin veya geriye doğru açtığı kollarının incinebileceğini, belki sakatlanabileceğini ve geri kalan hayatını tekerlekli sandalyede geçirmek zorunda kalabileceğini düşünmüştü. Henüz yere kapaklanmadan bunları düşünmüştü. Havada sağa doğru kaykılıp puf diye bir sesle kalçasının üstüne düştüğü an, kendini pür dikkat arka çapra-

zında kalan evin camına bakarken bulmuştu! Dirseği incinmiş, kalçası sızlamış ve aynı anda arka çaprazdaki evin penceresine bakmıştı.

Eğer o gün öylece düşmeseydi, düşmekten, acı çekmekten, sakat kalmaktan daha önemli bir şeyi, farkında olmadan içinde gezdirdiği, gözle görülmeyecek kadar incelmış zaman parçacığında içgüdüsel olarak ortaya çıkan o kaygıyı göremeyecek, bilemeyecekti. Acaba” diye düşünmüştü yerde, “Zeynep’in beni görmesinden mi endişe ettim? İçeri dönüp ablasına benim düşüşümü anlatmasından, birlikte kahkahayla gülmelerinden mi? Karın, fiyakamı ayağımın altından çekip alması karşısında son mahcup olacağım insan, gülüp gülmemesini önemseyeceğim kişi Zeynep ve ablası olurdu hâlbuki. Nasıl olur bu? Yoksa başka bir şey mi var?”

Aslında böyle düşünmekte haklıydı. O zamana kadar, ne ergenlik hayhu-yunda, ne de delikanlılık çağlarında hayal hanesine hiç uğramayan biri varsa o da mahalleden Zeynep’ti. Evinde kısmetini bekleyen alımlı bir kız olmasına rağmen böyleydi, ona karşı ilgisizdi. Anlaşılan o ki, hayal hanesinden başka, daha gizli, daha derinlerde, sahibine bile kilitli haneleri vardı insanın. Evet, mahallenin efendi delikanlısı, o hafif sızılar içinde bunları düşünmüştü. Ve sonraki günlerde bu düşüşü, daha doğrusu düşüş anında içinde parlayıp sönen ilgiyi dikkatle incelemeye almıştı. Hiçbir genç, bu denli dikkatle inceledikten, izini sürdükten sonra bir duyguya ilgisiz kalamazdı. Devam eden günlerde Zeynep’e ilk defa alıcı gözle bakmış, baktıkça dönüp kendine de bakmış ve içinde renksiz, sessiz, kokusuz devam eden bir ilginin varlığına şahit olmuştu. Yine o aralar, kendi içinde bir gerçekliği kıskıvrak yakalayarak mı Zeynep’i keşfettiğini, yoksa uydurma bir zannın üzerine romantik bir gerçeklik mi kurduğunu kimseye sormadığı için, bir erkeğin her derdini açabileceği kimsesinin hiçbir zaman olamayacağını anlamıştı.

Bundan sonraki taşları sebepler, selamlar, işmarlar ve mahallenin eli belinde ablaları düzüp yoluna koymuştu. Analar razı edilmiş, babalar hemşeri kahvesinde yarım ağız haberdar edilmiş, derken iki genç, elektro bağlamalı bir mahalle düğünüyle dünya evine girmişti. Fakat o gün henüz yerden doğrulmamışken, karların içinde burun buruna geldiği bir şey daha vardı. İnançla ilgili, karanlıkta bir defacık yanıp sönen bir fark edmişti bu. Eğer vehim değilse, eğer gerçekse, kendisiyle birlikte bütün insanlığın bir uçurumun kenarında olduğunu, yolların tükendiğini, belki de yolların hiç olmadığını gösteren mor ötesi bir şimşekti. Delikanlı iki yıllık karısına ondan söz etmek çok istiyor, ama bunu nasıl yapacağını bilmiyordu.

“Nasıl ki” demek istiyordu, “Nasıl ki sana ait derin bir takıntıyla yaşadım senelerce ama bunun farkına varamadım ve gelişigüzel bir kazada bilinçaltımdan su yüzüne çıkıverdin; ya iman ve imansızlık da öyle farkında olunmayan, belirginlik kazanmayan, ancak ecel anında, yani o düşme anında bilinçaltından ortaya çıkan bir şeyse?”

“Nasıl bir şeyse?” dedi karısı, elinde dilimlenmiş patateslerle ayakta durak-sayarak. Dönüp onunla göz göze geldi. Yüksek sesle düşündüğünü ancak birkaç saniye sonra fark edebildi.

“Kanaat gibi mesela, gizli saklı, derinden derine yaşayan, sahibinden habersiz palazlanan, semiren bir kanaat gibi...”

“Kanaat dedin de aklıma geldi. Yarın Sebahat’lar bize gelecek, tatlı al gelirken!”

O, elinde patateslerle mutfağa doğru seğırtirken, delikanlı televizyona baktı, buğulu sesiyle anlattığı şeylere derinlik katmaya çalışan adamı yeniden gördü. Konuşmasını sürdürüyordu. “Acaba” diye düşündü, “Ne kadarı gerçek?” Bunun hiçbir zaman ayırt edilemeyeceğini hissetti ve konuşmaların, kelimele-rin, edaların, titrek seslerin ne kadar bayağı şeyler olduğuna hükmetti. Az önce farkında olmadan yüksek sesle karısına anlattığı meselenin de büyü bozumuna uğradığını sezincedi bu hissi pekişti. Konuşmak, güverteye dolan suyu denize boşaltmak için geminin dibine delik açmaya benziyordu.

“Tamam” diye söylendi, “Getiririm. Tatlı... Tatlısız olur mu hiç!”

Koltuğu kalçasıyla eşleyip yine kovuğuna, ama bu kez bir şey düşünmek için değil, uyumak için gömüldü. Bilincini uykunun kollarına bırakmadan önce, elinde tuttuğu hayali plakayı bu kez zihninin tavan arasına değil, uzaklara, belki başka birilerinin işine yarar diyerekten çok uzaklara fırlattı.

O günden sonra, buzda kayıp düştüğü an kendi içinde var olan bir ilgiyi mi kısıkvrak yakaladığını, yoksa uydurma bir ilginin üzerine romantik bir gerçeklik mi inşa ettiğine dair kimselere açamadığı şüphesini eşelemedi. Ölüm anında ortaya çıkacak imanın ya da imansızlığın, bilincin çokça altında, elle tutulamaz, gözle görülemez dehlizlerde olabileceğine dair endişesini de nisyan kuyusuna attı. Endişesine belki şifa olur diye eski muhtardan emanet aldığı sözü ise bir daha hiç anmadı. Belki de pazılın eksik parçası oydu ve imanın o kadar da soyut, o kadar da bilinmez denklemler üzerinde oturmadığını gösterecekti. Ama erkek milletin tam bulurken kaybetmekten haz alan o mazoşist tarafı yok muydu; işte o tarafta rüzgâr bir kez esmeyedursun, en kelli felli meseleler, taşrada insana can suyu veren entelektüel keşifler bile kapı dışarı edilmekten kurtulamazdı.

Kar o gece ve sonraki gecelerde de yağmaya devam etti. Kimse kimseye misafirlğe gidemedi, çocuklar kartopu oynamaya çıkamadı, o sene kışı ilk kez gören kuşlar çimenlerin tamamen yok olduğunu zannedip korkuya kapıldı, uzaklarda, çok uzaklarda kızgın bir plaka, üzerine yağın karları öfkeyle eriterek baharı etti. Yazın köy çocuklarının eline geçti ve köye gelen ilk hurdacıya üç balon karşılığında satıldı. Hurdacı çürük dökük dişlerini sıkarak levhaya baktı, “Yürü ki yolun olsun!” yazısını düşündü taşındı, kafasında bir yere oturtamadı, ayağının altına alıp ikiye bükte ve brandalı kasanın içine fırlattı.

SENEM GEZEROĞLU

BİZ BU SAATİN NERESİNDEYİZ?

6

Aslında burası hikâyenin tam ortası. Peki ben ne yapayım şimdi? Gitme, ortada bırakma beni.

10

Bu rakamlar... Ne ortası, ne başlaması, ne sonu? Ne yapmaya çalışıyorsun sen? Otur n'olur. Ama saat? Daha vakit var otobüsün kalkmasına. Kal biraz daha. Peki öyleyse. Seninle geçireceğim bu son saat, koca bir ömre yayılsın istiyorum. Nasıl olacak ki bu? Hatıralarla... Her anıyı beynime hapsediyorum. Biz zaten hapiste değil miyiz? Öyleyiz evet. Tamam işte, bu tutsaklıktan bıktım, yetişmem gereken bir hayat var. Haklısın ama bak gideceğin dünyalar da bu yuvarlak masa kadar. Yanılıyorsun, ben bu çemberin dışına çıkmalıyım artık. Çıkamazsın, nereye gidersen git, ben de seninleyim. Nasıl yani? Bu yuvarlak masa gibi işte, bir ucunda sen, diğerinde ben. Giden sen, kalan ben. Kaçan sen, kovalayan ben. Ya da tam tersi... Bir oyun gibi. Çember çeviriyoruz daima. Bir kısır döngünün tam ortasındayız işte. Evet, bunları daha önce de konuştuk. Daha önce de, çok daha önce de... Birbirimize geç kaldık. Erken mi geldik yoksa? Bilmem, tersine akan bir saat gibiyiz öyle değil mi? Ne yapalım peki? Ne yapsak boş, geriye dönemiyoruz, anı da yaşayamıyoruz. Kalan zamanı saymaktan başka bir şey yapamıyoruz biz. Haklısın, son zamanlarımız bu... Son anlarımız... Birazdan saatin gelecek ve sen sonsuz bir yolculuğa çıkacaksın. Peki ya sen? Sen ne yapacaksın? Kilometreleri, rakamları boşver. Ben de burda sonsuz bir yolculuğa çıkacağım, illa hareket eden mi gitmiş olur sanıyorsun? Kalan da gitmiş olur değil mi? Aynen öyle. Hangisi daha ağır? İkisi de. Birbirine çiviyle kenetlenmiş iki çubuktan birini söksen diğeri yaralanmaz mı sanıyorsun? Ne diyebilirim ki, haklısın. Çok sağlam kenetlenmiştik birbirimize. Hem de nasıl... Birbirimize denk geldiğimiz kısacık anlar yetmişti bizi kenetlemeye. Yine o anlardan ama vakit daralıyor, gitmem lazım. Tamam ama bana bir hatıra bırak, bu anı ölümsüzleştirecek bir şey bırak bana n'olur. Peki, ne istiyorsun?

1

İkimizin hikâyesini yazmak istiyorum. Yaz tabi, yazarsın sen. Beraber yazalım bu sefer. Ama saat? Kıрма beni n'olur, beraber yaptığımız son şey olsun. Bir öykü yazalım seninle. İyi de o kadar vaktimiz yok? Daha var, yetişirsin. Ne desem bilmem ki? Bir şey demesen, öylece karşımda dursan da olur. Peki tamam

o zaman, çıkar kâğıtları. Başlayalım mı? Hadi başlayalım. Nasıl bir hikâye yazacağız peki? İki kişi var. Hımmm, peki olay ne, noluyor bu iki kişiye? Hikâye de orda zaten, hiçbir şey olmuyor. Hiçbir şey mi? Evet, olay yok. Garip. Peki nerde geçiyor bu öykü? Bir saatin içinde... Nasıl yani? Bildiğin yuvarlak bir saatin içinde. Mekân bir saatin içi mi yani? Evet. Peki kişiler? Kişiler, akrep ve yelkovan. İlginç oldu bu. Hikâyenin zamanını soracağım ama? Zaman da bir saat... Mekânı anladım, zaman diyorum? Tamam işte, akreple yelkovanın birbirinden ayrılıp birbirine tekrar kavuşması ne kadar sürer ki? Bir saat... Hah ben de onu diyorum, zaman da bir saat... Kafam karıştı. Karışmasın, zaman ve mekân iç içe değil mi zaten? Öyle de... Peki o hâlde? Tamam, anladım. Devam edelim mi? Dur biraz, ikimizin hikâyesi demiştin, biz bu hikâyenin neresindeyiz? İçinde, tam kalbindeyiz.

8

Kalbindeyiz demek. Ya kalbimizin tik takları bir gün durursa? Sorun değil. Sorun değil mi? Değil tabii. Saat dursun, ölürüz; ama zaman akar, işte o zaman biz de ölümsüzüz. Felsefe yapma bana. Tamam, sustum. Neyse, hikâyeye geçelim. Geçelim. Anlat. Peki o hâlde, bir kez de benden dinle bakalım. Dinliyorum. Hikâye şu: Akrep ve yelkovan birbirine âşık. Tabi ya, hiç şaşırmadım. Neden? Çok klasik çünkü. Ama iyi de, daha hikâyenin sonunu bilmiyorsun. Başını biliyorum yetmez mi? Yetmez. Haklısın, ama unutma bizim hikâyemizin başı yok, sonu da yok, ortası var belki. Ortası mı? Nasıl yani? Akrep ve yelkovanın birbirine en uzak olduğu doğru noktası gibi. Dur bir saniye... 06.00 gibi mi, ya da 18.00... Yaklaştın. Giderayak beynimi yoruyorsun. Sen de beni bunca yıl ağır aksak ilerleyen bir akrebin kısılcığında yordun, bilmiyor musun? Başka çarem yoktu. Vardı, uzaklık da yakınlık da bizim elimizdeydi. Akreple yelkovanın hangi rakamlarda durduğu bizim elimizdeydi öyle mi? Evet tam da öyle. Zamanı da, saati de, hikâyeyi de biz belirliyoruz öyle mi? Evet aynen öyle. Peki o hâlde, sence akreple yelkovanın bu durumu doğru mu?

3

Doğruluk görecelidir. Örnek ver. Akrep ve yelkovan saat 06.00 noktasında ya da 18.00 noktasında tam bir doğrunun üzerindedir. Evet, doğru. Ama akreple yelkovan 09.15 ya da 07.05 noktasında da tam bir doğrunun üzerindedir. Evet, bu da doğru. Hepsi bir doğrunun üzerinde ama hangisi doğru? Hepsi doğru o zaman. Tek bir doğru yoksa, akreple yelkovanın nasıl bir doğruya oldukları saatin neresinde durduklarına göre değişir. Tamam da... Bak şimdi, şu an saat burada 15.54 ama Avusturalya'da saat 00.54... Yani bir gün sonrası. Dünyanın bile bir doğrusu yokken bana doğru şudur deme. Ne demeye çalışıyorsun? Şunu demeye çalışıyorum: Bizim öykümüzün sonu da bu masanın, bu dünyanın neresinde

durduğumuza göre değişir. Yani? Doğruları boşver 01.05 gibi, 02.10 gibi, 03.15 gibi daima yan yana, karşı karşıya, bir arada duralım. Delirmişsin sen. Ya da 12.00 gibi, 16.20 gibi, 07.40 gibi; birbirine kenetlenmiş iki kol gibi hiç ayrılmayalım. Hayal bu; kısacık anlardır o saydıkların, gelir ve geçerler. İyi de o kısacık anlar, senin bu saati kırıp gitmeden çok daha güzel. Kalırsam aynı şeyler olacak ama. Bir kavuşma, bir ayrılık... Bu sonsuz koşu... Bu kadar tik tak yeter.

7

Ne yapayım söyle hadi. Söylüyorum ya. Tamir et, onar bizi. Nasıl? En baştan yaz her şeyi. İkimizi, zamanı, saatleri... Ne değişecek ki? Yine aynı. Bir spiral gibi, boşlukta dönüp duruyoruz, sonumuz yok. Olsun, ben razıyım, yeter ki kal. Hayır, en iyisi bu saati tam kalbinden vurup gitmeli. Peki ya bu saatin kalbi bizsek, ya biz saatin kalbindeyse?

12

Tamam o hâlde, kalbinde duruyorum.

4

Yetmez. Kalbimi de durdur. Madem gideceksin, saatlerin kalbini de on ikiden vur. Öyle deme. Ben gitsem de hayat devam edecek, saatin işleyecek. Yanılıyorsun. Akrep ve yelkovan arasındaki açılar büyürse acılar da büyür, bilmiyorsun. Biliyorum ama ben bu öykünün içindeyim, kalbindeyim, bu bile yeter bence.

2

Bir şeyin içinde olmak, birlikte olmak değil işte. Akrep ve yelkovan da saatin içinde ama birlikte değil mesela. Olsun. Tamam işte, birlikte olsun ama nasıl? En doğru zaman, ne zaman biliyor musun? Ne zaman? Akrep ve yelkovanın birbirine en uzak olduğu zaman... Yani? Dedim ya 18.00 gibi, 09.15 gibi, 10.20 gibi, 15.50 gibi, 20.10 gibi... Aynı şeyler işte. Aynı ve doğru şeyler. Tam bir doğru. Yani biz birbirimizden ne kadar uzak durursak o kadar doğru mu olacak her şey?

11

Doğruyu, gerçeği, rakamları boşver. Ben seninle zamanı durdurmak istiyorum. Tam burda, bu masada, akrep ve yelkovan gibi. Sana kenetlenmek istiyorum. Biri bana “Saat kaç?” diye sorduğunda hep seni hatırlamak, yüzüne bakınca zamanı unutmak istiyorum. **“bir bozuk saattir yüreğim hep sende durur”** demişti şair. Seninle durmak istiyorum. Sen de benimle dur n’olur. Dur ve artık zamanı da durdur.

5

Benim gücüm yetmez. Taşıyamıyorum artık. Gücün yetmezse gücümüz yeter, deneriz. Kenetleniriz. Neyse, boşver bunları. Her zamanki gibi kaçyorsun. Kaçan ben değilim, zaman. Haklısın, vaktimiz azalıyor. Öyküye dönelim o hâlde. Saat

yönünde dönelim. Önce kendimize sonra birbirimize dönelim. Ya da önce birbirimize sonra... Fark eder mi? Etmez. O zaman? Akreple yelkovan diyorduk. Evet. Bu iki âşık yıllarca aynı kentte yaşamışlar. Aynı saatte yani? Evet. Hep bir arada olmuşlar ama birbirlerine hiç kavuşmamışlar. Bizim gibi yani... Evet, bizim gibi... Koskoca zamanın içinde kısacık kavuşmaları, kısacık anları olmuş. Ama o anlar sonsuz bir zamana bedelmış öyle değil mi? Nerden bildin? Güldürme beni, o hatıralar sadece sana ait değildi. Haklısın. Devam edelim mi? Edelim. Bu iki âşıktan biri akrep gibi hep ağırdan almış hayatı. Herkes durduğunu zannederken o aslında yavaş yavaş, sindire sindire yaşıyormuş zamanı. Peki yelkovan? O akrep gibi değilmiş, yerinde durmayı sevmemiş. Salise gibi koşmak istese de en azından yürürmüş. Saatin yükünü taşımış yıllarca, yorulmuş. Hangimiz yelkovan hangimiz akrebiz peki? Bilmem, fark eder mi? Sonuçta her ikisi de bir ömür boyu bazen kaçmış bazen kovalamış. Ne olmuş sonra? Ne biri diğerini bulmuş, ne diğeri ötekini yakalamış. Bir kısır döngü yani. Evet. Şimdi sen devam ettireceksin bu hikâyeyi. Neden? Senin hikâyen bitti mi? Hayır, doğrusu bu. Doğrusu hikâyenin sonu mu?

9

Doğru değil işte, bu ayrılık hiç doğru değil. Bu hikâye böyle bitmemeli. Bak, yine aynı şeyler... Vakit geçiyor, gideyim ben. Gidemezsin. Neden? Çünkü ben, seni bu hikâyeye hapsettım. Nasıl yani? Artık sonsuza dek bu saatin içindesin, istesen de gidemezsin. Saçmalıyorsun, ben kalkıyorum. Dur, biz bu öyküyü yazmaya başlayalı ne kadar oldu? Bilmiyorum, herhâlde bir saat... Demiştin sana, olay bir saatin içinde geçiyor. Evet de... Burası hikâyenin sonu işte... Ama iyi de... Belki de başı ne fark eder? Anlamıyorum, sen ne yapmaya çalışıyorsun? 9'a tersten baktığında gördüğün şey 6 değil mi? Evet... Yani 6, bu öykünün başı mı? Bakış açına göre değişir. Yoruyorsun ama. Aslında çok basit; bu öykünün başı, ortası, sonu ona nereden baktığınla ilgili. Yeter, tamam. Yetmez. Bu öykünün dünü, bu günü, yarını onu nasıl okuduğunla ilgili. Nasıl? Seninle bir oyun oynayalım. Ne oyunu? Şimdi bu hikâyeyi en baştan, saat yönünde okuma vakti... Bu hikâyeyi mi? Evet, bu hikâyeyi. Ne yapacağım? Sadece rakamları takip et. Tik tak, tik tak, tik tak... 1, 2, 3, 4... 10, 11, 12. Başla hadi.

SONER OĞUZ

YAZILMASI MÜMKÜN OLMAYAN ÖYKÜLER

*“Bu yağmur ...bu yağmur ...bir gün dinince
Aynalar yüzümü tanımaz olur.”*

“Tükenmez” denildiği halde tükenen ne çok şeyden biriydi kalem. Aşk tükenir, kelim tükenir, ömür tükenir de kalem mi tükenmezdi? Yaslandı. Yağmura döndü yüzünü. “tükenmez” sıfatını eşyalara ve türlü mefhumla isnat eyleyen kişioglunun an gelip sesi, gölgesi, nefesi ile silinip gidişinin mizahi bir yanı olduğunu düşündü. İplik iplik yağın yağmura döndü, buğulanmış pencerenin ardından izledi, izledi... Kaç vakit geçtiğini anlamaksızın izledi.

Oysa yazacak ne çok şeyi vardı. Yine yağmura döndü. Kalemı biten bir adamı umursamadan nasıl da yağıyordu, çisil çisil!

Oldum olası severdi kiremitler üzerine düşen su damlalarının tıptırtısını. Böyle anlarda yazmak gelirdi elinden yalnız. Ne garip ki daha geçen cuma yazacak bir şey bulamamıştı bitmemiş bir kalemı olmasına rağmen.

Sokak lambaları altında uzayıp giden asfaltın parıltısı yağmurdandı. Sonra sokak lambalarının altından sicim sicim geçmekte idi damlalar. Daldı.

Bir sevgili, eteklerini savurarak kaçtı ışıklar altından karanlıklara; şemsiyesizdi üstelik. Sonra bir delikanlı belirdi, sırlıklam olmuş uzun saçları yüzüne ve ensesine yapışmış. Bakındı, bakındı, bakındığıyla kaldı. Karanlıklara karışan gölgeden umudu kesip çöktü yağmurun altına. Sularla akıp giden bir sevgili idi yitirdiği. Bir süre sonra o da yitti. Derken bir ambulans geçti, o denli hızlı idi ki mübalağacı bir kişilikte olsa “ambulans mı polis arabası mı, anlayamadım.” der idi. İçindeki, belki sıradan bir bayılma vakasıydı günlük yaşamın stresinden kaynaklanan, belki de doksan sene yaşamış, nice yağmurlara tanık olmuş bir kadın son yağmurunu görmede idi dünyanın yahut ilk çocuğuna hamile bir kadını da bir cana ömrünün ilk yağmurunu gösterecekti ilah. Bir sarhoş belirdi bu kez yalpalayarak ve illa ki ıslanarak yürüdü. Neden içmişti ki bu kadar? -Dertten değildir elbet! Öyle çekilmeyecek bir derdi olsa, bir damlanın buluttan ayrılıp metrelerce yukarıdan intiharı gibi bir ölmek seçerdi kendine.

Kalabalık bir grup genç... Muhtemelen hep grup halinde gezen dört... beş...evet tam altı kişi... şakalaşıyorlar, birbirlerini itekliyorlar. Her biri, herhangi bir diğerini kaldırım taşlarının dibinde biriken sulara bastırmaya çabalıyor. Nihayet birini itiyorlar ve ayağı kaldırım taşına takılan kısa boyluları boylu

boyunca –yahut boysuzluğunca- uzanıyor sulara yüzükoyun. Kavga çıkmıyor düşürülen de düşüren kadar eğleniyor en az.

Elektrikler gidiyor şehirde. Şehir, şehirligini yitirirken ışıksız, bembeyaz bir hayal yürüyor yolda, yol aydınlanıyor; sokak lambaları yanıyor tekrar. Önce cılız ve gitgide artan bir sarılık aydınlatıyor yolu yeniden. Bembeyaz bir hayal bembeyaz bir hayal olmaklığını yitiriyor bu kez. Şehirlerin karanlıkta hiç de şehir olmadıklarına kanaat getiriyor. Şimdi yol ışıklı, şimdi şehir şehirdir artık. Yağmur da yağsa, güneş de açsa, sabah da olsa gece de olsa şehir şehirdir.

Yazmak kalemle mümkün. Kalem yok!

Oysa ne çok öyküsü vardır yağmurla alakalı.

Bir sevgili ellerini yağmurlu bir gecede bırakır bir delikanlının artık sevgili olmadığının izahı için...

Okuldan uzaklaştırma cezası aldığı, babası tarafından öğrenilen bir lise talebesi bir yağmurda dolaşır, ürkek...

Yalnızlığa olabildiğine sevdalı bir şair, alır paltosunu bir yağmurda, vurur kendini yola...

Evladını yitiren bir baba yağmura aldırıışsız yürür...

Bir çoban ıslanır dağda...

Yazılacak çok, yazacak yok...

...

Şimdi gözyaşları yağmura karışmış bir genç düşlemekte, bir nisan ortasında ikiz kardeşinin kabri başında toprak atarken... oysa kolları mecalsiz, titrek... sonrasında yarı-canına bunu nasıl yaptığını düşünmekle kahrolacak bir genç. Gençliği çok sürmeyecek bir genç... yıllar sonra kendisini sehpaye tekme atan bir cellat vicdansızlığıyla yargılayıp ömrünün en az yirmi yılına çizgi cekecek...

Başka bir şehirde üniversiteli bir genç kız, yağmuru bahane ederek eski edebiyat dersini asma planları yapmada geceden. Yetmişini çoktan aşmış bir adamın şaşılması bir heyecan ile ellerini kürsüye ayaklarını yere vura vura ritim tutarak okuyacağı “had-de-den-geç/miş-ne-za-ket/yal-ü-ba-lol/muş-sa-na” mısraının veznini bulamayacağı için utanmaktan kurtulacak belki de.

Bir kadın... bir adam...

Onları yağmur bir araya getirmekte. Otobüsten birlikte indikten sonra genç adamın aynı şemsiyeyi paylaşma teklifinde bulunması ile başlamakta bir sevi. Üstelik aynı yağmurda ıslanmak aynı yağmurdan kaçmaktan hayli güzelken.

Yazamıyor hiçbirini, odaya dönüyor. Sabah can çekişen kalemi ile yazdığı son satırları okumak için deri ciltli siyah defterini alıyor. Küçük defter iri elleri arasında komik duruyor ve o da bunun farkında. Yolculuklarda bu yüzden cep boyu kitaplar okumaz çokları gibi.

18/08/2008

“Hangi mevsimde yağarsa yağsın özü yağmurdur işte. Nisanda ardında pırıl pırıl bir yazı sürükleyip getireceğinden katlanılması mümkün; temmuzda yakaladığını apansız sırlıslam ettiği halde hoş serinliği ile sevilen; eylülde hazin bir ayrılığı çağrıştıran; şubatta her an lapa lapa bir kar’a dönüşmeye meyilli... Hangi mevsimin yağmurusun? Ki toprağını bulduğun an bulut bulut üstüme ağdın ve biteviye ve amansız ve sessiz yağdın, yağdın, yağdın...”

Tükenen kalemin yazdığı son satırlardı bunlar. Bir başkası için yazdıkça kendinden yitiren, yitirdikçe eksilen ve nihayetinde tükenen bir kalem...

...

Çatıdaki kiremitlerden gelen tıptırtı azaldı, azaldı ve sustu.

EYYÜP AKYÜZ

KAVGA

— Baba, ayıralım şu kavga edenleri. N’olur baba, ayıralım!

Tiz bir çılgık gibi çıkmıştı sesim. Kendi sesimin kulağıma ulaşmasıyla tedirginliğim ve korkum bir kat daha arttı. Babam gayet sakindi. Bir film setinin yanından geçiyor olmalıydık, yoksa bu kadar sakin olmak bir adama yakışır şey değildi. Babam görmezden, duymazdan geliyordu. Hadi biz yoldan geçen yabancılar rolünde idik, ya diğerleri? Diğerleri kendilerinden geçmiş, coşkuyla bağırarak seyircileri canlandırıyorlardı. Her yerde kameraları arıyordu gözlerim. Ama görünürde hiç kamera yoktu. Ne tuhaf şey şu sinema dedikleri. Bir film uğruna uluorta dayak yiyor insanlar. Dünyaları verseler dayak yemem kimseden. Ünlü olmak için dayak mı yenirmiş, hıh! Döven adam da olmazdım ben olsam. Dayak atarak meşhur olacağıma kimseler tanımasın beni daha iyi. Bir de şu öpüşme sahneleri... Kameralar çekerken karısını nasıl öper insan, hayret! Üstüne üstlük, bazıları da karı koca değilmiş. Metin söyledi geçenlerde. Artist olmak istiyormuş. Bir sürü kadın öpmenin en güzel yolu, film oyuncusu olmakmış. Bir de bunu sınıfın orta yerinde söylemesin mi. Herkes kahkahalarla güldü Metin’e. Pis sapık, dedi bazı kızlar. Dördüncü sınıfa giden bir çocuk için büyük bir hedef, dedi öğretmenimiz gülerek. Ben uçak mühendisi olmak istediğimi söyledim. Şaşırdılar. Uçağın da mı mühendisi oluyormuş dediler. Uçakta makine yok mu diye sordum ben de. Makine mühendisliği gibi bir şey işte. Doktorlar insan tamir ediyor, mühendisler makine. Ben de uçakları iyileştireceğim ki kimse işine geç kalmasın. Sevenleri en hızlı kavuşturan şey uçaktı sonuçta. Hem amcamın tavsiyesiydi uçak mühendisliği. Öğretmenimizin gözleri parladı cevabımı duyunca. Her neyse, ne diyordum ben? Ha, kameralar... Etrafta gizli kameralar olmalıydı. Kameralar gizli olunca dövüşmek daha kolaydı belki de. Ne kadar doğaldı her şey. Gerçekten kavga ediyor gibiydiler. Kalabalık yüzünden kavga edenleri göremesek de yumruk seslerini ve acı inleyişleri duymakta zorlanmıyorduk. Kendimi filmin başrol oyuncusu gibi hissettim. Göğsümü kabartarak yürümeye başladım. Bütün dünya beni izliyordu artık. Büyülü bir dünyaydı. Her şey o kadar güzeldi ki... Ne var ki fazla sürmedi büyü. Kulağımızı tırmalayan küfürler yükselmeye başlamıştı bile. Çok ağır küfürler çarpıyordu kulaklarımızın çeperlerine. Film olamayacak kadar gerçekti kavga da, küfürler de. Geriye dönüp bakmaya yeltendim ama babamın ikazı ile irkildim. Yürü, dedi babam sertçe.

— N’olur baba, ayıralım onları. Kötü şeyler ola...

Sözümü tamamlamama fırsat vermedi babam.

— Bırak, gebertsinler birbirlerini.

— Ama baba kimse ayırmıyor, diyebildim ağlamaklı ses tonuyla.

— Yeter artık Arif! Böylelerinin de, böyle çocuk yetiştirenlerin de Allah belasını versin! Bu ülkede kimse çocuk yetiştirmeyi bilmiyor. Doğur, sonra da sal sokağa. İşte sonuç ortada. Böyle serserilerin yaşamaya hakkı yok!

Babamın sözleri beni teselli etmeye yetmemişti. Üzgündüm. Maç seyreder gibi kavga seyrediyordu insanlar. Nasıl oluyor da bu kadar umarsız, bu kadar sorumsuz, bu kadar zalim olabiliyordu insanlar? Anlayamıyordum. Anlamak da istemiyordum işin doğrusu. Babamın bile umurunda değildi. Sebebi ne olursa olsun, kavga kötü bir şeydi. Kavgayı ayırmamak ise bence kavga etmekten daha kötüydü. Kavgayı alkış tutanlara kızmıştım. Hepsinden iğreniyordum. Asıl kızdığım ve iğrendiğim kişi ise babamdı. Babalıktan reddetsem yeriye kendisini. Söylene söylene yürüyordum. Kavga edenleri görmezlikten gelen babam beni görüyor, yine kavga edenlerin bağırış çağırışlarını duymazlıktan gelen babam benim homurdanmamı duyuyordu. Hışımınla baktı bana babam. Kafama bir tane yapıştırması da gecikmedi.

— Kes lan sesini!

Sesimi kestim. Kahrolası sesimi. Alışmam gerekecekti demek ki. Bu dünyada görmeyecek, duymayacak, anlamayacaktın. Yoksa okkalı bir tokat gecikmezdi. Baban bile tereddütsüz tokadı çakıveriyorsa, diğer insanlar neler yapmazdı. O kadar uğraşmama, kendimi o kadar sıkıkmama rağmen gözlerimin yaşarmasına engel olamadım. Kafamın acımasına değil, bir büyük gerçeğin anlaşılmasına ağlıyordum. Hiddetliydim. Sesim çıkmıyordu ama gözlerimden yaşlar boşanıyordu. Eve girmeden önce gözlerimi silmeliydim. Ayakkabılarımı çıkarırken silebildim ancak. Anneme çaktırmamam gerekirdi ağladığımı, tabii ağbime de. Soru yağmuru kesilmezdi yoksa. Doğruca odama gittim. Biraz sonra annemin çığlık sesini duydum. Babam da, annem de koşar adım dışarı çıktılar. Neler olduğunu anlamıyordum. Takip etmeliydim onları. Az önce çıkardığım ayakkabılarımı ayağıma geçirdiğim gibi koşmaya başladım. Tuhaftı, çok tuhaftı. Biraz önce geçtiğimiz kavganın olduğu yerdeydik. Yerde kanlar içinde yatan biri vardı. Yaklaştım, iyice yaklaştım. Abimdi.

ALİ GÜNEY

?

Sabahtan beri toplayamamıştı kafasını. Kahve mi içse, neyse, artık dik-
kat etmeli. Yaş kaç oldu? Emekli olalı bile dört yıl olmuş. Ama devlet
okulunda öğretmenlik daha rahattı buraya göre.

Emekli aylığı yetmeyince, küçük bacanağı ile elma alıp satmışlardı Boz-
kır'ın köylerinden. İlk başta bayağı kazandılar ama sonra yüklü mal verdikleri
bir komisyoncudan parayı alamayınca... Küçük bacanak tıp fakültesinde temiz-
lik işi bulup, aman bacanak sigortam yatsın da deyip, asgari ücretle işe başladı.
Haklı değil miydi ama daha liseye giden çocuğu vardı. O ise içmeyi düşünmü-
ştü. Kaç kez kapısından dönmüştü meyhanenin. Sigorta kurumunun arkasındaki
meyhanenin kapısına varıp varıp...Çok olmuştu bırakalı gerçi. Köyde iken
'İvriz'den geldiği vakitlerde hemen ekibi kurarlar, değirmenin altında iki büyü-
ğün üstüne birer de bira içip cila çekerlerdi. Ama vazgeçmişti, vazgeçmeliydi.
Aydın'da görev yaparken memlekete tatile geldiklerinde yine aynı ekiple içtiği
bir gün değirmenin altında sızmış, hamile olan karısını ilçeye yetiştirememiş,
yeni doğan çocuğunu kaybetmişti. O çocuk? Hep bir vicdan azabı oldu içinde.
Meyhanenin kapısına geldikçe de ağlayan bebek sesleri geldi kulağına, kork-
tu, giremedi içeri. Allah'tan eşi sağdı. Yaradan iki çocuk vermişti sonradan.
Meyhane kapısından kaçtığı gün, Kayalı park' ta otobüs beklerken yıllar önce
beraber çalıştığı bir öğretmen arkadaşını gördü, Şerafettin Cami'nin oradaki
kahveye oturdular, birer çay içip yılları yüzlerindeki kırışıklıklara sorup, sigara
içtiler. Hayat onlar için anlatmaktı, öyle yaptılar. O arkadaşı teklif ettiydi bu işi
de. Otobüse sevincinden uçarak binmişti. Çocuklar diplomayı alsınlar bıraka-
caktı bu işleri. Kapının çalınmasıyla sırtını hafifçe kapıya dönüp, buyrun, dedi.
Hizmetliydi.

Hocam, bir bayan gelmiş. Öğretmenmiş. İş için görüşecekmiş. İş mi? Öyle
mi? Al bakalım içeri. İçeriye giren eteği dizinde, saçları düz, saçları sarı, saçları
masal anlatısı olan kıza bakınca uyandı sanki. Hapşırması gibi oldu.. Merhaba-
laştılar. Buyur etti. Çay söyledi. Kız anlattı. Kız konuştuğu anda içine gözleri.
Müdürün kalbinin üstünde adımlıyordu kız. Adımlıyor ve çatlatıyordu buz
tutmuş nehri. Kız yürüdükçe nehrin kılcallarından su çıkıyordu yüzeye. O suda
boğuluyordu adam. Bunca yaştan adamı. Olacak iş değildi. Olmayacaktı da...

Sabahtan beri zaten toplanamamıştı. Cama doğru yürüdü. Saçları masal
anlatısı kızın köşeyi dönüşünü izledi. Çürüyordu.

Saçları masal anlatısı kız, iş hanından çıkınca sokak başındaki çay evinde oturan yurttan oda arkadaşının yanına gitti. Eee nasıl geçti, diye soran arkadaşına gülümsedi. Vallahi, adam bildiğin memur. Beni de gerçekten öğretmen sandı.

Bu mu yani büyük projen tatlım, diye sordu arkadaşı. Başka insanların kılığına girip hikayeler uydurup, ne yapmaya çalışıyoruz?

Ya öyle deme, bak kaç zamandır yazamıyordum, müdür bana öyle bir hikaye verdi ki, sonunda onu öldüreceğim. Arkadaşı şaşkın: “Niye ki?”

Çünkü ancak yazarken öldürebilirim.

HANİFE ALTUN

HECESU

Bir mektup yazıyorum, şu an sana. Postaya vermeyeceğim. Ellerimle getireceğim. Postallarımı ayağıma geçirip, ipini sıkı sıkıya bağladık-tan sonra, mektubu içine koyacağım. Ya da koynuma da koyabilirim.

Henüz ilk kelimeyi bile yazmış değilim ama biraz ara vereceğim. Dışarıda telaşlı nisan sağanakları –bekletmeye gelmez/beklemez- Saçlarımı çözerek yollara vuracağım kendimi. Mektuba koyacağım kelimeleri sıraya dizeceğim, devrilecek cümleler, nisan sağanakları saçlarımı yıkarken. Bu gün saçlarımda yağmur da getireceğim sana...

Evet, ben anneyim. Bir kızım var farkındayım... En zoru da bu ya! Kız çocukların saçlarını anneleri tarar. Hecesu’yun saçları öksüz kalacak. Seninkilere benziyor kızımın saçları... Hoyrat... Dalgalı... Taraklarla kavgalı. Öksüz saçlar bitlerin meskeni. Bu çok acı...

Şehrin meydanları ıssız cânım bahar gününde. Ayakkabılarımı çıkardım. Evet evet, yalın ayak geleceğim sana ve saçlarım ıslak. Sonra martı kanatları da toplayacağım gökyüzünden. Hecesu soracak:

“Annem kuş olup mu uçtu?” sonra “Kuş olmasın annem” diyecek. Ya da “ben de kuş olup uçacağım” diye tutturacak. Tabii ki; ayaklarını yere vura vura ağlayacak. Kızım ağlamasın. Saçlarını da kessinler benden sonra...

Ölüm, hayattan sonra gelir. Hayat bitince mi ölüm gelir? Ölüm gelince mi hayat usulca çekilir? Hayattan önce gelen ölüm(?) Ölü doğan oğlum. Ölüm doğar mı? Ya ölüm doğuran onca kadın? Kim verecek bunca sorunun yanıtını kızıma?

Daha dün sormuştu bana:

“Anne bitmek nedir” diye, elinde içi boş bir çikolata paketi varken hem de!

“Elinde ki nedir Hecesu?” dedim.

“Çikolata” dedi. Ve ekledi. “Ama içi bitti kabuğu kaldı”

“İçi nerede kızım?” dedim.

“Bitti anne” dedi.

“İnsanın da içi bitip kabuğu kalıyor kızım. Sen, bitmek ne demek biliyorsun anneciğim” diyorum içimden. Ve sorusunu yanıtlıyorum kızımın. –Çocuklar ne çok sorarlar-

“Hayır, Hecesu. Hayır anneciğim. İnsana yeni bir iç alınmaz!”

“İnsanın içi bitmese de, hep sakız, şeker falan bitse” der gibi bakıyor. Gözlerini oyun benden sonra böyle bakmasın kızım...

Hayır, vazgeçtim. Sana bir mektup yazmayacağım, gelince anlatacağım. Yazmadıklarımı Neden mi? Öyle işte. Söz uçsun, yazı da kalmasın diye. Biliyorum yanına geldim diye bana çok kızacaksın. Söz demişken;

“Söz uçup yazı kalıyorsa, söz uçurtma, yazı ipin elde kalan ucu mu?” diye soracağım sana. Evet, kızımın öğrendim bu soruyu da. Oysa daha çok öğreneceğim soru var kızımın. Cevaplar değil, sorular öğretir. Kızların saçlarını anneleri tarar... Tamam kabul... Öksüz kalacak benden sonra, kızımın sana benzeyen saçları. Ama sen bilmiyor muydun? Kızlar sorularını en çok babalarına sorar. Sen gidince yetim kalmadı mı sanıyorsun kızımın cevapları!

Yanına geldiğimde:

‘Hecesu... Onu nasıl bırakırsın?’ diyeceksin.

“Senin gibi diyeceğim. Ya sen nasıl bıraktın kızımı?” diye yakana yapışacağım

Sana bir sır vereyi mi? Sen gittiğinden beri kızımın saçlarını hiç taramadım... Biliyorum onun suçu değil... Ama... tarayamadım. Küstüm çiçeğinin suyunu hiç eksik etmedim... Sonra kedilerle muhabbeti de hiç kesmedim... Ama olmadı, içimi söndüremedim...

Hecesu’yu götürün! İstemiyorum onu. Evet, annesiyim onun. Bir doğurmak suçum var. Ah nasıl olur? İnsanın içinden çıkan bir hayat! Sonra hayatın içinden çıkan bir insan? Hecesu’ya ölümü anlatmayın. Bilmez.

“Bulutlarda annen” diye kandırmayın kızımı. Beklemek zor iş. Yorar. Hele ki gökyüzünü beklemek. Beklemekle kuşatmayın kızımın dünyasını. Büyük bir yorulmak olmasın ona yaşamak.

“Annem nerede?” diye soracak elbet.

“Annen bitti” deyin. Bitmek ne demek biliyor kızım.

“Nasıl bitti?” diye sorar mutlak. Başladığı gibi, bitti... Yaşamın kıyınsa geldi, öylece durdu bekledi... Sonra ıslak saçlarını bir yana attı, yanağını usulca suyun göğsüne dayadı... Suda başladı suda bitti, deyin. Ve son olarak kızımın adını heceleysin. He-ce-su...

ÖZLEM ATEŞ GÖKTAŞ

NAYLON AYAKKABI

Ölmüş müyüm? Ellerim göğsümde, kalbime saplanmış bıçağı yokluyor. Bıçak yok, ellerimde kan yok. Doğruluyorum, üzerimde üç kardeş büyümüş kenarı yamalı çocukluk battaniyem. Kalkıyorum. Başımda mezar taşım. Adım, ‘Ruhuna Fatiha’, ölüm tarihim. Kırk bir yıl mı yaşamışım. Ölmüş müyüm gerçekten? Öldüm mü? Üstümü başımı yokluyorum. Ellerim, gözlerim, ayaklarım yerli yerinde... Göğsümdeki bıçak nerede, izi bile yok. Kanlar akıyor. Ellerim temiz, gözlerim yaşsız. Etrafıma bakıyorum. Ağaçlar evler kuşlar güneş... Ya öldüysem; burası neresi?.. Üzerimde paçası lastikli basma elbisem, ayaklarımda naylon ayakkabı. Saçlarım hani ilk okula gittiğim zamanlardaki gibi uzun...

İleriden bir ses: Özlemmmmmmm! Parmak uçlarıma basıp bakıyorum sesin geldiği yöne. Hatice, Ayşe, Fadime, Saliha... hatta Zeliha. Harman yerinde oyun oynuyorlar. Gel diyorlar bana gellll. Koşuyorum. Ayaklarım yerden yükselmiş, uçurma derdinde beni. Ben koşuyorum terlemek için. Harman yerinin ortasında kovası teker lastiğinden yapılmış kuyu. Herkes susuz. ‘Bu sefer kuyuya inme sırası sende’ diyorlar. Tutuyorum zincirden sallıyorlar beni kuyunun içine. Su fısıldıyor, ‘korkma, cinler yılanlar yedi kollu canavarlar yok.’ Sade bir karanlık işte. Suyun ışığı gören yüzüyle renklenene sade bir karanlık. Dolduruyorum kovamı, çekiyorlar beni bir salıncakta sallanarak çıkıyorum suyla. Arkadaşlarımla koşuyorum. ‘Dün gelmedin, neredeydin?’ diyorlar.

Uyumuşum biraz. ‘Uykudaydım, uyandım geldim işte’ diyorum. İp atlıyoruz. Her atlamada daha da hafifliyorum. Hiç takılmıyor ayaklarım, hiç yanmıyorum oyunda. Irazca’nın erikleri parlıyor gözümüze. ‘Hırsızlık değil, bizimkisi göz hakkı’ diyor Ayşe. Birimiz bekçi, Hatice bir solukta atlıyor duvardan, ‘poşet olsaydı’ diyorum. Herkes şaşkın bakıyor. Hatice koynuna dolduruyor erikleri. Bir solukta atlıyor duvardan. Irazca Abla gördü bizi, her zamanki gibi kalkmıyor yerinden, bir yağ tenekesi atıp ürkütüyor sade bizi. Erikleri harman yerindeki keçilerin tuz yaladığı taşa döküyoruz. ‘Pis değil mi’ diyorum. Fadime kızıyor. ‘Bir günde huyun mu değişti... Ye işte’ diyor. Herkes iştahla yiyor. Ekşi tattan bir hışırtı. Çekirdekler iyice temizleniyor. Son çekirdek ağızda, eriğin tadı uzasın diye... Birden yağmur yağıyor. Bir yağmur türküsü başlıyor:

Yağ yağ yağmur / Teknede hamur / Ver Allah’ım ver

Bir dam altı arıyorum. Saliha çekiyor kolumdan, delice koşuyoruz dilimizde türkü, ıslanıyoruz. Sesimiz yağmura karışıyor. Birazdan güneş gökkuşağını armağan ediyor bize. Geçen var mı ki altından diye konuşuyoruz aramızda.’

Geçenin her dileği kabul oluyormuş’ diyorum. ‘Burada dileği ne yapacaksın’ diyor Saliha. Ben anlamsız gözlerle bakıyorum. Gökkuşağı, her rengini üstümüne bırakıp bırakıp kayboluyor.

Karşıdan Deli Osman geliyor. Dil çıkarıp kızdırıyoruz. Osman bizi taşla kovalıyor, arada bir dönüp tekrar dil çıkarıyoruz, Osman taşa tutuyor bizi. Her taş bizi geçiyor, bize değmiyor...

Tat Nuri'nin dükkânına giriyoruz. Nuri Amca ağzında çiviler elinde ayak-
kabıları tamirci dükkânında her zamanki köşesinde, güllüyor bizi görünce. Her
zaman sözleri bir ses dalgası olan Tat Nuri, dışarı çıkıp 'Osman git!' diyor.
Şaşkın bakıyor, 'nasıl olur, ne zaman konuşmaya başladı' diye soruyorum.
Zeliha 'sen bir günde mahalleyi unuttun, Nuri Amca zaten konuşuyordu' diyor.

Donuyorum sessiz.Koşmaktan nefesim kesik kesik. Bir ses siren gibi... karışık kelimeler, birden çok nefes. Elimde bir soğuk el. Gözümde karartılar. ‘Hasta göğsünden bıçaklanmış. Kalbe isabet etmemiş. Yalnız akciğeri parçalanmış. Ameliyathaneyi hazırlayın.’ Göz kapaklarım kalksa göreceğim her şeyi. İğneler batıyor koluma, dönüyorum, Ayşe ayakkabı dikme iğneleriyle şaka yapıp batırıyor koluma. “Uyan” diyorlar, “uyan, daldın, hadi çıkalım dışarı” diyorlar.”Osman gitti.”

Caminin kenarındaki betonda kömür külleriyle dama çiziyoruz, kırk cam parçalarıyla oynuyoruz. Kimse kaybetmiyor. İkinci ezanı. Cami cemaatinden huysuz amcalar bastonlarıyla kovalıyor bizi. Doğru mahalle çeşmesine gidiyoruz. Asma çubuklarından olta yapıp atıyoruz, yeşil bulanık bahçe sulama havuzuna. ‘Balık değil bunlar, kurbağa yavrusu’ diyorum. Hatice “deli mi ya... dün öyle demiyordun, bilmiş bilmiş konuşma” diye azarlıyor beni. Ben de atıyorum oltamı. Oltama asılıyor suyun derinlerinden bir şey.

Kollarımda bir ağırlık, sesler tekrar çoğalıyor.” Hastanın durumu kötü. Damar yolu açtım, kan bağladım, yine de nabızı düşüyor. İkinci ünite kan da hazır olsun.’

Olta çekiyor beni, kolum ağırlaştı. Herkes yardımda; Ayşe kolumdan, Fadime elimden tutuyor. Çekiyoruz oltaı. Tam suyun yüzüne çıktı bir şeyler, geri daldı suya.

“Hastayı kaybediyoruz, nabız çok düştü. Acil kalp masajı. Aciiiiiiiiil.”

Oltayı tutarken sendeliyorum. Heyecanlanıyorum balık büyük mu acep diye? Göğsüm kabarıp çekiliyor. Sendeliyorum, bir ileri bir geri gidiyorum. Sonra hep birlikte çekiyoruz oltayı. Herkes yerde.

O karışık sesler bitiyor, şimdi son sesler; dıt dııııt dııııııt...

Duuuuuuut, duuuuuuuut, duuuuuuuuuuuuuuuuuuuuu...

Balık yerde çirpiniyor, kocaman kuyruğunu sallıyor toprakta. Koşup almaya çalışıyorum, kayıyor ellerimden. Ellerimde işte... Okyanus değil, deniz değil. “Balık nasıl?” diyorum. Mahallenin suskun yetimi Emine cevap veriyor, gülererek karşı damdan: “Eee, cennet burası!” “Cennet mi?..”

Göğe baktım; camiye, çeşmeye. Ayşe'ye, Fadime'ye... Saliha'ya baktım. "Ne cenneti; burası çocukluğum benim, çocuğum daha."

Yoksa cennet çocukluğum mu?

Çocukluğum cennet mi.

Çocukluğumdu cennet.

MUHAMMED BÜYÜKKÖROĞLU

YILANLIDAĞ

Siyah beyaz bir fotoğraf canlanıyordu perdelenen gözlerinin önünde... İttihatçı endamıyla kalpağını düzelttikten sonra sol elini atlastan cepkenine uzatarak Serkinsof marka saatini çıkarttı. Zaman bin yılın ağırlığını taşırcasına yavaş ilerliyordu. Sağ elinin uyuşmuş parmaklarında sımsıkı tuttuğu yurdunun en sert tütününden son kez çekti ciğerlerine dek. Devleti Aliye'de bu tütün gibi eriyip gidiyor diye düşünüp hayıflandı İbrahim Çavuş. Kale burçları gibi gerdiği dişlerini aralayıp tüm dumanı dışarı boca etti. Yükselen duman tortusunda böklü, sarıklı süvarileri hayal meyal gördü, ak ak akıtmalı yağız atların sırtında. Tuna'yı mı aşıyorlardı, yoksa Niğbolu'dan mı dönüyorlardı...

Fecri Kazip kızılığını fark etti. Gökyüzü yalancı bir sınır çekmişti avuçlarına. Alnına biriken birkaç damla teri sildikten sonra mavzerine dokundu, fişekliliğini yokladı ivedi hareketlerle. 'Kabzama mağlupsunuz' dedi. Kendinden başka kimsenin duymayacağı kısık bir sesle söylemişti bunu. Atı kişnedi, hızlı hızlı soludu. Terkisine oturduğu alnı akıtmalı, topukları sekili doru kırsığının yelesini okşadı, yar saçları okşarmış gibi. Kartal bakışlarını Yılanlı Dağ istikametine dikti. Ünledi ansızın 'Deh!'... Aynı kararlılıkla ardına hizalanmış on üç Türkmen kuvvacısı da Yılanlı Dağ'a ılgara geçti 'Deh!'...

Kerahat vaktinin kızılığını altında on dört atlı bozkırın bağrını yarararak ılgara geçmiş, seyrek alıç ağaçlarının arasından, Tuna'dan geçen atlıların vecdi ile dörtlüyle yol alıyordu. Med halindeki mahzun hilal izliyordu nal seslerinde bozulan büyüü. Nal sesleriyle ezilen kâbus düğümlemeye gidiyordu Yılanlı Dağ'a, yahut da düğümlerinden çözölmeye...

Atının gemini asılmasıyla doru atın durması bir oldu. Toynaklarının nizami sesi dağılıverdi birden. Çitlembik boğazının berisinde bulunan kayalığın arasına, muşmula ağaçlarının, küçük çaplı farlı türde rastgele yeşermiş çalıların perdelediği kuytuya atlar yularlarından çekilerek bağlandı. Öte başa siperlendiler. Sabah gün ışıyana dek, gecenin boğucu sessizliğinde sükûta büründüler. İbrahim Çavuş sık sık sağ elini yay gibi gerip, bahtı gibi kara gözleriyle hilalin mahzun aydınlığında geçidin öte başını kontrol ediyordu.

Sabahın inen ilk ışıklarıyla birlikte göğsünden çıkarttığı kırmızı ciltli Kuran'ını okumaya koyuldu. Bu kitap yücelsin diye kavga vermişti cetleri. Şimdi mukaddes yük, altın bir silsile gibi cetlerinden kendisine taşımıştı kavga sırasını. O yüceltmek kavgasını değil, mukaddes kitabın yere düşmeme kavgasını veriyordu. Yine ötelerin iklimine bürünmüşken gözcü Türkmen'in işaretiyle as-

İna rücu etti. İtalyan, Çitlembik boğazının kuzeybatı yakasından giriş yapmıştı. İncecik kıvrılan derenin hemen yanı başında cılız kollarıyla göğe uzanan selvi ağaçlarının serinliğinde ilerliyorlardı. Bu geçidi geçmeleri halinde düşmanı bozkırda durdurmak imkânsızdı. Engerek yılanı gibi kıvrılan bu geçit aşıldığı takdirde Kadınhanı düşerdi ilkin, sonra Sarayönü, daha sonra nice başka yerler. Ağıtlar, gözyaşları... Yutkundu İbrahim Çavuş. Kuran'ını göğsüne bastırdıktan sonra yumruklarını sıktı. Yılanlı Dağ gibi sertti yumrukları...

Çatışma olmuş bitmiş, düşman birçok kayıp verip gerisingeri kaçmıştı. İbrahim Çavuş göğsünden boca olan kanların sıcaklığında bozkırın kucığına düşmüş titremekteydi. Sol avucunda büzüştürdüğü tozlu kalpağını düşman boğazı sıkarcasına güçlü sıkıyordu. Bu iklimin sabahında, ürperti duyduran bir ayazla, gök kurşunu bir renge hüznünü bırakmış hırçın bulutlarla kaplanıyordu. On dört kuvvacının ön üçü binekleriyle şehadet mertebesinden menzile yönelmiş, İbrahim Çavuş'u beklemekteydiler. Çavuş'un nefti yeşili ceketi göğüs kısmı kıpkırmızı olmuş, kanı sebil olup ıslatırken toprağı, ata yadigârı Kuran'ı kayıverdi toprağın üzerine. Yere inen ilk yağmur damlasıyla yükseliyordu bineğinde son kuvvacı...

Otobüsün kasiste sallanması üzerine uyandı Mustafa Bey. Uyuşmuş parmaklarıyla gözleri ovuştururken, rüya mıydı bu gördükleri yoksa hakikat mi anlayamadı. Alnında damla damla biriken terleri sildi. Alnından ilk damlayan terin İbrahim Çavuş'un alnına damlayan son yağmur tanesi olduğunu tasavvur etti. Sırtı da sırlıklılam olmuştu. İstemsizce göğsünü yokladı, kan yoktu. Yan koltuğun boş olduğunu far ettikten sonra sancılı başını pencereye yaslayarak 'Allah hayırlara çıkarsın' dedi. Ardı ardına sıralanmış buğday tarlalarına baktı uzun uzun. Oysa ilk kez görmüyordu buğday başaklarını. Dikkatini celbetmemişti daha evvel bu kadar. Yalın ayak yürümeyi hayal etti buğday tarlaları arasında. Başakları, çocuk başı okşar gibi okşamak istedi. Muavinin 'Başkuyu'ya geldik efendim' ikazıyla kendine gelerek aşağıya indi. Toprak damlı basık evleri, daha seyrek olarak sıralanmış kirli boz renkli bulanık kiremitli evleri yadırgadı ilkin. İbibiklerin uğuldadığını, sakaların ceviz ağaçları aralarında gizlenen ötüşlerini duydu. Yılanlı Dağ'dan köye doğru esen poyrazın soluğunu suratında duydu. Yürüdü. İlk kez yürüyordusuna acemi adımlarla yürüdü. Münzevi bir camiinin bahçesinde sohbet eden aksakallı nice güngörmüş ihtiyarları görünce duraksadı. İbrahim Çavuş'u mu aradı gözleri bilmeden, yoksa başka bir metaforun ekseninden mi kaydı zihni kavrayamadı. İhtiyattan hemen kurtulup suya koşan susuzların endamıyla, altıgen şekilli pek de özen gösterilmeden yapılmış şadırvana gelerek yayla suyunda abdest aldı... Kıyam durdu. Rükûa vardı... Secdeye vardı...

Kuruntu yapmadığına emindi Mustafa Bey. Rüya değildi bütün gördükleri, duyumsadıkları. Siyah beyaz bir resim şimdi olanca ağırlığıyla çökmüştü zihninin orta yerine. Dumura uğramıştı sanki beyni. Sorular soruları kovalıyor, atlılar dörtnala geçide varıyor; bir tufan ki kopuyor; İbrahim Çavuş, Kuran oku-

yordu. Hangi sureydi ki o hırçın, bir o kadar da mahzun gözlerini nemlendiren, Fetih miydi? Oysa fetihten, fatihten uzak kalalı asırlar olmuş, o asırlar omuzlarına Yılanlı Dağ gibi çökmüştü... Akıl bali bile olmamıştı daha. Ninesinin dizlerine uzanarak ondan hikâyeler dinlediği günleri anımsadı, yarı hayal yarı gerçek. En çok da göç hikâyeleri anlatırdı ninesi Balkanlar'dan, Kafkasya'dan, Kırım'dan. Bazen de şehit olan Kuvayı Milliyeci babasını anlatırdı ninesi, ona. Gözleri nemli nemli olur, her zaman ki gibi başındaki beyaz yazmasıyla silerdi gözyaşlarını ninesi. Sancılı atlar kişniyordu Mustafa Bey'in kafasının içinde. Hücuma kalkan nidalar yırtıyordu sanki gırtlığını. Yutkundu. Elindeki sigarasını yere attı. Ezdi buruklaşan bir ifade ile. Derinden bir 'Huu' çekdiktek sonra 'Elhamdülillah' dedi Yılanlı Dağ'a, Çitlembik Geçidine bakıp. İbrahim Çavuş, ninesinden kahramanlıklarını dinlediği büyük dedesi idi hiç şüphesiz... Adımlarını yavaşlatarak etrafı seyrediyordu şimdi. Geçit aynı geçit, kayalıklar hala çalılarla kaplı, dere kurumuş, şose aynı şose... Sanki İbrahim Çavuş'u görecekmiş gibi etrafı taradı gözleri. Yamaçtan aşağı inmeye başladı titiz adımlarla. Hem bu sarp yamaçtan aşağıya süzülüyor hem de kafasının içinde ki cenge dönüyordu. Neydi bütün yaşadıkları, gördükleri? Yılanlıdağ... Efsaneler deyip dönmek istese de akıllı, 'yürü' diyordu vicdanı. 'Yürü'...

Aklının ve vicdanının cenk ettiği meydan sanki bu aciz bedeni değil de Çitlembik geçidi idi Mustafa Bey'in. Ordular tarumar ediyorlardı alyuvarlarını. Şakaklarının ağırlaştığını hissetti. Hala hissedebiliyorum diye geçirdi içinden. Uzağa bakarken perdelenen gözleri bir küçük kitap fark etti kehribar sarısı toprağın üzerinde. Uzandı ve aldı yerden... Geçidin öteki yakasından kişneyen bir atın silüetini gördü, destanlar burcundan geldi ve geçti binicisiyle. Mavzeri sırtında bir sipahi dörtнала vuruyordu, kalpağından anlaşılıyordu, İttihatçı idi. Mustafa Bey bir kırlangıç gibi hafifledi, titrek ellerinde tuttuğu kutsal kitabın ilk sahifesinde el yazmasıyla 'Türkmen Sarı İbrahim Çavuş' yazıyordu. Ve ikinci güneşinin altında ince bir yağmur başlıyordu...

MESUT DOĞAN

BMW

Sahibim beni neden bırakıp gitti anlamıyorum. En son hatırladığım benimle otobanda giderken zincirleme bir kazaya karışmamızdı. Her tarafımda ezikler ve kırıklar vardı ama onu eve kadar sağ salım getirmeyi başarmıştım. Beni evinin köşesinde, bahçenin dışında öylece bırakıp gitti. Avluya da koyabilirdi. Hurda niyetine satabilirdi. Yapmadı. Yurt dışında çalışıyordu. Gittikten sonra uzun yıllar geçti ama asla beni görmeye gelmedi. Unuttu.

İlk sahibim beni bırakıp giden kişi değildi. O beni çok seviyordu. Her gün beni siler temizler ve kapalı garajına bırakırdı. Ama işleri ters gittiği için satmak zorunda kalmıştı. Akli hala bendeydi. Gözlü mal fayda vermez sözüne gülüp geçdim ama doğrumuş. İkinci sahibim beni aldığından sonra sürekli aksilikler baş gösterdi. Küçük kazalar, arızalar hiç bitmedi.

Oysa benim üretildiğim ülkede insanlar arabalarını hep sıfır olarak alırlardı. Yeni arabanın o tarifsiz döşeme ve koltuk kokusunu içlerine çekmekten ayrı bir haz duyarlardı. Arabalarına özenle bakarlar, bakımını hiç ihmal etmezler, onu kapalı ve çok güzel garajlara koyarlardı. Bir gün arabaları çok eskidiğinde onu asla atmazlar, bir hangara özenle koyarak orada bekletirlerdi. Üzerini branda ile kapatırlar ve ara sıra gelip mutlaka arabalarını ziyaret ederler, eski günlerden konuşurlardı.

Orada, sokağın okulu gören köşesinde kendi halimde yıllarca bekledim. Yağmur, kar, tipi altında geçen onca aylar ve yıllar. Mahalledeki insanlar ve okula gidip gelen çocuklar uzun zaman yanıma yaklaşamadılar. Sonunda sahibimin beni terk ettiğini anladıklarında etrafım cıvı cıvı çocuk sesleriyle doldu. Çocuklar her teneffüs yanıma geliyor ve koltuklarıma oturuyordu. Birisi direksiyonuma geçiyordu. Dünyanın her tarafını geziyorduk. Birçok erkek öğrenci kız arkadaşına açılırken benim koltuğumda oturdu. Beni düğün arabası yapmayı hayal edenler oldu. Yalnızlığımı bir parça olsun unutuyordum. Kimse beni incitmiyordu.

İlk darbeyi uzun süre beni gözetleyen ve hemen karşımdaki evde oturan (ellili yaşlardaydı, kocası yoktu, lise talebesi kadar iri cüsseli yarı özürlü ilkokula giden bir kızı vardı) bayandan yedim. Her sabah duvarın dibine bir minder atar ve akşama dek üzerinde otururdu. Gelen geçene somurtarak bakar, kimseyle konuşmaz, tek şişle çorap örür, çekirdek çitler ve çaktırmadan hap yapardı. Sonunda minder onun ağırlığına dayanamamış ve lime lime olmuş, iyice büzüşmüştü. O zaman kadının bana alıcı gözlerle baktığını hatırlıyorum. Ertesi

sabah erkenden elinde demir levye, çekiç ve bazı bilmediğim tuhaf aletlerle yanıma geldi. Uzun süre uğraştı ve canımı acıta acıta şoför koltuğumu sökmeyi başardı. İlk parçamdan işte böyle ayrılmıştım. Gıdıklı bayan her sabah beni duvarın dibine koyuyor ve üzerime öyle bir kuruluyordu ki, onu görenler makam koltuğunda oturuyor sanırdı. Kızı ise okula gitmediği zamanlar eski bir mindere büzüşür, tüylü baykuş yavrusu gibi anasına sokulurdu. Ara sıra yanına gelen komşu kadınlara karşı tavırları da bir anda değişmiş ve onlara tepeden bakmaya başlamıştı. Farkında olmadan onlara direktifler vermeye başladığında komşuları bunun oturduğu koltuktan kaynaklandığını bir türlü anlamamıştı.

Beni Alman mühendisler en zor şartlara dayanıklı olarak imal ettikleri için sayısız minder eskiten bu eli boş bayanın bütün eziyetleri boşa gitti. Zaman zaman gövdeme bakıp bıyık altından güldüğünde gövdem, diğer parçalarını da sökeceğini düşünüp korkudan tir tir titriyordu. Akşamları beni özenle kucaklayıp evine sokuyor ve sabahları tekrar dışarı çıkarıyordu. Bana kendisinden başka kimseyi oturtmuyordu.

Gece vakti genelde sarhoşlar ve tinerciler ziyaretime gelmeye başladı. Birçoğunun yatacak yeri olmadığından koltuklarımda yatmaya bayılıyorlardı. Kış soğuklarında kedi köpekler de bana sığınyordu. Bagajımda birkaç kedi kalıyordu ve yavruları bile olmuştu. Kapılarım ve camlarım çok kaliteli imal edildiğinden asla hava ve soğuk geçirmiyordu. Koltuklarımdan ergonomisine diyecek yoktu. Üzerinde yatan meczuplar, evsiz barksızlar ve diğer canlılar asla kalkmak istemezdi.

Bir zaman sonra okul laboratuvarında deney için kablo lazım olduğunda çocuklar ellerindeki kesici aletlerle o güzelim kablolarımı sökmeye başladılar. Kablolarımın sağlamlığı ve alman mühendisliğinin kalitesini gören herkes eski eşyaların ne kadar dayanıklı ve alın teri ile yapıldığını bir kez daha hatırlıyordu. Günümüzde tasarım adı altında sürekli malzemeden ve kaliteden çalan üreticiler işi iyice fabrikasyona dökmüştü.

Almanya'da en ince hesaplarla birçok işçi ve mühendis tarafından birleştirilen parçalarımın birer ikişer ayrılıyordum. Parçalarım eksildikçe kendimi avlanan ve derisi yüzüldükçe her organı meydana çıkan bir hayvan gibi hissediyordum.

Bir gün mahallenin hatırı sayılır meczubu arka koltuklarıma gelip uzandı. Yatacak yeri yoktu. Derin horultular eşliğinde uykuya daldı. Ne de tatlı uyuyordu. Dünya yıkılsa umurunda değil gibiydi. Birçok sağlam akıllı insan onu görseydi onun uykusunu kıskanırdı. Sanki bütün uyuyamamış insanların yerine de uyuyordu. Neredeyse iki gün uyudu. Sol arka camımı daha önceden koltuğumda uyuyan tinerciler hafifçe indirdiği için meczup havasızlıktan ölmekten kurtulmuştu. Kalktığında önce korkulu gözlerle etrafına bakındı. Buğu tutmuş camlarıma parmağıyla tuhaf şekiller çizdi. Ama şekillerden birisi yuvarlaklı ve

tıpkı bir direksiyona benziyordu. Bir arabada olduğunu yadırgamıştı. Birden gözlerini ovuşturarak direksiyonumu uzun uzun incelemeye başladı. Aklına çok önemli bir şey gelmiş gibi dışarı çıktı. Kapımın o tok ve kaliteli sesini duyunca şaşırarak bana doğru baktı. “Vay anasına sesteki kaliteye bak!” Gerindi. Arka kapımı tekrar açıp kapadı. Etkilenmişti. Sonra ön kapımı açtı. Tam direksiyonuma doğru uzanmıştı, “ne güzel at” diyerek elindeki kırık sopanın üzerine binip yanımdan uzaklaştı.

Üzerine bindiği tahta atı kırılmıştı ve kendine yeni bir binek aradığı belliydi. Birkaç gün sonra hızla yanıma geldi ve elindeki tuhaf demirle, en sağlam parçalarımın olan ve onu takarken saatlerce uğraşan mühendislerin “bunu sökene aşk olsun, deli kuvveti lazım” diyerek kalitesini teyit ettikleri direksiyonumu Yaratana sığınıp deli kuvvetiyle bir anda çekip çıkarıverdi. Bunu başardığında ise sevincinden yüksek volümde tuhaf bir kahkaha attı. Direksiyonumu eline alarak tam gaz sevinçle sokaklara daldı. Deli de biliyordu direksiyonun kalitelisini.

Artık gövdem sokakta, bense bir meczubun elinde dolaşıyordum. Yağmur çamur bile bizi durduramıyordu. Bazı geceler meczup yatmak için gövdeme gitğinde nasıl da sevinliyordum. Arka koltukta uyuyan meczup asla beni elinden bırakmıyordu. Bir elinden kurtulsam koşup yerime yapışacağım ama ne mümkün. Bir keresinde sokakta yatıp kalkan tinerciler beni alabilmek için meczubu akıldandırana dek dövdüler ama yine de elinden bırakmadı beni. Şu meczuptaki sadakate şapka çıkardım. Sahibim olacak adam en küçük bir arızada atıp kaçıyordu.

Her teneffüs okul öğrencilerini özenle bindirip peşine takarak onları gezdiren bu meczupla akşamları da öğrencilere servis hizmetleri vermeye başladık. Ne benzinimiz bitiyordu ne de arıza yapıyorduk. Ta ki soğuk ve buzlu bir kış günü meczubun ayağı kayıp yere düşmesi ve başını kaldırım taşına çarpması sonucu ölmesine kadar. Meczup ölmüştü ama beni asla elinden bırakmıyordu. Hastanede ne kadar uğraşsalar da elinden bıraktıramadılar. Cenazesi mezarlığa götürüldüğünde imam “bunda bir hikmet olabilir onu direksiyonuyla gömelim” dediğinde içim cız etti. Sonunda cemaatin itirazları üzerine kalabalıkta bulunan başka bir meczup ölenin kulağına bir şeyler fısıldadığında birden meczubun eli gevşedi ve ben kendiliğimden yere düşüverdim. Buz gibi rahatlamıştım. Birden aklıma Almanya’daki fabrika müdürünün çay molasında benim için sarf ettiği teknik ve önemli sözler geldi. “Bu araç o kadar sağlam ki bir iki nesli mezara gönderir yine de eskimez” demişti. Meczup mezara girdiğine göre? Olamaz! Bu kez başka bir meczubun elindeydim. Bu yeni meczup da aynı mahallede dolaşıyordu. Ne zaman gövdemden yanından geçsek, meczup iradesi dışında beni gövdeme doğru kırıyor ve gövdeme sürtünerek geçiyordu. Bunun nedenini anlayamıyor, deliliğine veriyordu.

Bir gün hacı murat arabasının direksiyonu kırılınca, mahallenin sütçüsü, meczupla bir litre süt karşılığında direksiyonları değişverdiler. Artık külüstür

bir Hacı Murat’a kumanda ediyordum. Sütçü ne kadar gaza basarsa bassın iniltiler çıkaran bu tuhaf ve külüstür araç asla hızlı gidemiyordu. Sütçü ve ben ne zaman gövdemin yanından geçsek Hacı Murat sağa doğru çekip gövdeye doğru yaklaşıyordu. Sütçü buna bir anlam verememiş ve sağ lastiğe hava bastırmakla yetinmişti ama hiçbir önlem arabanın sağa çekmesini önleyememişti.

Her gün sokağın köşesinde terk edilmiş, unutulmuş vaziyette bekliyorum. Yolun ve hayatın kenarında. Saçları dağılmış, elbiseleri eskimiş bir adam gibi. Yıllara meydan okuyan kaportam artık çürümeye başladı. Lastiklerim patladı. Ama direksiyonumun iyi durumda olması beni ayakta tutuyor. Dumont’un “bir araba birkaç saban demektir, onun yerine saban üretilse insanlığa daha faydası olur” sözünü de geçersiz kıldım ya ona da çok seviniyorum. Benden de birkaç araba çıktı işte. Henry Ford’a kredi vermek istemeyen banka müdürünün “atlar her zaman kullanılacaktır, otomobil ise geçici bir moda olabilir” sözünü hatırlamak bile istemiyorum. Otomobilin ölüsü bile işe yarıyor oysa. Ölü bir atın kime ne faydası olur ki?

Geçen gün değişikliği fark eden bayanlar, süt alırken ilk kez göz ucuyla sütçünün arabasında pırıl pırıl duran bana şaşkınlıkla baktılar. Sonra sütçüyü alıcı gözlerle aşağıdan yukarı doğru süzenler oldu. Hatta bazıları belindeki kantarı çıkarıp sütçüyü tarttı ve göğsüne gizli bir emanet gibi sokuverdi. Aslında sütçü tartılmadan ağır gelmeyi sevenlerdendi. İlk kez kendisiyle gurur duydu. Sütü fazla fazla doldurdu. Neşeyle sokakları dolaşırken, ıslıkla çocukken çok sevdiği bir şarkı tutturdı.

FAHRİ AYHAN

BOŞLUK

A ğırlaşmış vücudunla dama çıkıyorsun her sabah. Taze güneşi kucağını alıp bir süre durmak istiyorsun burada. Ufku bir süre gözlemledikten sonra iskemleye oturuyorsun. Bu alışkanlığına eşin de ses çıkarmıyor artık. Bakışlarını dört bir tarafa gezdiriyorsun. Bir yerlerden çıkıp gelecekmiş gibi bekliyorsun, umutlusun. Bir zaman geçince gözlerin damın zemine yakın tarafına kayıyor. “O yer” gözüne çarpıyor yeniden. Damlalar yeniden kabarıyor sulanıyor, akıyor... Hatırlıyorsun. Her şey hayalinde canlanırken yaşadığın “ana” sığamayışına hayıflanıyorsun. Fatma Kadın kaç defadır uyarıyor: Salim yeter artık. Yıllar geçti, kan filan yok ortada, diyor. Lakin bir defa parçalanmış, bölünmüş bilincini bir türlü toparlayamıyorsun. Zamanın dışına savrulmanın garip hissiyle yaşayıp gidiyorsun. Bir süre sonra aşağıya inip aynanın karşısına geçiyorsun. Onca hatırayı bu kadar zinde yaşarken ağarmadık tek bir saç telinin kalmayışına hayıflanıyorsun.

Yanı başınızdaki ana yoldan korna sesleri daha bir yüksek çıkıyor. Hanımının sesi bir perde daha yükseliyor:

“Bey kahvaltı hazır! Ne diye bu kadar geç kalıyorsun ki?”

O anda mahmurlu gözlerle onun da sofraya, size eşlik etmesini diliyorsun.

Gelmeyecek. Biliyorsun. Sıcak çay bardağı elini ısıtırken onun hatırasıyla sarmalanıyorsun.

Seksenlerin ilk aylarıydı. İşe yeni girdiğinden gözlerin parlıyordu. Memlekette olup bitenler seni de huzursuz ediyordu. İlçe, içten içe kaynıyordu. Sevgiyle bir arada yaşayan insanların bir anda düşman kesildiklerinin canlı şahidiydin. Günlük güneşlik bir günde kara bulutların ansızın çıkıvermesi gibi. Kapı komşun, can dostuna bile şüpheyle bakar olmuştu. Basiretlere prangalar vurulmuş, anormal bir iklimin içine çekiliyorduk. Titrek gözlerle etrafa bakan ahali kapılarını erkenden kapatıp evlerine çekiliyorlardı. İnsanlar kendilerini güvende hissedecekleri kuytu bir sıcaklık peşine düşmüştü. Kerim ortaokulu yeni bitirmişti o zamanlar. Küçüklüğünde epeyce zorluk yaşamıştın. Bari o rahat etsin diye çırpınıp duruyordun. Oğlum en güzel şekilde yetişsin diye uğraşıyordun.

Memleket bir kazanda kaynarken ocağınızda kurduğunuz saadeti korumaya çalışıyordunuz.

İçini kemirip duran sorular bitmek bilmiyordu. Bu karabulutlar göğünüzden dağılıp gidecek miydi?

Her gece sessizliği yırtan silah sesleri, anonslar, ağlamalar...

Kerim, okul çağını hızla geride bırakıyordu. Saçlarındaki aklar da birer ikişer artmaya başlıyordu artık. Dışarıya her gittiğinde uyarılarını tekrarlıyordun:

“Oğlum dikkat et!”

Akşam yemeklerinin iştahını kaçırtan sohbetlerin konusu hep aynıydı:

“Hanım bu gün ilçede iki kişi daha silahlı saldırı sonucu...”

Gözlerinizdeki korkuyu acemice saklama derdine düşerken etrafınızı kaplayan ateşin yalınlarını çok yakından hissediyordunuz. Bir coğrafyada eksik olmayan korku ve endişenin yakın tanığıydık. Öyle ya! Hayat devam ediyordu bir şekilde. Yaşayıp gidiyordunuz her şeye rağmen. Kerim’in öğretmeni eve gelmişti bir gün:

“Sami Abi okuyacak o!”

İçinizi bir sevinç halesi kaplamıştı.

Onun üzerinden hayal kurmaya başlamıştınız bile. Uzun boyu, delişmen yüreğiyle evin kapısından her geçtiğinde Fatma Kadının gözleri parlıyordu.

İlçe, bilinmez, derin bir kuyunun içine içine çekiliyordu günden güne. Böyle bir havada yol almak, nefeslenmek zorlaşmıştı. Bir ömür yaşanmışlığın izi işlendiği sokaklarınızda artık başka bir hava esiyordu. Gençlerde de tedirginlik başlamıştı. O gün işten erkenden çıkıp gelmiştin. Fatma Kadın kapı önündeydi. Gözleri yuvasından çıkacakmışçasına öylece bakınıyordu. Söyleyeceklerini toparlayamıyordu bir türlü. Dünyası başına yıkılmıştı sanki. Gözlerinde sicim gibi yaşlar:

“Oğlum, Kerim... Yok daha... Arkadaşıma ders çalışmaya gideceğim dedi, daha da gelmedi”

Bahçe kapısını sertçe vurup kendini dışarıya attın. O telaşla nasıl gittiğini sen de anlamamıştın. Gittiğin yerde yoktu. İki saat önce çıktı, amca demişti arkadaşı. Akşamın alaca karanlığında etrafta gezinmek riskliydi. Ürkek ve şüpheli bakışlara aldırmandan köşe bucak arıyordun. Bakılmadık bir sokak kalmamıştı. Zaman, mekân anlamını yitirmişti. İzine rastlamamıştın. Hemen emniyete haber etmek istemedin. Çıkıp gelir, dedin içinden. Birkaç gün sonra iş yerine bir zarf bırakılmıştı. İsimsiz zarfta: “Oğlum elimizde” yazıyordu.

Kimler, neden böyle yapmışlar? Bu konuda sağlıklı düşünemiyordun bir türlü. İş yerinde her gün seni hayrete düşüren şeyler konuşuluyordu. Güvenin sarsılmıştı bir kere. Şimdi de başına gelmişti.

Hiçbir bilgiye ulaşamıyordun. Sarılacağın tek dal kalmıştı: Ümit.

Elleriniz açık, dua ediyordunuz gecelerce. Tek isteğiniz bir an önce Kerim’in çıkıp gelmesiydi.

Bir gün yine silah sesleri yükselmişti. Gecenin ilerleyen saatlerinde sesler dinince rahat bir nefes almıştınız. Kilitli kapılarınızı birkaç defa kontrol etmişsiniz. Tam uyuyacakken evinizin damında sesler duyulmuştu. Işıkları söndürüp

yorganı başınıza kadar çekmiştiniz. Korkuyla bekliyordunuz öylece. Ayak sesleri çok yakından hissediliyordu. Gece uzadıkça uzuyordu. Birkaç defa kapıya vurulmuştu. Kapıyı açmayınca çekip gitmişlerdi. Bu toz dumanın içinde kimin ne ettiği pek de belli değildi. Üstelik son zamanlarda böyle hadiselerle sıkça rastlanmaya başlamıştı. O gecenin sabahında erkenden dama çıktın. Manzara ürkütücüydü. Damın zemine yakın yerinde kan lekeleri duruyordu. Koyu, yapışkan, kızıl renkteki kanı ilk defa görüyordun. Damlalar merdiven boyunca aşağıya kadar uzuyordu. Bir çuvalda ya da süründürülerek götürülen bir cesetten akmış olmalıydı. Ürkümüştün.

Kime ne diyecektin?

Belki de mektubu bırakanlar...

Zihnin bin bir soruyla sarmalanmıştı. Bu karşılıklı sesini çıkarmayı göze alamadın. Günlerce araştırma yapıldı, kan örneği, tahliller... Bir sonuca ulaşılamamıştı. Tazyikli suyu kan lekelerine döktün saatlerce. Bahçeyi kızıl, yapışkan kanlar kaplıyordu gözünde. Hortumun ucundan oluk oluk akan kan... Bir türlü temizlenmiyor diyordun içinden.

Berrakça akan suyunuza ne olmuştu böyle? Fatma kadın uyarıyordu:

“Bey suyumuz berrak, artık kendine gelsen”

Aradan birkaç gün geçmişti ki yeni bir mektup daha gelmişti: “Oğlunu unut”

Dünya bir kez daha başınıza yıkılmıştı. Her şeyde bir bağlantı kurmaya çalışıyordun.

Damdaki kan, mektup, silah sesleri, uzun geceler.

Her şey senin için bir şüphe sebebiydi artık. Hayat bir başka şekilde akmaya başlamıştı. Sofranızdan kaçırılan huzurun hesabını kime sorulacaktı?

Bilinmezliğin tam ortasına düşmüştünüz. Her gece sayıklayarak uyanıyordun:

“Oğlunuzu unutun, oğlunuzu unutun...”

En büyük acı bilinmez bir boşluğun ortasına düşüp zamansızca beklemek olduğunu daha iyi anlıyordun. Hayat, her sabah bir kadehte size sunulan zehri içmek gibi olmuştu. Yoğun bir boşluğun içinde yol almaya çalışıyordun. Kendinize gelmeye çalıştığınız anda gerçeklerin çekiciyle bilinciniz örseleniyordu. Nefes almak bir azap haline gelmişti.

Tuhaf duygular yaşıyordunuz. Zaman geçtikçe unutmuyordunuz, aksine beklentileriniz tazeleniyordu.

Aylar yıllara eklemelenmeye başlanmıştı. Başvurmadık yer bırakmamıştınız. Bilgilerinizi bırakın biz sizi ararız deyip geçiştirmişlerdi yıllarca. Beli bükülmüş Fatma kadın çaresiz. Kerim’in odasını ilk günkü gibi muhafaza ediyordu. Vestiyerdeki montu sararmaya başlasa da kaldırmıyordu yerinden. Mutluluk burcundaki sevincinizin kaldığı yerden devam edeceği günü bekliyordunuz. O zamandan beri dama çıkıyorsun her sabah. Etraftaki yollara bakıyorsun. Yolların başında uzun boyuyla koşuşturarak gelen o mu? Başını nereye çevirsen onu görüyorsun.

Artık beli bükülmüş iki ihtiyarsınız bu evde. Her şey hayatınızda eskimeye başlamışken, tozlu fotoğraflardaki anılar bir bir unutulmuşken onu unutamıyordunuz.

Ondan yana bir izin merakıyla yanıp tutuşmuştunuz yıllar yılı.

En azından başında dua okuyacağınız bir mezara da razıydınız artık.

“Oğlum” diyeceğiniz bir mekân.

Fatma kadın yıllardır alışmıştı artık. Kahvaltıyı hazırlayıp sana seslenecek birazdan. Güneşi kucağına almışken, gözlerin yolları gözlüyor. Tam aşağıya inecekken kan lekeleri damlalara dönüşüp, kabarıp akıyor orta yere. Titreyen ayaklarıyla merdivenlerden inerken kana bulaşmamaya çalışıyorsun. Kahvaltı sonrası yıllarca kapısını aşındırdığın karakol komutanını görünce duruyorsun öylece. Şaşkınlığıyla zihnine bir yığın sorular üşüşüyor.

Yıllar sonra evine neden gelsinler ki?

Arabayı kapıya kadar yanaştırıyorlar. Zorlukla bindirilip götürülüyorsun. Tarihi yolun altında “Şah velet” köprüsünün etrafı insan seli. Köprü altında bir çukurdan alınan kemik parçaları birer ikişer çuvallara alınıyor. İşlemlerden sonra oğlunu teslim ediyorlar. Duygularınız alınmış gibi. Üzülemiyorsun, sevinemiyorsun. Gün aşırı mezarının başındasınız artık.

Bilinmezliğin seni içine içine çeken boşluğundan kurtulmak, oğlundan yana bir ize sahip olmak bile iyi geliyor.

Dudaklarının kıvrımlarından eksik olmayan hüznün hafifliyor.

Fatma Kadın kahvaltıyı hazırlayıp seslenecek birazdan. Güneşi kucağına almışken, az ötedeki mezara bakıyorsun. Tam aşağıya inecekken gözlerinin önünden hiç gitmeyen kan lekelerini arıyorsun. Yok. Yıllardır özlemini çektiğin su berrakça akıyor. Kana kana içiyorsun.

CENGİZ YALÇINKAYA

SÜRGÜN

Şimdi oralarda yeni yeni papatyalar açmaya başlamıştır. Papatyalar açtım ne hoş olurdu. Çeşmeye su almaya gittiğimde çiçeklere tek tek bakar, anamı hatırlardım. Anamın da çiçekleri tıpkı buradakiler gibi güzel güzel kokarlardı. Mehmet Amca'nın da ineği ha doğurdu ha doğuracaktır. Sahi ne yaptı acaba? Şehirden veteriner getirip Nazlı adını verdiği ineğini kontrol ettirecekti. Mehmet Amca için hayatta ondan daha değerli bir başka varlık yok gibiydi.

— Ağabey, dediğiniz bölgeye geldik. Burada inebilirsiniz.

— Emin misiniz? Bu civarda bir yerleşim yeri yok gibi.

— Ağabey, senin dediğin yere en yakın bölge burası. İnip yedi kilometre kuzeye doğru yürürsen dediğin ilçeye varmış olursun.

— İyi bakalım, pekala. Bana aşağıdan bavulumu verebilecek misin ?

Yeni durağımıza tam yedi kilometre vardı. Durak diyorum çünkü duraklarda bir müddet bekler daha sonra orayı terkadersiniz. Sanırım benim için de bundan öncekiler gibi burası da öyle olacak. Hem devlet baba da benim için böylesini daha uygun görüyor olacak ki böyle emir telakki ediyor. Elimdeki dikedörtgen bavul ile asfalt yoldan, topraklı yola ufak adımlarla yürüdüm. Ufak ufak çimenlerin yeşillendirdiği, irili ufaklı taşların bulunduğu bu yolda tam iki buçuk saat yürüdüm. Sonrasında karşıma “İlçemize Hoşgeldiniz” yazılı bir tabela çıktı. O an içimi garip bir his kapladı. Üstelik bu his hiç de yabancı olmama şeydi. Ne zaman bu hisse kapılsam dedemin ölmeden önceki gözleri gelirdi aklıma. Bir kara bulut gibi öyle heybetli, öyle korkutan.

Yoldan geçen henüz yeni bıyıkları terlemeye başlamış bir delikanlıyı çevirip, hükümet konağına nasıl gidebileceğimi sordum. Heralde takım elbiseli ve kravatlı birini ilçe merkezinde çok az gördüğünden olacak ki önce beni baştan aşağı bir süzdükten sonra, gideceğim yolu bir güzel tarif etti. Delikanlının dediği şekilde ilerledikten sonra hükümet konağının kapısına geldim. Girişte pos bıyıklı, kırçıl sakallı ve bekçi kıyafetli bir adam karşıladı.

— Buyrun beyim kime bakmıştınız ?

— Ben ilçenin yeni atanan müfettişiyim. Kaymakam Bey burada mı? Kendisiyle görüşecektim.

— Oo kendisi de sizleri bekliyordu. Beni takip edin, kendisine haber vereyim.

Bekçi ile birlikte Kaymakam Bey'in odasının kapısına kadar gittik. Bekçi kapıyı vurduktan sonra “beklediğiniz misafiriniz geldi efendim” dedi. Sonra kaymakamın “gidebilirsin” anlamında yaptığı el hareketiyle odadan çıkıverdi.

— Hoşgeldiniz, Müfettiş Bey. Sizi bekliyorduk. Zaten Ankara'dan da geleceğinize dair yazı bir hafta öncesinde elimize ulaşmıştı. Öncelikle Bekçi Efendi, size odanızı göstereyim bir yerleşin de tanışırız.

— Teşekkürler, Kaymakam Bey.

Tam kapıdan çıkmak üzereydim ki yine o alışık olduğum sözleri duymaya başladım. “He çıkmadan önce bir şey daha diyeyim. Beni yanlış anlamayın Müfettiş Bey ama geleceğinize dair yazı ile birlikte sizinle ilgili duyumlar aldık. Malum burası küçük bir ilçe sizden daha dikkatli davranmanızı istirham edeceğim. Sonra hem sizin hem benim başım ağrısın.”

Bu duruma artık alışmıştım. Adım Komünist, Sosyalist, Anarşist gibi kavramlarla anılıyordu. Müfettiş olmak zor zanaattı. Hele de böylesi küçük yerlerde daha da zor bir görev halini almıştı. İnsanlar kafasında oturttukları kalıplar dışında farklı bir insanla karşılaştıklarında önce garipsiyorlar sonrasında ise dışlamaya başlıyorlardı. Bu sadece benim değil benimle birlikte o bölgede görev yapan birçok memurun başına da gelmişti. Kim bilir şimdi başıma neler gelecekti.

Önce hükümet konağındaki yeni odama yerleştim. Oturacağım masaya göz gezdirdim. Masanın da benim gibi yıpranmış bir hali vardı. Benimle daha da fazla yıpranacağını sanmıyordum çünkü biliyordum ki burada da kalıcı değildim. Sonra Bekçi Efendi geldi ve kalacağım eve doğru hareket ettik.

İlçenin orta büyüklükte tek bir caddesi vardı. Zaten görev yaptığım yer de bu caddede bulunuyordu. Kalacağım yer ise caddenin hemen sonunda sola kıvrılan sokağın sonundaymış. Yolda yürürken ne kadar yorgun olduğumu hissettim. O kadar yorgundum ki gölgemin bir an için beni terk ettiğini hissettim. Biraz daha ilerleyince burnuma yanık tezek kokusu geldi. Hemen ileride birkaç inek kuyruklarını sallaya sallaya yürüyor ve sanki dünya onlarınmışçasına böğürüyorlardı. İlçeden çok bir köy havası sezinliyordum. Bu da bana çocukluk günlerimi hatırlatıyordu. Hatıralar tek tek kafamda sıralanıyordu.

Bekçi Efendi, “işte geldik beyim, ev burası” deyince birden kafamdaki her şey toz taneleri gibi dağılıp gitmişti. Ev kerpiçten yapılmıştı, hafif döküntü ve bakımsız bir haldeydi. Tıpkı yıldıza bırakılmış bir atı andırıyordu. Kapı açılır açılmaz kendimi içeriye attım. Yorgundum ve daha fazla düşünmek istemiyordum. Bekçiye teşekkür edip, gönderdikten sonra gözüme kestirdiğim divanın üzerindeki beyaz örtüyü kaldırarak uzanmaya koyuldum.

* * *

İlçeye gelesi yaklaşık iki ay oldu. Buraya alışmak çok da kolay olmadı. Evin ihtiyaçlarını yeni yeni bitirmeye başladım. Önce kendime yatabileceğim daha rahat bir yatak aldım. Sonra bir çalışma masası yaptırdım. Burada değerlendirebileceğim çok vakit oluyor. Bende artık anılarımı yazmaya karar verdim. Akşamları mümkünse oturup bunları başımdan geçenleri yazıyorum. Ara sıra köşede bulunan kahveye gidip çay içip, insanlarla sohbet etmeye çalışıyorum.

Önceleri benim bir sürgün müfettişimi olduğumu duyduklarından şüpheyle yaklaşıyorlardı. Hatta bir ara kahvede adımın anıldığı kavramları duyunca ben bile kendimden ürkmeye başlamıştım. Sonrasında yavaş yavaş bana yaklaştırmaya başladılar. Adımı, memleketimi, daha önceki görev yaptığım yerleri sormaya başladılar. Sonrasında çok da kötü bir adam olmadığımı karar vermeye başlamış olacaklar ki bana çay bile ısmarladılar. Hatta geçen gün kahveci, küçük oğluyla birlikte evime kadar yemek bile yolladı.

Yine de sevenlerin yanında sevmeyenler de baş göstermeye başlamıştı. İlçenin zenginlerinden Durali Kantar, bana bir türlü ısınmamıştı. Bunu işlettiği toptancıya yaptığım teftişlere bağlıyordum. Şehir merkezinden getirdiği gıda ürünlerini fahiş fiyata halka satıyordu. Bunun uygun olmadığını fiyatları biraz daha düşürmesi gerektiğini defalarca söylemiş oldum. Hatta dükkanına böyle giderse geçici olarak mühür vuracağımı dahi aktarmıştım. O ise tüm bunlara kulak kabartmadığı gibi bildiğini okuyordu. Umurunda olan tek şey zenginliğine nasıl daha fazla zenginlik katacağıydı.

Rahatsızlığı artık o kadar artmıştı ki beni kaymakama şikayet etmeye başlamıştı. Kaymakama “Beyim, bu müfettiş midir nedir her ne haltsa bu adama bir şey söyleyin yoksa ben icabına bakacağım” diyormuş. Bir gün Kaymakam Bey beni çağırıp bu konuda uyardı. Durali Kantar ile fazla uğraşmamamı tembihleyip, başıma iş alabileceğimi söyledi. Hatta daha da ekledi: “Bu adamın Ankara’da tanıdığı çoktur. Malum böyle zengin tiplerin eli kolu uzun oluyor. Aman Müfettiş Bey şu adamın üzerine gitmeyin. Sonra olan size olur.”

Tüm bu olanlar beni yıldırarak cinsten olaylar değildi çünkü daha öncesinde böyle onlarca olay yaşamıştım. Sineceğim yerde aksine bu tarz olayların daha da üstüne giderdim. Sonunda da o malum kağıt elime geçer ve yeni bir yere tayin edilirdim. Sağolsun devlet baba, bana ülkemin dört bir tarafını gezme fırsatı sunmuştu. Yeni bir geziye daha hazırlıklıydım.

Kaymakam, bana bu sözleri söylediği günün ertesinde ceketimi giyip, kravatımı takıp aynanın karşısında şöyle bir kendimi kontrol ettikten sonra evin kapısını açıp dışarı çıktım. Elimdeki çantada tüm evraklar hazır. Durali Kantar’ın toptancı dükkanına doğru hızlı adımlarla seyreliyordum. Burnuma yine o tezek kokusu geldi. İnekler de anlamlı anlamsız böğürmeye devam ediyordu. Halbuki bilmiyorlardı dünya ineklerin değildi. Dünya Durali Kantar’ın da değildi.

İçeri hışımla daldım. Kasada duran genç delikanlı beni görünce önce bir irkildi daha sonra, neden geldiğimi merak ederek sordu. “Çıkın dışarı, burayı mühürlüyorum. Bana patronunuzu çağırın.” dedim. Biraz sonra da Durali Kantar dükkândan içeri girdi. O da tam olarak ne olduğunu anlamamıştı. Ne oluyor demeye kalkmadan ben sözlerimi tekrarladım: “Burayı mühürlüyorum Durali Bey. Hem halka fahiş fiyatta ürün satıyorsunuz, hem de hesaplarınızda sahtekârlık yapıyorsunuz.”

Toptancıdan herkesi çıkarmıştım. Sıra mührü vurmaya geldiğinde Durali Kantar sondan bir önceki hamlesini yaparak “bakın Müfettiş Bey anlaşılabiriz” tarzında bir şeyler söyledi. Anlaşma olmayacaktı. Senelerdir de zaten olmamıştı. Savaşı kazanmış da elindeki bayrağı düşman toprağına yerleştiren asker edasında dükkâna mührü bastım. Arkamı dönmüş oradan uzaklaşıyordum ki şu sözleri işittim: “Müfettiş Bey, bunun bedelini ödersin.”

Arkama dönüp baktığımda Durali’nin kızgın gözlerle bana baktığını gördüm. Üstelemedim. Hava güneşli ve açıktı. Hükümet Konağı’na gidip odamdaki pencereden bakarak çayımı yudumlamak tek arzumd.

* * *

Toptancıya mühür vurulalı tam bir hafta olmuştu. İlçede söylentiler dolaşmaya başlamıştı bile. “Durali Kantar, bunu müfettişin yanına koymaz.” diyorlardı. İki gün önce kahveye uğradığım da kahveci, Durali’nin boş durmayacağını, şimdi çoktan Ankara’ya haber ulaştırmış olacağından bahsediyordu bana. Kibar bir dille, onunla uğraşmamamı anlatıyordu. Bunların hepsine kulak tıkamıştım. İşimi yapmaya devam ediyordum. Gelecek olan elbet gelecekti. Kapı tıklatıldı. Bekçi elinde bir zarfla içeri girdi. Bana uzattı. Hiçbir şey söylemeden odadan öylece çıkıverdi.

İşte beklenen yazı gelmişti bile. Bir hafta içinde yeni görev yerime ulaşmam gerektiği yazıyordu. Terfi ettiğim gösterilerek ülkenin en doğudaki bölgelerinden birinde bir kasabaya tayinim çıkmıştı. Devlet bunu hep yapardı. Üstünü çizdiği memurunu terfi numarasıyla çalıştığı bölgeden bir başka bölgeye gönderir ve onu işlevsiz kılmaya çalışırdı.

Geldiğim birkaç parça eşyayı bavuluma doldurdum, artanını ise bir bohça yaptım. İlçeye geldiğim gibi yine bir ikindi vakti, güneş artık yavaş yavaş veda etmeye hazırlanır ve hafif hafif esen meltem sarı otları dalgalandırırken yürümeye başladım. Ta ki asfalt yolu bulana dek.

MELİHA ÖZ

SAATÇİNİN OĞLU

Yol boyunca duyularıma değen her şey uç uca eklenerek bir grup kızıldereğinin saçaklı dansında kayboldu. Mızıldayan çocuk hevesleri, annelerin hevesleri kursakta bırakan göz dağları, dağ gibi babaların yıkılmaya doğru atılan adımları... Dansın içinden döne döne, adımlarımı vura vura geçince şehre ait daha ne kadar ses, görüntü varsa kadın dırdırında toplanmış beni bekliyordu. Bir eli belinde söylenip duruyor, söylendikçe dili çatallanıyordu. İşte o zaman sığınacak bir liman, yarılacak bir yer aradım.

Adımlarımı büyütsem de öfkesi küçülüyor, sinirli adımlarla bir sağıma, bir soluma geçiyordu. Kollarımı çekştiriyor, çimdikliyor olur da arkada kalırsa, topuklarını burarak adeta kemiklerimde yürüyordu. Kemiklerimi tırmanıp tepeme çıkıyor, zıp diye önüme atlıyordu sonra. Topuk tıkırtıları kadar kararlı bir sessizliğe gömülmeyi akıl edebildim o sırada ve kulaklarımı sağır edecek güzellikte bir ses duyduğumu hayal ettim. Sırtını kalabalığa, yüzünü yüzüme dönmüş, geri geri yürüyor, bir yandan da birer çizgi haline getirene kadar gözlerini kısıp etime etime batırıyordu. Ben sırt üstü düşmesini dilerken, o sendelemiyordu bile. Sabrım tükenince, sus kelimesinin yanında adını anmadan “Sus be kadın!” diyebildim.

Hiç susmuyordu.

Oysa ben, daha ağzını büzüşünden, gözlerinin aldığı biçimden seziyordum söyleyeceklerini.

Bilmem kaçınıcı sefer söylediklerini, ilk kez söylüyormuş gibi yine, yeneden, hırsıyla tekrarlıyordu. Sesinin renkleri değişiyordu da tonlayıp durduğu haklılık inancı hiç değişmiyordu. Bazen yepyeni bir şey hatırlayıp akla hayale gelmeyecek anlamlar yükleyerek farklı cümleler kurduğu da oluyordu gerçi. Onca tozlanmış zaman içinden ille de en olmadık anları çekip çekip çıkartıyor, ortalığı toz duman ediyordu. O, içinde ne var ne yoksa azaltmak adına söylendikçe habire çoğaltıyordu.

Duyduğum hiçbir şey beni şaşırtmazken nasıl oluyor da kelimelerin gücüne bu denli inanıyordu, işte buna şaşıırıyordum. Ve güceniyordum; önce cümlelerimi, sonra sözcüklerimi ve nihayet sesimi tüketmişti.

Bazen susuyordu.

Bile isteye minik suskunluklar bırakıyordu sözlerinin arasında. Oyuna gelmiyordum böyle zamanlarda, gırtlığıma kadar gelen ne varsa yutuyordum. Kararlılığımı göstermek için dudaklarımı da büzüyor muydum bilemiyorum ama onu susarak çıldırtıyordum.

Böyle yüzü yüzüme dönük yürümeye başlayıp da bir türlü sırtüstü yıkılmayınca bende çaresiz geriye doğru yürümeye başlıyordum. Öfke ile kırgınlık arasında dalgalanan köpüklü sözlerinin ve saçlarının arasından savrulan kızıl rüzgârların erişemeyeceği kadar uzak zamanlara ve mekanlara.

Geçen sefer Adalar'a yürüdüm mesela. Faytonlar vardı, kaytan bıyıklı faytoncular, pespembe gülücükler saçan kızlar, ay aydınlık oğlanlar. Bir de tepsi kadar şapkaların altına gizlenmiş güneş lekeleri ve yaşlılık vardı. Sonra birdenbire, şingırdayarak geçen atlardan biri sağ yanına yıkıldı. Faytoncunun sigaradan sararmış bıyıkları titredi. Elleri, dizleri titredi, yular ellerinde öylece oturdu kaldı. Faytondan atlayan çok hayvansever bir kadın "Yazık hayvana, yazık hayvana!" diye diye ağladı. Atın yıkılışına içerliyordum o sırada; yıkılmak insana yakışıyordu, atlara değil.

Bir keresinde de dijital saatlerin olmadığı zamanlara yürüdüm. Saat tamircilerinin olduğu zamanlar. Ayakkabı tamircileri de vardı mesela, yama yapan kadınlar. Bir kalp kırılınca, gönül almak diye bir şey vardı sözgelimi. İşte o zamanlarda avuç içi kadar bir dükkân, dükkânın sigara dumanından sararmış bir tezgahı vardı. Tezgahın altına, üstüne binlerce zemberek, kayış, akrep, yelkovan, susam tanesi kadar parçalar dağılmıştı. Bütün bu karmaşanın arasında zamanı ve mekanı unutmuş genç, yakışıklı bir saat tamircisi sağ elinde cımbız, sol avucunda saat mahfazasıyla tezgâhdaki karmaşanın içine eğilmiş, uygun parçayı bulup zamanı doğrultmaya uğraşıyordu. Dükkân, ağzına kadar, farklı zamanları gösteren saatlerin birbirini itekleyen tıkırtılarıyla doluydu.

Zaman şaşırmıştı; dikkatle ustasını izleyen armut boyunlu bir çırakken, birdenbire usta oluyordum. Saatçinin küçük oğlu oluyordum sonra, kolumda ilk karne hediyem. Sonra birden ihtiyarlıyordu. Dudakları sarkıyor, çenesi köprücük kemiğine düşünceye kadar uykulara d alıyor, uyanırken de ağzının kenarından sızan uykuları hüp diye içine çekiyordu. İşte o zaman baba oluyor, oğlumu sever gibi seviyordum.

Alnından öpmeye yeltenince alnı çatlıyordu, ellerine uzanıyordum, hızla çilleniyordu. Parçalar birleştikçe oluyordu bütün bunlar. Çarkları yerleştirençe saçı sakalı ağardı, zembereği takınca dişleri döküldü, derken böbreğinin biri kurudu. Tezgahın altına geçip dizlerine sarıldığımda, çamura diz vurarak çivi oynayan, "dar boğaz"larda hapsolmuş, pes edecek bir çocuktum.

Yalvardım dizlerini sarsarak; ben geldim, bir şey söyle. Sesim, bozuk saatlerin ait olduğu duvarlardan, masa üstlerinden, onların durup kaldığı evvel zamanlardan ve mekanlardan geliyordu. Başka başka zamanlara, bambaşka mekanlara ait yakarışlarım kocaman bir sessizliğe dönüşüyordu.

Derken saat tamirciliği de öldü.

ÖYKÜMÜZÜN SINIR TAŞLARI

RIZA SOYLU

ADALET AĞAOĞLU/*HADİ GİDELİM*

*H*adi Gidelim (1982), Ağaoğlu'nun ritme ve ironiye yasladığı öykülerden oluşur ve ustalığının parlak çıkışın yansıtır. Kitapta çeşitli tonlarda bilinç akışı tekniğini kullanan Ağaoğlu, ritmin bir anlatım ögesi olarak öyküyü nasıl zenginleştirdiğini gözler önüne serer. Öykülerde ağırlıklı olarak baskı ortamı, kadınlık hâlleri, ölüm duygusu öne çıkarılır.

Ritim ve ironi onun öykülerinin en önemli ortak anlatım özelliklerindendir. Öyle ki Türk öykücülüğünde ritmi, öykünün temel ögesi olarak kullanan yazarların başında Ağaoğlu gelir. “Çok Özel Küçük Şeyler” öyküsünde bunu başarıyla uygular. Bir “yazar”ın uğradığı başarısız suikast girişimini ve yaşadığı o korku ve şaşkınlığı, boşa düşen tetiğin “çıt çıt” sesleriyle mükemmel bir şekilde anlatır. Bilinçaltı tekniğinin uygulandığı öykü, tümüyle ritme ve onun gücüne yaslanır. Öykü boyunca boşluğa düşen tetik sesini duyarız: “Çıt çıt.” Ritimle öylesine başarılı bir atmosfer kurulur ki, öykü boyunca kahramanımızın yaşadığı o ânı (namlunun ucuyla yüz yüze gelişi ve silahın ateş almayıp tetiğin boşa düşüşü) âdeta biz de onunla birlikte yaşarız. Arabanın içinde yazarı öldürmek isteyenlerin tutumu ve tetiğin boşa düşüş enstantanesi bütün bir öyküye yayılır. Öldürülmekten şans eseri kurtulan yazar, öykü boyunca bu ânı hatırlar. Evin kapısını kapatırken, tıraş makinesi kapanırken, elektrik düğmesini çevirirken hep o “çıt çıt” sesi duyulur. İki kez çekilen tetik sesi; çıt çıt. Saatin saniye ibresi çıt çıt ilerler. Kahramanın bilincinde sürekli o araba ve namlunun boşa düşen sesi vardır. Kendisini bekleyen araba görüntüsü ve namlunun çıt çıt sesi bütün öyküyü kuşatır.

Ironi, Ağaoğlu'nun daha çok, yaygın/baskın anlayışlara karşı eleştirel bakışını ifade eder. Ağaoğlu ironi ile Gündelik hayatta yaşadığımız pek çok

karşıtlıkları gülünç ama acınası hâllere sokar. “Şiir ve Sinek”te de, anne ile kız arasındaki kuşak çatışması, anlayış, bakış açısı farklılıkları ironik bir dille anlatılır. “Kimi Zaman da...”, ironik dille anlatılan öyküsüdür. “Kimi Zaman da...” kadına olumsuz bakışı eleştirirken bunun ilerici kesimde de fark etmediğini belgeler. Ironik bir dille köy edebiyatını, popüler edebiyatı eleştirdiği öyküde, ilerici bir yazarın kadına bakışını ele alır. Bu yazar da kadına geleneksel “erkeksi” bakış açısından yaklaşmaktadır.

Kadın, onun öykülerinin ana temalarından biridir. Öykülerde ağırlıklı olarak kadının kendi bireyselliğini yaşayamaması gündeme getirilir. Adalet Ağaoğlu, öncelikle kadını bir “cins” olarak ele alıp toplumsal baskıları, “erkeksi” dünyayı eleştirir. Öykülerinde mutsuz kadınları anlatan Ağaoğlu, bu mutsuzluğun nedeninin genelde kadından değil dışsal nedenlerden kaynaklandığını düşünür ve öykülerini bu yargı üzerine kurar. Bazen kadına bilinçliler ve bilinçsizler şeklinde ideolojik yaklaşırken bazen de kadınları iyiler ve kötüler olarak sınıflandırır. “Savun Sevdam Sen Savun” öyküsünde, kadın erkek arasına giren ideolojiye olumsuz bir bakış vardır. Ağaoğlu ayrıca bir türlü seçimini yapamamış, ikircikli kadınların özlemlerini, acılarını, savruluşlarını anlatır. Bu onun en sevdiği yaklaşımdır, belki de kendini bulduğu bir tarz.

Kitabın ilk öyküsü bir odanın karanlığında, bir elektrik sönme anında bütün bir hayatın çeşitli enstantanelerinin bilince akışı ve iç monologlarla kurgulanmasıyla oluşur. Büyük bir konfeksiyon atölyesinde çalışan Sultan, iyilik yapıp atölyesine aldırıldığı Ayten’in ihanetine uğrar. Öykü kötülük, fedakârlık ve ihanet üzerine ince dikkatleri yansıtır. Arka planda ideolojik ayrışmanın yaşattığı kaos ve körleşme işlenir. Bu yaşanan kaosta insanlar birbirlerine ezip geçmekte ve siyaset adı altında bir karmaşayı hazırlamaktadır.

“Savun Sevdam Sen Savun” öyküsünde ise, kadın erkek arasına giren ideolojiye olumsuz bir bakış vardır. Bu öyküde sevdaların arasına ideolojik ayrılıklar girer. Bir zamanlar mahallenin kumruları olan gençler, zamanla ayrı kamplara düşerler. Biri diğerinin duvara yazdığı sloganı siler. Artık ayrı dünyaların insanlarıdır. Ama buradaki tarafsız bakış dikkat çekicidir: “Ben, duvara yazılanın doğru ya da yanlış, gerekli ya da gereksiz olduğunu da düşünmüyordum. Kız neredeydi?”

Ağaoğlu öykülerinde yoksullarla zenginleri karşı karşıya getirip yoksulların yanında yer alır. Ancak bunları didaktik bir biçimle yapmaz, estetize eder. “Dar

Odanın Karanlığı”nda, konfeksiyon atölyesinde çalışan kadın işçileri, “Karanfilsiz” de atlı araba kamyon kasalarına resimler çizen bir emekçi, “OOOf! OHHH!...” da köyden kopup büyük şehre gelmiş temizlik işçisini anlatan Ağaoğlu, siyaset ve estetik ilişkini iyi kurar.

Ağaoğlu öykülerinde, toplum tarihine tanıklık anlayışından yola çıkarak, 12 Mart ve 12 Eylül müdahalelerinin aydınlar ve toplum üzerindeki etkilerini işler. *Yüksek Gerilim* 12 Mart, *Hadi Gidelim* ise 12 Eylülün gölgesindeki temaları içerir. Öykülerin arkasında ağır bir baskı ortamının atmosferi vardır. “Dar Odanın Karanlığı”, “Çok Özel Küçük Şeyler”, “Savun Sevdam Sen Savun” bu temaların belirginleştiği öykülerdir.

Ölüm de onun önemli temalarından biridir. “Hadi Gidelim”, Türk öykücülüğünün kalıcı öykülerinden biridir ve bu öyküde anlatıcı ölüm tedirginliğini bütün boyutlarıyla okura hissettirir. Öyküde, hayatı bir Anadolu kasabasında geçen bayanın, yurt dışındaki yaşama tutkusu ve kaçınılmaz sonu, intiharı anlatılır. Birlikte Paris’e geldikleri arkadaşları “Konyalı kadın”a, sürekli müdahale edip rahat/serbest yaşamasına izin vermezler. Oysa Batılı yaşam taşralı kadını büyülemiştir. Renksiz, kokusuz, can sıkıcı yaşamından kurtulmak ister. Ama kadın bu baskılardan dolayı caddeye bile çıkamaz Sağlıklı/normal yollardan karşı cinslerle ilişki kuramadığı için (yetişme tarzı/ toplumsal baskı nedeniyle) uç yollara sapar. Sonunda bir otel odasında intihar eder.

Hadi Gidelim, öyküde, bilinç akışı/iç monolog tekniğinin, ritim ve ironi unsurlarının nasıl başarılı bir şekilde kullanıldığına ilişkin örnek kitaplardan biridir Ağaoğlu öykülerde siyasetin tam da içinden konuşmasına rağmen estetik ölçütlerin nasıl başat kalabileceğini ustalıkla sergiler.

FÜRUZAN/SEVDA DOLU BİR YAZ

Sevda Dolu Bir Yaz (1999) hiç kuşkusuz Füruzan öykücülüğünün zirvesidir. Kitapta Füruzan tüm ustalığını, birikimini sergilemiş, üst bir anlatı yakalamıştır. Tematik bir bütünlükle oluşturulan kitap onun tartışmasız başyapıtıdır. *Sevda Dolu Bir Yaz* geçip gitmiş güzelliklere yazılmış dokunaklı bir ağıt gibidir. Bir anlamda kentin (İstanbul) ruh değiştirmesine tanıklıktır. İnsanların bu ruh değişimindeki yıkılmışlığını, şaşkınlığını mekânlarla özdeşlik kurarak anlatır. “Yeni” olumsuzlanırken, “geçmiş” yüceltilir. Öyküler kadın duyarlılığının benzersiz bir dışavurumunu yansıtırken, aksamayan, kekelemeyen şiirsel bir yapıya ulaşır.

Kitap üç uzun öyküden oluşur. İlk öykü olan “Sevda Dolu Bir Yaz”da, bir evde köşkün küçük kızı olarak büyüyen genç kız, sonunda, babasının gerçek babası olmadığını (annesini hiç görmemiştir) öğrenir. Köşkün gerçek sahipleri onu “yetiştirme” olarak almışlardır. Genç kız evlenip köşkten ayrılır. Bir çocuğu olur ama kocasını kaybeder. Bütün bunları bebeğine anlatmaktadır. Sonunda köşk de kapanır. Anne ve çocuk hayatta yeniden baş başa kalırlar.

“Birinci Yaz Şarkıları”nda babası uzun yolculuklara çıktığında, evlerine gelen teyzesi ile annesi ve diğer akrabalar arasındaki ilişkileri, sevgi ve dostluğu, o dönemin inceliklerini, anlayışını gözleyen bir çocuğun izlenimleri anlatılır. “İkinci Yaz Şarkıları” bir önceki öykünün devamıdır. Çocuk büyümüş, ünlü, zengin bir avukat olmuştur. Bu süreçte babasını kaybetmiştir. Annesi ise hayata küsmüş, sadece geçmişle yaşamaktadır. Kız (anlatıcı) güzel günlerini geçirdiği sokağa gelir. Her şey değişmiştir: “Yaşadıkları yılların kentindeki sesler, ışıklar, şarkılar tümüyle çoktan yok olmuştu. O yer yoktu, deniz yoktu. O esinti, o ağaçlar, o yazlar, o sevecen koruyucu bakışlar yoktu. O gülümsemeye hazır yüzler, o sesler, o dokunaklı şarkılar yoktu.

Düz yüzü beton apartmanlar, et kokulu, anason kokulu restoranlar, ara ara renkli plastik oturmaların ak plastik masaları çevrelediği düzayak çay bahçeleri görülüyordu.” Artık tüm yaşanmışlıklara kuşkuyla bakmaktadır: “Olanlara, yaşanan o tuhaf arkadaşlıklara hatta bütün bu geçmişin gerçekliğine inanmak giderek güçleşiyor, olanaksızlaşıyor artık benim için...”

Füruzan, hüznü, yenilmişliği, abartılı bir duygusallıkla değil, hikâyenin bütününe yayılmış bir “atmosfer”le, tasvir ve eylemlerle verir. Özellikle *Sevda Dolu Bir Yaz* betimlemenin nasıl kullanılacağını başyapıtı gibidir. Bir söyleşisinde, “Durum anlatmak bence önemli. Olaylar beni çekmiyor pek fazla. Olayları yaşamış olan insanların, yaşadıkları sonraki halleri beni çekiyor,” diyor Füruzan, olayları değil, zihinsel yaşayışları önemser. İnsan ruhunun gizlerine eğilerek, bireyin zihninde, yüreğinde akıp giden hayatları, duygu ve düşünceleri, oluşumları, birikimleri öyküleştirebilir. Ne var ki yoğun duygusal enstantaneler melodram sınırlarından uzak tutulur. Füruzan, öykülerinde bu bilinçle hareket ederek ustalıkla bir betimleme anlayışı sergiler: “Tüm bilinen yıldızlar aynı anda çevremde duruyorlar, titreşen ışıklı Çobanyıldızını avuçladığımda elim içine giriyor, parmaklarımdan gümüş tozları uzayarak akıyor. Örgüleri çözükle saçlarıma ateşböcekleri dolmuş. Göğün sonsuz boşluğunda istediğim yöne kolayca kayabiliyorum. Dedemin sokağındaki en gösterişli evin, Selahattin Beylerin konağı denen o yerin damında çocuklar kara önlükleriyle, ellerindeki okul çantalarıyla sıralanmış kıpırtısız duruyorlar. Bir okul görmemiş olduğum için onların orda okuyor olduğuna karar veriyorum. Hiç mutlu görünmüyorlar. Küme halinde duran, çok parlak bir yıldız adacığına dalıyorum, daha daha

yukarda olanlara bakarken, iki yıldız peş peşe yüzümü sıyrarak boşluğa kayıp siliniveriyorlar. Burnuma gelen kesilmiş, serin, taze çimen kokusunun yıldızların kokusu olduğunu öğreniyorum. İncecik, yeni bir ayın kendini hırçınlıkla öne çıkarmaya çabaladığı, gitgel bir esintiden anlaşılıyor. Gece o denli parlak ki yıldızlar ayın dengi olmuşlar.” (*Sevda Dolu Bir Yaz*, s. 70)

Öykülerde çocuk ve anne motifi önemli bir yer tutar. Kahramanlar/tipler sürekli çocukluğa döner, geçmişle hesaplaşır, yüzleşirler. Anlatıcı, o günleri “buradan” anlamlandırmaya çalışır. Orada ille de mutluluk olmasına gerek yoktur. İster acı, ister mutluluk olsun, o bir başlangıç, kalkış noktasıdır. Kahramanlar çocukluklarında anlamlandıramadıkları olayları “buradan” çözmeye çalışırlar. Çocukluk onda durağan değil, yaşayan, fonksiyonel bir durumdur. Orada yaşanan mutlulukları bugün yakalamaya çalışırken, yaşanan acıların izdüşümü bugünlere yansır, bugünlerde sürer.

Fürüzan, insanların dokunaklı hikâyelerini anlatır. Ama bu hüznü, yenilmişliği, abartılı bir duygusallıkla değil, hikâyenin bütününe yayılmış bir “atmosfer”le, tasvir ve eylemlerle verir. Hüzünlü ve dokunaklı hayat, durum, âdeta hikâyenin dokusuna nakşedilir. Açıkça dile getirilmese bile biz bu hüznü pek çok yerde derinden hissederiz. Bu özelliklerinden dolayı *Sevda Dolu Bir Yaz* hiç kuşkusuz öykücülüğümüzün sınır taşlarından biridir.

SEVGİ SOYSAL/*TANTE ROSA*

Sevgi Soysal’ın sanat yaşamının doruk noktası *Tante Rosa*’dır. Fürüzan için *Parasız Yatılı*, Tomris Uyar için *Diz Boyu Papatyalar* neyse, ne anlama geliyorsa Sevgi Soysal için de *Tante Rosa* tam odur. Kuşkusuz bu kitaplar bu yazarların hem kendi öykülerinin hem de öykücülüğümüzün zirveleridir. *Tante Rosa* da Soysal’ın en başarılı kitabı olmakla birlikte öykücülüğümüzün de başyapıtlarından biridir. Behçet Necatigil, *Tante Rosa* için “romantik ironisi, şiirli, nükteli, yer yer grotesk anlatımıyla hikâyeciliğimizin özel başarılarından biridir,” derken kitabın tam da hakkını verir.

Tante Rosa, tümüyle olaylara, anlatıma yastır ve geleneksel hikâye anlayışını yansıtır. Biçimsel arayıştan çok tematik yanı güçlüdür. Ayrıca çerçeve öykü tekniği ile yazılmış öyküler tematik bir bütünlük taşır. Öykülerde bir yandan düşlerini, tutkularını gerçekleştirmeyi bir yandan da hayatta kalmayı aynı anda başarmak isteyen Rosa’nın bütün düşlerinin bir bir yenilişi örneklenir. Hayat dolu kadınlar bir türlü hayata sokulamazlar, giremezler. Çünkü hayat, coşkuya, aşklara, tutkulara göre değil, baskı, kural ve yalanlara göre örgütlenmiştir. Buna uyum sağlayamayanları ise dışlamaktadır. Kitapta mevcut toplumsal düzen/yapının nasıl insan odaksız olduğu, zaman zaman acınası insani durumlarla zaman zaman da ironik bir bakış açısıyla gözler önüne serilir.

Tante Rosa'da mekân Almanya'dır. Hiçbir kurala uymayan, başkaldıran, iradesini zaptedemeyen Rosa rahibeler okulundan kovulur. Toplumsal baskılar altında ve savaş atmosferinde varolmaya, kendini, düşlerini gerçekleştirmeye çalışan Rosa, evlenmek zorunda kalır ama sonunda ayrılır. Kocasını, üç çocuğunu bırakıp evi terk edip “Sizlerle Başbaşa” dergisinin çizdiği rüyalara, kentlere doğru yola çıkar. Yeni bir evlilik yapsa da kocası ölür. Sonunda yoksulluklar içerisinde geçen bir hayat mücadelesi başlar. Pek çok işte çalışır. Kitapta bundan sonraki öykülerde birey olarak varolmanın imkânsız olduğu anlatılır. Kötülükler bile örgütlenmiştir. Bu örgütler bireylerin var olma gücünü yok etmektedir. Hep fark edilmek aykırı olmak, başkaldırmak onun kadın kahramanlarının tipik özelliğidir. Rosa bunların en tipiklerindendir. Yalnız, işsiz, aşksız ve ölü bir noktada olan Rosa, artık koşullara, hayata yenilmiştir. Evi anılardan oluşmuş bir çöp evine döner. Kapısını kırıp bütün anılara el sürülünce Rosa boşluğa düşer. Umutsuzluk ve başarısızlıklarla biçimlenmiş bir hayat sonunda intiharla sonuçlanır. Herhangi bir dine, partiye, örgüte kaydı çıkmayan Rosa'nın tabutu bile ortada kalır.

Tante Rosa renkli, coşkulu bir anlatıma, neredeyse kusursuz bir dile ve şiirsel bir damara yaslanır. İçeride işleyen insanlık hâlleri dilin gücüyle somutlanır. Örneğin Rosa'nın evini terk edişi oldukça etkili bir şekilde anlatılır: “Bir mektup bıraktı Tante Rosa arkada, üç çocuk bıraktı, biri emzikte, kaz kızartması ve elma pastası yapmasını, yemek masası örtülerini kolalamasını, dolapları yerleştirmesini öğrettiği hizmetçi kızı bıraktı. Margarita ekili bir küçük bahçe, tahta merdivenli, yüksek tavanlı, çalar saatli bir ev bıraktı, her pazar sabahı kiliseye giden, her pazar öğleden sonra koynuna giren kocayı bıraktı, şapka giyen komşu kadınları, sümüklü çocuklarını bıraktı, onların kocalarını, onların da kaz kızartmalı hayatlarını bıraktı, kiliseyi bıraktı, çan seslerini, org seslerini, noel şarkılarını bıraktı, kiliseden dönen çocukların attığı kar topuyla delinen camı tıkadığı sol memesini, yüreğini yağ tabakasıyla örten sol memesini bıraktı.. Gitti. Gitti fabrika bacalarının, gemi düdüklemler oraya tramvaylarda herkesin birbirinin ayaklarına bastığı ve pardon demediği ve ne merhaba ne de günaydın demediği insanların oraya gitti, pazar günü öğleden sonraydı, akşamdı ya da, yollara düştü, arkada soluk menekşeler arasına katlanmış mektuplar bıraktı, gelin elbiseleri, duvaklar bıraktı.” (*Tante Rosa*, “Tante Rosa Aforoz Ediliyor”)

Tante Rosa'nın merkezinde kadınlık durumları vardır ve toplumsal düzende kadının ezilişini gündeme taşır. Özgürlük tutkusu ve hayallerle hayatı yaşamak isteyen kadının karşına çıkan engeller aktarılır. Ancak o cinsiyet ayrımı yapmaz. İster erkek ister kadın hiç fark etmez. Onun her durumda insan odaklı bir öykü dünyası yarattığı söylenebilir. Acınası insani hâlleri sevgiyle kavrar, bunları yaşamsal deneyimlere dönüştürür, etkili ve kalıcı kılar. İdeolojik angajman içindeki insanları anlatırken bile insan sevgisinden hiç uzaklaşmaz. Tante Rosa'yı anlatırken de, siyasi mahkumları anlatırken de aynı duyarlılıkla hareket eder. Bu bağlamda Özdemir İnce'ye vasiyeti manidardır: “Şimdi bu hırdavatlar, *Yenişehir'de Öğle*'yi, şunu bunu öne çıkarıp *Tante Rosa*'nın boynunu vuracaklar. Sen benim ne halt ettiğimi ilk hikâyelerimden bu yana biliyorsun. *Tante Rosa*'ya sahip çıkın.” Belli ki bu sözlerle Soysal, güncel ve politik kaygılarla yapıtlarının sanatsal ve insancıl yanının görmezlikten gelinmesine razı olmaz, itiraz eder. Politik kaygılarının az ama sanatsal kaygılarının ağır bastığı başyapıtının unutulmasına istemez.

Onun öyküleri ülkemizin yaşadığı toplumsal, sosyolojik değişimlere bir tanıklığı yansıtır. İlk kitaptaki, titrek, heyecanlı bir başkaldırının sesi, ikinci kitap *Tante Rosa*'da anlatım sorunlarını çözmüş usta bir anlatıcının sesine evrilir. Ama bütün bu tonlardan, renklerden, arayış ve varışlardan belirginleşen ortak ses, temel renk ise özgün gözlemler, nitelikli bir öykü evreni ve büyük bir insan sevgisi olmuştur. Bu nedenle *Tante Rosa*, hayatın karmaşasından süzülüp simgeleşen, öğretici, kullanışlı ve bir o kadar da yaralayıcı bir deneyime dönüşür.

BAKIŞ

ALPAY DOĞAN YILDIZ

RÜZGÂR AVI TÜRKİYESİNDE BAŞÖRTÜLÜ “YENİ” KADIN TİPLERİ

“Tek başörtülü olarak benim davetli olduğum toplantıları tercih ediyorum. Ancak o zaman markayı layıkıyla taşıdığımı ispat edebilirim. Evet başörtülü olmak marka olmayı gerektiriyor. Markayı layıkıyla taşımayı”(Rüzgâr Avı, s.14)

Fatma Barbarosoğlu, hikâyelerinde, ele aldığı konuları daha çok kadın karakterler üzerinden tartışır. Başörtülü kadınların karşılaştıkları problemler de yazarın hikâyelerinde konu edilir. Fatma Barbarosoğlu, *Rüzgâr Avı* öncesinde yayımladığı hikâye kitaplarında, kitapların yayımlandığı dönem Türkiye'deki başörtülü kadınları sorunlarını edebi bir dille anlatmıştı. 1996-2005 yılları arasında kitap halinde yayımlanan bu hikâyelerde (*Acı Deniz* 1996, *Gün Akşamsızdır* 2000, *Senin Hikâyen* 2001, *Ahir Zaman Güllüşleri* 2002, *İki Kişilik Rüyalar* 2005), özellikle *İki Kişilik Rüyalar*'da “Resmi yahut gayri resmi otoritenin başörtüsüne karşı olumsuz, dışlayıcı, yasaklayıcı... tavrı nedeniyle huzursuz olan, çatışma yaşayan kadınlar; evli/eş, öğrenci, kamuda çalışan kimlikleriyle” yazarın hikâyelerinde yer almış, başörtüsü konusu yazarın hikâyelerinde daha çok “başörtülü kadınların başlarını açma talebi karşısında duydukları huzursuzluk, çatışma merkezinde” işlenmişti (Yıldız 2013, 74).

Başörtüsü ve kadın konusunda 1990'lar ve 2000'ler Türkiye'sinde konuşulan pek çok şey günümüz Türkiye'sinde geride kalmıştır. Ancak konu, geçmişteki temel bağlamı olan “resmi otorite ve başörtüsü” ilişkisinden uzaklaşıp daha farklı meselelerin bir parçası olarak 2010'ların Türkiye'sinde de konuşulmaya devam

etmektedir.¹ Fatma Barbarosoğlu'nun yazar olarak en güçlü yönlerinden biri toplumu iyi gözlemlemesi, sosyal hayatın güncellerini iyi görmesi ve gördüklerinin dilini edebi dile katabilmesidir. Yazarın Ocak 2013'te yayımlanan son hikâye kitabı *Rüzgâr Avı*'nda (Barbarosoğlu, 2013) daha önceki kitaplarında yer almayan başörtülü yeni bir kadın tipine şahit oluruz. Bu tipi; başörtüsü ile sosyal hayatta öne çıkan, başörtüsü-

nü sosyal hayatta öne çıkma araçlarından biri olarak kullanan kadınlar oluşturur. Yazarın 1990'lar ve 2000'ler Türkiye'sine ait hikâyelerinde üniversiteye alınmayan, memursa sürgün edilen, eşleri dahil yakın çevreleri tarafından başörtülerini açmaları istenen... kadınların yerine *Rüzgâr Avı*'nda, siyaset ve bürokrasi çevresinde etkili; siyaset, bürokrasi ve ticaret çevresinde statü ve kâr elde etmeyi hayatlarının önceliği haline getirmiş başörtülü kadın hikâyesi de okuruz.

Rüzgâr Avı'nı sadece değişen ve devam eden başörtülü kadın tipi merkezinde okumak şüphesiz kitaba haksızlık olur. Fatma Barbarosoğlu *Rüzgâr Avı*'nda, önceki hikâyelerinde de yer alan *imaj, tüketim, gösteri, çıkar ilişkisi, dostluk, samimiyet* gibi konular etrafında günümüz insan ilişkilerine kadın hikâyeleri üzerinden bakar. Yine bir kadın hikâyesi üzerinden, Dr. Reyhan'ın hikâyesi ile yılların aktüel konularından biri olan Türkiye'nin Kürt realitesi üzerinde düşünmemizi ister ki bu, *Rüzgâr Avı*'nın önemli yönlerinden birisidir. *Rüzgâr Avı* yayımlanmadan, benim de yaptığım, yazarın önceki hikâyeleri esasında yapılan başörtülü kadın karakterler hakkındaki değerlendirmeler, *Rüzgâr Avı*'ndaki değerlendirmelerle bütünlüğe kavuşacaktır.

Rüzgâr Avı'ndaki başörtülü yeni kadın tipiyle büyükşehirle bağlı bir ilçenin belediye başkanı olan Avni Bey'in eşi Hümeysra üzerinden tanışırız. Fatma Barbarosoğlu bizi, "Avni Bey'in Karısı" Hümeysra ile, başörtülü bir gazetecinin de (yazar Müberra Esen) davetli olduğu akşam yemeği öncesinde tanıştırır:

"Bu toplantı için günlerdir hazırlanıyor. Avni Bey'in eşi olarak temsil kabilietini bütün teferruatıyla ortaya koydu. Tepeden tırnağa yeni kıyafet, ayakkabı ve çanta alındı. Ve elbette marka bir tayyör. Pırıl pırıl, ıslıl ıslıl. İmajını düşünürken, deterjan reklamındaki bir kadeh gibi şöyle bir çeviriyor kendini. ıslıl ıslıl. Kalite ve itina. İtina ve saygı. Evet saygı. Kocasının gözünde kendisini böyle prezante ediyor. 'Ah ben nasıl öyle herhangi bir şey giyebilirim. Koskoca Avni Bey'in eşi olarak.' Bu cümle derhal etkisini gösteriyor. Bir başörtü için 250 euro koskoca bir para olmaktan çıkıyor. Küçük şöyle cüzi bir şey. Ah evet bir mendil gibi nihayet. Koskoca Avni Bey. Kos. Koca. (...) Müsrif kelimesini seviyorum. Bütün kalbimle. Avni Bey müsrif kelimesini iğrenç bir şekilde telaffuz ediyor. Oysa müsrif ve müşfik. Bak aynı. Ah Avni sen hiç anlamıyorsun kelime bütünlüklerinden. Müsrif ile müşfikin arasında muhteşem bir kapı var. muhteşem bir

geçiş. Ancak müsrif kadınlar müşfik olabilir. Sen hiç tutumlu bir kadının müşfik olduğunu gördün mü? Bak ne kadar sert. TU- TUM - LU” (s.13-14).

Belediye başkanı Avni Bey’in karısı Hümeysra yemekte de tatmin olmaz. Başkanın başörtülü karısı olarak daima merkezde olmak ister:

“Ama olmadı onunla aynı masada. Kim düzenlemiş bu oturma biçimini. Başörtüsü tarafından eşitlenmeye itirazım var. lütfen gerekli kişiler ile konuşulsun. Tek başörtülü olarak benim davetli olduğum toplantıları tercih ediyorum. Ancak o zaman markayı layıkıyla taşıdığımı ispat edebilirim. Evet başörtülü olmak marka olmayı gerektiriyor. Markayı layıkıyla taşımayı” (s.15). Hümeysra Hanım, başörtülü yazarın yazarlığını beğenmediği gibi yemekli toplantı için giydiklerini de beğenmez:

“Müberra Hanım kim ya! KİM! Ninem gününden kalmış başörtüsü ile. Dikişi açılmış ayakkabıları ile. Müberra Hanım kim ya. Yazarmış. Ne Yazmış” (s.16). Zira Hümeysra Hanım “Şehrimizi en güzide ilçesinin BELEDİYE BAŞKANI AVNİ BEY’İN” “sevgili EŞİ”dir (s.15). Burada olmak için çok emek (!) vermiştir (s.16)

Başkanın karısı emeklerinin karşılığı ilgi odağı olmak ister. Ancak başkan ve diğer siyaset, bürokrasi çevresi, başörtülü yazara yakın olmayı tercih eder, masaya gelenler başörtülü yazara selam verirler. Zira başörtülü yazarın başkan hakkında yazacakları önemlidir. Başörtüsü yazara yakın olmak Bakan Bey için de önemlidir: Özel kalemine Müberra Esen ile ilgilenmesi talimatını vermiştir. Bakan Bey’in özel kalemi, başkanın başörtülü karısı üzerinden siyasi çevrede “görgüsüzce” görünen, “bunlar” diye işaret ettiği çevreyi eleştir. Düşüncelerine “Laikler”den de destek alır:

“Şu varoş belediyesinin karısıyla aynı masada vakit geçer mi? Elini uzatmış ta tepemin üstüne. Görgülüyum pozlarında. (...) Giymiş gece elbisesini gelmiş. Bunların görgüsüzlükleri laikleri dellendirmeye yetiyor anca. (...) Bakan Bey, Müberra Hanımla ilgilen dedi. (...) Köşesinde yazacaktı. Ne yazacak köşesinde! Ah benim bir köşem olsaydı Başkanın karısının ahmak tayyörünü yazardım. Tayyör mü kına elbisesi mi. Naciye kostümü” (s.18).

Söz konusu toplantıya katılma niyeti halktan insanlarla, sivil toplumla biraraya gelmek olan başörtülü yazar ise kendi açısından amacına ulaşmayan toplantıda diğerlerinin çıkarlarına alet olmak istemez:

“Bu üçüncü ilçe. Birbirinin aynısı. Başkan ve karısı ve avanesi ile akşam yemeği. Kına gecesi formatında. İlçenin kadınlarının giyilecek tuvaletlerini gösterme sosyalleşmesi (...) Sivil toplum örgütleriyle bir araya gelebiliriz tamam. Ama ben şahiden halktan insanlar istiyorum. Ve bunları kendim görmek istiyorum” (s.19).

Başörtüsü, *Rüzgâr Açı* Türkiye’sinde sadece siyaset değil, doğrudan siyasetten statü alan brokrasi dahil birçok çevre için daha fazla görünme, bilinme, dikkat çekme aracıdır. Başörtülü yazar (Müberra Esen) aracılığı ile statülerini pekiştirmek, reytinglerini artırmak, takip edilmek, medyada gündeme gelmek isteyenler (öğrenci kulübü, belediye başkanı, televizyon kanalı, bakan, üniversite, kayma-

kam, okul arkadaşları) 8 Mart kadınlar günü nedeniyle düzenledikleri programlara yazarı davet ederler. Davet edilme amacının davet edenlerin kendisi aracılığı ile gündeme gelme olduğunu bilen/ anlayan yazar bütün davetleri geri çevirir. Fatma Barbarosoğlu'nun günceli gözlemlene, gözlemlendiğini gözlemlenenin dili ile hikayeye taşımadaki ustalığını bu davet diyaloglarında (s.35-39) görebiliriz.

Rüzgâr Avı Türkiye'sinde başörtülü kadın hikâyeleri, siyasi çevreyle de kesişince iyi bir ticari kazanç aracıdır. Belediye başkanının karısı Hümeysra, kız kardeşi Füsün'un tasarım konusundaki yetenek ve tecrübesinden olduğu kadar, belediye başkanının başörtülü baldızı kimliğinden de ticari kazanç elde etmek ister. Siyasi çevrede hak ettiği ilgiyi elde edemediğine inanan, (zamanında) "Kimya Fakültesinin kapısından bir ay geçtikten sonra" Avni Bey'le evlenen Hümeysra Hanım'ın ileriye dönük planları, "hırsları" vardır:

"Bak Füsün, mükemmel bir projenin eşiğindeyiz. Konu tasarım danışmanlığı. Yani senin uzmanlık alanın (...) İlk randevun yarın. Butik sahibi bir kadın (...) Kadın işe ihtiyacım yok, satışım çok iyi diyor. Marka olmak istiyormuş. Marka olmak için imaja ihtiyacı varmış. (...) Ben de iş kadını olmak istiyorum, Avni bey'in sevgili eşi olmayacağım. Bundan sonar biraz da Avni Bey, Hümeysra Hanım'ın sevgili eşi olsun. (...) Ben hala Avni Bey'in sevgili eşi Hümeysra Hanım'ım. Avni daha kaç kere başkan seçilebilir ki. Meclis'in yolu da açık olmaz ise... Bu son şansımız. Yani benim son şansım" (s. 22-23).

Hümeysra ile iş kurmak isteyen Naciye de Füsün'un hem başörtülü hikâyesinden, hem de siyasette yakınlarının olmasından kazanç elde etmek ister:

"Doğma büyüme Almanyalı kızımız. Ailevi sebeplerden liseyi Türkiye'de okumuş. Başörtüsü yasağı sertleşince Almanya'ya geri dönmüş. Moda ve tasarım okumuş. Çizdiği başörtü desenlerini bir iki firmaya çaldırmış. Ben de mi çalacağım? Yok canım. Ben bunun otobiyografisine talibim. Hikâyesi uluslararası bir hikâye. Onun otobiyografisi üzerinden kendi markamı yaratacağım. Blogger bu" (s.32).

Ancak, Müberra Esen gibi Füsün da *Rüzgâr Avı* Türkiye'sinde, statü ve kâr dışında öncelikleri olan başörtülü bir kadındır. Füsün, ablasının iş kurma teklifinin içinde siyaset/eniştesi de olduğunu anlayınca teklifi reddeder:

"Almanya'ya geri dönüyorum. Evet kasiyer olarak. Gündüzleri kasiyer olarak çalışırım. Akşamları blogumda tasarımlarımı paylaşıyorum. Bu nasıl bir şey ya. Elin Danimarkalı kadını beni anlıyor da ablam anlamıyor. Tüketimi hızlandıracak hiçbir giysi ve ürün pazarlamayacağım. Dünyanın tek bir zerresinin boşa harcanmasını istemiyorum. Benim felsefem bu. Beğenmediniz mi? Ben bu ideal ile okudum. Bu ideal uğruna, İngilizce, İtalyanca, Fransızca öğrendim. Tam beş yıl ceplerimde kelimelerle dolaştım. (...) Ödüllü bir tasarımcı olduğum halde, işimi kuramamış olmam ahmaklığımdan öyle mi? Mesuliyetten Kaçıyorm ha. Bana mesuliyetimi hatırlatana bakar mısınız?" (s. 29-30).

Rüzgâr Avı'nda siyaset, bürokrasi çevresi dışında da "başörtüsü – kadın" yanyana gelir: Banka müşterisi başörtülü bir genç kız, banka çalışanı Didem'in

bakış açısından anlatılır. Pahalı, “hakiki marka” olma ihtimali olan gözlüğü, çantası, telefonu ile dikkat çeken “Lacivert beyaz puantiyeli başörtülü genç kız” mudi kartındaki hesabının tamamını ödeyecek, ayrıca hesabına dolar yatıracaktır: “Ayrıca hesabıma doleer yatıracam.” Didem, Şef’in “para bunlarda, aman çok kibar davranın” dediği genç kıza gözlemler: “Başörtüsünün üzerine oturttuğu güneş gözlüklerine takılıyor gözü. Pahalı bir şey diyor. Kim bilir kaç para. Yeni sezonun malına benziyor. Çantası taklit ama kesinlikle taklit. Gerçek bir *Louis* omuza böyle asılmaz.” (s.67). Puantiye başörtülü kız, banka görevlisi Didem’in az önceki müşterilere gösterdiği itinaı kendisine göstermediğini düşünür. Didem işlemleri yaparken düşünmeye devam eder. Yorumlar, belki de “haset” Didem’e aittir. Başörtülü genç kıza Didem’in yorum/haseti ile de olsa bir eleştiri var gibidir: “Bu hatun yani ne demeye başörtüsünün üstüne gözlük takmış. *Gece bile başörtülerinin üzerine güneş gözlüğü takıyorlar*” (s.67).

Diğer sahne bir yardım organizasyonu yemeğinde geçer. Kendisinin başörtülü olup olmadığını bilmediğimiz, siyasi çevreye (Başkan ve karısına) yakın kadın, 100 TL’den üç bilet alıp iki kişi geldiği/“tenezzül ettiği” yemekte, yemek servisinin gecikmesi üzerinden içerisinde başörtülülerin de olduğu oorganizasyonu eleştirir, “camia”nın durumuna üzülür (Aslında evdeki KPM hikâyesi söz konusu kadının bu çevreye/camiaya zaten alışmadığına işaret eder):

“Tamam takdir ediyoruz. İyi güzel. Cici Kızlar. Başörtüleriyle icraatlarını –aman icraat işte icraatın içinden -yapıyorlar. Ama ne münasebet yemek servisi engelleniyor. Lütfen. Bilet satılırken böyle yapılmıyor ama. Öğrenciymişler! Miş de miş. (...) Benim muhitim sadece türbanlılardan ibaret değil ki. Sivil’te Nihal Hanım’la buluşacağız beş çayı için. (...) Tenezzül edip geldiğim şu yerde, uğradığım muameleye bakar mısınız? Hayır Efendim. Kabul etmiyorum. Yardım tamam. Ona sözüm yok. Ama hiç kimse, evet hiç kimse bizim dengeli beslenme geleneğimizi bozamaz. (...) Camianın bu halde olduğunu göreceğime kırmızı karların yağdığını görseydim emin olun daha az şaşırırdım” (s.43-44).

Fatma Barbarosoğlu, *Rüzgâr Avı*’nda Avni Bey’in karısı Hümeysra tipi ve çevresi üzerinden genelde toplumun özelde ise başörtülü kimliğin siyaset, bürokrasi, ticaret, medya... çevresinde daha çok görünme, dikkat çekme; güç-lüye/kâr gelecek yere yakın olma önceliğini, hırsını eleştirir. Ancak Rüzgâr Avı Türkiye’inde Hümeysra ve Naciyelerin yanında Füsün ve Yaseminler de vardır. Yasemin karakteri bize, yazarın önceki kitaplarından tanıdığımız, kendi derdinden önce başkalarını düşünen kadın tipini hatırlatır (Mesela, *İki Kişilik Rüya*lar’da *Sınanan Dostluklar*’ın Saime’si).

“Evi hala tekke. Kapısı herkese açık” olan onkoloji hastası başörtülü Yasemin, hastanede tanık olduğu sahnede “pembe başörtülü deniz gözlü hemşire”nin insani ve mesleki tutumuna olduğu kadar, sanki başörtülü bir kimliğin böyle bir tutum içinde olmasına da içerler:

“Sıranın başında bekliyor.

Pembe başörtülü deniz gözlü hemşirenin talimatını bekliyor.

Pembe başörtülü deniz gözlü hemşire, kimse ile göz teması kurmayan hemşire *otur* diyor nihayet.

Oturuyor onkoloji servisinden gelmiş olan lacivert başörtülü kadın.

Sarı saçlı zümrüt gözlü hemşire ne kadar rikkatli ise, pembe başörtülü deniz gözlü hemşire o kadar uzak.

Dizinin dibinde oturan, film setinden armağan bir delikanlı ile muhabbet eylemekte. (...)

Lacivert başörtülü kadının kolu değil ama kalbi fena halde yaralanıyor.

Pembe başörtülü hemşire geçmiş olsun bile demiyor.

Göz teması kurmadan henüz masanın üzerin uzanmakta olan kolun avucunu açıyor (kadavranın avucunu açar gibi, sert ve tiksinererek) evrakını koyuyor” (s. 112-113)

Rezan’la birlikte geçirdiği okul yıllarını düşünürken zihninden “Ben de okuldan çıkar çıkmaz bahçe kapısının yanında başıma lacivert başörtümü örtüverirdim” cümleleri de geçen Yasemin’in çevresinin bir tarafını oluşturan; *tüketim, imaj, gösteri, statü, haset...* ile örülü bir gündelik hayatın içerisine dalmış “Hepsi iş durumundan eş durumundan arkadaş olmuş” (s.89) Hümeysra zihniyetinde kadınlar *Rüzgâr Avı* Türkiye’sine dair tiplerdir.

Rüzgâr Avı Türkiye’sindeki bir başka kadın Dr. Reyhan’dır. Genç Doktor; “*Hümeysra, Naciye, Pembe Başörtülü Hemşire*” ile “*Füsun, Rezan, Yasemin*” karşıtlığında ikinci tarafta yer alır. Başörtülü olup olmadığını bilmediğimiz genç doktorun İslami kimliğine tanık oluruz. Dr. Reyhan, mecburi hizmet için sabah İstanbul’dan Hakkâri’ye yola çıkacaktır: “Kırk yerinden yamalı bir uyku ile seher vaktine kavuştum. İmsak vaktinin kesmesine bir hayli vardı. Teheccüd, şükür, hacet bildiğim bütün namazları arka atkaya kıldım” diyen genç kız sabah “müezzinin sesi dalga dalga yayılmaya başlayınca” balkona çıkar. Dr. Reyhan, “Gitmiyor gibi” Hakkâri’ye’ye gitse de gittiği yere iyilikler taşıyacaktır.

Rüzgâr Avı’na başörtülü karakterler açısından baktığımızda, yazarın önceki hikâye kitaplarında yer alan başörtülü kadın karakter tipinde hem bir değişim hem de bir devamlılık görüyoruz. Bu durum yazarın önceki hikâyelerinin yazıldığı dönem ile *Rüzgâr Avı*’nın yazıldığı dönem Türkiye gerçekleri ile paralellik gösterir. 2000’ler sonu ile 2010’lar Türkiye’sine denk gelen; muhafazakar, İslami hassasiyetlere daha fazla sahip olduğu kabul edilen bir siyasi hareketin (Ak Parti’nin) iktidar olduğu *Rüzgâr Avı* Türkiye’sinde, yazarın 1990’lar Türkiye’sine ait önceki hikâyelerinde yer alan, gerek resmi otorite tarafından yasaklanan gerekse toplumsal çevrede engellenen, dışlanan, güçlük çıkarılan, değişmesi / başörtüsünü çıkarması... istenen kadınlar yoktur. Fatma Barbarosoğlu, önceki hikâye kitaplarında bu kadınların hikâyelerini edebiyatın içerisinde edebi bir dille anlatmıştı (Mesela, *Ahir Zaman Güllüşleri*’nde “Yaşayamadığımız Dünya”, *Senin Hikâyen*’de “Kapanmayan Yaralar Antolojisi” ve *İki Kişilik Rüyalarda* “Eksik Kalan”, “Dazlak”, “Sevabın Kefareti” hikâyeleri). *Rüzgâr Avı*’nda ise

yeni, farklı bir Türkiye’de, başörtülü yeni bir kadın tipi Avni Bey’in karısı Hümeysra üzerinden anlatılır.

Yukarıda hikâyesinden bahsedilen Hümeysra, bir çevreye ve bir zihniyete ait tiptir. Siyasette, bürokraside, ticarette, medyada... görünmeyi, önde olmayı, kazanmayı hırs haline getiren; kazanma arzusunun merkezinde “diğeri” ya da en azından “biz” değil “ben” olan bu çevrede başörtüsü de öne çıkma, görünme, kazanma... araçlarından birisidir. Önceki hikâye kitaplarında önceki Türkiye’nin kırık kalpli başörtülü kadınlarının hikâyelerini edebiyatın dünyasında anlatan yazar, günümüz / *Rüzgâr Avı* Türkiye’inde görülen başörtülü yeni kadın tipini de Hümeysra tipi ile siyaset, bürokrasi ve ticaret çevresi merkezli olmak üzere hayatın değişik sahnelerinde (bankadaki müşteri genç kız, hastanedeki pembe başörtülü hemşire) gösterir.

Fatma Barbarosoğlu, *Rüzgâr Avı* Türkiye’indeki başörtülü yeni kadın tipini “eleştirel” olarak anlatırken de önceki hikâyelerinde olduğu gibi edebidir. Kitabın bütünlüğü düşünüldüğünde ise *Rüzgâr Avı*’nda, yani yaşadığımız dönem Türkiye’inde *eleştirinin* yanında *umut* da vardır. Bu nedenle Rüzgâr Avı Türkiye’si umut Türkiye’sidir aynı zamanda. Fatma Barbarosoğlu kitapta eleştiri ve umudu beraber gösterir: Yazarın önceki kitaplarında tanık olduğu başörtülü kadın hikayelerinin ardından Hümeysra tipinin/zihniyetinin toplumda yaygınlaşması ile üzülecek, umutsuzluğa düşebilecek okurlar Yasemin, Fusun, Reyhan tipi/zihniyetinin varlıklarıyla umudunu koruyacaktır. Son olarak şunu söylemek gerekir: Hümeysra tipi kadın kimliğinde temsil edilse de bu tip Rüzgâr Avı Türkiye’sine, dolayısıyla erkeklere de ait bir zihniyetin realitesidir. Meseleleri daha çok kadın hikâyeleri ile anlatan yazar bu zihniyeti kadın karakter üzerinden anlatmayı tercih etmiştir.

KEYNAKÇA

Barbarosoğlu, Fatma (2013). **Rüzgâr Avı**, İstanbul: Profil Yayıncılık.

Barbarosoğlu, Fatma (2015). “‘Yaza merhaba’ diyen muhafazakar kadınlar sözüm size değer mi?” **Yeni Şafak**, 27.4.2015 .

Barbarosoğlu, Fatma (2015). “Bu Bir Reklamdır!”, **Nihayet**, Ocak 2015, S.1.

Yıldız, Alpay Doğan (2013). “Fatma Barbarosoğlu’nun Hikâyelerinde Kırık Kalpler: Başörtülü Kadınlar”, **İtibar (Aylık Edebiyat ve Fikriyat Dergisi)**, 2013, S.17, ss. 67-77.

¹ Mesela, yazarın “yaza merhaba” diyen “muhafazakar kesimin moda tutkunları” vesilesiyle yazdıkları (“‘Yaza merhaba’ diyen muhafazakar kadınlar sözüm size değer mi?” **Yeni Şafak**, 27. 4. 2015), **Nihayet**’teki reklam okuması (“Bu Bir Reklamdır!”, **Nihayet**, Ocak 2015, S.1, s. 96) konuyla ilgili konuşmalar olarak okunabilir.

FADİME BOZYİĞİT

İKİ ÖYKÜ KİTABI

İNSAN HATIRLAR

Konularını aileden alan öykülerden oluşan bir kitap *İnsan Hatırlar*. Yazar Nermin Tenekeci, Türkiye’de herhangi bir ailenin başından geçmiş olabilecek nitelikteki olayları öyküleştirmiş. Aile kurulmadan önce yaşananlar, aile olduktan sonra eşler arasındaki problemler, çocukların duygu durumları, anne ile oğul, anne ile kız ya da baba ile oğul, baba ile kız çocukları arasındaki bağlar ya da kopuşlar Nermin Tenekeci’nin öykülerinin konusunu oluşturuyor. Tabii birçok öykünün sonu da üçüncü sayfa haberine bağlanıyor.

Öykü kitabındaki konulara göre öykü kategorisi şu şekilde yapılabilir:

1. Kardeş öyküleri: Nefes Nefese, Mevsim-i Baran, Ceviz Ağacı, Eşik.
2. Üçüncü sayfa haberleri: Eşik, Nefes Nefese, Cinnat, Orta Refüj.
3. Anne/baba-çocuk: İnsan Hatırlar, Kurşun Yarası, Sonsuz Bir Geç Kalış, Orta Refüj.
4. Kadın-erkek ilişkileri: Buraya Kadar, Emanet, Bu Böyledir, 2 Nolu Daire.

Öykülerden bazıları iki kategoriye de uygun. Hem üçüncü sayfa haberleri benzeri konuları var hem de aileyi ele alıyorlar.

Kitaptaki bazı öyküleri dikkatlerinize sunmak isteriz:

“Buraya Kadar” adlı öyküde birbirini anlamayan, anlamaya çabalamayan, karşısındaki insanın fedakârlıklarını görmeyerek evliliklerini çıkmaza sürükleyen ve sürekli tartışan bir çift konu edilir. Bu çiftin evi, bir kavgaları esnasında iki hırsız tarafından soyulur. Aile içi şiddet ve eşler arasında geçimsizlik Türkiye genelinde yaşanan büyük sorunlardan biri olduğuna göre bu sorunları edebî metne dönüştüren Tenekeci’nin önemli bir kayıt tuttuğunu ifade etmek gerekir.

“Ceviz Ağacı” adlı öyküdeki şu kısım hem anne-evlat hem de kardeş ilişkileri hakkında bilgi veriyor: *İsmail’le birlikte annemi de kaybettiğimi ilk o zaman anladım. Duyurmamaya gayret etse de beni hiç affetmedi. Bense annemle yüzleşmekten hep kaçındım. Ne söylersem söyleyeyim bağışlanmayacaktım. Diliyle bağışlasa bile gönüllü bağışlamayacaktı şüphesiz. Hiç dillendirmese de Kabil’iydim annemin. Bundan böyle beni her gördüğünde Habil’i aklına gelecekti. Bunun bir telifisi yoktu.* (s.12)

Kitaba adını veren öykü, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliğinin hatırlamak olduğunu düşünen ve canlı bir tarih kitabı gibi birçok şeyi ezbere bilen bir adamın kaderinin bir sürpriziyle alzaymır olmasına dair.

İnsanların hayat karşısında tutumlarıyla ilgili notlar da mevcut öykülerde. Genel olarak karamsar bir hava içinde yaşamaya devam eden insanlara küçük uyarılar, tavsiyeler olarak görülebileceğini düşündüğüm cümleler karıştırmış öykülerin arasına. Ailesinin geçimi için çalışan, yorulan ve şikayet eden bir babanın aniden ailesini kaybetmesinin anlatıldığı “Cinnet” öyküsünden bir örnek vermek isteriz: *Daha biraz önce yakınıp durduğu, ağır ve çürük havasını at ölüsü taşır gibi soluduğu temmuz sıcağı değildi cehennem; o anda ciğerini tutuştur- ran, sırtından içeri kızgın demir çubuklar saplayan şeydi.(s.28)* Eşi ve iki çocuğunun ölümüdür onu yoldan çıkaran. Ailesinin kaybindan sonra intikam hırsıyla yaşayan Yakup, üçüncü sayfa haberi olacak nitelikte bir cinayet işleme-ye çalışır ama başaramaz.

“Sonsuz Bir Geç Kalış” adlı öykü ise yine Türkiye’de sıkça görülen ailele- rin dağılması sonucu çocuğun yakın akrabasının yanında büyümesi ve gerçeği öğrendiğinde yaşadığı travmatik durum konu edilmiştir. Öykü kişisi Lütfiye, yıllar sonra çıkıp gelen babasından, babası dediği kişinin amcası olduğunu öğrenerek bütün hayatının bir yalan üzerine kurulu olduğu gerçeğiyle yüzleş- mek zorunda kalmış ve büyük bir yıkıma uğramıştır. Ancak yazarın Lütfiye’ye söyleyecek birkaç sözü vardır. Dünyadaki bütün insanların çeşitli dertleri var- dır. Derdi olmayan hiç kimse yoktur. Bu sebeple sorunlar karşısında ağlayıp sızlamak yerine, depresyona girip hayattan soyutlanmak yerine, sorunla müca- dele yolları bulmak ve hayata devam etmek gerekmektedir: *Ah Lütfiye! Henüz çok gençsin. Daha neler neler göreceksin! Daha üç ay önce gencecik torununu toprağa verdi beş numaradaki kadın. Hemen her gün koşuşturup durduğumuz hengâmede, kalabalık binalarda, arka mahallelerde, loş odalarda, şu duvarın öte tarafında kaç kişi daha böyle acı sınavlardan geçiyor, bir bilsen.(s.46-47)*

“Emanet” adlı öykü, kendisini terk eden nişanlısının başka bir kadınla evleneceği haberini alan genç bir kadının eviyle beraber kendisini de yakmasını anlatıyor. Bu öyküde ülke gerçekleri elle tutulur bir biçimde verilmiş. Üçüncü sayfada herhangi bir haber gibi okuyup geçeceğimiz bir konu, somutlaştırılmış, içselleştirilmiş ve ayıplanıp uzaklaşılacak bir konu olmaktan uzaklaştırılarak empati yapılması bir konu hâline getirilmiştir.

Kitapta, toplumun derinlerindeki yaralara dikkat çeken, anne-baba, eşler ve kardeşler arası yakın ilişkilerin çıkmazları gibi insani meseleleri ele alan öykü- ler, akıllarda yer edecek bir ritimle seyrederler. Kanaatimizce bu seyir, okurun gönlünde tamam olacaktır.

ZİRA

Ethem Baran'ın *Zira* isimli kitabı, kapak resmiyle ele veriyor kendini. Kapağa bakarak, şatafatlı yaşamların, peşinden koşulası ideolojilerin, varoluşsal sıkıntılar çeken insanların anlatılmak derdinde olunmadığını hemen anlayıveriyoruz. Bir Yeşilçam filmi atmosferi oluşuyor zihnimizde. Bir muhtar çakmağına bin defa bakılan hani. İlk öyküden yakalıyoruz köyü, köy yaşamını. İlk öykü, yazarın eski öykülerinden birine tahmisi: “Bir At Bindim Başı Yok”. Eski öyküyü de okuyanlar için daha anlamlı. Okumayanlar için eski metinden parçalar aksettirilerek eksik kapatılmış. Metinlerarası bir ilişki kurmuş yazar, bunu da divan edebiyatındaki karşılığı ile adlandırmayı uygun bulmuş. Ancak bence bu öykünün manifesto niteliğinde bir başka özelliği daha var. Bu öyküde, hep özel, okumuş, duygulu insanları anlatan yazarlardan ve öykülerden sıkılan okuru ferahlatan cümleler yer alıyor: *Ünlü yazarların o çokbilmiş, çok okumuş, çok insanla birlikte olmuş, çok gezmiş, çok paralı ve ona göre bir hayat yaşayan (okurlar öylesini seviyormuş); gizem, cinayet, entrika peşinde koşan kahramanlarına benzer hiçbir yönü yoktu ama elimizde olan buydu. Ali Ağa öldükten sonra tüm ölenler gibi ölümlerin arasına karışacaktı. Atı da unutulup gidecekti tabii. Oysa onun da bir hikâyesi vardı. O da her hikâye gibi anlatılmayı hak ediyordu. (s.9)* Evet durum böyle. Çok okumuş, çok bilmiş değil diye Ali Ağa'nın öyküsünü anlatmadan geçmiyor yazar. Okuyucu başka tür lüsünü istese de o anlatılması gerekeni anlatıyor. Hatta sadece Ali Ağa'yı değil atını da bir öykü kişisi olarak yüceltıyor.

İlk köy romanı yazıldığı tarihten beri köye ve köylüye pek çok açıdan bakılmış ve pek çok farklı öykü, roman yazılmıştır. Ancak bir köy delikanlısının ergenlikle ilgili problemlerine değinen bir öykü yazılmış mıdır, hatırlayamıyorum. “Düşleri Fattan Güzel” ergenliğini yaşayan bir delikanlının annesinden bile utanarak yaşadığı bazı problemlerini dile getirmiş, anne ile oğul arasındaki ilişkinin samimiyetini de gerçekçi ve samimi yolla vererek köy öyküleri arasında farklı yeri olacak bir öykü inşa etmiştir.

“Kıymet” öyküsü ise Şükrü Erbaş'ın iki şiirini öyküye dâhil ederek şiirlerin öyküsünü yazmış gibi yahut da öykülerin şiirleri varmış gibi bir atmosfer yaratmıştır. Öyküdeki merkezî kişi Kıymet ise modern zamanın çok düşünen, buhranlar geçiren, mutlu olamayan zavallı kadınlarında değil, yanlış bir hayat yaşamak zorunda olmasına rağmen hayatla mücadele eden ve mutlu olmayı başarabilen eğitilmiş olduğunu hiç sanmadığım bir kadın. Bu kadın, ilk öyküdeki manifestoya uygun seçilmiş bir kişi. Sıradan, ölür ölmez unutuluvarecek ama öyküsünün bilinmesi gereken biri.

“Öteki İlgililer” öyküsü ilginç bir kasabada geçiyor. Bu ilginç kasabanın halktan uzak hatta halkı aşağılayan ve her durumda halktan uzaklaşan yöneticisinin kasabayı terk ediş öyküsü birçok yöneticiye ibret olabilecek nitelikte.

“Güzel Şeyler İşte” de yazarın, öykü anlayışından ipuçları veren önemli bir öykü. Bir kütüphanecinin gözünden okumaya meraklı küçük bir çocuğu

izlediğimiz hissini uyandırıyor yazar öncelikle: *Çünkü ben onun ileride çalışmak istediği yerde çalışıyordum. Onun oturmak istediği masada otuyordum. Bu masa, benim gibi bunca kitabın arasında oturup da tek satır okumadan susan birinin değil, onun gibi tüm bildiklerini satırların arasında unutan birinin hakkıydı.*(s.62) Ancak öykünün son cümlesinde bıyık altından gülerek okuyucuyu aldattığını itiraf eder: *Yazarlar böyledir işte, başkasının hayatını yazacağım derken kendi hayatlarını yazarlar.*(s.62) Postmodern yazarların donuk, bitap, düşünmekten ölmüş kişilerini eleştirse de yazar da postmodernizmden etkilendiğini böylece ortaya koyuyor.

“Ulus Postanesi” tam anlamıyla **bir Ulus öyküsü**. Bu öykünün mutlaka klasik bir ismi olmalı çünkü Ankara öyküleri arasında yerini alacaktır. Ulus dendiğinde bu öykü önerilerek tanıtımı yapılabilir. Öyküdeki kişi ise yine buhranlardan kaçan, var olmanın sancısıyla delirmenin eşiğinde bulunan, mutsuzluklar prensi değil, bir bankada güvenlik görevlisi. Onun insanlık adına yüce duygu ve düşünceleri yok. Sadece kendi hayatına dair endişeleri var. Dünya için önemsiz, kendi açısından ölüm-kalım meselesi endişeler... Üstelik bu sorunları çözemeyecek kadar, sorunu çözmesi için annesine koşacak kadar da zayıf biri.

“Arabaşı” oğlunu şehre okumaya yollayan bir ailenin duygu durumunu anlatan tam tabirle insanın içini cız ettiren bir öykü. Uzaktaki evlada duyulan özlemi bilen, uzakta yaşamak ne demektir bilen, uzaktaki yakınına özleyen herkesin yaşadığı ve bildiği duyguları yine gerçekçi ve samimi bir şekilde anlatıyor yazar: *Büyük oğlu üniversiteyi kazanıp Ankara’ya gideli evin içinde küçük bir Ankara kurulmuş ve ev ahalisi orada yaşamaya başlamıştı. Bu Ankara soğuktu; ne yapsan ısınmayacak kadar soğuk, çünkü oğlanın ayakları oldubitti ısınmazdı. Bu Ankara’da karınlar hep açtı, çünkü oğlanın sevdiği yemekler piştiğinde kimsenin boğazından tek lokma geçmezdi. Öylesine kalabalıktı ki bu Ankara, oğlan her gün kaybolur, onlar her gün yeniden bulurdu.*(s.75) Gurbetteki oğullarının her derdini dert eden, onun her hâlini düşünüp anlamaya çalışan bir aile portresi karşımızdaki. Herhangi bir Anadolu köyünde, kasabasında hatta dünyanın herhangi bir yerindeki köy ya da kasabada görüp duyabileceğimiz en önemlisi hissedebileceğimiz bir öykü.

Özetle Ethem Baran, hemen hemen bütün eleştirmenlerin de hemfikir olduğu gibi köyü, taşrayı anlatan ama **iyi** anlatan, Türk edebiyatının üzerindeki toz bulutu silindiğinde, güçsüz öykücüler tarihten silindiğinde adını zihinlere sapasağlam kazıtacak bir yazar.

D. D. KORKUT

GERÇEK Mİ, YALAN MI, HİKÂYE Mİ?

*H*eceöykü dergisine gönderilen çalışmalarda bazen şöyle kayıtlara rastlıyoruz: “Bu hikâye, gerçekten yaşanmıştır.” “Başımdan geçen gerçek bir olayı hiçbir şekilde değiştirmeden olduğu gibi anlatıyorum/anlattım.” “Bu hikâyede anlattıklarımın tamamı doğrudur, gerçektir.”

Dergiye gönderilen çalışmaların kıyasına köşesine iliştirilen bu tür açıklayıcı cümleleri, gerçek hayat ile sanat eseri arasındaki ilişkilerle ilgili meselelerin gündemden hiç düşmediğinin, düşmeyeceğinin çok açık işaretleri olarak okuyorum. Roman ve hikâye gibi kurmaca anlatılar, doğası gereği, gerçek hayat ile ilişkisi en çok sorgulanan edebî türler. Bu da bir yanılsama oluşturuyor diye düşünüyorum yazmaya yeni başlayanlar açısından. Belki de şöyle bir yanılsamanın içinde genç yazar adayı: Ne kadar gerçek olursa yazdıklarım o kadar etkileyici olur.

Oysa kurmacanın ve tabii ki hikâyenin hüneri gerçek olup olmamasında değil. Kendi içinde tutarlı, bütünlüklü ve yeni bir gerçeklik kurabiliyor mu, işte hüner budur, diye düşünüyorum. Bu yüzden dergiye gelen hikâyeler önüme geldiğinde bu ne kadar gerçektir acaba diye sormuyorum kendi kendime. Anlattığınız hikâyeye her an inanmaya hazırım, yeter ki tutarlı metinler olsun.

Anlatmaya değer bulduğunuz bir dizi olayı, olduğu gibi anlattığınızda belki arada sırada iyi bir hikâyeye ulaşabilirsiniz. Böyle bir durumda, anlattığınız olaylar zaten tam da bir hikâyeye biçiminde oluşup gelişmiştir. Fakat her zaman böyle bir şansınız olmayabilir. Çoğu zaman, başınızdan geçen ya da bir başkasının başından geçen bir olayı (ya da olaylar dizisini) hikâye hâline getirmek için sabırla üzerinde çalışmanız gerekir. Bu çalışma esnasında doğru bir anlatıcı seçimi çoğu zaman ilk ve belki de en önemli iştir. Daha sonra da anlatacağınız öyküde

çeşitli düzenlemeler yapmaya gelir sıra. Öykünün bazı yerlerini atmanız, bazı yerlerini kısaltmanız, bazı yerlerine yeni ilaveler yapmanız; olayların sırasını, düzenini, yoğunluk derecesini, anlatacağınız öykünün özelliğine göre değiştirmeniz gerekebilir. Bunlar ilk başta size gerçek olanı bozduğunuz için büyüün de bozulacağı duygusu yaşatabilir. Ama şöyle diyorum ben, bir çocuk oyuncaklarını bozmadıkça onların iç işleyişini asla öğrenemez. Bu yüzden, dergiye bir çalışma göndereceğiniz zaman illâ gerçek olacak diye bir kaygı taşımanıza gerek yok.

Gerçek ya da yalan, buna hiç bakmıyoruz, yeter ki *hikâye* olsun gönderdikleriniz...

Sağlıcakla kalın...

* *Heceöykü Mektubu*'nda bir değerlendirme mektubu görmek isteyenler, lütfen çalışmalarınızı gönderirken, kendinizi yeterince tanıtan (yaş, tahsil, meslek, şehir vs.), okuma-yazma sürecinizi özetleyen ve – varsa – daha önce yayımlanmış çalışmalarınızdan bahseden kısa bir açıklama eklemeyi ihmal etmeyiniz. Çeşitli sebepler ve çekincelerle, çalışmaları hakkında bu sayfalarda olumlu ya da olumsuz herhangi bir değerlendirme yapılmasını istemeyenlerin, bu durumu dergimize bildirmelerini rica ederiz.

Titiz bir çalışma sonucunda içinden birkaç farklı hikâye çıkabileceğini düşündüğüm ‘*Ümit*’ başlıklı çalışmanızı okudum. Bir metnin başlığından hemen sonra, günün tarihine ilişkin kesin bir bilgi okuyucuyla paylaşıldığında, okunacak metnin mektup

ya da günlük biçiminde ilerleyeceği izlenimi oluşur. Sizin metninizde de cümleler ilerledikçe bu izlenimin giderek güçlendiğini, metnin neredeyse bir günlükten alınma sayfalara dönüştüğünü söylemeliyim. Günlük özelliği gösteren bir metnin iyi bir hikâye olamayacağını kimse iddia edemez fakat bir günlük –usta bir hikâyeci de olsa– her sayfasının iyi bir hikâye olamayacağını da hepimiz biliriz. Ne kadar ilgi çekici olurlarsa olsunlar yaşadıklarımızdan iyi bir hikâye kotarabilmek için bir düzenlemeye tabi tutmamız, yaşadıklarımız arasından belli bir tutarlılıkla seçimler, elemeler yapmamız ve bütün anlatacaklarımızı sağlam bir yapı oluşturacak şekilde yeniden bir araya getirmemiz gerekir. ‘*Ümit*’ başlıklı metninizi bu tür seçme, eleme, ekleme, birleştirme ve yeniden düzenleme çalışmalarınızla biraz daha teksif etmenizi öneriyorum. Bu dikkatle metni yeniden gözden geçirdiğinizde, birçok şeyi dile getirmek niyetiyle oluşan dağınıklığı önleyecek tedbirlere kendi başınıza, hiçbir yardıma gerek duymadan ulaşabileceğinizi düşünüyorum. Gönderdiğiniz metindeki kimi şekil özelliklerinin, sözgelimi paragraflar arasındaki dizgi farklılıklarının (eğer yanlışlıkla oluşmadıysa) yazmak istediğiniz hikâyeye herhangi bir katkısının olup olmadığını bir kez daha düşünmenizi isterim. Yeni çalışmalarınızı bekler, *Heceöykü* dergisine gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederiz.

yeniden düzeltmeyi unutmuşsunuz. Üzerinde dikkatle ve çok iyi çalışıldığı izlenimi veren kurmaca bir kişi olarak Muzaffer Bey, metninizin hemen hemen yarısına kadar bir başka anlatıcı tarafından anlatılırken, birden Muzaffer Bey anlatıcı konumuna geçiyor. Elbette kurmaca metinlerde bu tür anlatıcı ya da bakış açısı değişiklikleri söz konusu olabilir fakat bu metnin tutarlılığını zedelememeli. Bu durumu peşpeşe gelen iki cümleyi okuduğunuzda zaten siz de hemen farkedeceksiniz: “Çekimler bir ay sürdü, aslında iki hafta da yağmurun yağmasını beklediler. Ama biz anlaştığımız gibi haftada bir kez cuma günleri görüşmeye devam ettik.” İlk cümle, kabul edeceğiniz gibi “bekledik” olmalı, çünkü ikinci cümledeki görüşmeye devam edenler ile bekleyenler aynı kişilerden ibaret. Bu tür gözden kaçmalar herkesin başına gelebilir fakat bir kurmaca metnin bir noktasında önemli bir değişiklik yaptığımızda o noktadan geri dönüp bütün metni yeni bir dikkatle yeniden düzenlemeyi ihmal etmemeliyiz. Yeni çalışmalarınızı bekliyoruz.

Dergimize gönderdiğiniz *Ey Sevgili ve Yıldız Tufanı* adlı çalışmalarınızı okuduk. Yayın kurulundaki arkadaşlarım, bazı cümlelerinizin altını çizerek yanlarına soru işaretleri koymuşlar. O cümlelerinizden bir örnek vermek isterim: “*Yalnızlığını yazgısı kılmak adına takdire şayan bir çabası vardı.*” (*Yıldız Tufanı*). Türkçe cümle yapısı açısından bakıldığında, herhangi bir kusuru olmayan bu cümlemin kenarına soru işareti konulmasına hiç gerek yok fakat anlam/içerik olarak hikâyenin gelişimine bir katkı sağlamıyor bu cümle. Ayrıca bu tür cümleler, her iki çalışmanızdaki kelime dağarcığınızın zenginliğine bakıldığında, biraz daha dikkatli bir işçilikle daha dolaysız ve daha güçlü bir dile ulaşma yolundaki en büyük engeliniz gibi duruyor. Belki bu tür cümlelerin büyüüne kapılmaktan kendinizi alamıyor olabilirsiniz ama yine de bu engeli aştığınızda yazma çalışmalarınızın önemli bir mesafe almaya başladığını zamanla farkedeceğinizi umuyorum. *Heceöykü* dergisine gösterdiğiniz ilgiye teşekkür eder, yeni çalışmalarınızı bekleriz.

Limon Sıkacağı adlı çalışmanızı okuduk. Yayın kurulundaki arkadaşlarımız bu metnin bir hikâyeden çok bir hatıraya yaklaştığına hükmetmiş. Hatıra ile hikâye ya da günlük ile hikâye arasındaki edebî tür bağlamındaki geçişkenlikler, sınırları kesin bir şekilde çizilemeyecek kadar belirsizdir. Yazdıklarınız hakkında nihai bir karar verebilmek için daha fazla çalışmanızı görmemiz gerekiyor, yeni çalışmalarınızı bekliyoruz.

YENİ KİTAPLAR

İKİ DÜNYANIN USTASI

AYKUT ERTUĞRUL

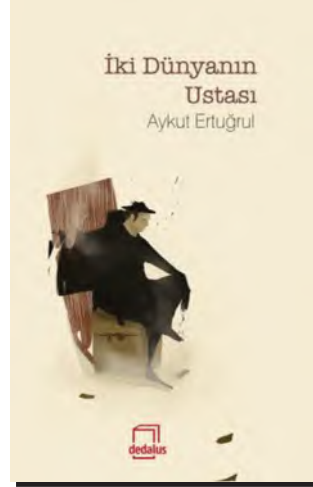
DEDALUS YAYINLARI

“İKİ DÜNYANIN USTASI”NDAKİ ÖYKÜLER

Aykut Ertuğrul öykücülüğü, artık iyiden iyiye belirginleşen ve kendi okurunu oluşturan bir öykücülüğe doğru evriliyor.

Edebiyatın kadim gelenekleriyle postmodern imkânlarını harmanlayıp güzel hikâyeler anlatmayı seven bir yazar Aykut Ertuğrul. Menkıbelere, masallara ve kıssalara ait o tanıdık dil(iy)le selamlıyor okurunu. Onu okurken, kelimeler arasındaki beyaz boşluklardan Bir Borges, bir Calvino, bir Cortázar sanki bize göz kırıyor. Böylelikle büyülmüş bir gerçekliğin izlerini sürüyoruz biz de.

İki Dünyanın Ustası’ndaki öyküler -yazarın önceki kitaplarında olduğu gibi- kendi sesini, rengini ve ahengini içinde barındırıyor. Anlatıcılar, kimi zaman kadim bir geleceğin iziyle kimi zaman postmodern bir anlatı biçimiyle çıkıyor karşımıza. Bir masal, bir menkıbe anlatıyormuş da bizler karşısında onu dinliyormuşuz gibi... “Ey insanlar, kalbinize dikkat edin, İblis’i yoldan çıkaran da, Kabil’in elini kana bulayan da sevgidir. Onlar sevgi tohumunu yanlış toprağa ektiler. Sevgi ektiler, büyüyünce ellerinde kalan kibir oldu. O da onları kahretti.” diyor.

Düşsel olanla gerçek arasında gidip gelen bir sarkacın salınımını izliyoruz *İki Dünyanın Ustası*’nda. Hem tekniğiyle hem üslubuyla dikkat çeken kitap, “*İki Dünyanın Ustası, Avcı, İsmail’in Son Günü, Üç Gün Masalı, Dünyayı Kurtaran Adam, Gölge... O Girdap O Fırtına!, Mavi Kelebek Etkisi, Çok Bilinmeyenli Bir Öykü, Garip Azzam, Amarula Cehennemdir*” adlı öykülerden oluşuyor.

Ertuğrul, bu kitabında hayata dair çok şey anlatıyor. “Yola çıktım, on sekiz bin âlem gezdim, her âlemde bir hâle girdim. Her hâlde bir kılığa büründüm.” diyor. Çoğunlukla tanrısal anlatıcılar hakim öykülere, ama ben-öyküsel anlatıcılar da yok değil.

Yazar, “Kararında yazılmış bir hikâyenin cümleleri gibi birbirini takip eden, biri

tükenirken öbürü yükselen biri biterken diğeri başlayan kelimeler gibi dalgaların sesi: ‘Neden buradasın?’ diye sorarken aslında yaz(g)ıya dair de bir şeyler söylüyor.

Sadece ‘dalgaların sesi’ değil, “Gölge... O Girdap O Fırtına” da bizi çağırıyor: Hayatın içindeki acının tam da orta yerine. Ordudan atılan bir subayın hikâyesini anlatıyor “Gölge... O Girdap O Fırtına”. Subayın -yoğun çalışmalarından dolayı- çıkamadığı tatil. Memlekete gönderdiği eşi ve çocuğunun vefat haberi. Hemen sonrasında irticai faaliyetlerinden dolayı meslekten ihraç edilişi. Öykü, içsel bir hesaplaşmaya yönelik.

Birçok açıdan birbirinden farklı olsa da aynı kaleminden çıktığı belli olan öyküler bunlar. Bütünlüklü. Parçalar da son derece bilinçli; bölümler de, alt başlıklar da! Bir araya geldiklerinde büyük bir bütünü oluşturuyorlar. Mesela, *İsmail’in Son Günü* öyküsündeki “İsmail’in Rüyası, Mehmet K.’nin Rüyası, Kebikeç’in Rüyası, Yazarın Rüyası, Güldane Hanım’ın Bir Türlü Hatırlayamadığı Rüya...” gibi bölümlerler hem yazara hem okura kolaylık sağlıyor. Karşılaştığımız dil ise son derece incelikli; duru, akıcı ve masalsı bir dil...

Ne için bu dünyada olduğumuzu kulağımıza fısıldar gibi yazıyor Aykut Ertuğrul. Yazar yazmak için, okur ise okumak için kıyıda o dalgaların sesini dinliyor. Kimi zaman gülümsemek, kimi zaman düşünmek, kimi zaman hüzünlenmek... Yaz(g)ımızın bir parçası. Okurunu bekliyor!

İki Dünyanın Ustası, bize nitelikli öyküler vad ediyor.

MERVE KOÇAK KURT

BOĞAZİÇİ’NDE BALIK

GÜNDÜZ VASSAF

YAPI KREDİ YAYINLARI

Gündüz Vassaf’ın “*İstanbul’da Kedi*” adlı kitabı Kasım 2014’te Yapı Kredi Yayınları’ndan çıkmıştı. Geçtiğimiz ay yazarın bu

kitaba kardeş bir kitabı daha yayımlandı: *Boğaziçi'nde Balık*.

İlk kitap bir yandan şehrin sahibi olarak nitelenen kedilerin evcilleştirilmesini, mitolojide ve dinlerde konumlaştırılışını anlatırken diğer yandan insanın bencilliği, türcü oluşu, uygarlık adına kedi ve köpekleri şehrin sokaklarından uzaklaştırmak için yaptığı türlü canilikleri konu edinir. *İstanbul’da Kedi*’nin şiir-roman, *Boğaziçi’nde Balık*’ın ise öykü türünde kitaplar oldukları kapaklarında belirtilmişse de bu metinlere anlatı kelimesi daha bir yaraşır. Her iki kitapta da şiirsel ve masalsı bir dilin altında bıçak gibi keskin gözlemlere ve eleştirilere yer verilir. Bu anlatılar kediye/balığa, daha genişçe hayvana övgüyken insana ve insanlığa yergi olarak da okunabilir.

Boğaziçi’nde Balık meçhul balıklara adanmış, balıkları, insanları, balığımsı insanları ya da insansı balıkları anlatan sıra dışı bir kitap. İstanbul’un ağzından yazılmış bir şiir ile başlar, Tanpınar’dan bir alıntıyla devam eder. Tanpınar, Türklerin denizle baş başa yaşamasına rağmen edebî eserlerinde Boğaziçi’nden ne denli az bahsettiklerinden dem vurur. Gündüz Vassaf da sanki Boğaziçi’ne hakkını teslim edercesine onun ve ahalisi olan balıkların sesini yazmıştır.

Anais Nin şöyle der: Alaycı anlatımlar ve hicivler yazmak için çok fazla nefret gerek.¹

Gündüz Vassaf da insanın ikiyüzlülüğüne, acımasızlığına duyduğu nefreti alaycı bir dille dışa vurur. Körü körüne inandıklarımızı, tarihin çarpıtılmasını, azınlıklara yapılan hak-sızlıkları, diğer canlılara hükmetme sevdasını lafını sakınmadan ama sanki balıklardan ya da yarın yağmur yağacağından bahseder gibi tatlılıkla anlatır. İncelikle seçilmiş nazik kelimeler gerçekleri kurşun gibi okuyucuya fırlatır.

“İnsanlar boğazı dışından tanır, balıklar içinden”(s.57) diyerek bize boğazın içini, içimizi, derinleri gösterir. Bu sırada Cervantes, Orhan Pamuk, Evliya Çelebi gibi tanıdık isimler konuk olur sayfalara. Balık'ı, Boğaz'ı okurken daha önce bize anlatılmayanları duyarız. Boğaz'ın nasıl oluştuğu, adının nereden geldiği hakkındaki satırlar, bazılarımıza boğaz hakkında ne kadar az şey bildiğini ya da düşündüğünü hatırlatır. Vassaf, bizzat kendisinin kahramanı olduğu fantastik öyküler de anlatır. Bu öyküler 80 darbesinin, yıkımların izlerini taşır.

Kitabın üçüncü bölümünün adı; “Kendi Kentime Ağıt”. Aslında bu anlatılar sadece kente değil, hayata, haksızlıklara, incinenlere bir ağıt olarak çok katmanlıdır. *Boğaziçi'nde Balık*, her okuyuşta gözden kaçan başka bir sırı bize sunmak için olmalı ki dağınık, okuması kolay ama derinine nüfuz etmesi zor bir kitaptır. Özü ise sayfalarındaki rengârenk, cıvıl cıvıl balık resimlerine tezat olarak geceleyin Boğaz'ın suları gibi karanlık ve lacivettir.

¹ Anaïs Nin, *Henry ile June*, Can Yayınları, 1993.

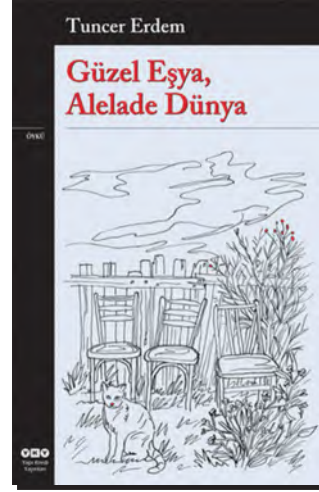
MERİÇ BALKANLI

GÜZEL EŞYA, ALELADE DÜNYA

TUNCER ERDEM

YAPI KREDİ YAYINLARI

Güzel Eşya, Alelade Dünya, Tuncer Erdem'in kısa öykülerini çizimleriyle süslediği ikinci öykü kitabı. Kitapta hepsi kısacık kelimelerle başlıklandırılmış toplam

yirmi dört öykü bulunmakta. Yazar, bu öykülerden “Gece, Künk ve Ev” dışındaki tüm öykülere çizimleriyle destek vermiş.

Bu kitapta okuyucu, kelimeler aracılığıyla oluşturulmuş bir fotoğrafı okuma deneyimi yaşıyor. Anlatıcı-yazarın bakış açısıyla yazılmış betimlemeler bir resme odaklanan, o resmi büyüten bir kamera gibi okuyucunun zihnine yerleştirilir. Bu esnada belirli bir olayı takip etmeden sadece görmenin, bakmanın hikâyesini okursunuz.

Güzel Eşya, Alelade Dünya'da yer alan hikâyelerin temel özelliği dış dünyaya odaklanmış olması. Sadece gördükleriyle yetinen yazar, onları alabildiğine ayrıntılı anlatma çabası içerisinde. Görünmeyenin peşine düşmüyor, merak da etmiyor fakat neden böyle bir yol izlediğini sorgulamadan da durmıyor. “Eşya” öyküsünde bu sorgulamaya tanık oluyoruz:

“Neye benzediğini tarif et deseniz yapamam. Suretimi hatırlamıyorum ki. Tam kendime bakacakken, dikkatim başka yerlere kayıyor, içim yeni gördüğüm şeyleri anlatma isteğiyle dolup taşıyor, gözlerimin eşyayı tarayan bir çift mercekten farkı kalmıyor. Ben eşyanın gölgesinde, kişisiz bir anlatıcı olarak kalıyorum. Geçmişim yok, ismim yok, ailemi, dostlarımı hatırlamıyorum, yaşıma bilmiyorum.” (s. 85)

Tuncer Erdem, öykü kişilerinin iç dünyalarına girmeye çalışmadan hatta anlatıcı-yazar konumunda çoğunlukla kendi duygularından azade bir biçimde “dünyanın büyüleyiciliği, eşyanın tabiliğinin güzelliğine” odaklanır. Onu insanlara bağlayan, gördüğü eşyadır. İnsanların iç dünyalarına uzaktır, onlara daha çok suretler olarak yaklaşır.

O, sanki yazı dilini kullanmıyor da elinde makinesi çevresinde gördüğü nesnelerin büyültülmüş fotoğraflarını çekiyor gibidir. Bu fotoğraflar, okuyucunun muhayyilesine izin vermeyen oldukça net karelerden oluşur.

Hikâyeler boyunca elinizde Stendhal’ın aynası dünyayı dolaşırsınız. Bu ayna özellikle nesneleri gösterir. Bazen bir “şemsiyenin ucundan uzağa doğru lambır lumbur yuvarlanan siyah bir şeye”, bazen “sırtı pas lekeleriyle dolu testerenin uçlarına sürtündükçe uçuşan talaşlara”, bazen de “tüylü, kocaman, kara, gürültücü ve yapışkan bir sineğin konduğu” objelere odaklanır.

Erdem, hikâyelerinde hayvanlara özel bir yer ayırmış. Köpekler, kaplumbağa, karasinek, meyve sineği, sivrisinek, ateşböceği, kertenkele, martı, ada doğanı karşımıza çıkan hayvanlardan bazıları. Çizimlerinde de kitap kapağında yer aldığı gibi eşyalarla beraber hayvanların ağırlığı söz konusu. Hâlleri ayrıntılarıyla betimlenen hayvanlar da tıpkı insanlar gibi olaylardan ziyade görüntüleriyle öykülerde yer edinir.

Hikâyelere müdahil olmaktan ve müdahale etmekten de çekinmez Tuncer Erdem. “Kış” öyküsünde gördüklerini üç sahne hâlinde anlatmasının nedenlerinden bahsederken üslûbuna dair bilgiler verir: “*Aslında, gördüklerimi sahnelere ayırıp anlatmayı sevmem. Görüntüler bir slayt gösterisindeki gibi kopuk kopuk olmasın, birbirlerine doğal geçişlerle bağlansın, su gibi akıp gitsinler, yeryüzünde gelişigüzel gezinen avare bir gözden yansıyanlar olsun isterim. Ama her ne ise, bu sefer gördüklerimi neden üçe ayırıp anlatacağımı ben de bilmiyorum.*” (s. 71)

Öyküsünün bel kemiğini betimlemenin oluşturduğu hikâyelerde, gözlemin sınırlarını genişletmiş, çevresindeki eşyaya iri

gözlerle dikkat kesilerek bakan bir yazarın detaylı bakışını ve onu aktarma çabasını okuduğumuz minimal hikâyelerden mürekkep bir kitap *Güzel Eşya Alelade Dünya*.

ÖZLEM GÜNER

İNŞALLAH

GÜLÇİN DURMAN

İZ YAYINCILIK

2015 yılında yayımlanan *İnşallah*, yazarın ikinci öykü kitabı. Kitapta, daha önce çeşitli dergilerde yayımlanmış on bir tane öykü bulunuyor.

Bu öykülerde hayattaki gerçekliğini hissedebildiğimiz olay ve kahramanlara şahit olduğumuz gibi fantastik bir kurguyla farklı zaman ve mekânlara, masalsı kahramanlara da rastlarız. Ayrıca öykülerde kahramanlar üzerinden toplumsal eleştiriler de yapılmıştır.

Yazar, bu kitaptaki bütün öykülerinde birbirinden çok farklı temalar işleyerek tekrara düşmekten kendini korumuş. Öykülerde; acı, hüznün, hayal kırıklığı, bezginlik, isyan, aşk acısı, pişmanlık, utanma, yenilgi, hırs, takıntı gibi pek çok duygu ve durum, öykü kahramanlar üzerinden canlı ve etkileyici bir biçimde ele alınmış.

İlk hikâye “Kajagoogoo” da on dört yaşında lise öğrencisi bir kızın farklı olmak için yaptırdığı saç modelinden dolayı okulda aldığı ceza sonrası, gururu kırılmış bir ergenin kendiyile ve çevresindekilerle yaptığı mücadeleden galip çıkması, benzer sorunları yaşayan insanlara da örnek niteliğindedir.

“Kizzuvatna Benim Uzak Sevgilim” isimli öykü fantastik bir kurguya sahip. Arina’da yaşayan Urmi adında siyah tenli, kambur bir gencin ilginç ve hüznü hikâyesidir bu. Öyküdeki masalsı anlatım dikkat çekicidir.

Kitabın üçüncü öyküsü “Apartman Kedisi Ziya’nın Son Aşkı”nda mahalledeki kediler arasındaki aşk ilişkileri ve yine

mahalledeki dokuz on yaşlarındaki oğlanların güzel bir kıza kendilerini ispatlama çabaları üzerinden anlatıcı, okur için bir genelleme yapar: “İşte aşıklar hep böyledirler. Yani tıpkı Ziya gibi her an düşüp paramparça olabilirler.”

“Bukalemun” isimli öyküde yazar, kapitalist düzenin öğretilerine teslim olduğu için insani ve manevi değerlerine karşı hassasiyeti kalmamış bir şirket müdürünün, emrinde çalışanlara karşı sergilediği umarsız ve riyakâr tavrı resmeder.

“Yeşim H.Ölmek İstiyor” isimli öyküde psikolojik rahatsızlığı olan bir çocuğun yaşamıyla ve sonra da ölümüyle ailesinde yaptığı değişim ele alınır.

Kitaba ismini veren “İnşallah”ta, Ömer bin Attas’ın Endülüs’ten İstanbul’a sonra tekrar Endülüs’e uzanan fantastik öyküsü anlatılır. Bu, bir kendine dönüşün uzun yolculuğudur. Öyküde ayrıca Endülüs’ün düşmesi de üstü kapalı bir biçimde verilir.

Özellikle büyük şehirde çalışan kadının sıkıntılarına yer verildiği “Müşterek Hayat” isimli öyküde Esmâ’nın eş, anne, evlat ve iş kadını rollerinden dolayı mutluluk imkânı kalmamıştır. O, modern bir kadın olarak kendi ayakları üzerinde durma arzusundan ziyade çocuklarının şen kahkahalarının duyulduğu sıcak bir ev yaşamının hayalini kurmaktadır.

“Maradona” isimli öyküde ise kimse-sizliğin ve yoksulluğun resmi Hüseyin’in etkileyici dramıyla çizilir.

“Sezon Finali”nde, birçok ailenin yaşayabileceği sıradan, basit gibi görünen ama önemli olan şeyler, kadın kahramanın psikolojisiyle okuyucuya yansıtılır. Karı-koca ilişkisine tutulmuş bir ayna söz konusudur.

Dış güzelliği her şeyin önüne koyan zihniyetin eleştirildiği ve yer yer sembolik anlatıma sahip “Güzel Bir Şey Düşünmek”te bütün hayatını güzel olmaya adanmış Mer-yem Gülerce’nin hikâyesi fantastik sayılabilecek bir kurguyla anlatılır.

Kitabın son hikâyesi olan “Hiç Kimse Seni Sevmeyecek”te ise babası gözlerinin

önünde öldürülen, annesi çalışmak için Almanya’ya gittiğinden beri teyzesinin yanında kalan yedi yaşında bir kızın ölümle sonuçlanan kısa hayatı konu edilir.

Yazar kurduğu açık, anlaşılır ve kısa sayılabilecek cümleleriyle okuyucuya rahat bir okuma imkânı sunuyor. Bütün öykülerde bolca ve yerli yerince kullanılan betimlemelerle olayların gözümüzde canlandırılması da kitabın bir başka ayırıcı özelliği. Hikâyelerde dikkatimizi çeken diğer bir husus da anlatıcının/yazarın, kişi ve olaylarla ilgili şahsî düşüncelerini belirtmesi ve olacaklarla ilgili okuyucuya ipuçları vermesidir ki bu yönüyle yazar, gelenekten beslenen bir alt yapıya sahip olduğunu da ortaya koyuyor.

Gülçin Durman’ın öykülerinde hem mizah hem dram; hem gerçek hem hayal; hem modern hem gelenek bir arada kullanılmış. Bu çeşitliliğin olumsuzluktan ziyade bir zenginliğe dönüştüğüne şahit oluyoruz. Hem geleneğe hem de yeniliğe bu kadar açık olmak bir yazar için şüphesiz önemli bir özellik. Bu duruş, Gülçin Durman’ın başarı grafiğini sürekli yükseltecektir kanaatindeyiz.

TÜRKAN BAYRAKÇI

FOTOĞRAF/ÖYKÜ

ZEYNEP HİCRET

